

Rekomendacje dla budowy sieci napraw i ponownego użycia oraz wytyczne dotyczące minimalnej funkcjonalności punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych dla jednostek samorządu terytorialnego.

Dokument opracowany przez:

**SWECO Consulting sp. z o.o.
ul. Franklina Roosevelta 22
60-829 Poznań**

Spis treści

1	Wprowadzenie.....	10
2	Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych.....	12
2.1	Minimalne wymagania techniczne dla PSZOK-ów ze względu na rodzaje przyjmowanych odpadów, ich ilości oraz właściwości fizyczne, chemiczne i stan skupienia (uwzględniając odpady niebezpieczne takie jak przeterminowane leki, chemikalia oraz inne odpady niebezpieczne przyjmowane od mieszkańców) wraz ze wskazaniem sposobu ich magazynowania.....	12
2.1.1	Zagadnienia ogólne	12
2.1.2	Rodzaje i ilości przyjmowanych odpadów.....	16
2.1.3	Sposoby magazynowania odpadów	23
2.2	Rekomendacje w zakresie organizacji PSZOK-ów obejmujące m.in. zalecenia co do lokalizacji, sposobu przyjmowania odpadów, np. wytyczne dla osób pracujących w PSZOK, w tym zasad BHP, ograniczeń dotyczących możliwości w przyjmowaniu odpadów wynikających z przepisów dotyczących odpadów.....	24
2.2.1	Zalecenia lokalizacyjne	24
2.2.2	Sposoby przyjmowania odpadów i weryfikacja	28
2.2.3	Obsługa PSZOK	32
2.2.4	Organizacja PSZOK.....	34
2.2.5	Informacja i edukacja dotycząca PSZOK.....	39
2.2.6	Nakłady inwestycyjne i koszty funkcjonowania PSZOK.....	43
2.2.7	Mobilna zbiórka odpadów.....	49
2.2.8	Bezpieczeństwo i utrzymanie czystości w PSZOK.....	50
2.2.9	Przykładowy regulamin PSZOK.....	52
2.3	Zbiór dobrych praktyk dotyczący efektywnego modelu działania punktu po jego uruchomieniu.	56
2.4	Porady dotyczące możliwości uzyskania dofinansowania na budowę punktu napraw czy PSZOK-u.	62
2.5	Przykładowy plan tworzenia PSZOK	67
2.5.1	Wprowadzenie	67
2.5.2	Wybór lokalizacji	67
2.5.3	Konieczność uzyskania decyzji środowiskowej	68
2.5.4	Warunki zabudowy, lokalizacja inwestycji celu publicznego	68
2.5.5	Zezwolenie na zbieranie odpadów.....	69
2.5.6	Pozwolenie wodnoprawne.....	69
2.5.7	Projektowanie, realizacja przedsięwzięcia	70

2.6	Przykłady modeli PSZOK w Krajach UE.....	71
2.6.1	Austria	72
2.6.2	Niemcy.....	78
2.6.3	Belgia	86
2.6.4	Holandia	98
2.6.5	Szwecja	104
2.6.6	Wielka Brytania	114
2.6.7	Polska	120
3	Sieci napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami. 123	
3.1	Przykłady istniejących na terenie Polski punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.	123
3.1.1	Organizacja punktów napraw i ponownego użycia przez władze lokalne	124
3.1.2	Organizacja punktów napraw i ponownego użycia przez organizacje pozarządowe - przykłady	137
3.2	Przykłady sieci napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami funkcjonujących w innych krajach Unii Europejskiej.	139
3.2.1	Austria	139
3.2.2	Niemcy.....	145
3.2.3	Belgia	148
3.2.4	Holandia	154
3.2.5	Szwecja	156
3.2.6	Wielka Brytania	160
3.2.7	Zagadnienia ogólne	161
3.2.8	Sieć ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami	163
3.2.9	Sieć napraw	167
3.3	Minimalne wymagania techniczne.....	170
3.3.1	Wprowadzenie.	170
3.3.2	Skala i zakres działalności	170
3.3.3	Wymagania lokalowe, lokalizacyjne	171
3.3.4	Wyposażenie punktów napraw.....	172
3.4	Analiza mająca na celu wskazanie rekomendacji określających optymalny model organizacji	173
3.5	Rekomendacje w zakresie organizacji punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.	180
3.5.1	Rodzaj przyjmowanych produktów	180

3.5.2 Zakres napraw	181
3.5.3 Naprawy i bezpieczeństwo produktu	183
3.6.4. Zasady i procedury przekazywania produktów do dalszego użycia	184
3.6.4. Promocja działalności punktów napraw i ponownego użycia	188
3.6 Regulamin funkcjonowania punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.....	190
3.7 Schemat funkcjonowania przykładowego Punktu napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.	194
3.8 Dodatkowe rekomendacje wynikające z polityk horyzontalnych	195
4 Podsumowanie i wnioski.	200

Spis rysunków

Rysunek nr 1 Przykłady magazynowania odpadów na PSZOK-ach (fot. P.Szadziewicz)	23
Rysunek nr 2 <i>Przykład wykorzystania istniejącej infrastruktury na PSZOK-u w Wiedniu oraz oznakowania dojazdu</i>	26
<i>do Gradowiska w Poznaniu (fot. P. Szadziewicz)</i>	26
Rysunek nr 3 Wzornik ilości dostarczanych odpadów do PSZOK-u (fot. P. Szadziewicz).....	31
Rysunek nr 4 Przykład oznakowania zewnętrznego PSZOK (fot. ZGO Bielsko-Biała oraz ZZO Poznań) 34	
Rysunek nr 5 Przykład oznakowania kontenerów (fot. P. Szadziewicz).....	35
Rysunek nr 6 Lokalizacja Ekoportów w Szczecinie	56
Rysunek nr 7 Gradowisko Poznań (fot. P.Szadziewicz)	59
Rysunek nr 8 Bohaterowie – trendsettrzy poziomów recyklingu w UE, źródło: European Environment Agency, marzec 2013.....	71
Rysunek nr 9 Przykładowe modele infrastruktury PSZOK-ów na terenie Górnej Austrii.....	74
Rysunek nr 10 Torby do segregacji, pojemniki do zbiórki odpadów problemowych	76
Rysunek nr 11 PSZOK w Altmunster.....	77
Rysunek nr 12 Obszar i infrastruktura związku międzygminnego SBAZV	81
Rysunek nr 13 Budka telefoniczna służąca do zbiórki i dystrybucji książek (fot. SBAZV)	82
Rysunek nr 14 PSZOK w Luckenwalde, przy zamkniętym składowisku odpadów (fot. SBAZV i P.Szadziewicz) 82	
Rysunek nr 15 PSZOK w Niederlehme (fot. P.Szadziewicz)	83
Rysunek nr 16 PSZOK związku AHA – przykłady opisów (fot. AHA)	84
Rysunek nr 17 PSZOK na południu Brukseli, zlokalizowany przy sortowni (fot. Bruxelles-Propreté)88	

Rysunek nr 18	Mobilny punkt zbiórki odpadów niebezpiecznych w Brukseli (fot. Bruxelles-Propreté)	91
Rysunek nr 19	Rozmieszczenie PSZOK-ów na terenie Antwerpii (źródło: antwerpen.be)	92
Rysunek nr 20	PSZOK w Deurne (fot. GvA)	93
Rysunek nr 21	Wjazd na PSZOK w Antwerpii (fot. GvA)	94
Rysunek nr 22	Przykładowa stacja recyklingu w Goteborgu	106
Rysunek nr 23	Centra recyklingu w Goteborgu	107
Rysunek nr 24	PSZOK w Goteborgu	108
Rysunek nr 25	Schemat PSZOK Alelyckan wraz z punktem napraw i sklepem z używanymi przedmiotami	110
Rysunek nr 26	Kontener na odpady niebezpieczne ustawiony przy stacji benzynowej, automat do zbiórki niewielkich odpadów niebezpiecznych	111
Rysunek nr 27	Mapka ilustrująca sieć PSZOK-ów na terenie gminy Vaxjo	112
Rysunek nr 28	Hierarchia postępowania z odpadami zgodnie z Ustawą z 14 grudnia 2012 r. o odpadach.	123
Rysunek nr 29	Galeria Szpargałek, Ekoport, Szczecin (fot. P.Szadziewicz)	125
Rysunek nr 30	Drugie życie na Gratowisku, Poznań (fot. K.Krauze)	127
Rysunek nr 31	Kącik rzeczy używanych w Stalowej Woli (fot. M.Piasecki)	127
Rysunek nr 32	Repair Cafe w Pile (fot. T.Wojciechowski)	137
Rysunek nr 33	Skład charytatywny w Poznaniu (fot. K. Terek)	138
Rysunek nr 34	48er Tandler Wienermarkt – sklep z rzeczami używanymi w Wiedniu (fot. P.Szadziewicz)	142
Rysunek nr 35	Tandler-Box fot. P.Szadziewicz)	143
Rysunek nr 36	Przykład budki telefonicznej użytej na PSZOK do zbierania i dystrybucji książek (fot. P.Szadziewicz)	144
Rysunek nr 37	Sklep "drugie życie" Stilbruch od zewnątrz (fot. Stilbruch)	146
Rysunek nr 38	Jeden ze sklepów Oxfam (fot. Oxfam)	149
Rysunek nr 39	Sortowanie przedmiotów w jednym z magazynów	151
Rysunek nr 40	Centrum napraw (źródło: Kringwinkel)	151
Rysunek nr 41	Przykładowy wygląd wnętrza sklepu	152
Rysunek nr 42	Vintage market w Brukseli	154
Rysunek nr 43	Galeria ReTuna (fot. ReTuna)	157

Metryka

Dane	Opis
Tytuł dokumentu	Rekomendacje dla budowy sieci napraw i ponownego użycia oraz wytyczne dotyczące minimalnej funkcjonalności punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych dla jednostek samorządu terytorialnego
Autor dokumentu (firma/ instytucja)	Sweco Consulting Sp. z o.o. z Poznania
Zlecający	Ministerstwo Środowiska
Podstawa prawna realizacji usługi	Umowa nr 2/2017 z dnia 08.08.2017 r.

Wykaz skrótów

Skrót	Znaczenie
ADR (wymagania)	L' Accord européen relatif au transport international des marchandises Dangereuses par Route) – międzynarodowa konwencja dotycząca drogowego przewozu towarów i ładunków niebezpiecznych, sporządzona w Genewie dnia 30 września 1957 r i podpisana pierwotnie przez 9 państw, przepisy umowy ADR są nowelizowane w cyklu dwuletnim, w 2017 roku umowa obowiązywała w 49 krajach
DLICP	Decyzja o Lokalizacji Inwestycji Celu Publicznego
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
Konsultant	Sweco Consulting sp. z o.o.
KPGO	Krajowy Plan Gospodarki Odpadami
MŚ	Ministerstwo Środowiska
Odpady surowcowe	tworzywa sztuczne, szkło, makulatura, metal oraz opakowania z tych materiałów
OPP	Organizacja pożytku publicznego
OZE	Odnawialne Źródło Energii
PCK	Polski Czerwony Krzyż
PFU	Program Funkcjonalno-użytkowy
PGL Lasy Państwowe	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
PNiPU	Punkt Napraw i Ponownego Użycia
Projekt	Rekomendacje dla budowy sieci napraw i ponownego użycia oraz wytyczne dotyczące minimalnej funkcjonalności punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych dla jednostek samorządu terytorialnego
PSZOK	Punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych
RIPOK	Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
STWiORB	Specyfikacja Techniczna Wykonania i Odbioru Robót
WPGO	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
Zamawiający	Ministerstwo Środowiska
ZSEE	Zużyty Sprzęt Elektryczny i Elektroniczny
ZZO	Zakład Zagospodarowania Odpadów

Autorzy opracowania

L.p.	Imię i nazwisko
1	Dr Łukasz TrojnarSKI
2	Przemysław Cudakiewicz
3	Robert Lampka
4	Marek KundegórSKI
5	Kinga Gamańska
6	Paweł SzadziEWicz
7	Katarzyna Terek
8	Prof. dr hab. Zbigniew Bukowski
9	Jakub Kacprzak
10	Sylwia Krzemińska-SłOWEK
11	Witold KundegórSKI
12	Piotr Woźniak
13	Karolina JózwiaK
14	Jakub Rajczak

Wprowadzenie 1

1 Wprowadzenie

Zgodnie ze Specyfikacją Istotnych Warunków Zamówienia (*znak postępowania BDGwzp-216/11/2017/AU*), przedmiot opracowania stanowią następujące zagadnienia:

Przygotowanie rekomendacji dla budowy sieci napraw i ponownego użycia oraz opracowanie wytycznych dotyczących minimalnej funkcjonalności Punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) dla jednostek samorządu terytorialnego.

Wyniki pracy w części dotyczącej budowy sieci napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami pomogą w realizacji wytyczenia nowego kierunku w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym. Podejście Circular Economy stawia sobie za cel odejście od modelu linearnego na rzecz modelu zamkniętego, który promuje ponowne wykorzystanie odpadów jako surowców.

Z kolei część ekspertyzy dotycząca minimalnej funkcjonalności PSZOK-ów ma pomóc w optymalizacji systemu zbierania odpadów komunalnych, a tym samym wpłynąć na osiągnięcie nałożonych na Polskę poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji odpadów papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła oraz innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych stanowiących odpady komunalne.

Konieczność opracowania rekomendacji dla budowy sieci napraw i ponownego użycia oraz wytycznych dotyczących minimalnej funkcjonalności PSZOK-ów wynika z działań określonych w Krajowym planie gospodarki odpadami 2022, które mają na celu realizację kierunków określonych w planie i zapewnienie wypełniania wymagań krajowych i unijnych w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi.

Konsultant wykonał usługę zgodnie z opracowanym i zaakceptowanym przez Zamawiającego Planem pracy dla Projektu. Plan pracy zawierał opis zakresu prac, formę korespondencji i komunikacji, metodykę oraz harmonogram prac.

W ramach niniejszego opracowania przeprowadzona została ankietyzacja gmin i operatorów PSZOK-ów w celu uzyskania niezbędnych danych oraz wskazania optymalnych rekomendacji dotyczących tworzenia PSZOK-ów oraz rekomendacji dla budowy sieci napraw i ponownego użycia.

Punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych

2

2 Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych.

2.1 Minimalne wymagania techniczne dla PSZOK-ów ze względu na rodzaje przyjmowanych odpadów, ich ilości oraz właściwości fizyczne, chemiczne i stan skupienia (uwzględniając odpady niebezpieczne takie jak przeterminowane leki, chemikalia oraz inne odpady niebezpieczne przyjmowane od mieszkańców) wraz ze wskazaniem sposobu ich magazynowania.

2.1.1 Zagadnienia ogólne

Pod koniec lat 90. ubiegłego wieku w gminach tworzone były pierwsze punkty, których zadaniem było odbieranie odpadów niebezpiecznych. W KPGO z 29 października 2002 r. (MP z 2003 r. nr 11, poz. 159) wskazano potrzebę organizacji gminnych punktów zbierania odpadów niebezpiecznych (GPZON). Miały one przyjmować odpady niebezpieczne (w tym zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne jako zawierające odpady niebezpieczne) od mieszkańców, bez ponoszenia opłat, odpłatnie zaś od małych i średnich przedsiębiorstw (na zasadzie usługi). Z czasem w utworzonych punktach zwiększano zakres przyjmowanych odpadów o odpady problemowe inne niż niebezpieczne oraz odpady surowcowe.

W kolejnych edycjach KPGO i sprawozdaniach z ich realizacji zapisy dotyczące tworzenia tego typu punktów były często pomijane. Do 2010 r. władze lokalne nie prowadziły aktywnych działań w realizacji ich budowy, o czym świadczą ograniczone dane w sprawozdaniach z realizacji KPGO oraz w zapisach KPGO 2010 i 2014. Do tego czasu realizacja GPZON-ów była bardzo słabo zaawansowana. Tworzeniem i prowadzeniem takich punktów zajęły się gminy i przedsiębiorstwa komunalne, które w sposób świadomy i z wyprzedzeniem względem lokalnego ustawodawstwa tworzyły optymalny system gospodarki odpadami na swoim terenie.

Jednoznaczne przepisy dotyczące obowiązku tworzenia przez gminy punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) nałożyła Ustawa z 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 152, poz. 897, z późn. zm.). Zgodnie z jej art. 3 ust. 2 pkt 6, gminy m.in. tworzą punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych w sposób zapewniający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy, w tym wskazują miejsca, w których może być prowadzone zbieranie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych. Ustawa jednoznacznie nie określa, jak ma wyglądać „wzorcowy” PSZOK.

Obecnie kwestie utworzenia i funkcjonowania tego typu obiektów reguluje kilka aktów prawnych:

- Ustawa z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2017 r. poz. 1289),
- Ustawa z 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2016 r. poz. 1987, z późn. zm.),
- Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2017 r. poz. 1405),

- Rozporządzenie Rady Ministrów z 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 71),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650, ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 16 czerwca 2009 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy gospodarowaniu odpadami komunalnymi (Dz. U. Nr 104, poz. 868).

Tworzenie takiego punktu zależy do wielu czynników środowiskowych, społecznych i ekonomicznych. PSZOK powinien być dostosowany do możliwości i struktury danej gminy, jej mieszkańców, ale przede wszystkim powinien być funkcjonalny i efektywny pod względem ekonomicznym i ekologicznym.

Koszty budowy i utrzymania PSZOK pokrywane są z opłat ponoszonych przez mieszkańców. W związku z powyższym niezwykle istotna jest odpowiednia organizacja systemu gospodarki odpadami i oszacowanie nakładów i kosztów na takim poziomie, aby nie obciążać mieszkańców w nadmierny sposób.

Na podstawie art. 3 ust. 2 pkt 6 ustawy z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, do zadań własnych gminy należy tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych w sposób zapewniający łatwy dostęp dla wszystkich jej mieszkańców. Z kolei zgodnie z zapisami art. 6d, wójt, burmistrz lub prezydent mają obowiązek zorganizowania przetargu na odbieranie odpadów komunalnych albo na odbieranie i zagospodarowanie tych odpadów.

Praktykowanymi w Polsce rozwiązaniami są:

- ogłaszanie przez gminy przetargów na odbiór i zagospodarowanie odpadów łącznie z eksploatacją PSZOK-u,
- przekazywanie przez gminy eksploatacji PSZOK-u własnym spółkom w drodze bezprzetargowej.

Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach reguluje również sposób naliczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, z której pokrywane są koszty funkcjonowania systemu. Zgodnie z art. 6r ust. 2-2b i 2d ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, uzyskane środki finansowe z pobranych opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi muszą pokryć koszty:

- odbierania, transportu, zbierania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych,
- tworzenia i utrzymania punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- obsługi administracyjnej systemu,
- edukacji ekologicznej w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi.

Podsumowując powyższe, z ekonomicznego punktu widzenia obie praktykowane w Polsce sytuacje są porównywalne, z uwagi na to, iż opłaty ponoszone przez mieszkańców są kalkulowane w taki sposób, by pokrywały całkowite koszty funkcjonowania systemu gospodarki odpadami, niezależnie od tego, kto jest eksploatatorem obiektu.

Należy jednak mieć na uwadze, iż w przypadku utrzymania PSZOK-u przez podmiot zewnętrzny, przy zapewnionym wynagrodzeniu ryczałtowym, nie będzie on dążył do zwiększania strumienia odpadów kierowanych na PSZOK (np. poprzez prowadzenie kampanii zachęcającej do przynoszenia odpadów do tego Punktu), ponieważ powodowałoby to wzrost kosztów i spadek opłacalności. Inaczej w przypadku eksploatacji PSZOK-u przez zobowiązaną ustawowo do jego prowadzenia gminę (spółkę własną gminy),

która będzie skoncentrowana na realizacji selektywnego zbierania odpadów komunalnych, a nie na osiągnięciu zysku.

Nakłady inwestycyjne i koszty funkcjonowania PSZOK-u, z uwzględnieniem wyników przeprowadzonych badań ankietowych zostały opisane w rozdziale 2.2.6 niniejszego opracowania.

Rekomenduje się, aby eksploatacja PSZOK-u prowadzona była w sposób optymalny, tj. przy takim poziomie kosztów, który nie będzie nadmiernie obciążał mieszkańców, a maksymalizował poziom selektywnego zbierania.

Definiując PSZOK, należy wskazać, iż jest to miejsce na terenie gminy, w którym mieszkańcy mogą pozostawiać odpady komunalne zebrane w sposób selektywny. Szczegółowy sposób świadczenia usług przez te obiekty określa rada gminy w drodze uchwały. Decyduje ona o sposobie organizacji i zakresie działania PSZOK-u. Aby PSZOK służył i odpowiadał na potrzeby lokalne w zakresie uzupełnienia systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obowiązującego w danej gminie, należy stworzyć mieszkańcom możliwość oddawania w tym punkcie różnego rodzaju odpadów problemowych pochodzących z gospodarstw domowych. Efektywnie funkcjonujący PSZOK powinien być integralnym elementem systemu gospodarki odpadami w gminie i stać się kluczem do osiągnięcia wymaganych prawem poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia. Wpisuje się to również w wytyczne Komisji Europejskiej z 2 grudnia 2015 r. w zakresie tworzenia gospodarki o obiegu zamkniętym (ang. circular economy). Koncepcja ta zakłada, że produkty, materiały i surowce mają być wykorzystywane tak długo, jak to możliwe, przy jednoczesnym dążeniu do minimalizacji wytwarzania odpadów. Ważną rolę w tym mogą odegrać punkty ponownego użycia i/lub punkty napraw, które mogą powstawać przy PSZOK-ach.

Co więcej, prowadzenie aktywności w zakresie PSZOK-ów uwzględnia zarówno obecny, jak i przyszły stan środowiska. Działania takie wpisują się w realizację idei zrównoważonego rozwoju i podniesienia poziomu życia mieszkańców. Przekłada się to na ochronę środowiska (właściwa gospodarka odpadami) oraz na zachowanie zasobów naturalnych (oszczędność surowców) i różnorodności biologicznej (dbałość o stan przyrody - minimalizacja zjawiska porzucania odpadów w miejscach na ten cel nieprzeznaczonych).

Utworzenie PSZOK-u wynika nie tylko ze względów prawnych, ale również odpowiada na potrzeby mieszkańców. Wiele rodzajów odpadów nie powinno trafiać do podstawionych przy posesjach pojemników na odpady (np. odpady niebezpieczne). PSZOK musi stać się miejscem, w którym mieszkańcy mogą je oddać w sposób zgodny z przepisami, nieodpłatnie, bez oczekiwania na akcję „wystawka” czy zbiórkę w formule mobilnej. O potrzebie tworzenia takich punktów świadczy także liczba nielegalnych miejsc deponowania odpadów na terenie wielu gmin, tzw. „dzikich wysypisk”. Stwarza to bardzo duże zagrożenie dla środowiska naturalnego (zanieczyszczenie gleb, wód, powietrza) oraz niekorzystnie wpływa na estetykę krajobrazu. PSZOK-i umożliwią bezpieczny i kontrolowany odbiór odpadów, a także właściwe ich zagospodarowanie i unieszkodliwienie.

Wyniki ankiety

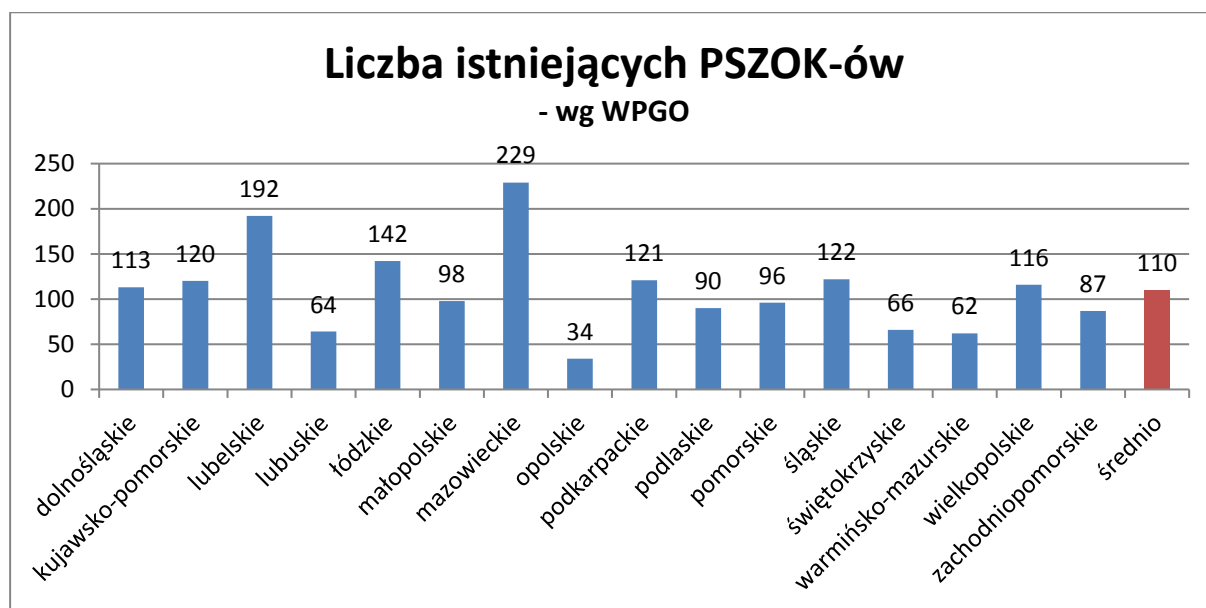
Zapotrzebowanie społeczne na tworzenie PSZOK-ów potwierdzają informacje zebrane w ankietach, które zostały na potrzeby tego opracowania pozyskane od gmin i operatorów PSZOK-ów. W ocenie podmiotów administrujących PSZOK-ami, dzięki tym obiektom możliwe jest pozbycie się niemal wszystkich rodzajów odpadów, wytwarzanych w gospodarstwach domowych, głównie niebezpiecznych i problemowych, z reguły w dowolnych ilościach. Mieszkańcy mają świadomość, że oddają odpady w sposób bezpieczny dla środowiska, zgodny z obowiązującymi przepisami. PSZOK jest postrzegany przez mieszkańców gmin jako miejsce warte odwiedzenia. W gminach, w których funkcjonują tego typu punkty, notuje się mniejszy strumień odpadów zmieszanych odbieranych bezpośrednio od mieszkańców.

Zgodnie z uchwalonymi wojewódzkimi planami gospodarki odpadami (WPGO) i planami inwestycyjnymi na lata 2016-2022, w Polsce funkcjonują aktualnie 1752 PSZOK-i na obszarze 69% gmin. Na jeden punkt przypada średnio 21.661 mieszkańców.

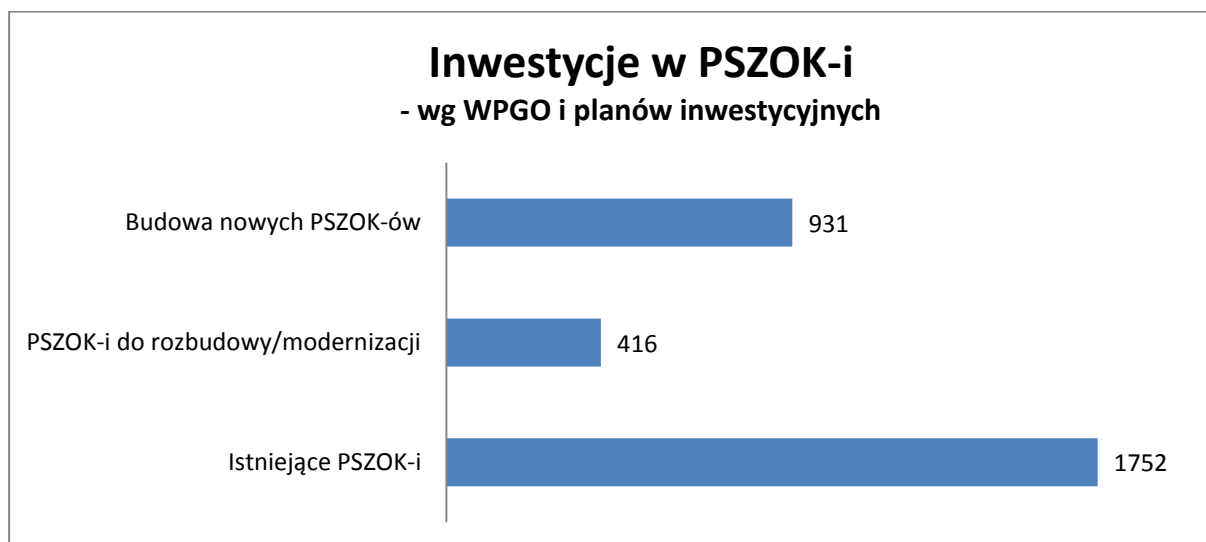

Wyniki ankiety

Analiza nadesłanych ankiet wskazuje, że w gminach wiejskich na 1 punkt przypada średnio 4.700 osób, w gminach wiejsko-miejskich do 15 tys. mieszkańców - ok. 7.000 osób, w gminach wiejsko-miejskich od 15 tys. do 50 tys. mieszkańców - 27.900 osób, zaś w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców - ok. 75.700 osób.

Według WPGO i planów inwestycyjnych, w Polsce powstanie dodatkowo 931 nowych PSZOK-ów. Łączna liczba PSZOK-ów będzie stanowiła podstawową, wymaganą sieć tych obiektów na terenie kraju. Wówczas na 1 punkt będzie przypadało ok. 14.100 mieszkańców. Istniejące 416 obiektów przewidziano do rozbudowy bądź modernizacji.

2.1.2 Rodzaje i ilości przyjmowanych odpadów

PSZOK-i są integralnym elementem systemu gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie gminy. Mają wspomagać system tak, aby z jednej strony był on wygodny dla mieszkańców, ale jednocześnie zapewniał realizację nakładanych na gminę wymagań dotyczących osiągnięcia odpowiednich poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia oraz ograniczania ilości odpadów kierowanych na składowiska. Jednym z celów utworzenia i funkcjonowania PSZOK-u powinny być kwestie wyeliminowania niewłaściwego postępowania z odpadami (np. przez porzucanie ich w miejscach na ten cel nieprzeznaczonych) oraz wyodrębnienia odpadów problemowych ze strumienia odpadów zmieszanych, kierowanych do regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych.

Aby PSZOK służył i odpowiadał na potrzeby lokalne w zakresie uzupełnienia systemu selektywnego zbierania odpadów obowiązującej w danej gminie, należy stworzyć mieszkańcom możliwość oddawania w tym punkcie różnego rodzaju odpadów komunalnych, ze szczególnym uwzględnieniem odpadów problemowych.

W ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach wskazano, że PSZOK musi zapewniać przyjmowanie co najmniej takich odpadów komunalnych jak:

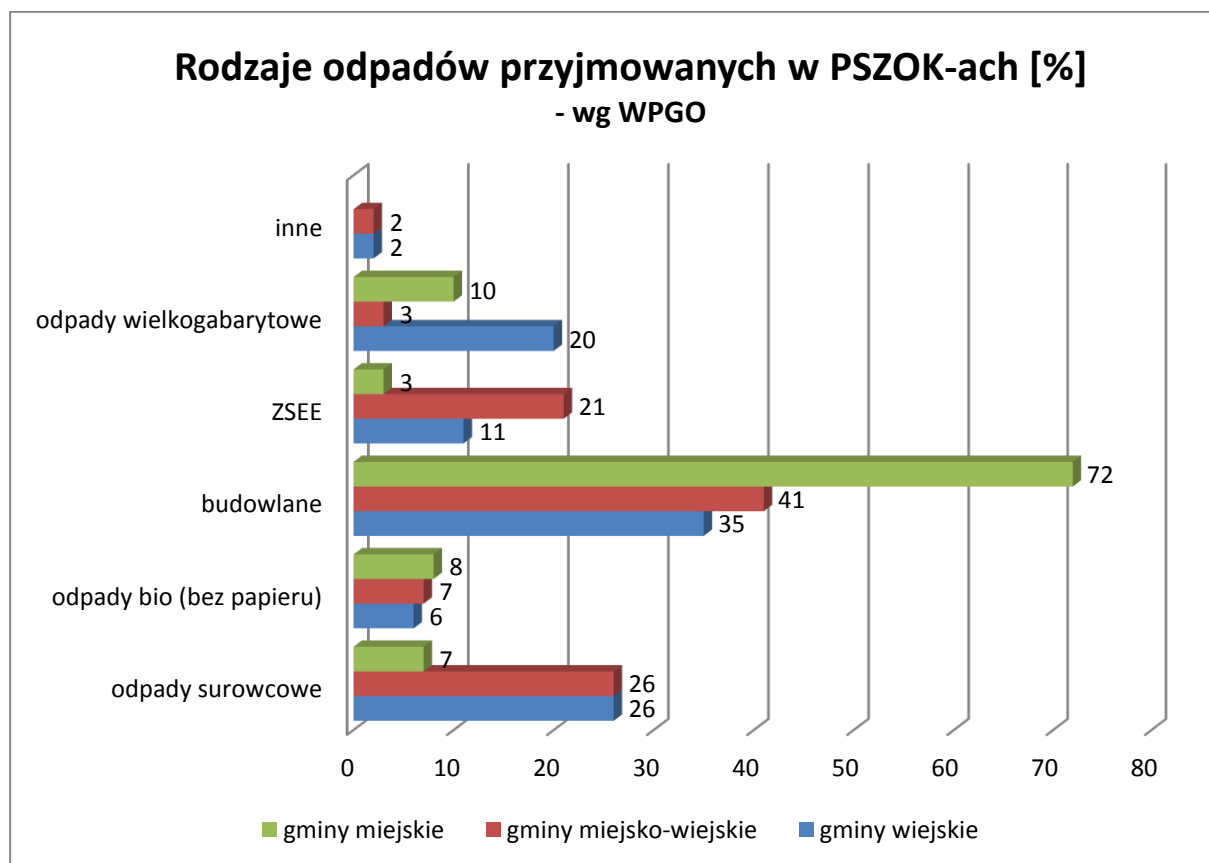
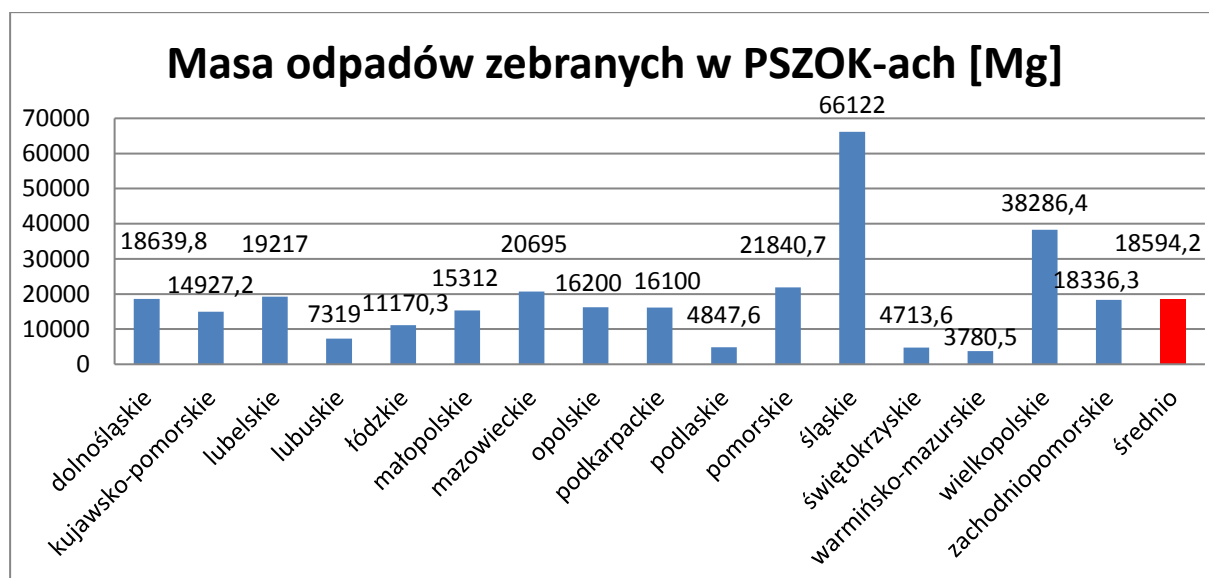
- przeterminowane leki i chemikalia,
- zużyte baterie i akumulatory,
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- meble i inne odpady wielkogabarytowe,
- zużyte opony,
- odpady zielone,
- odpady budowlane i rozbiórkowe stanowiące odpady komunalne,

a także odpady komunalne określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z 29 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów (Dz. U. z 2017 r. poz. 19):

- papier,

- szkło,
- metale,
- tworzywa sztuczne,
- odpady ulegające biodegradacji, ze szczególnym uwzględnieniem bioodpadów.

Zgodnie ze zaktualizowanymi WPGO na lata 2016-2022, w PSZOK-ach w 2014 r. zebrano w sumie 297,5 tys. Mg odpadów/rok - średnio zebrano 169,8 Mg na PSZOK. Aż 70% z tych punktów zebrało poniżej 100 Mg na rok, a jedynie 4% - powyżej 1000 Mg.

Analiza 16 zaktualizowanych WPGO wskazuje, iż w PSZOK-ach najczęściej zbieranych jest odpadów budowlanych i rozbiórkowych. Drugą grupę stanowią odpady wielkogabarytowe, kolejną zaś - odpady biodegradowalne (bez papieru). Do punktów przekazywane są też odpady surowcowe oraz opakowania z tych materiałów. W nieznacznych ilościach do PSZOK-ów dostarczane są zużyte baterie i akumulatory, przeterminowane leki i różnego rodzaju substancje chemiczne (farby, detergenty, kwasy, oleje itp.). Wiąże się to z przekazywaniem tego typu odpadów do innych miejsc, które są włączone w system gospodarowania odpadami na terenie gmin (np. zużyte baterie trafiają do specjalnych pojemników zlokalizowanych głównie w placówkach oświatowych - na podstawie współpracy z organizacjami odzysku, przeterminowane leki - do aptek) lub przyjmują te odpady z mocy obowiązującego prawa (np. zużyte akumulatory, zużyty sprzęt AGD/RTV można pozostawić w sklepie przy zakupie nowego egzemplarza). Natomiast tekstylia/odzież zbierane są głównie w osiedlowych pojemnikach, z przeznaczeniem na cele charytatywne (np. PCK). Tego typu odpady zbierane są również w celu produkcji paliwa alternatywnego.

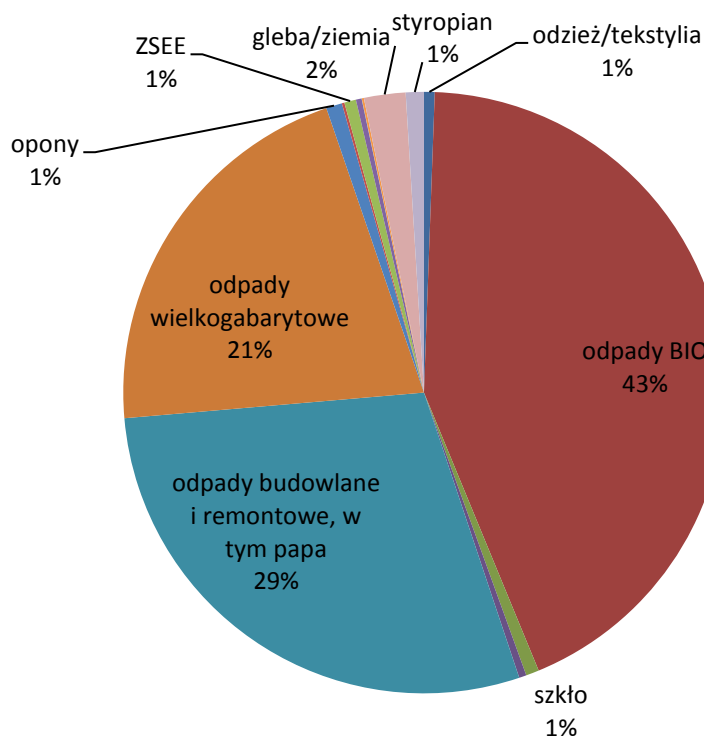

Wyniki ankiety

Analizując dane z nadesłanych ankiet, zauważalna jest pewna prawidłowość, jeśli chodzi o ilość i rodzaje dostarczanych na PSZOK odpadów: im większa gmina, im większy teren obsługuje PSZOK, tym więcej odpadów trafia do punktu, jednak różni się ich morfologia. W miastach powyżej 50 tys. mieszkańców na PSZOK-i (wykres poniżej) trafia najczęściej odpadów biodegradowalnych (średnio w 2016 r. było to 906,33 Mg). Na drugim miejscu są odpady budowlane i remontowe (603,65 Mg), a następnie odpady wielkogabarytowe (442,64 Mg). Przeszło 46 Mg to z kolei gleba i ziemia. Zebrano również ponad 20 Mg styropianu, co oznacza, że w dużych miastach istnieje potrzeba przyjmowania tego typu odpadów w PSZOK-ach, więc warto odbierać bezpłatnie od mieszkańców ten odpad (choć wiele regulaminów PSZOK nie przewiduje takiej możliwości). Pozostałe rodzaje odpadów ilościowo nie przekraczają 20 Mg/rok. Dane z ankiet potwierdzają również tezę, że w bardzo niewielkich ilościach - na poziomie 0,07-0,27 Mg rocznie - do punktów przekazywane są przeterminowane leki, zużyte świetlówki oraz zużyte baterie i akumulatory.

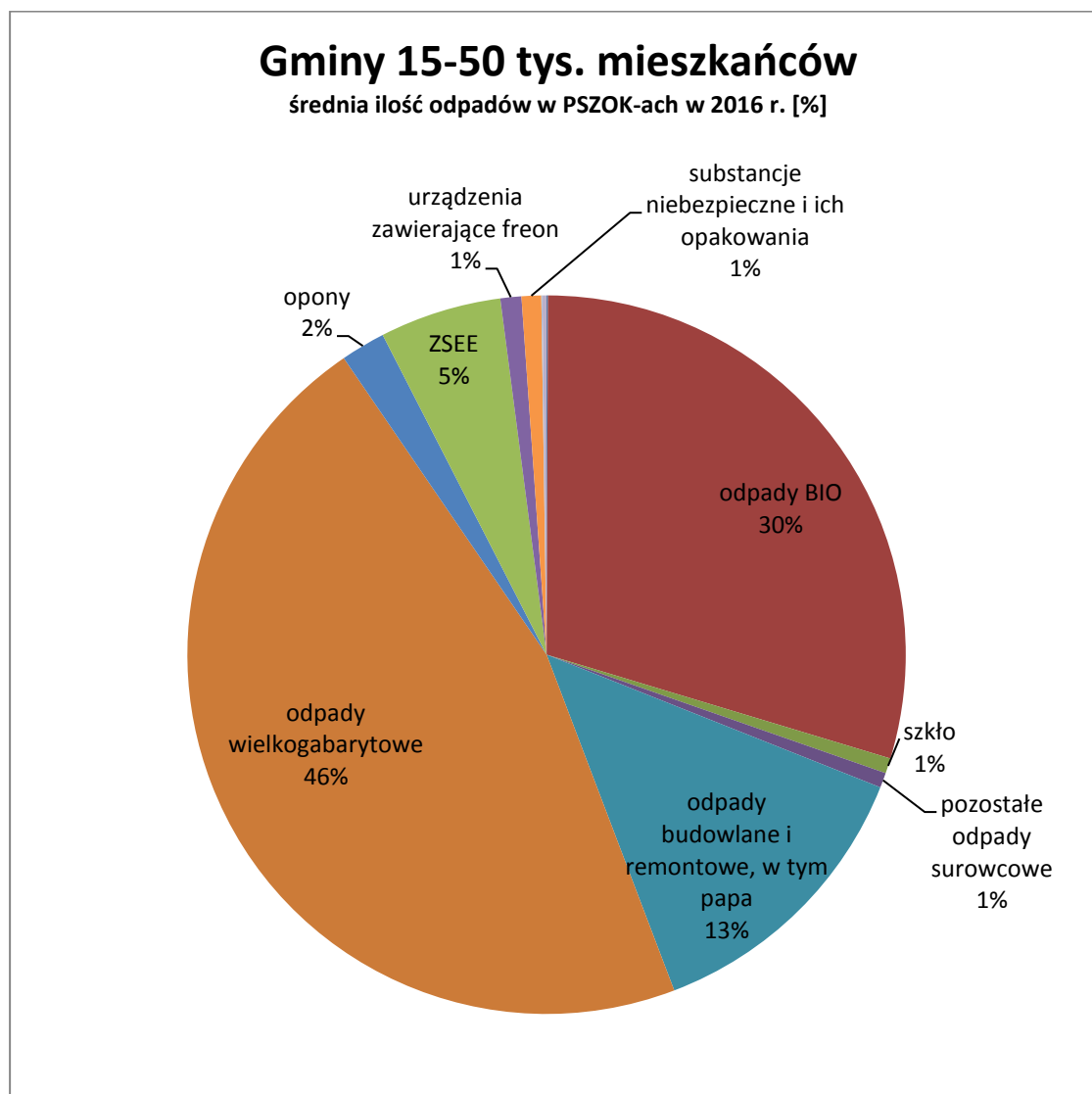
Gminy powyżej 50 tys. mieszkańców

średnia ilość odpadów w PSZOK-ach w 2016 r. [%]

Opracowanie własne na podstawie ankiet

W przypadku **gmin zamieszkałych w przedziale 15-50 tys. mieszkańców** największą grupą odpadów trafiających do PSZOK-ów stanowią odpady wielkogabarytowe, których średnio w 2016 r. przekazano blisko 220 Mg. 140,80 Mg to z kolei odpady biodegradowalne. Trzecią grupą najczęściej dostarczanych odpadów są odpady budowlane i remontowe (62,74 Mg). Mieszkańcy przekazują również ZSEE – w 2016 r. było to ok. 26 Mg. Pozostałe rodzaje odpadów nie przekraczają 10 Mg/rok. Notuje się natomiast niewielkie ilości odpadów odzieży/tekstyliów, zużytych baterii i akumulatorów, przeterminowanych leków i styropianu. Jak wynika z ankiet, w ubiegłym roku nie przekazano do PSZOK-ów drewna, zużytych świetlówek oraz gleby/ziemi.

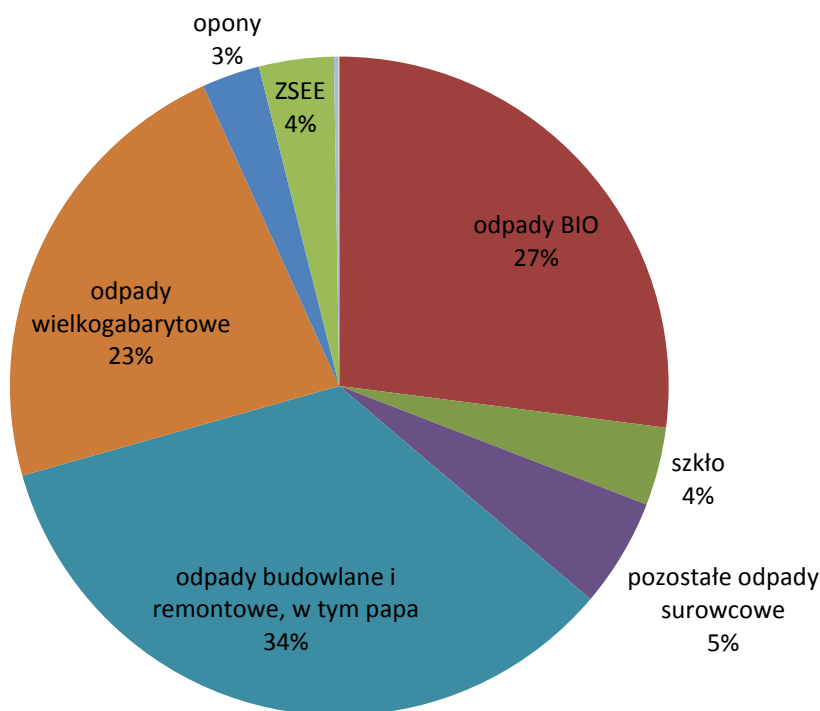

Opracowanie własne na podstawie ankiet

Nadesłane ankiety pokazują, że **w gminach wiejsko-miejskich liczących do 15 tys. mieszkańców** do PSZOK-ów najczęściej dostarczane są odpady budowlane i remontowe (w 2016 r. było to ok. 97,87 Mg). Mniej dostarczono odpadów biodegradowalnych (76,86 Mg) oraz odpadów wielkogabarytowych (64,31 Mg). Dodatkowo mieszkańcy przekazują do PSZOK odpady surowcowe (papier, tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe, metal) w ilości 15,19 Mg oraz szkła i ZSEE - po ok. 10 Mg. Podobnie jak w większych miejscowościach, na PSZOK w niewielkich ilościach trafiają przeterminowane leki i zużyte baterie. Analiza ankiet wskazuje, że do punktów w nieznacznej ilości przywożone są odpady tekstylne, zużyte świetlówki, drewno, substancje niebezpieczne (detergenty, farby i lakiery, oleje, środki ochrony roślin itp.) czy zużyte urządzenia zawierające freon.

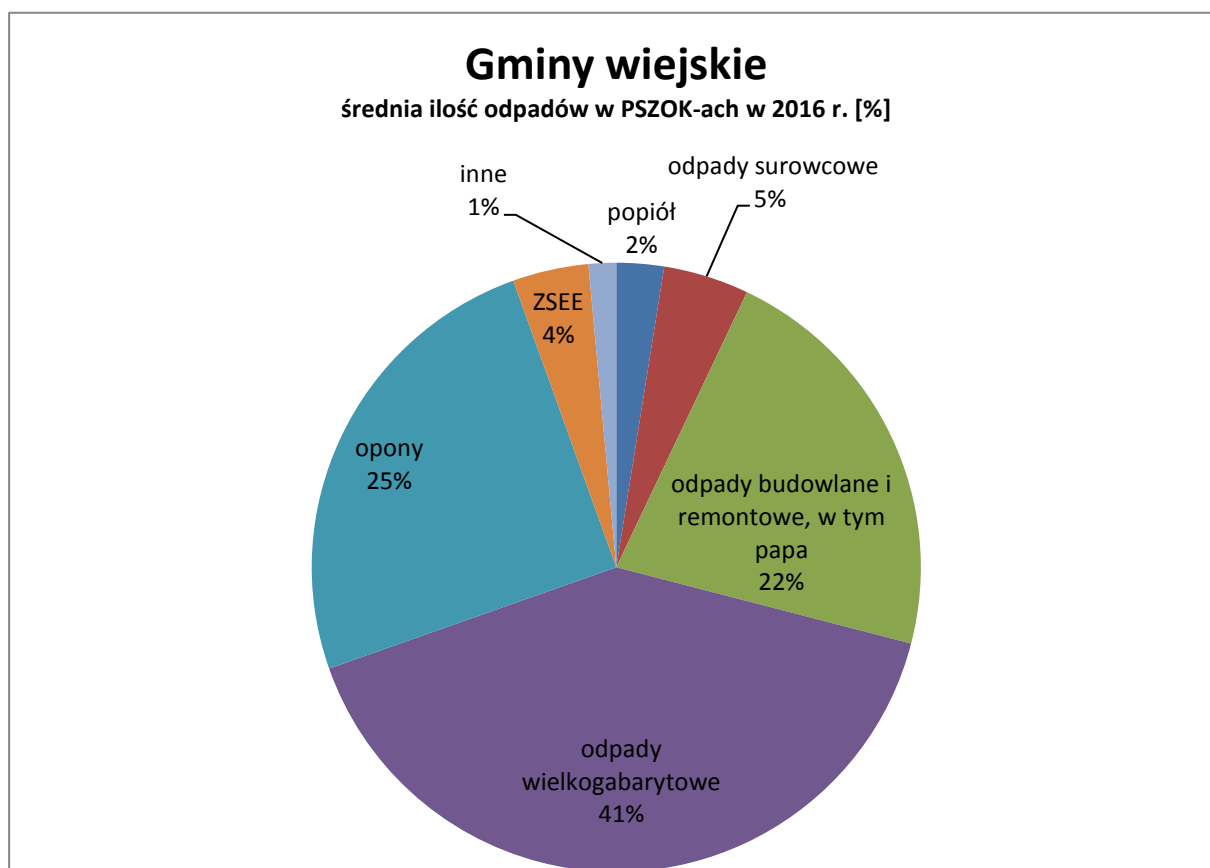
Gminy wiejsko-miejskie do 15 tys. mieszkańców

średnia ilość odpadów w PSZOK-ach w 2016 r. [%]

Opracowanie własne na podstawie ankiet

Najmniej ilościowo odpadów trafia do PSZOK-ów w **małych gminach wiejskich**. W tym przypadku również morfologia dostarczanych odpadów nie jest zróżnicowana. Większość odpadów, które są zbierane w większych miejscowościach, w wiejskich PSZOK-ach w ogóle się nie pojawia. Zgodnie z nadesłanymi ankietami, notuje się przyjęcie w ubiegłym roku jedynie odpadów wielkogabarytowych (27,7 Mg), starych opon (17 Mg), odpadów budowlanych (15 Mg), odpadów surowcowych (3,1 Mg), ZSEE (2,75 Mg) oraz popiołu (1,72 Mg). Pozostałe odpady trafiały do PSZOK-ów w ilościach śladowych. Zapewne wiąże się to z faktem, iż na terenach wiejskich znajduje się bardzo mało PSZOK-ów dedykowanych stricte jednej gminie, raczej tworzone są wspólnie z większymi gminami, głównie miejskimi. Wówczas małe gminy wiejskie płacą ryczałtem, więc trudno jest przyporządkować poszczególne grupy odpadów do małych gmin wiejskich.

Opracowanie własne na podstawie ankiet

Należy zwrócić uwagę na fakt, że z reguły regulaminy funkcjonowania gminnych PSZOK-ów nie przewidują przyjmowania substancji chemicznych, które nie posiadają oryginalnych opakowań. Potwierdzają to m.in. nadesłane ankiety. Są jednak przypadki punktów, w których tego typu odpad jest przyjmowany, nawet jeśli nie można go zidentyfikować po opakowaniu. Identyfikacja odbywa się na zasadzie wstępnej weryfikacji przez pracownika PSZOK i rozmowy z osobą, która dostarczyła daną substancję. Po rozpoznaniu substancji na jej opakowanie nakleja się informację z rodzajem odpadu. W przypadku, kiedy nie jest to możliwe, odpad ten jest analizowany przez wykwalifikowaną osobę, która współpracuje z punktem (wizytacja na punkcie). Należy przeanalizować zastosowanie takiego rozwiązania, ponieważ nieprzyjęcie takiego odpadu na PSZOK może skutkować jego nieprawidłowym pozbyciem się przez mieszkańca (wylany do kanalizacji, wyrzucenie do pojemników ustawionych przy posesjach), co może mieć o wiele gorsze konsekwencje dla środowiska naturalnego lub instalacji zagospodarowującej odpady.

2.1.3 Sposoby magazynowania odpadów

Najczęściej stosowanymi rozwiązaniami w zakresie magazynowania poszczególnych frakcji odpadów na terenie PSZOK-ów są:

- wolnostojące, otwarte, ogólnodostępne kontenery – dotyczy to m.in. odpadów zielonych, mebli czy gruzu,
- otwarte, ogólnodostępne kontenery z możliwością oplandekowania (aby zabezpieczyć je przed różnego rodzaju warunkami atmosferycznymi, np. opady) albo przechowywane w magazynie – dotyczy zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych,
- otwarte pojemniki przechowywane w magazynie substancji niebezpiecznych – dotyczy zużytych baterii i lamp fluorescencyjnych,
- szczelne, zamknięte kontenery przechowywane w magazynie substancji niebezpiecznych – dotyczy to m.in. leków, farb, lakierów, środków ochrony roślin oraz akumulatorów ołowiowych.

Rysunek nr 1 Przykłady magazynowania odpadów na PSZOK-ach (fot. P.Szadziejewicz)

W przypadku pojemników/kontenerów na odpady czy substancje niebezpieczne powinny to być pojemniki spełniające wymagania ADR, przystosowane do magazynowania i transportu danego typu odpadów/substancji. Odpady niebezpieczne powinny być przyjmowane bezpośrednio przez obsługę PSZOK do magazynu substancji niebezpiecznych, gdzie mieszkańcy nie mają prawa wstępu.

Mając na względzie tak duże dysproporcje w ilościach przywożonych przez mieszkańców rodzajów odpadów, należałoby rozważyć i odpowiednio rozplanować sposób przechowywania/magazynowania poszczególnych grup odpadów.

Wyniki ankiety

Analiza nadesłanych ankiet wskazuje, że w miastach oraz w gminach miejsko-wiejskich o liczbie ludności 15-50 tys. mieszkańcy odpady najczęściej gromadzone są w kontenerach, odpowiednio oznakowanych napisami (często oprócz napisów na kontenerach znajdują się stosowne grafiki). Z reguły w dużych PSZOK-ach znajdują się zadaszone boksy lub wiaty, z przeznaczeniem do gromadzenia tam odpadów surowcowych czy ZSEE. Dodatkowo PSZOK-i są wyposażone w zamknięte magazyny, w których umieszczone są szczelne pojemniki do przechowywania odpadów niebezpiecznych. W mniejszych gminach często brakuje zadaszenia, a zatem wszystkie odpady gromadzone są w kontenerach/pojemnikach bez odpowiedniego zabezpieczenia. Często w PSZOK-ach umieszcza się jeden zamknięty kontener do przechowywania substancji/odpadów niebezpiecznych.

2.2 Rekomendacje w zakresie organizacji PSZOK-ów obejmujące m.in. zalecenia co do lokalizacji, sposobu przyjmowania odpadów, np. wytyczne dla osób pracujących w PSZOK, w tym zasad BHP, ograniczeń dotyczących możliwości w przyjmowaniu odpadów wynikających z przepisów dotyczących odpadów.

2.2.1 Zalecenia lokalizacyjne

Polskie przepisy nie formułują wymagań dotyczących lokalizacji dla PSZOK-ów. Wytyczne takie określa gmina, przy założeniu, że obiekt ma być łatwo dostępny dla mieszkańców. Wobec tego punkt powinien być zlokalizowany w miejscach dobrze skomunikowanych z zamieszkаныmi terenami gminy. Analiza wybudowanych punktów w kraju i za granicą pokazuje, że lokalizacje są różnorodne, co bezpośrednio przekłada się na ich efektywność, np.:

- na terenie przedsiębiorstwa komunalnego (RIPOK-i, sortownie, kompostownie, składowiska odpadów, stacje przeładunkowe odpadów, oczyszczalnie ścieków itp.),
- w obrębie centrów miast,
- w pobliżu wielkopowierzchniowych placówek handlowych (centra handlowe),
- przy głównych arteriach komunikacyjnych, często przy drogach wyjazdowych z miasta,
- w dzielnicach przemysłowych (w sąsiedztwie obiektów o charakterze przemysłowym),
- między dzielnicami usługowo-biuroowymi (miejscami pracy) a dzielnicami mieszkalnymi,
- w pobliżu często uczęszczanych obiektów (o ile to możliwe), np. stacji benzynowych, cmentarzy.

Nie należy natomiast umiejscawiać PSZOK-ów:

- na terenach zagrożonych powodzią, podmokłych,
- tam, gdzie istnieje niebezpieczeństwo zanieczyszczenia środowiska naturalnego (np. w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych),
- w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów chronionych pod względem przyrodniczym, kulturalnym i historycznym itp.

Wybierając lokalizację dla PSZOK-u należy przeanalizować kilka istotnych kwestii:

- odpowiednia powierzchnia działki przeznaczonej pod PSZOK, uwzględniająca wielkość obsługiwanego terenu (liczbę mieszkańców), charakter gminy (wiejska, miejska, duża aglomeracja) - co determinuje liczbę wizyt oraz rodzaje odpadów dostarczanych do punktu, przestrzeń zapewniającą wjazd i wyjazd samochodów oraz odbiór kontenerów, magazyn, ewentualnie jeśli jest przewidziana, wydzielona część na elementy edukacji ekologicznej, itd.;
- odpowiednia infrastruktura i obsługa komunikacyjna – w tym przypadku należy zadbać o to, by do punktu prowadziła droga o utwardzonej nawierzchni, z możliwością dojazdu samochodów o ciężarze powyżej 3,5 tony. W zależności od charakteru gminy i liczby mieszkańców, których obsługuje dany PSZOK należy przewidzieć możliwość tworzenia się korków przed wjazdem, szczególnie w dniach i godzinach o największej liczbie wizyt;
- dostępność mediów – przyłącze energii elektrycznej, przyłącze wodociągowe, system monitoringu;

- odpowiednia odległość potencjalnego PSZOK-a od zabudowy mieszkalnej, która z jednej strony zapewni bezproblemowy dojazd do tego obiektu;
- dogodny dostęp dla użytkowników z każdej lokalizacji miasta;
- uwarunkowania zawarte w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Liczba punktów w gminie będzie zależała od jej wielkości. W małych miejscowościach (15-25 tys.) lub gminach wiejskich wystarczy jeden PSZOK. W uzasadnionych przypadkach (znacznie rozproszona zabudowa, niewielka liczba mieszkańców w pobliskich gminach – do 1 tys. mieszkańców) wskazane jest tworzenie wspólnego PSZOK-u. W dużych miastach jeden tego typu obiekt powinien przypadać na około 50-80 tys. mieszkańców, obsługując teren w promieniu ok. 5-8 km.

Warunkiem, który determinuje liczbę wizyt w PSZOK, jest zlokalizowanie go w miejscach łatwo dostępnych, dobrze skomunikowanych. Najważniejsza zasada przy lokalizacji punktów wymaga, by swym zasięgiem obiekty te obejmowały całe miasto (gminę). Należy stworzyć w miarę równomierną sieć PSZOK-ów, aby wszyscy mieszkańcy mieli zapewniony łatwy dostęp do punktu – bez względu na dzielnicę zamieszkania (koncentracja punktów wskazana jest w miejscach o dużej gęstości zaludnienia).

- Lokalizacja PSZOK-u w pobliżu dużych osiedli wg zasady „po drodze” (z przewagą zabudowy wielorodzinnej) daje gwarancję, że z obiektu będzie korzystała znacznie większa liczba ludności. Liczba odwiedzin w PSZOK-u wzrasta proporcjonalnie do liczby osób mieszkających w pobliżu punktu. Przekłada się to na zwiększenie efektywności tego miejsca.
- Lokalizacja w pobliżu często odwiedzanych obiektów, np. centrów handlowych, w drodze do/z pracy powoduje wysoką liczbę odwiedzin punktu, gdyż przy okazji codziennych zajęć (np. robienia zakupów czy tankowania pojazdu) można jednocześnie pozbyć się odpadów problemowych w sposób „szybki” dla mieszkańca, bezpieczny dla środowiska.

PSZOK-i powinny być dostępne dla osób poruszających się za pomocą transportu własnego (głównie samochodowego) oraz transportu miejskiego. Warto zatem zadbać o odpowiedniej jakości drogę dojazdową oraz o przystanek w najbliższym sąsiedztwie. Podsumowując, PSZOK-i nie mogą być znacznie oddalone od nieruchomości zamieszkałych, ponieważ przekłada się to na ich efektywność.

W celu organizacji efektywnego PSZOK-u należy szczegółowo przeanalizować kilka wariantów lokalizacji, które będą wypełniały przede wszystkim walor funkcjonalny, czyli pozwolą mieszkańcom (również tym, którzy nie są zmotoryzowani) dotrzeć do punktu i korzystać w pełni z jego infrastruktury.

Taką lokalizację gwarantują centra miast – charakteryzują się dużą liczbą mieszkańców (gęstością zaludnienia), z reguły należą do obszarów silnie przekształconych przez człowieka, są to tereny o znacznej kondensacji ruchu, jak np. różnego rodzaju placówki handlowe i usługowe tj. banki, kina, szkoły. Punkt powinien być zlokalizowany w pobliżu „środka ciężkości” powstawania odpadów. Mieszkańcy, mając w swoim sąsiedztwie miejsce, do którego mogą dowieźć odpady problemowe będą z niego korzystali (odległość od zabudowań mieszkalnych można pokonać w 10-20 minut jazdy samochodem).

Nierzadko lokalizacja PSZOK-u w centrum miasta może wywoływać opór społeczny. Jednak przygotowanie projektu i wizualizacji takiego punktu, opierającego się na ciekawej infrastrukturze, wykorzystującego atrakcyjną małą architekturę i zielen, wkomponowanie elementów OZE (np. panele słoneczne) i edukacji ekologicznej (tablice, salki edukacyjne), ale przede wszystkim prowadzenie

rzetelnej kampanii informacyjnej o inwestycji, może wpłynąć na pozytywny jej odbiór społeczny i akceptację dla realizacji PSZOK-a.

O ile to możliwe, warto wykorzystywać już istniejące budynki, wiaty i inne obiekty, przystosowując je do nowej funkcji. W ten sposób nie naraża się budżetu gminy na dodatkowe koszty. Nierzadko w bliskiej odległości od zabudowy mieszkalnej znajduje się niewykorzystana zabudowa gminna (szczególnie w gminach wiejskich i wiejsko-miejskich), którą można zaadoptować pod organizację punktu. Ponadto raz już zabudowany teren trudno przywrócić do stanu sprzed budowy (mowa tu o jego wartości jako ekosystemu).

Z lokalizacją PSZOK-a istotnie wiąże się kwestia właściwego oznakowania tego punktu w mieście, dróg dojazdowych do niego przez odpowiednie znaki drogowe i oznaczenie samego obiektu na zewnątrz (więcej w punkcie 2.2.4).

Rysunek nr 2 Przykład wykorzystania istniejącej infrastruktury na PSZOK-u w Wiedniu oraz oznakowania dojazdu do Gratowiska w Poznaniu (fot. P. Szadzewicz)

W przypadku ogłaszania przez gminę przetargu na utworzenie i prowadzenie PSZOK-u, jeśli to możliwe, warto zastrzec w umowie z potencjalnym wykonawcą, że punkt ten będzie zawsze zlokalizowany w tym samym miejscu. W ten sposób od początku budowane będzie przywiązanie mieszkańców do tego miejsca, kreowanie nawyku właściwego postępowania z odpadami problemowymi.

Gmina powinna przeanalizować i podjąć świadomą decyzję o ogłaszaniu przetargu na utworzenie i prowadzenie PSZOK-u. Taki model realizacji zadania może skutkować tym, iż po okresie określonym w umowie, w kolejnym przetargu wybrany może zostać inny podmiot, który nie będzie dysponował prawem do dotychczasowego punktu i lokalizacji. Obiekt taki będzie musiał być zorganizowany w innym miejscu, co może zniweczyć doczasowe przyzwyczajenie i świadomość mieszkańców w zakresie lokalizacji i funkcjonowania PSZOK-u.

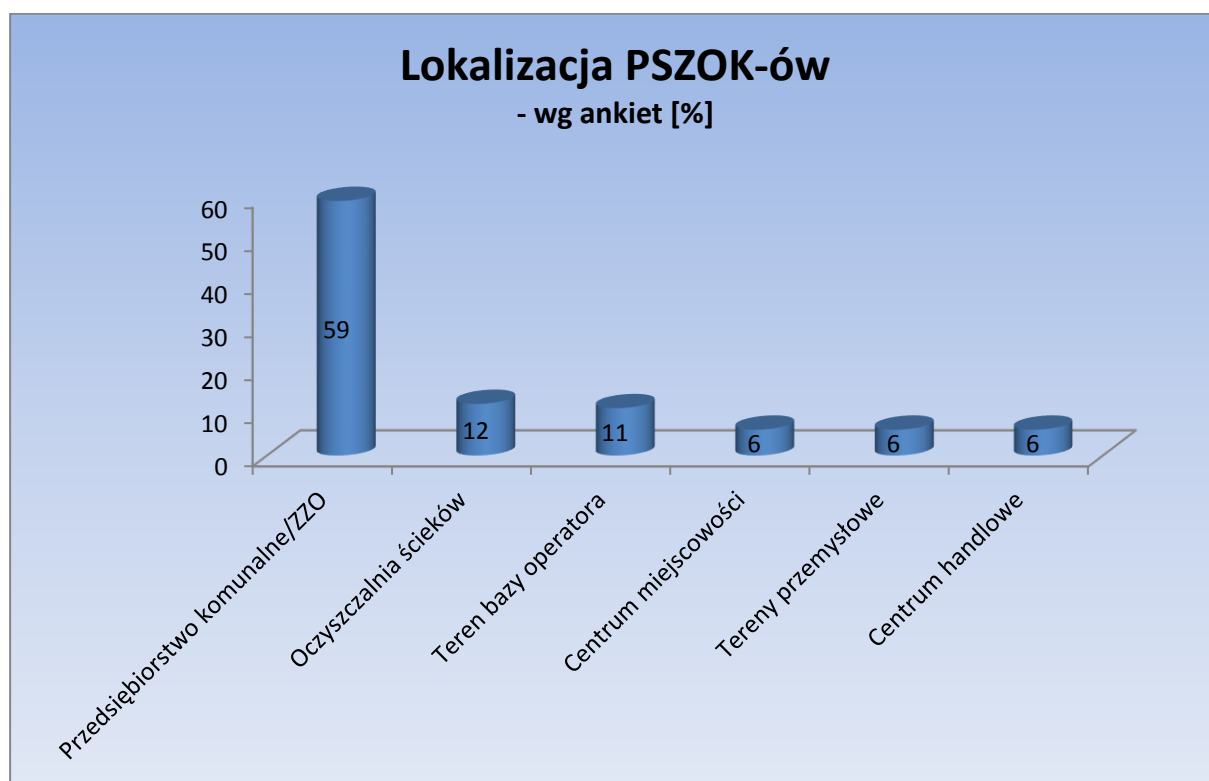
Jednak w przypadku kiedy gmina nie ma możliwości samodzielnego utworzenia i prowadzenia PSZOK, powinna dołożyć wszelkich starań by wyznaczyć choćby lokalizację takiego punktu (przekazanie pod użytkowanie własną działkę). W przyszłości pozwoli to uniknąć niepożądanych zmian lokalizacji PSZOK, co przełoży się zarówno na jakość jego funkcjonowania, jak i całego gminnego systemu gospodarki odpadami.

Wyniki ankiety

Z przestanych ankiet wynika, że PSZOK-i najczęściej są lokowane na terenie przedsiębiorstwa komunalnego lub zakładu zagospodarowania odpadów. Taką lokalizację z reguły determinuje fakt posiadania własnej działki pod tego typu obiekt oraz jej uzbrojenie i wyposażenie w odpowiednią infrastrukturę oraz posiadane już stosowne zezwolenia na zbieranie odpadów. Niewątpliwie były to argumenty, które wpłynęły na lokalizację PSZOK-ów przy tego typu obiektach. Pozwoliły również szybko wypełnić obowiązek organizacji PSZOK-u w chwili wejścia w życie znowelizowanej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach w lipcu 2013 roku.

Niemale znaczenie dla wyboru lokalizacji PSZOK-u ma również odległość tego punktu od najbliższych zabudowań. W ocenie zarządzających PSZOK-ami, niewielka odległość od siedzib ludzkich czy punktów usługowych/handlowych podnosi poziom liczby wizyt tego obiektu – głównie ze względu na dostępność punktu i łatwy dojazd. O ile jednak duże miasta umiejscawiają PSZOK-i w zróżnicowanych lokalizacjach (np. w dzielnicach przemysłowych, na terenach zakładów zagospodarowania odpadów, oczyszczalni ścieków, centrów handlowo-usługowych), o tyle mniejsze miejscowości czy gminy wiejskie zazwyczaj nie mają w tym zakresie wyboru: PSZOK z reguły lokalizowany jest przy przedsiębiorstwie komunalnym.

W gminach wiejskich i do 15 tys. mieszkańców odległość PSZOK-a od najbliższych zabudowań wynosi od 30 m do 1200 m. Średnio mieszkańcy mają jednak do pokonania ok. 3-4 km do tego obiektu. W dużych miastach, powyżej 50 tys. mieszkańców, PSZOK jest zlokalizowany ok. 500-800 m od najbliższej zabudowy mieszkalnej, a średnia odległość to ok. 5-7 km do punktu. W przypadku PSZOK-u obsługującego kilka gmin najdalsza miejscowość jest położona aż 22 km od punktu, co przekłada się na liczbę odwiedzin mieszkańców tej gminy w PSZOK-u: jest ona o wiele mniejsza niż w sytuacji osób mieszkających zdecydowanie bliżej punktu (tylko kilka wizyt w miesiącu). Przykład innego związku międzygminnego, na terenie, którego funkcjonują dwa PSZOK-i, jasno pokazuje, że dysproporcja

w przekazywaniu odpadów jest zależna od lokalizacji. Z gmin, które mają odległość do 15 km do punktu, liczba wizyt sięga aż 450 miesięcznie z pojedynczej gminy. W przypadku gmin, których dzieli od PSZOK-u dystans ponad 20/25 km, liczba wizyt spada do kilku miesięcznie. W takich przypadkach mieszkańcy gminy korzystają z mobilnej zbiórki odpadów, jednocześnie rezygnując z usług PSZOK-u, który w ich mniemaniu nie jest dostosowany do ich potrzeb.

W pierwszych latach funkcjonowania systemu i obowiązku tworzenia PSZOK-ów większość gmin skupiała się na wypełnieniu przepisów ustawy, przykładając mniejszą wagę do efektywności tworzonego punktu. Aktualnie przy planowaniu organizacji nowych PSZOK-ów gminy zrewidowały swoje podejście. Wybór lokalizacji PSZOK-u jest jednym z kluczowych elementów jego planowania.

Widoczna jest również kolejna zależność związana z umiejscowieniem. W punktach zlokalizowanych blisko centrum miast jest więcej odwiedzin i odnotowuje się większą różnorodność oddawanych odpadów w porównaniu do punktów zlokalizowanych na ich obrzeżach, które nierzadko powstawały jako pierwsze PSZOK-i w gminie. W punktach z dala od centrum odnotowuje się mniejszą liczbę wjazdów, ale większą ogólną masę przywożonych odpadów – głównie odpadów budowlanych i remontowych oraz odpadów zielonych i wielkogabarytowych.

2.2.2 Sposoby przyjmowania odpadów i weryfikacja

Zgodnie z przepisami art. 6r pkt 3 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, rada gminy określa, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego sposób świadczenia usług przez punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych.

Dopuszcza się możliwość ograniczenia ilości odpadów zielonych, zużytych opon, odpadów wielkogabarytowych oraz odpadów budowlanych i rozbiórkowych stanowiących odpady komunalne przyjmowanych przez PSZOK od właścicieli nieruchomości w zamian za pobraną opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi w uchwale rady gminy.

Na koszty eksploatacyjne PSZOK-u ma wpływ określenie rodzaju i ilości przyjmowanych odpadów. Prawny wymóg selektywnego zbierania poszczególnych rodzajów odpadów, można realizować na kilka sposobów. PSZOK może przyjmować wszystkie wyszczególnione w przepisach rodzaje odpadów, ale można zorganizować PSZOK jedynie dla odpadów innych niż niebezpieczne, a odpady problemowe odbierać systemem mobilnym, uzupełnionym o zbiórkę określonych grup odpadów w punktach sprzedaży (np. duży zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny w punktach handlowych, przeterminowane leki - w aptekach) bądź w innych placówkach (np. zużyte baterie w szkołach, budynkach użyteczności publicznej). Tego typu rozwiązana znajduje zastosowanie zwłaszcza na terenach wiejskich i w małych miasteczkach do 10 tys. mieszkańców. Gmina może również wskazać inne miejsca oddawania poszczególnych rodzajów odpadów, np. PSZOK dla odpadów zielonych przy kompostowni, PSZOK przy składowisku odpadów dla odpadów budowlanych i remontowych.

Realizacja PSZOK-u może przyczynić się do uzyskania dalekosiężnego celu KPGO, a więc dojścia do takiego systemu gospodarki odpadami, aby był on zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju, w którym w pełni realizowane są zasady gospodarki odpadami. Jednym z głównych celów funkcjonowania PSZOK-ów jest uświadomienie mieszkańcom, że niepotrzebne im rzeczy czy odpady można pozostawić w takim punkcie. Aby tak się stało, dostarczane przez nich odpady powinny być przyjmowane w PSZOK-ach nieodpłatnie, bez wyznaczania limitów (ewentualne ograniczenia mogą

dotyczyć rodzajów odpadów, które mogłyby pochodzić od przedsiębiorców, tj. odpady budowlane, opony, odpady zielone). Mimo iż odpady pochodzące od przedsiębiorców są poza systemem gospodarki odpadami komunalnymi i powinny być zagospodarowywane zgodnie z przepisami ustawy o odpadach, warto w regulaminie PSZOK-u przyjąć, że przedsiębiorcy też będą dostarczali swoje odpady, a przynajmniej ich niektóre grupy. Może to znacząco wpłynąć na ekonomikę funkcjonowania tego Punktu.

Tego typu koncepcja w dużej mierze zapobiegnie deponowaniu odpadów w miejscach na ten cel nieprzeznaczonych. Odpady dostarczane przez właścicieli nieruchomości zamieszkałych powinny być przyjmowane w PSZOK-u nieodpłatnie, po okazaniu dokumentu potwierdzającego miejsce zamieszkania/zameldowania na terenie gminy. To gmina powinna określić m.in. zasady dokumentowania faktu przywozu przez daną osobę określonej ilości odpadów do PSZOK-u. Problemem praktycznym są wątpliwości (zgłoszone przez Głównego Inspektora Ochrony Danych Osobowych) dotyczące możliwości legitymowania osób przez pracowników PSZOK-u. Przy przyjęciu takiego stanowiska bardzo trudne byłoby nadzorowanie punktu oraz oszacowanie kosztów (ponoszonych przez mieszkańców).

Proponuje się określenie w regulaminie PSZOK-a cennika za przyjęcie jednostkowych ilości poszczególnych rodzajów odpadów, z zaznaczeniem, że mieszkańcy mogą pozostawiać je bez ponoszenia opłat (w całości). Wówczas to mieszkaniowiec będzie decydował, czy się wylegitymuje i odpady odebrane zostaną nieodpłatnie, czy nie udokumentuje miejsca zamieszkania, a tym samym zapłaci za ich dostarczenie i zagospodarowanie.

W sytuacji, gdy właściciel nieruchomości zamieszkałej nie jest w stanie okazać dokumentów potwierdzających prawo do nieruchomości, z której pochodzą dostarczane odpady, zobowiązany jest do złożenia stosownego oświadczenia. Takie oświadczenie może złożyć również osoba, która dostarcza odpady, a nie jest właścicielem danej nieruchomości.

Jednym ze sposobów weryfikacji mieszkańców przy dostarczaniu odpadów do PSZOK-u jest również okazanie dowodu dokonania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi na konto operatora systemu, w ramach którego funkcjonuje punkt.

W dużych miastach, a także w PSZOK-ach, które obsługują kilka gmin, konieczne jest zatrudnienie pracownika, który będzie weryfikował odwiedzających obiekt, a także ewidencjonował rodzaj i ilość wwożonych odpadów.

Sposób przyjęcia odpadów powinien być uzależniony od potencjalnego zagrożenia, jakie one stanowią. Odpady inne niż niebezpieczne mieszkaniowiec może zostawić w ogólnodostępnych kontenerach, wskazanych przez obsługę PSZOK-u. Odpady niebezpieczne z kolei powinny być przyjmowane bezpośrednio przez pracownika PSZOK-u do magazynu substancji niebezpiecznych (osoby postronne mają zakaz wstępu do tego magazynu).

W PSZOK-ach istnieje możliwość odmowy przyjęcia odpadu. Może ona nastąpić z powodu niezgodności odpadu chemicznego z etykietą widniejącą na opakowaniu, niezidentyfikowania przyniesionej substancji lub gdy opakowanie jest nieszczelne. Można również odmówić przyjęcia odpadów, które w regulaminie są sklasyfikowane jako odpady, których PSZOK nie przyjmuje, np. części samochodowe, odpady zmieszane, butle gazowe, styropian budowlany, papa. Należy zaznaczyć, że jeżeli gmina – zgodnie z art. 4 ust. 2 pkt 1c ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach – dopuściła możliwość przyjmowania przez PSZOK-i odpadów pochodzących z napraw pojazdów, ww. odpady

mogą być przyjmowane w PSZOK-u jako odpady komunalne. Gmina powinna też zapewnić możliwość przyjmowania w PSZOK-ach m.in. odpadów budowlanych i remontowych z prac remontowych wykonywanych przez mieszkańców. W związku z tym powinien być zagwarantowany odbiór styropianu czy papy – odpady te mogą powstać w wyniku prac remontowych.

Rekomenduje się przyjmowanie w punktach wszystkich rodzajów odpadów (nawet substancji niezidentyfikowanych) z jednoczesnym poinformowaniem mieszkańca, że tego typu odpady nie powinny być dostarczane do PSZOK-u i następnym razem należy przekazać je w miejsce, gdzie będą mogły być odpowiednio unieszkodliwione. W przypadku braku możliwości przyjęcia danego odpadu spoza wymienionych w regulaminie obsługa PSZOK-u powinna posiadać wiedzę i poinformować mieszkańca/klienta, gdzie dany odpad może być oddany.

Odmowa i brak poinformowania gdzie dany odpad może być przyjęty może pociągać za sobą daleko idące konsekwencje. Taki odpad może zostać wyrzucony do odpadów zmieszanych lub - co gorsza - trafić do środowiska, zanieczyszczając glebę czy wodę. Dodatkowo taka postawa obsługi PSZOK-a może zniechęcić mieszkańców do kolejnych odwiedzin tego obiektu albo nawet propagowania niekorzystnych informacji wśród lokalnej społeczności odnośnie funkcjonowania punktu.

Przyjmując na PSZOK substancje niezidentyfikowane, warto nawiązać współpracę z laboratorium bądź inną jednostką, która wspomogę operatora punktu w rozpoznaniu danego odpadu i przekazaniu go do zagospodarowania. Takie praktyki z powodzeniem stosowane są w poszczególnych punktach w kraju i za granicą, gdzie osoba wykwalifikowana przykładowo raz na miesiąc odwiedza PSZOK, aby przeprowadzić analizę i klasyfikację odpadów wcześniej niezidentyfikowanych.

Częstą praktyką jest nieprzyjmowanie w PSZOK lub przyjęcie wyłącznie odpłatnie odpadów powstających w wyniku prowadzenia działalności gospodarczej.

Z usług świadczonych przez punkt powinny również móc korzystać podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Dostarczane z nieruchomości niezamieszkanymi odpady mogą być przyjmowane odpłatnie - zwiększy to nie tylko liczbę wizyt w PSZOK-u, ale również obniży koszty funkcjonowania tego obiektu. Przy okazji odpady z działalności gospodarczej trafią do miejsca, gdzie zostaną bezpiecznie zmagazynowane, a następnie przekazane do stosownych miejsc ich zagospodarowania. W przypadku braku możliwości przyjęcia odpadu spoza wymienionych w regulaminie pracownik PSZOK-u powinien poinformować, gdzie przedsiębiorca może oddać dany odpad.

Wiele regulaminów funkcjonowania PSZOK-ów zakłada limity dotyczące ilości i rodzaju przywożonych odpadów. Tego typu praktyki mają na celu wyeliminowanie korzystania z PSZOK-ów przez podmioty gospodarcze na koszt mieszkańców (np. oddawania odpadów remontowych i budowlanych wytwarzanych przez firmy remontowe, opon przez zakłady wulkanizacyjne, czy odpadów zielonych pochodzących od firm ogrodniczych). Ogranicza się jednak przez to ilość wyselekcjonowanego surowca trafiającego na PSZOK.

Należy pamiętać, że ewentualne limitowanie związane z rodzajami czy ilością dostarczanych do PSZOK-u odpadów musi wynikać z obowiązującego na terenie gminy prawa miejscowego, czyli regulaminu utrzymania czystości i porządku w gminie. Sprzeczność zapisów regulaminu PSZOK-u z prawem miejscowym jest niedopuszczalna.

Najczęściej stosowaną praktyką jest przyjmowanie odpadów nieodpłatnie od mieszkańców (z określonymi limitami lub nie), a od podmiotów gospodarczych - według sporządzonego cennika.

Czasami ograniczenia przyjęcia w punkcie dotyczą kubatury odpadów lub ładowności samochodów dostarczających odpady (np. do 1 m³, do 1 tony, do małej przyczepy, do 3,5 ton ładowności pojazdu). Stosowane jest też zróżnicowanie od rodzaju dostarczanych odpadów (niektóre bezpłatnie, a niektóre odpłatnie). Założenia należy podjąć na etapie planowania kosztów systemu w celu obliczenia stawki opłaty dla mieszkańców (aby nie ponosili oni nadmiernych wydatków). Zalecane jest stosowanie wzorników ilości odpadów umiejscowionych przy wjeździe na obiekt, co minimalizuje ewentualne konflikty w zakresie weryfikacji ilości przywiezionych odpadów.

Rysunek nr 3 Wzornik ilości dostarczanych odpadów do PSZOK-u (fot. P. Szadzewicz)

Wyniki ankiety

Ponad połowa (56%) biorących udział w ankietyzacji podmiotów wskazała, że stosuje limity w przyjęciu odpadów do PSZOK-u. Dotyczą one jednak tylko odpadów budowlanych i remontowych oraz opon. Pozostałe odpady są przyjmowane nieodpłatnie od mieszkańców na podstawie okazanego dowodu tożsamości lub oświadczenia, że jest się mieszkańcem gminy, bądź też potwierdzenia opłaty za gospodarowanie odpadami. Są także zarządcy, którzy nie przyjmują określonych grup odpadów. Należą do nich np. tekstylia, popiół, azbest, papa, styropian, odpady smołowane i medyczne (pochodzenia komunalnego). W ocenie niektórych zarządców PSZOK-ów, rekomendowane jest przyjmowanie do punktów styropianu pochodzącego z opakowań, popiołu oraz odpadów medycznych pochodzenia komunalnego, np. strzykawek, igieł po iniekcjach.

Rekomenduje się, aby w PSZOK-u zbierany był odrębnie styropian opakowaniowy oraz popiół - ze względu na dalszy sposób jego zagospodarowania.

2.2.3 Obsługa PSZOK

W wielu ocenach funkcjonowania PSZOK-ów podnoszony jest argument odpowiedniego doboru pracowników. Niezmiernie ważną kwestią pozytywnego odbioru punktu jest osoba obsługująca mieszkańca w PSZOK-u. Obok osób odbierających odpady bezpośrednio z posesji, właśnie osoba pracująca w PSZOK-u jest utożsamiana z gospodarką odpadami w gminie. Tylko osoby o odpowiednich predyspozycjach mogą wpłynąć na pozytywny odbiór punktu i bezpośrednio przyczynić się do jego efektywności.

Kompetentna obsługa, przyjaźnie nastawiona do mieszkańców, chętna do niesienia pomocy i łatwo nawiązująca kontakty stanowi dźwignię, która wpływa na podniesienie popularności tego typu punktów.

Jeśli eksploatator obiektu chce zatrudnić osobę/osoby do obsługi PSZOK-u (zazwyczaj jest to 1-1,5 etatu), warto, by rzetelnie starał się dobrać właściwego pracownika na to miejsce. Jakimi cechami powinna odznaczać się taka osoba?

- Komunikatywność - umiejętność jasnego wyrażania myśli, w sposób zrozumiały dla rozmówcy. Oznacza to również odpowiadanie wprost na pytania i umiejętność dostosowania się do sposobu mówienia osoby, z którą się rozmawia.
- Umiejętność radzenia sobie z konfliktami - w PSZOK-u pojawia się wiele osób, o różnych charakterach i podejściu. Stąd obsługa punktu musi stawiać czoła drobnym konfliktom czy niezadowoleniu klienta. Pracownik powinien umieć konstruktywnie rozwiązywać takie spory, starać się łagodzić sytuację, nie wycofując się z sytuacji konfliktowej.
- Asertywność - umiejętność bronięcia swoich praw, jednocześnie respektując prawa i potrzeby osób odwiedzających PSZOK.
- Umiejętność zarządzania czasem - ta kompetencja oznacza pilnowanie terminów i umiejętność określania priorytetów w pracy. Pracownik będzie potrafił połączyć obowiązki związane z rzetelną ewidencją przywożonych na PSZOK odpadów i weryfikacją mieszkańców, z ewentualną pomocą przyjezdnym w rozmieszczeniu przywiezionych odpadów. Pracownik powinien zdawać sobie sprawę, że każda wolna chwila powinna być w sposób efektywny zagospodarowana, np. robienie porządku w PSZOK-u, dokładniejsza segregacja odpadów.
- Elastyczność - pracownik nie boi się zmian i potrafi dostosować się do zmieniających się warunków.
- Samodzielność - to cecha, która pozwala szybko wdrożyć pracownika do pracy i powierzyć mu obowiązki bez ryzyka, że będzie niesamodzielny.
- Lojalność – pracownik PSZOK-u w każdej sytuacji powinien stać po stronie pracodawcy (nie krytykuje obowiązujących na terenie gminy przepisów odpadowych, regulaminu PSZOK-u czy zasad gospodarki odpadami).
- Cierpliwość – pracownik powinien być cierpliwy w stosunku do mieszkańca, wysłuchać jego potrzeb – w szczególności do osób niepełnosprawnych i starszych.
- Pomocny – niosący pomoc szczególnie osobom niepełnosprawnym i starszym, przy poruszaniu się po punkcie oraz wyładowywaniu odpadów o znacznej wadze i gabarycie.

Obsługa PSZOK-u powinna kierować się kilkoma zasadami, które będą wpływały na odbiór tego miejsca przez lokalną społeczność: szacunek dla klientów punktu, cierpliwość, przyjmowanie pozycji

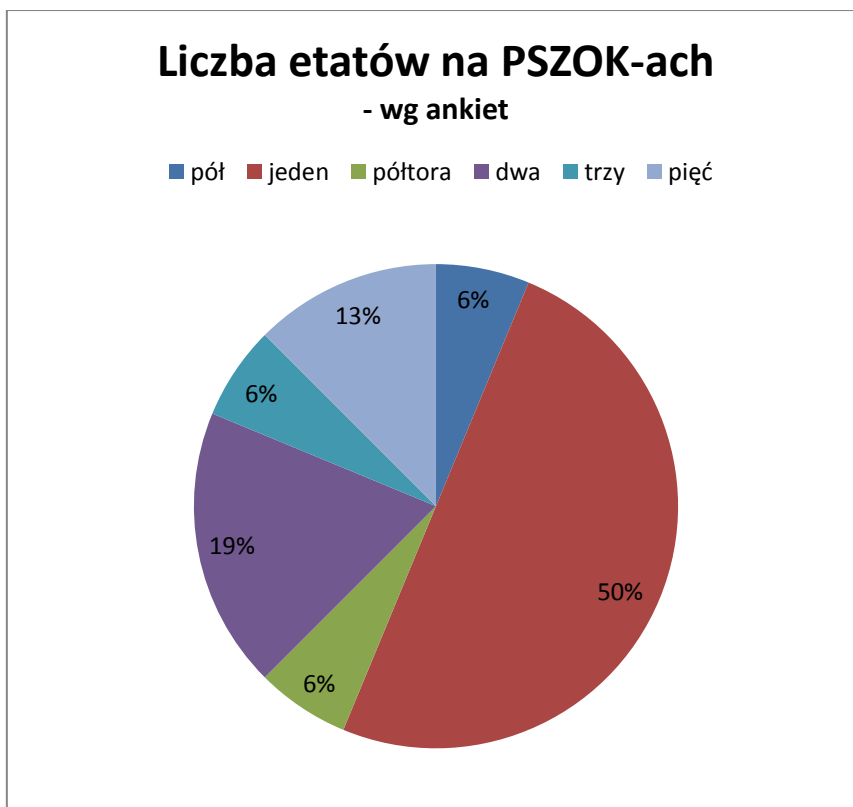
wyjaśniającej i edukującej, chęć niesienia pomocy, znajomość podstawowych przepisów związanych z funkcjonowaniem PSZOK-u i gospodarki odpadami w gminie.

Umiejętności te pozwolą obsłudze kompetentnie odpowiadać na pytania mieszkańców odwiedzających to miejsce, ewentualnie odpiarać zarzuty związane z przyjmowaniem (lub nie) pewnych grup odpadów (albo z limitami). Pracownik PSZOK-u powinien też prowadzić edukację mieszkańców, m.in. w zakresie pozbywania się rzeczy, które mogą jeszcze komuś posłużyć, np. stary, ale jeszcze działający sprzęt elektryczny i elektroniczny, ubrania, meble, książki, płyty czy zabawki itp. Takie przedmioty warto przekazać do punktu ponownego użycia - jeśli taki w gminie funkcjonuje (niewątpliwą zaletą będzie posiadanie takiego obiektu na terenie PSZOK-u - o tym w dalszej części opracowania).

Wyniki ankiety

Badane przez ankietę punkty wskazały, że nie są to obiekty samoobsługowe, a zatem w każdym PSZOK-u jest zatrudniona przynajmniej jedna osoba. Jak wynika z ankiet, liczba etatów w tych obiektach jest bardzo zróżnicowana: od 1/2 etatu (gmina 15-50 tys. mieszkańców) do 5 etatów (dwa obiekty: gmina 15-50 tys. mieszkańców oraz gmina powyżej 50 tys. mieszkańców). Najczęściej jednak (w 50%) PSZOK obsługuje jedna osoba. Do jej obowiązków należy przede wszystkim weryfikacja mieszkańców i sprawdzanie, jakiego rodzaju odpady dostarczane są do punktu oraz wskazywanie w jakich miejscach należy umieścić przywiezione odpady. Na dalszy plan schodzi ewidencja dostarczonych odpadów (głównie w małych gminach, które nie posiadają wagi). Pracownicy PSZOK-ów starają się również informować mieszkańców o właściwych sposobach postępowania z odpadami (sporadycznie nazywane jest to „edukowaniem”) oraz – w uzasadnionych przypadkach – pomagać w rozładunku, np. osobom niepełnosprawnym i starszym.

W PSZOK-u powinna być zatrudniona przynajmniej jedna osoba, która zostanie oddelegowana do ewidencji przywożonych przez mieszkańców odpadów. Poza tym wskazane jest przeanalizowanie liczby etatów do liczby obsługiwanych przez PSZOK mieszkańców, rodzaju gminy czy powierzchni punktu. Niezmiernie ważne wydaje się skorelowanie godzin, dni otwarcia i samych wizyt do liczby osób obsługujących punkt. Koszty związane z zatrudnieniem pracowników są czołowymi w całym bilansie ekonomicznym PSZOK-u. Gminy, które chcą ograniczyć liczbę etatów, powinny szczególnie zwrócić uwagę na organizowanie infrastruktury punktu, tak by mieszkaniacy w sposób jak najbardziej intuicyjny i w miarę samoobsługowy mógł z niego korzystać (jasne oznaczenia kontenerów, odpowiednia droga/kierunek ruchu przejazdu przez PSZOK, umożliwiająca swobodny wyładunek odpadów itp.)

Należy pamiętać, że pracownik PSZOK nie jest osobą do wyładowywania przywiezionych przez mieszkańca odpadów. Jego zadaniem jest weryfikacja mieszkańcy, ewidencja dostarczanych odpadów i wskazanie miejsca ich pozostawienia, pilnowanie porządku i czystości w PSZOK. Jednak w miarę możliwości obsługa obiektu powinna pomagać, szczególnie osobom starszym i niepełnosprawnym, w korzystaniu z PSZOK-u, także w rozładunku odpadów.

2.2.4 Organizacja PSZOK

Dobrze zorganizowany PSZOK to nie tylko ułatwienie pracy obsłudze, ale przede wszystkim miejsce przyjazne mieszkańcom. Należy zatem urządzić i zorganizować go tak, by nie zniechęcać potencjalnych klientów do korzystania z punktu i nie traktować właściwego postępowania z odpadami jako przykrego obowiązku.

Elementem, który determinuje pozytywny odbiór PSZOK-u, jest m.in. niezbędne, czytelne oznakowanie punktu „z drogi” (zewnętrznego wyglądu), ale również poszczególnych kontenerów i miejsc magazynowania odpadów na samym obiekcie.

Rysunek nr 4 Przykład oznakowania zewnętrznego PSZOK (fot. ZGO Bielsko-Biała oraz ZZO Poznań)

Tablice informacyjne przy kontenerach powinny być odpowiednio umiejscowione i czytelne w opisie (zrobione z materiałów odpornych na promienie UV), tak by mieszkańcy nie mieli wątpliwości, jakiego rodzaju odpady powinny trafić do danego kontenera. Wskazane jest umieszczanie na tablicach również piktogramów/grafik, dzięki czemu łatwiej będzie identyfikować konkretną grupę odpadów. Niedopuszczalne jest opisywanie miejsc deponowania odpadów jedynie kodami odpadów wynikającymi z Katalogu odpadów.

Rysunek nr 5 Przykład oznakowania kontenerów (fot. P. Szadzewicz)

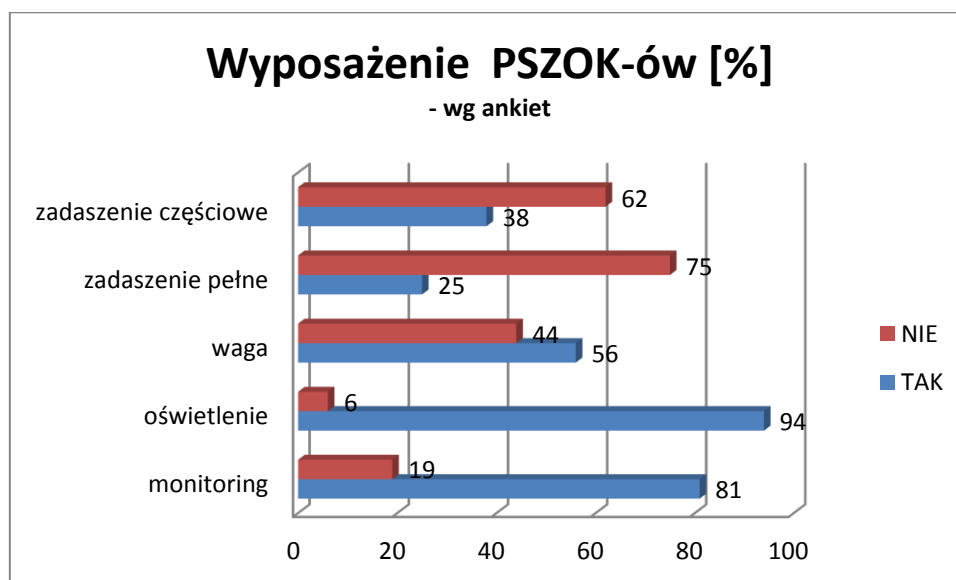
Teren PSZOK-u powinien być ogrodzony, oświetlony i zabezpieczony przed dostępem osób niepowołanych. Lokalizacja budynków i placów magazynowych powinna umożliwiać swobodny dojazd i wyjazd pojazdów oraz rozładowanie odpadów. Obiekt powinien posiadać drogi ewakuacyjne, a także - jeśli zatrudniana jest obsługa - również część administracyjno-socjalną.

Wyniki ankiety

Nadesłane ankiety wskazują, że niemal wszystkie PSZOK-i posiadają oświetlenie i są monitorowane. Inaczej wygląda sytuacja z pozostałymi elementami, tj. wagą oraz przynajmniej częściowym zadaszaniem. Większość zbadanych punktów nie posiadała wagi, niewiele PSZOK-ów było też w pełni zadaszonych. Najczęściej mamy do czynienia z obiektami częściowo zadaszonymi.

Rekomenduje się umieszczenie wagi, szczególnie w obiektach obsługujących więcej niż jedną gminę. W ten sposób możliwe będzie dostarczenie poszczególnym jednostkom samorządowym informacji na temat przekazanych do PSZOK odpadów przez ich mieszkańców.

Niezwykle istotnym elementem jest określenie dni i godzin otwarcia punktu. Biorąc pod uwagę fakt, że najczęściej mieszkańcy wykonują generalne porządki w dni wolne od pracy, punkt powinien być czynny również w soboty. W celu uzyskania jak największej liczby odwiedzin w punkcie, zaleca się pracę PSZOK-u do godzin późno popołudniowych i wieczornych przynajmniej raz w tygodniu. Dostępność

PSZOK-u można uzależnić także od pór roku. Jak pokazuje praktyka, największą liczbę wizyt punkty notują wiosną (marzec i kwiecień) i następnie w miesiącach letnich (lipiec, sierpień).

Wyniki ankiety

Ankietyzacja podmiotów zarządzających PSZOK-ami wykazała, że administratorzy punktów w dużym stopniu starają się dostosować godziny funkcjonowania obiektu do zapotrzebowania mieszkańców. W małych, wiejskich gminach PSZOK nierzadko jest czynny tylko raz w tygodniu, i to jedynie przez 5-7 godzin. Wówczas taki punkt odwiedza 10-15 osób. Są również miejscowości turystyczne, w których przyjęto model funkcjonowania PSZOK-u uzależniony od sezonu. Taki punkt działa od poniedziałku do soboty, ale tylko w miesiącach maj-październik. Często, zwłaszcza w małych miejscowościach do 15 tys. mieszkańców, PSZOK-i funkcjonujące przy przedsiębiorstwach komunalnych czy oczyszczalniach ścieków przyjmują odpady tylko w godzinach pracy danego zakładu, a więc z reguły 7.00-15.00. Ewentualnie sobota jest dniem, kiedy pracujące osoby mogą dowieźć odpady do punktu. W miastach, które liczą 15-50 tys. mieszkańców zarządzający PSZOK-ami uelastyczniają godziny pracy tych obiektów, aby uczynić punkt jak najbardziej otwarty na potrzeby lokalnej społeczności, np. PSZOK jest czynny co drugi dzień do późniejszych godzin. Są również rozwiązania, które wydłużają funkcjonowanie PSZOK-ów o 2-3 godziny wiosną i latem, kiedy najwięcej odpadów trafia na obiekt, zaś jesienią i zimą z powrotem skracają czas jego działania do ośmiu godzin. Odnotowano jednak sytuacje, że pomimo faktu, iż PSZOK funkcjonuje od 6.00 do 20.00 w dni powszednie, to i tak najwięcej odwiedzin ma w soboty, kiedy czynny jest tylko przez 4 godziny. Najwięcej wizyt w PSZOK-ach jest w soboty – niezależnie, czy są to małe gminy wiejskie, czy średniej wielkości miejscowości, czy duże miasta. Sporo wjazdów na obiekty odnotowano również w piątki i poniedziałki. Najmniejszym zainteresowaniem cieszą się wtorki i czwartki.

Wobec tak zróżnicowanej liczby wizyt w PSZOK-u, rekomenduje się otwarcie obiektu przede wszystkim w dni, kiedy odnotowuje się najwięcej wjazdów (np. w soboty, poniedziałki i piątki), z jednoczesnym wydłużeniem czasu funkcjonowania w te dni nawet do godzin wieczornych (19.00, 20.00). Szczególnie dotyczy to terenów wiejskich i wiejsko-miejskich. W przypadku miast powyżej 50 tys. mieszkańców wskazane jest funkcjonowanie punktów od poniedziałku do piątku w godzinach od 8:00 do 17:00, a w soboty od godz. 10:00 do 14:00. Optymalne dostosowanie dni i godzin otwarcia PSZOK-u znacznie podniesie funkcjonalność tego miejsca i pozwoli na odpowiednie dostosowanie liczby pracowników do obsługi obiektu.

Każdy PSZOK winien posiadać czytelny, pisany zrozumiałym językiem **regulamin punktu**, umieszczony w łatwo dostępnym i widocznym miejscu - przed lub tuż za bramą wjazdową na teren punktu, oraz na stronach internetowych gminy. Jeśli zarządzający planuje przyjmowanie odpadów również od nieruchomości niezamieszkałych, należy przygotować i opublikować stosowny cennik (ewentualnie cennik dla mieszkańców za ponadlimitowe ilości przywiezionych odpadów). Klient/mieszkaniec korzystający z PSZOK powinien zapoznać się z jego regulaminem. Skorzystanie z PSZOK-u powinno być jednoznaczne z akceptacją obowiązującego regulaminu.

Podczas planowania układu przestrzennego PSZOK-u powinny zostać przeanalizowane następujące zagadnienia:

- Które odpady będą zbierane w odkrytych kontenerach/boksach?
- Jakie rodzaje odpadów będą trafiały do zamykanego magazynu?

- Magazynowanie których grup odpadów wymaga wyposażenia Punktu w szczelne, specjalnie do tego przeznaczone pojemniki?
- Czy PSZOK będzie posiadał budynki, czy wystarczą zadaszone wiaty?
- Jak rozmieścić poszczególne elementy, by korzystający z PSZOK-u nie tracili czasu na skomplikowane manewry samochodem?
- Jak często odpady z PSZOK-u będą przekazywane do zagospodarowania?
- Czy na terenie PSZOK-u będzie wydzielona część terenu z elementami edukacji ekologicznej (ścieżka edukacyjna, wiaty, tablice itp.)?
- Czy na terenie PSZOK-u planowana będzie organizacja punktu napraw i ponownego użycia?

Decyzja o powyższych rozwiązaniach będzie wynikała m.in. z częstotliwości odwiedzania punktu, ale również z wielkości środków, jakie zarządzający może przeznaczyć na organizację obiektu.

Nie mniej istotnym elementem jest odpowiednie rozplanowanie kontenerów, magazynów i boksów w PSZOK-u. Decyzje takie powinny zapaść już na etapie planowania punktu.

Organizując PSZOK, nie można pominąć potrzeb **osób niepełnosprawnych i starszych**. Można wdrożyć rozwiązania, które nie pociągną za sobą wielkich kosztów, a pozwolą na w miarę swobodne przemieszczanie się tych osób i optymalne korzystanie z infrastruktury PSZOK.

Istotne jest, by unikać schodów, drabinek i wąskich miejsc. Należy zadbać o otwarte przestrzenie, pozbawione progów i schodów, rampy najazdowe, które pozwolą na bezproblemowe poruszanie się osobom na wózkach i korzystanie z obiektu. Jeśli na PSZOK-u jest zatrudniona obsługa, warto uczulić pracowników na niesienie pomocy osobom niepełnosprawnym i starszym.

Oprócz ogólnych przepisów wynikających z ustawy o odpadach i ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, PSZOK musi spełniać również wymagania wynikające z regulacji zawartych w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy.

Mając na względzie fakt, że rekomenduje się, by w każdym PSZOK-u zatrudniona była obsługa, niezbędne jest zapewnienie na terenie tego obiektu standardów sanitarnych. Punkt musi zatem być wyposażony w budynek socjalny, z szatnią, miejscem do spożywania posiłków, węzłem sanitarnym czy prysznicem wewnętrznym i zewnętrznym.

W związku z przewidywanym rozwojem selektywnego zbierania odpadów przez mieszkańców (podniesienie cen odbioru odpadów zmieszanych, wzrostem świadomości ekologicznej mieszkańców), należy przewidzieć możliwość sukcesywnej rozbudowy PSZOK-u. Większy strumień odpadów kierowanych do punktu będzie bowiem wymagał zwiększenia liczby stanowisk do odbioru poszczególnych odpadów, ale również zwiększenia ich asortymentu. Ponadto należy przeanalizować zorganizowanie dodatkowych usług w PSZOK-u, tj. edukacja ekologiczna, sprzedaż pojemników, domowych systemów do segregacji odpadów, kompostowników, kompostu.

Odpowiedzią na zwiększający się strumień odpadów powinny być punkty napraw i/lub ponownego użycia (zlokalizowane w PSZOK-u lub w jego pobliżu). Dodatkowo warto przewidzieć miejsce na edukację ekologiczną w zakresie właściwego postępowania z odpadami. Należy zaprojektować to w taki sposób, by grupy odbywające zajęcia były wydzielone od ruchu w PSZOK-u, a ten nie powodował zagrożenia bezpieczeństwa dla grupy (przeważnie dzieci).

Mówiąc o organizacji PSZOK-u, nie można zapominać o **maszynach/urządzeniach**, w które punkt jest wyposażony, a przekładają się na jego funkcjonalność.

Wyniki ankiety

Jak wykazały ankiety, nie wszystkie obiekty posiadają sprzęt, który mógłby ułatwić organizację pracy w PSZOK-u. Najczęściej obiekty te wyposażone są w koparko-ładowarkę lub/i wózek widłowy (w szczególności dotyczy to punktów zorganizowanych przy zakładach zagospodarowania odpadów). W nielicznych przypadkach zanotowano istnienie zgniatarek oraz bramowców i hakowców do obsługi kontenerów.

Wobec rosnącego strumienia odpadów dostarczanych do PSZOK, w dużych miastach rekomenduje się wyposażenie obiektów w prasokontenery. W dużych miastach do PSZOK-ów coraz więcej trafia styropianu, który zajmuje dużą powierzchnię tego obiektu. Warto zatem również zainwestować w zgniatarkę/zagęszczarkę do tego rodzaju odpadu.

2.2.5 Informacja i edukacja dotycząca PSZOK

Zanim gmina zaplanuje budowę lub zorganizowanie PSZOK-u, warto postawić na pozytywną informację i skuteczną akcję edukacyjną i informacyjną, skierowaną do mieszkańców. Koszty tych działań muszą być założone w ramach działań organizacyjnych.

Taka kampania musi podkreślać efekty ekonomiczne i ekologiczne oraz korzyści z funkcjonowania punktu „blisko domu”. Najważniejszym aspektem takiej akcji jest rozwianie pojawiających się wątpliwości i obaw dotyczących działania tego obiektu. Należy też jasno pokazać, jak każdy z mieszkańców może wpływać na ilości powstających i wysegregowanych odpadów. Tego typu kampanie edukacyjne powinny poszerzać świadomość ekologiczną lokalnej społeczności oraz przyczyniać się do przełamywania stereotypów dotyczących gospodarki odpadami, w tym funkcjonowania PSZOK-u. Należy nie tylko promować PSZOK za pomocą różnego rodzaju nośników i wydarzeń, ale również w miarę możliwości zorganizować mieszkańcom, decydentom, przedstawicielom mediów, stowarzyszeń, rad osiedli wizytację podobnego punktu, dobrze funkcjonującego np. w sąsiedniej gminie.

Edukacja i informacja w zakresie postępowania z odpadami jest nie tylko obowiązkiem gmin, ale również ma zasadniczy wpływ na efektywność ekonomiczną systemu gospodarki odpadami. W związku z powyższym należy wszystkimi możliwymi kanałami próbować docierać do mieszkańców, mając na względzie różnorodne grupy docelowe (wiek), rodzaj zabudowy (wiejska, miejska) i możliwości odpowiednich, dostosowanych i adekwatnych nośników informacji/komunikacji, dostępnych w danej gminie.

Sposoby i nośniki przekazywania informacji mieszkańcom o działaniach PSZOK-u:

- strony internetowe, dedykowane gospodarce odpadami w gminie, w tym funkcjonowaniu PSZOK-ów (informacja o działaniu obiektu powinna znaleźć się na stronie internetowej gminy),
- oznakowanie PSZOK w popularnych wyszukiwarkach internetowych (lokalizacja na internetowej mapie, podanie adresu, danych kontaktowych do operatora, w tym telefon oraz - co bardzo ważne - godzin otwarcia punktu w poszczególnych dniach)
- materiały multimedialne zamieszczone na stronach internetowych, dystrybuowane wśród mieszkańców oraz jednostek edukacyjnych (przedszkola, szkoły)
 - filmy dotyczące prawidłowego postępowania z odpadami, w tym funkcjonowania PSZOK-u na obszarze gminy,
 - ogłoszenia gmin i służb komunalnych w lokalnych mediach (portale internetowe, radio i telewizja),
- współpraca z lokalnymi mediami (Internet, prasa, radio, telewizja):
 - wywiady, audycje, artykuły, spoty radiowe i telewizyjne, reklamy w gazetach.
 - materiały dla prasy: informacje prasowe, komunikaty gmin/służb komunalnych,
- materiały drukowane:
 - ulotki, wkładki, broszury dostosowane do wieku odbiorcy (wskazane szczególnie w gminach wiejskich i małych miejskich, dla osób 50+, które mają ograniczone możliwości korzystania z nośników elektronicznych i Internetu),
 - plakaty, w tym również wielkoformatowe, zamieszczane na gminnych tablicach informacyjnych, przystankach i środkach komunikacji lokalnej,

- materiały edukacyjne skierowane do nauczycieli i uczniów: scenariusze i koncepcje zajęć lekcyjnych, materiały edukacyjne dla uczniów,
- kalendarze (w tym szczególne ścienne) o treści ekologicznej i odpadowej, zawierające nie tylko informacje o terminach wywozu odpadów, ale również o funkcjonowaniu PSZOK,
- kolorowanki, krzyżówki, gry o tematyce ekologicznej i odpadowej, kierowane do odpowiednich grup dzieci,
- druki, za pomocą których dokonuje się opłaty za gospodarowanie odpadami (na rewersie np. biletów parkingowych – rozwiązanie dla dużych miast),
- oznakowania na pojazdach gminnych i firm współpracujących w zakresie zagospodarowania odpadów (śmieciarki),
- cykliczne imprezy promocyjne dedykowane ekologii oraz lokalne – okolicznościowe, umożliwiające prowadzenie edukacji ekologicznej mieszkańców, w tym promocję PSZOK:
 - dni recyklingu, ekopikniki, dni otwarte PSZOK,
 - akcje ekologiczne, np. zbiórki odpadów za sadzonki/gadżety,
 - konkursy ekologiczne,
 - imprezy lokalne (dni miasta, festiwale, festyny, dożynki, pikniki),
 - zebrania mieszkańców, spotkania parafialne, spotkania klubów seniora,
 - warsztaty, seminaria, konferencje lokalne,
 - wystawy szczególnie o tematyce związanej z ochroną środowiska;
- aplikacje mobilne, dedykowane gospodarce odpadami w gminie, w tym funkcjonowaniu PSZOK-ów (wskazane szczególnie w dużych miastach powyżej 250 tys. mieszkańców),
- ekogadżety (długopisy, zakładki do książek, odbłaski, kolorowanki itp.).

Reklama tego miejsca powinna być ciągłą akcją edukacyjną, podnoszącą świadomość ekologiczną mieszkańców. Intensywność działań informacyjnych powinna być dostosowana do okresów największych odwiedzin w PSZOK-u (wiosna, lato).

Informacja o istnieniu punktu może się znaleźć na środkach transportu, tablicach informacyjnych, przystankach i w innych miejscach publicznych. PSZOK to także dobre miejsce na kiermasze, pikniki, konkursy i zabawy edukacyjno-ekologiczne. Tylko w przypadku odpowiedniego zabezpieczenia imprezy - jeśli istnieje taka możliwość i zachowane zostaną wszelkie zasady bezpieczeństwa (brak styku na linii m.in. pojazd przywożący/odbierający odpady a uczestnik imprezy). Jak już wspomniano wcześniej, pozytywną reklamą dla PSZOK-u będzie sprawna, bezkonfliktowa praca punktu, panujące w nim czystość i porządek, właściwe i czytelne oznaczenie kontenerów oraz zieleń. Przełoży się to na „marketing szeptany”, prowadzony przez samych mieszkańców.

Przekazywana informacja powinna być jednolita na terenie całego regionu objętego systemem. Systematycznie powtarzane założenia funkcjonowania PSZOK-u pozwalają na łatwe zapamiętanie zasad i zmian nawyków wśród mieszkańców.

W prosty, ale ciekawy sposób, można poinformować także odwiedzających punkt mieszkańców o sposobach postępowania z odpadami. Oprócz informacji klasycznych typu tablice informacyjne, można zastosować metody mniej konwencjonalne, np. kompostowniki (z opcją zakupu pojemnika), w tym pokazanie efektów działania dżdżownic kompostowych, przedstawienia funkcjonowania odnawialnych źródeł energii (panele słoneczne, wiatrak itp.), zagospodarowanie części placu dla najmłodszych dzieci o charakterze zabawowo-edukacyjnym. PSZOK wraz z częścią informacyjno-

edukacyjną ma większe możliwości uzyskania środków pomocowych. Jednak takie działania muszą być obarczone bardzo wysokim wskaźnikiem bezpieczeństwa odwiedzających osób.

Pozytywny wizerunek PSZOK-ów oraz selektywnego zbierania odpadów można kreować w różnorodny sposób. Jednym z nich jest angażowanie się podmiotu zarządzającego PSZOK-iem w rozmaite wydarzenia, co nie tylko korzystnie wpływa na postrzeganie gospodarki odpadami, ale również skłania mieszkańców do aktywnego włączania się w selektywne zbieranie. Do tego typu inicjatyw można zaliczyć m.in.:

- organizowanie Dni Otwartych PSZOK (lub ZZO, jeśli przy nim jest taki Punkt zlokalizowany),
- organizację i udział w happeningach, festynach i piknikach ekologicznych,
- organizowanie spotkań, lekcji, warsztatów z dziećmi i młodzieżą zarówno w placówkach oświatowych, jak i na PSZOK-u,
- organizację i współorganizację konkursów ekologicznych dla dzieci i młodzieży.

Kampania edukacyjno-informacyjna powinna być prowadzona tak, by mieszkańcy zdawali sobie sprawę, że PSZOK to nie jest coś odrębnego, ale jest elementem spójnej, uporządkowanej całości, dzięki której w danej gminie (czy nawet regionie) prowadzona jest optymalna gospodarka odpadami, obejmująca zagospodarowanie różnych rodzajów odpadów. Dzięki takiej postawie lokalna społeczność stanie się świadoma ekologicznie i będzie postępowała zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami.

Osobną kwestią jest edukacja prowadzona w samym PSZOK-u. W zależności od posiadanych środków, można rozważyć różnorodne formy edukacji. W punktach powinny znajdować się przynajmniej tablice edukacyjne, dotyczące prawidłowych sposobów postępowania z odpadami szczególnie problemowymi. W niewielkich PSZOK-ach takie tablice mogą zmobilizować nauczycieli do przeprowadzenia lekcji o tematyce ekologicznej poza budynkiem szkoły. Rozwiązaniem tańszym będzie omówienie tematu przez nauczyciela (np. na podstawie wcześniej przygotowanego dla niego skryptu zajęć, dostępnego do pobrania na stronie internetowej gminy czy rozesłanego do szkół), zaś droższym – przeprowadzenie lekcji z zakresu właściwego postępowania z odpadami przez zatrudnionego w PSZOK-u edukatora. Pierwsza propozycja sprawdzi się w niewielkich punktach, obsługujących gminy wiejskie i małe miasta, druga opcja jest przeznaczona głównie do średnich i dużych miast.

Większe jednostki gminne mogą sobie pozwolić również na inne elementy nakierowane na edukację ekologiczną. Mowa tu o ścieżkach edukacyjnych czy wiatkach edukacyjnych. Należy zauważyć, iż w ostatnich latach znacznie wzrosło zainteresowanie jednostek oświatowych tego typu zajęciami. Takie formy edukacji będą pociągały za sobą wyższe nakłady, jednak można się spodziewać, że specjalnie przygotowane miejsca do kształcenia dzieci i młodzieży przełożą się na większe zainteresowanie prowadzeniem zajęć w PSZOK-u, a w dalszej perspektywie - także większą liczbę odwiedzin tego obiektu przez mieszkańców. Zajęcia również może prowadzić profesjonalny edukator, zatrudniony w obiekcie, jak i samodzielnie nauczyciel, który będzie towarzyszył uczniom. W tym przypadku w bilansie ekonomicznym punktu należy nie tylko zabezpieczyć środki na stworzenie takiego miejsca, ale również zatrudnienie edukatora.

Istotne jest przygotowanie odpowiednich broszur, skryptów dla nauczycieli, po to, by niesiony przekaz był spójny z zasadami gospodarki odpadami, jakie są promowane w danej gminie/w PSZOK-u.

Jeśli podmiot eksploatujący PSZOK posiada odpowiednie miejsce i środki, można stworzyć na terenie punktu centrum edukacji ekologicznej. Salki edukacyjne, wyposażone w multimedia, mogą stanowić miejsce edukacji związane nie tylko z gospodarką odpadami, ale z szeroko pojętą ochroną środowiska. Laboratorium energii odnawialnej czy sprawdzanie jakości wody, miniogródek, kompostowniki czy wskazywanie jak przebiega proces kompostowania - to tylko niektóre elementy, które mogą znaleźć się w takim centrum edukacji. Tego typu rozwiązania najlepiej sprawdzą się w dużych PSZOK-ach, obsługujących znaczną liczbę mieszkańców (np. w miastach powyżej 150 tys.), gdzie istnieje wiele placówek oświatowych, które będą mogły korzystać z usług edukacyjnych świadczonych przez tę jednostkę.

W centrum edukacji powinni być zatrudnieni doświadczeni edukatorzy, którzy w przystępny sposób będą przekazywali wiedzę w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska.

W centrach edukacji ekologicznej mogą odbywać się zajęcia nie tylko dla dzieci i młodzieży, ale również dla innych grup - np. seniorów. Taki obiekt - poza jego główną funkcją edukacyjną - może stanowić też miejsce spotkań np. rad osiedli, lokalnych stowarzyszeń.

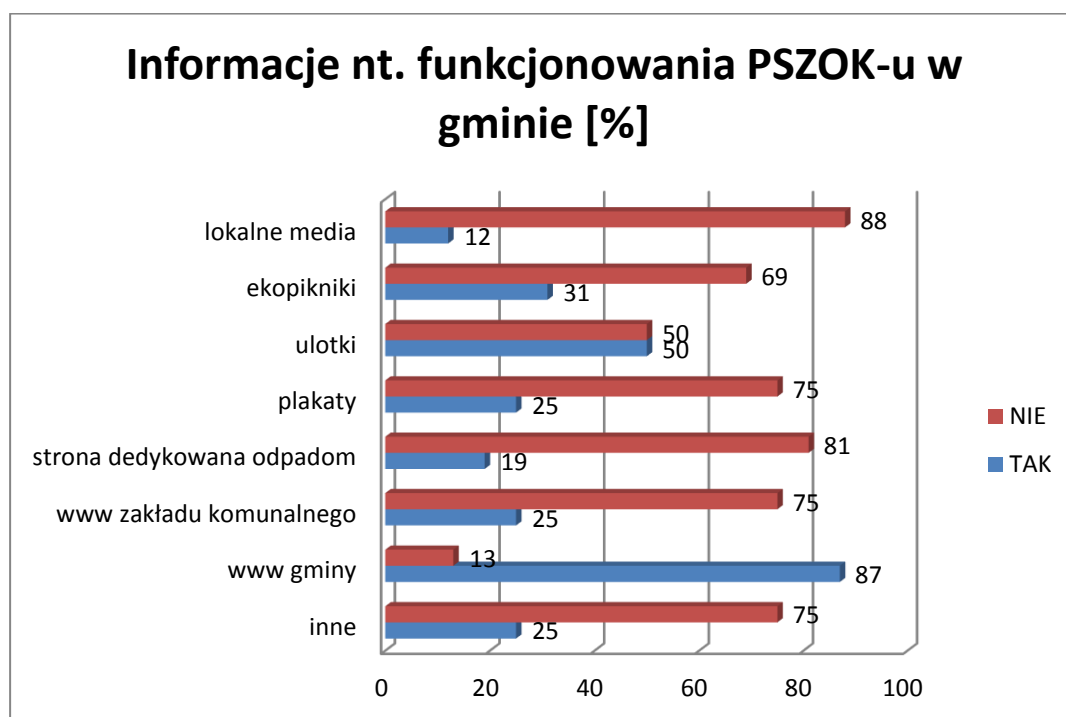
PSZOK „otwarty na ludzi” powoduje, że coraz więcej mieszkańców świadomie korzysta z funkcjonalności tego typu obiektów, a co za tym idzie - powstające w gospodarstwach odpady nie trafiają w przypadkowe miejsca, ale do odpowiednich podmiotów je zagospodarowujących.

Wyniki ankiety

Jak wynika z nadesłanych ankiet, niewiele punktów może pochwalić się prowadzeniem edukacji ekologicznej. Z taką formą aktywności mamy do czynienia zazwyczaj w PSZOK-ach w dużych miastach, ponad 50-tysięcznych. Na takich obiektach znajdują się ścieżki edukacyjne, prowadzone są pogadanki i warsztaty nakierowane głównie na dzieci i młodzież. W kilku przypadkach odnotowano prowadzenie zajęć edukacyjnych w mieście w przedziale 15-50 tys. mieszkańców. Mniejsze gminy nielicznie prowadzą aktywności w tym obszarze, a najczęstszą formą zdobywania informacji o funkcjonowaniu PSZOK-u czy zasadach gospodarki odpadami w gminie są strony internetowe gminy i/lub przedsiębiorstwa komunalnego. Inne formy informowania mieszkańców nt. działań PSZOK to:

- strona internetowa dedykowana gospodarce odpadami w gminie,
- ulotki dystrybuowane do mieszkańców,
- happeningi, ekopikniki,
- plakaty,
- lokalne media, w tym społecznościowe,
- informatory gminne, wydawane w formie drukowanej (periodyki),
- tablice informacyjne (gminne, sołeckie).

Niezmierznie ważne jest przemyślane zaprojektowanie punktu, ale również język komunikacji stosowany na samym obiekcie:

- jasno napisany i widoczny regulamin PSZOK-u,
- jednoznaczne oznakowania drogi przejazdu i miejsc wyładunku,
- wyraźne oznakowanie poszczególnych kontenerów i miejsc pozostawienia konkretnych frakcji odpadów.

2.2.6 Nakłady inwestycyjne i koszty funkcjonowania PSZOK

Nakłady inwestycyjne na PSZOK oraz koszty eksploatacyjne tego obiektu zależą od wielu czynników. Przede wszystkim należy przeanalizować wielkość punktu i jego charakter (na terenach wiejskich, miejskich, zlokalizowany w centrum miasta lub przy istniejącej lub byłej instalacji przetwarzania i składowania odpadów, z magazynami w obiektach budowlanych lub kontenerach). Trzeba również uwzględnić szacowaną ilość odpadów, które będą trafiały do punktu.

Ewentualne nakłady dotyczące PSZOK-u będą obejmowały m.in.:

- przygotowanie/zaprojektowanie inwestycji,
- pozyskanie terenu i podłączenie mediów (przyłączenie do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i energetycznej),
- budowę obiektu (utwardzenie i uszczelnienie terenu, ogrodzenie, ustawienie budynku lub kontenera biurowo-administracyjnego i socjalnego, oświetlenie terenu, realizację części magazynowej, nasadzenie zieleni - zakres prac różnić się będzie w zależności od potrzeb, lokalizacji i ewentualnych funkcji dodatkowych),
- wyposażenie obiektu (m.in. w wagę, pojemniki, kontenery, zbiorniki oraz sprzęt komputerowy z oprogramowaniem),
- infrastrukturę związaną z edukacją ekologiczną (jeśli przewidziano w projekcie)

- budowę i wyposażenie punktu napraw i/lub ponownego użycia (jeśli przewidziano w projekcie).

Należy pamiętać, że celem PSZOK-u jest m.in. ekonomika systemu gospodarki odpadami. Koszty budowy i utrzymania punktu pokrywane są z opłat ponoszonych przez mieszkańców, więc nie powinny w nadmierny sposób obciążać mieszkańców, a w sposób optymalny spełniać swoją funkcję.

Szacowane nakłady na PSZOK wynosić powinny dla:

- małego punktu na terenach wiejskich lub przy istniejących obiektach: 200-400 tys. zł,
- punktów średniej wielkości: 400-750 tys. zł,
- dużych punktów: 750-1200 tys. zł,
- bardzo dużych : powyżej 1,2 mln zł.

Powyższe kwoty szacunkowe nie uwzględniają kosztów projektowania inwestycji, zakupu terenu i przyłączenia mediów.

W związku z możliwością pozyskania dofinansowania zewnętrznego (m.in. unijnego) na realizację tego zadania, należy przeanalizować długofalową strategię działania tego typu obiektów, która obejmie również bilans ekonomiczny funkcjonowania PSZOK-u w kolejnych latach, które to koszty pokrywane będą z opłaty za gospodarowanie odpadami, ponoszonej przez mieszkańców.

Zanim zostanie podjęta decyzja o organizacji takiego obiektu, należy przyjąć pewne założenia, które będą determinowały efektywność tego punktu. Żeby wiedzieć, czy PSZOK będzie efektywny i spełni swoją funkcję, trzeba odpowiedzieć na kilka pytań, dotyczących całego systemu gospodarowania odpadami na terenie gminy:

- jaka jest ilość odpadów zmieszanych wytwarzanych w gminie?
- jaki jest koszt zebrania 1 Mg odpadów zmieszanych?
- jaka jest ilość odpadów pochodzących z selektywnego zbierania?
- jaki jest koszt zebrania 1 Mg odpadów zbieranych selektywnie?

Przy już funkcjonujących PSZOK-ach warto prześledzić:

- koszty działania punktu i źródła powstawania tych kosztów,
- strukturę przychodów i kosztów gospodarki odpadami (kto i ile płaci zarządzającemu PSZOK-iem za odebrane odpady, ile PSZOK musi zapłacić za zagospodarowanie odpadów),
- liczbę poszczególnych frakcji zbieranych w PSZOK.

PSZOK będzie efektywny, gdy koszt tradycyjnego selektywnego zbierania (lub prowadzonej w sposób mobilny) będzie większy lub równy kosztowi zbiórki odpadów w PSZOK-u. Osiągając ten cel, lokalne władze mają pewność, że dzięki temu minimalizują koszty zbierania odpadów w gminie, a co za tym idzie - obniża się wysokość opłaty za gospodarowanie odpadów uiszczanej przez mieszkańca.

Na koszty funkcjonowania PSZOK-u wpływają m.in. koszty:

- zatrudnienia pracowników,
- podatków i opłat,
- administracji,
- mediów (woda, prąd),
- utrzymania czystości,

- monitoringu,
- zagospodarowania zebranych odpadów,
- naprawy/konserwacji obiektu,
- amortyzacji,
- działań marketingowych,
- transportu.

Koszty funkcjonowania PSZOK-u mogą znacząco się różnić, głównie przez wzgląd na zmiany w ilości zbieranych odpadów. Im więcej odpadów trafia do punktu, tym bardziej staje się on efektywny.

Analizy i doświadczenia w kraju i za granicą wskazują, że uzasadnione ekonomicznie i ekologicznie jest prowadzenie PSZOK-u przez gminę. W takim przypadku będzie się to przekładało na wysokość opłaty ponoszonej przez mieszkańców. Podmiot wybrany w przetargu, często mający zapewnioną opłatę ryczałtową, nie będzie dążył do zwiększenia strumienia odpadów przyjmowanych w PSZOK-u.

Należy również uwzględnić długofalową politykę proekologiczną gminy, ale przede wszystkim przyzwyczajenie mieszkańców do lokalizacji PSZOK-u. W przypadku częstej zmiany lokalizacji punktu, spadnie jego liczba wizyt, co przełoży się na efektywność. Dodatkowo gmina będzie ponosiła koszty związane z informowaniem mieszkańców o zmianie lokalizacji. W przypadku, kiedy gmina nie będzie w stanie udźwignąć kosztów tworzenia i funkcjonowania PSZOK-u i będzie chciała podpisać umowę na realizację tego zadania, powinna dołożyć wszelkich starań, by zapewnić choćby gminny teren (użyczany na czas trwania umowy) pod planowany PSZOK.

Tworząc bilans PSZOK-u, nie należy robić typowego zestawienia aktywów i pasywów - jak to się dzieje w przypadku tradycyjnego bilansu. Dla PSZOK-u będzie to wykaz wartości i kosztów zbierania odpadów w tym punkcie do wartości i kosztów pozostałego selektywnego zbierania odpadów.

Należy mieć na uwadze, że to nie wynik finansowy (przychody i koszty), ale różnica między kosztami jakie poniesie zarządzający PSZOK-iem zbierając w nim odpady, a kosztami poniesionymi przy zbiórce prowadzonej w sposób np. mobilny. Co istotne, PSZOK nie musi wypracowywać zysku wprost, ale ma nam dać odpowiedź na pytania:

- jakie są koszty gospodarowania odpadami w PSZOK-u?
- jakie byłyby koszty gospodarowania odpadami, gdyby nie było PSZOK-u?
- czy funkcjonowanie PSZOK-u zwiększa, czy zmniejsza koszty gospodarowania odpadami?
- czy funkcjonowanie PSZOK-u pozwoli na zwiększenie poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia i w przyszłości uniknięcie ewentualnych kar z tego tytułu?

W bilansie funkcjonowania PSZOK-u należy zatem uwzględnić:

- ilość i rodzaj odpadów zebranych w PSZOK-u,
- przychód ze sprzedaży odpadów zebranych w PSZOK-u,
- koszty zagospodarowania odpadów zebranych w PSZOK-u,
- koszty funkcjonowania PSZOK-u.

Funkcjonowanie punktu nie przynosi zysku wprost, z zasady generuje deficyt. Stratę tę jednak można pokryć z oszczędności uzyskanych z:

- bardziej efektywnego systemu zbierania odpadów w PSZOK-u,
- ograniczenia lub wyeliminowania kosztów likwidacji dzikich wysypisk śmieci,

- prowadzenia punktu naprawy i/lub ponownego użycia, poprzez zmniejszenie ilości odpadów i kosztów związanych z ich zagospodarowaniem.

Optymalizacja kosztów eksploatacyjnych PSZOK

Mówiąc o kosztach funkcjonowania PSZOK-u, warto rozważyć, jakie działania będą sprzyjały ich minimalizacji. Rozwiązania, które można wziąć pod uwagę:

- zbieranie i wydzielanie odrębnie frakcji odpadów pozwalających uzyskać przychody z ich sprzedaży (albo przynajmniej bezpłatny ich odbiór);
- minimalizowanie strumienia odpadów, za zagospodarowanie, których trzeba zapłacić;
- lokalizowanie PSZOK-u bliżej miejsca zamieszkania, co przekłada się na wzrost liczby wizyt i ilości dostarczanych odpadów;
- odpowiednie dostosowanie godzin i dni otwarcia (praca PSZOK-u w godzinach popołudniowych/wieczornych oraz w sobotę);
- poprawę, zwiększenie ilości odpadów zbieranych w PSZOK-u;
- uzyskiwanie dodatkowych przychodów, np. ogrodzenia na reklamę, sprzedaż pojemników na odpady, systemów pojemników do domowej segregacji odpadów, kompostowników, przychody z OZE (fotowoltaika itp.), dystrybucja kompostu do gleby itp., stworzenie punktu ponownego użycia, wypożyczanie przyczepki czy big-bagów, usługę niszczenia dokumentów (nośników elektrycznych, papierowych).

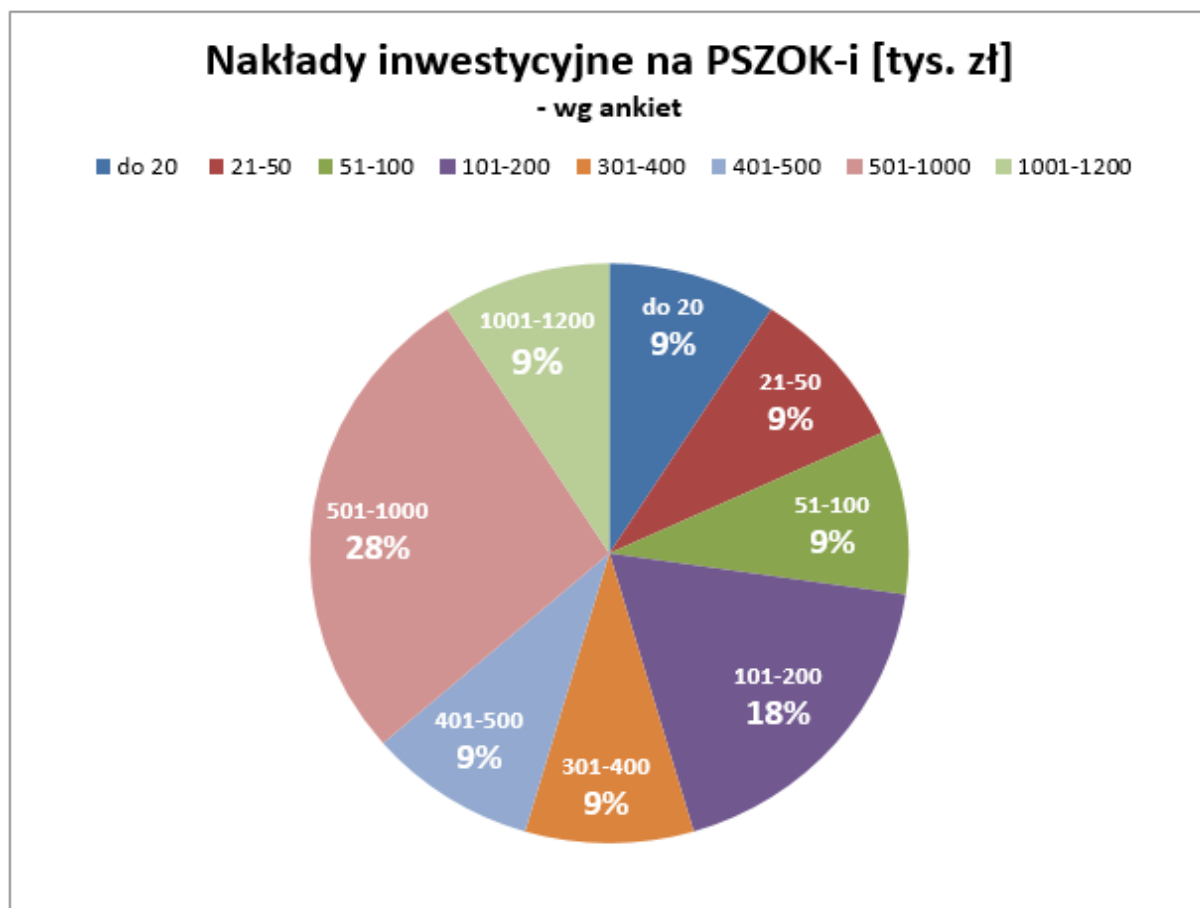
Usługa dodatkowa na PSZOK: sprzedaż pojemników oraz wypożyczanie przyczepki, Grатовisko, Poznań. (fot. P.Szadziewicz)

- minimalizację wagi surowca czy polepszanie jego jakości, np. zabezpieczając przed nasiąkaniem wodą z opadów, dopilnowując, by był czysty, by różne grupy odpadów nie były mieszane w jednym kontenerze,
- odbiór płatny na indywidualne zamówienia poszczególnych grup odpadów (jest opcja do rozważenia w gminach i kierowana do mieszkańców, którzy z uwagi na ograniczenia, możliwości techniczne nie mają dostępu do transportu np. odpadów wielkogabarytowych lub większej ilości odpadów).

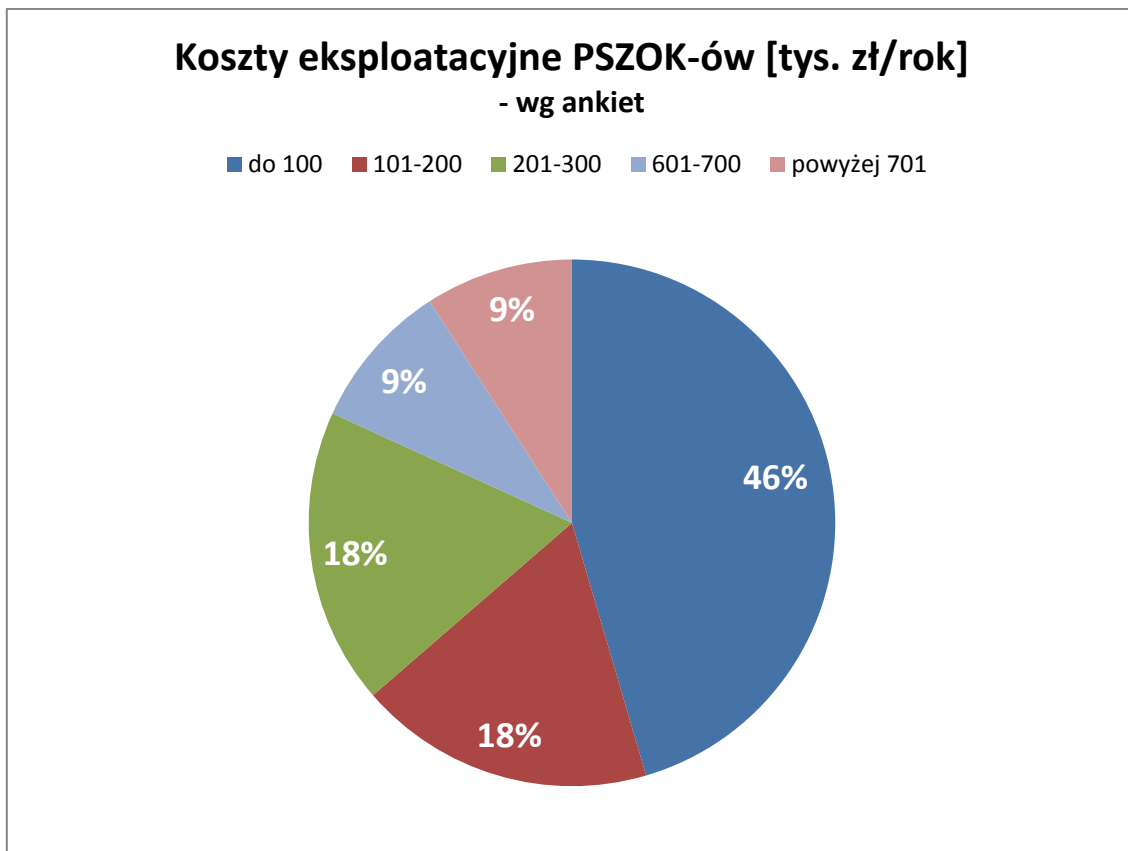
Wyniki ankiety

Ankietyzacja wykazała, że nakłady inwestycyjne na PSZOK-i są bardzo zróżnicowane. Ich wielkość zależna jest głównie od posiadanej działki i infrastruktury. W gminach do 15 tys. mieszkańców wielkości te oscylowały na poziomie 12-540 tys. zł, przy czym kilka z nich przewidywało inwestycje w rozbudowę punktu, które miałyby pochłonąć nawet 3 mln zł. Z kolei w miastach, których liczba ludności znajdowała się w zakresie 15-50 tys. koszt utworzenia PSZOK-ów wyniósł ok. 1 mln zł. W miastach przekraczających 50 tys. mieszkańców nakłady inwestycyjne były mocno zróżnicowane – od 300 tys. zł do 1,1 mln zł.

Mówiąc o kosztach eksploatacyjnych, należy zwrócić uwagę na spore rozbieżności. Jak wykazują nadesłane ankiety, w gminach do 15 tys. mieszkańców, średnioroczne koszty funkcjonowania punktów to 84 tys. zł. W większych miejscowościach (15-50 tys. mieszkańców) wartość ta jest niemal dwukrotnie większa (155,5 tys. zł), choć w tej grupie są również podmioty, które zleciły obsługę PSZOK-u firmom zewnętrznym, płacąc im ryczałt w wysokości ok. 75 tys. zł/rok. Tak duża dysproporcja w kosztach eksploatacyjnych zdaje się potwierdzać wcześniej postawioną tezę, że podmiot wybrany w przetargu, mający zapewnioną opłatę ryczałtową, nie będzie dążył do zwiększenia strumienia odpadów przyjmowanych w PSZOK-u. Jak bowiem odnotowano, znaczną część kosztów eksploatacyjnych stanowią koszty związane z przygotowaniem odpadów do recyklingu, ich transportem oraz właściwym, zgodnym z wymogami prawa zagospodarowaniem. W miastach powyżej 50 tys. mieszkańców koszty eksploatacyjne są bardzo wysokie, notuje się znów znaczące rozbieżności w tym obszarze: od 130 tys. zł/rok do nawet 2,1 mln zł/rok (średnio 704 tys./rok). I znów ankiety wykazały sytuację

adekwatną do opisanej przy mniejszych miejscowościach, związanej ze zlecaniem eksploatacji PSZOK-u firmie zewnętrznej. Ryczałt w tym wypadku sięga kwoty niespełna 100 tys. zł/rok.

Powyższe koszty w najwyższym stopniu determinuje zatrudnienie pracowników (w większości PSZOK-ów to połowa kosztów wynikających z funkcjonowania tych obiektów). Znaczne środki pochłaniają także administracja i amortyzacja. PSZOK-i w dużych miastach najwięcej funduszy wydają na zagospodarowanie odpadów (60-80%). Co ciekawe, niewielkie koszty wiążą się z zatrudnieniem pracowników - na poziomie max. 20% ogółu kosztów eksploatacyjnych. Ankiety wskazują też, że Zarządzający punktami muszą brać pod uwagę transport odpadów do miejsc ich zagospodarowania. W najmniejszym stopniu wpływ na wielkość kosztów mają media (woda, prąd itp.).

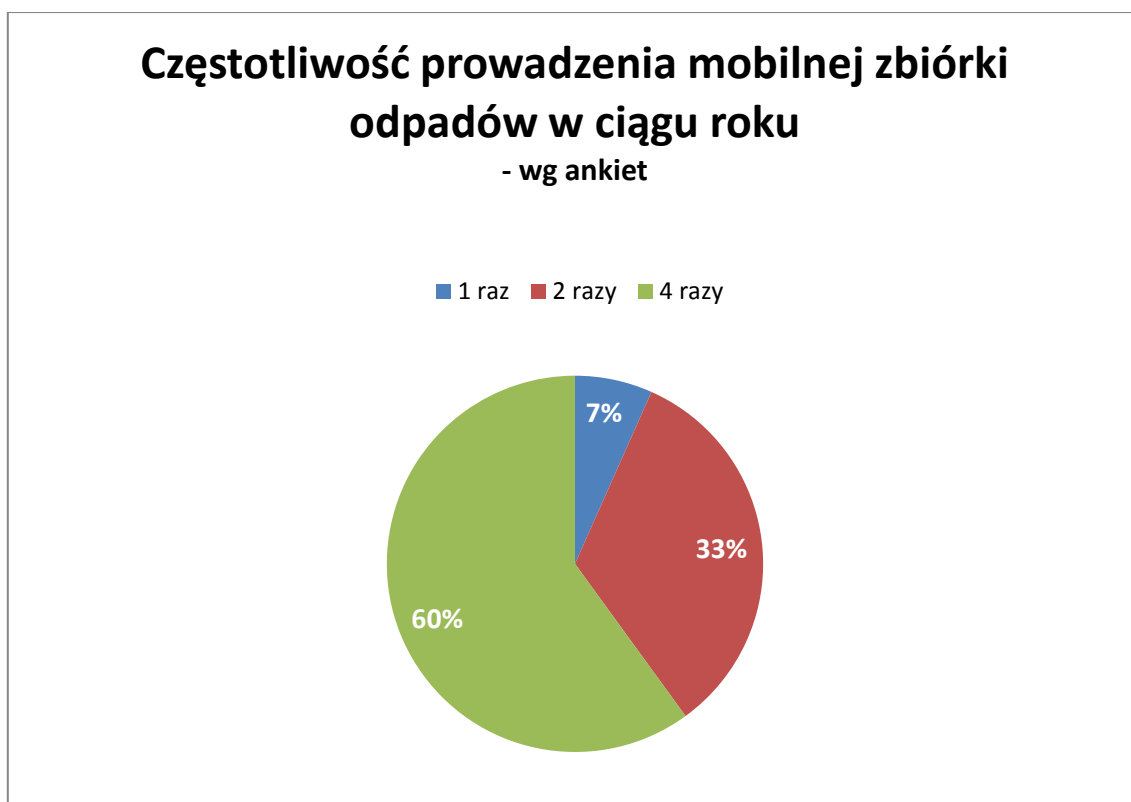
2.2.7 Mobilna zbiórka odpadów

Niewątpliwie o efektywności działania PSZOK-u decyduje jeszcze jeden element gminnego systemu gospodarki odpadami. Jest nim mobilna zbiórka odpadów, którą należy traktować jako element uzupełniający, a nie zastępujący stacjonarny PSZOK.

Wyniki ankiety

Jak wykazały nadesłane ankiety, wszystkie samorządy, które wzięły udział w badaniu uzupełniają funkcjonowanie punktu stacjonarnego mobilną zbiórką. W przeważającej liczbie gmin odbywa się ona co najmniej dwa razy do roku. W gminach wiejskich zbiórka objazdowa zorganizowana jest dwa razy w roku. Podobnie w jednostkach o liczbie mieszkańców do 15 tys. W tych gminach specjalne samochody objeżdżają teren średnio raz na pół roku, choć znaczna część samorządów stawia na zbiórkę mobilną nawet raz na kwartał. Ten ostatni model to główny sposób na zorganizowanie mobilnej zbiórki w gminach o liczbie mieszkańców powyżej 15 tys. mieszkańców.

W ramach mobilnej zbiórki gminy dają mieszkańcom możliwość oddania przede wszystkim odpadów wielkogabarytowych oraz ZSEE (w miejscowościach do 50 tys. mieszkańców). W większych jednostkach mieszkańcy mogą również oddać w mobilnym punkcie opony oraz inne odpady niebezpieczne czy problemowe (przeterminowane leki, stare farby, lakiery, zużyte baterie i akumulatory, zużyte lampy fluorescencyjne czy urządzenia zawierające freon).

Zaleca się wprowadzenie mobilnej zbiórki odpadów jako elementu uzupełniającego model gospodarki odpadami w gminie. Najlepiej, by zbiórka objazdowa prowadzona była dwa razy w roku. Warto jednak wprowadzić dodatkową usługę odbioru odpadów wielkogabarytowych, dużego zużytego sprzętu ZSEE czy odpadów remontowych spod domu na telefon. Taka usługa może być dodatkowo płatna dla mieszkańca, co wpłynęłoby na zmniejszenie kosztów funkcjonowania PSZOK-u w gminie.

2.2.8 Bezpieczeństwo i utrzymanie czystości w PSZOK

Istotnym elementem funkcjonowania PSZOK-ów jest dbałość o bezpieczeństwo pracy na tym obiekcie, ze szczególnym zwróceniem uwagi na bezpieczeństwo pożarowe. Do realizacji podstawowego zakresu działań związanych z tymi aspektami zobowiązany jest zarządca punktu. Oznacza to, że obowiązek ten dotyczy m.in.:

- przestrzegania przeciwpożarowych wymagań techniczno-budowlanych, instalacyjnych i technologicznych,
- wyposażenia obiektu w wymagane urządzenia przeciwpożarowe i gaśnice,
- zapoznania pracowników z przepisami przeciwpożarowymi,
- umieszczenia w widocznym miejscu tablicy z telefonami alarmowymi.

Niezbędnym elementem wyposażenia przeciwpożarowego na terenie PSZOK są gaśnice. Należy je umieścić w łatwo dostępnych miejscach, widocznych i właściwie oznaczonych. Wskazane jest lokalizowanie tych urządzeń szczególnie w miejscach zwiększonego ryzyka tj. miejsca gromadzenia odpadów łatwopalnych takich jak papier, plastik, ZSEE. Dodatkowo przy odpadach, z których może być wyciek (oleje, farby, inne odpady niebezpieczne) rekomenduje się umieszczanie pojemników z piaskiem i sorbentem.

W obrębie PSZOK-u należy zachować szczególną ostrożność ze względu na zagrożenie skażeniem szkodliwymi czynnikami występującymi przy przyjmowaniu odpadów komunalnych, ruch kołowy (poruszające się po PSZOK-u pojazdy) oraz sprzęty wykorzystywane na terenie punktu (np. wózków widłowych, ładowarek). Zabrania się również stosowania otwartego ognia i palenia tytoniu.

Mając na względzie bezpieczeństwo zarówno przybywających w PSZOK mieszkańców, jak i obsługi należy bezwzględnie dostosować się do przepisów BHP oraz p.poż. panujących w obiekcie. Zaleca się umieszczenie na terenie Punktu następujących znaków:

Ostrzeżenie przed skażeniem biologicznym

Ostrzeżenie przed urządzeniami do transportu poziomego

Palenie tytoniu zabronione

Zagrożenie skażeniem szkodliwymi czynnikami, głównie biologicznymi, predestynuje pracowników PSZOK-u do szczepień ochronnych. Jest to jednak decyzja samego pracownika, który musi wyrazić zgodę na takie szczepienie.

Jak wcześniej wspomniano, zadaniem obsługi PSZOK-u jest przede wszystkim weryfikacja przywiezionych odpadów, prowadzenie ewidencji i wskazywanie miejsc zdeponowania przywiezionych odpadów. W wyjątkowych sytuacjach pracownik może pomóc mieszkańcowi przy wyładunku odpadów (np. osobom starszym czy niepełnosprawnym). Należy jednak mieć na uwadze fakt, że obowiązują określone normy przy dźwiganiu – przy transporcie ręcznym pracownik może przemieszczać ciężar nieprzekraczający 30 kg (u kobiet max 12 kg). Według przepisów BHP obowiązujących w PSZOK-u zakazuje się mieszkańcom samodzielnego umieszczania odpadów niebezpiecznych w przeznaczonym

do tego celu magazynie/kontenerze. Tego typu odpady należy przekazać obsłudze, a pracownik ma obowiązek umieścić je samodzielnie w magazynie odpadów niebezpiecznych.

Mówiąc o zasadach BHP, nie można zapominać o obsłudze. Oprócz ogólnych przepisów wynikających z ustawy o odpadach i ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, niezbędne jest stosowanie wymogów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy.

Mając na względzie fakt, że rekomenduje się, by każdy PSZOK spełniał również wymagania wynikające z regulacji zawartych w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, niezbędne jest zapewnienie na terenie tego obiektu standardów sanitarnych. Punkt musi zatem być wyposażony w budynek socjalny, z szatnią, miejscem do spożywania posiłków, węzłem sanitarnym czy prysznicem wewnętrznym i zewnętrznym.

Elementem, który z pewnością wpłynie na wysoki poziom bezpieczeństwa w PSZOK-u, jest właściwe utrzymanie czystości i porządku na terenie obiektu. Zarządzający PSZOK-iem jest bowiem zobowiązany do utrzymania obiektu w gotowości technicznej do przyjęcia i magazynowania różnych grup odpadów. Czystość w punkcie podnosi też jego walor estetyczny. Do utrzymania porządku w PSZOK-u powinni być zobowiązani zarówno jego pracownicy, jak i osoby dostarczające odpady do punktu.

Warto wyposażyć PSZOK w niezbędny sprzęt do utrzymania czystości i porządku na obiekcie (miotły, zmiotki, szufelki) w ilościach odpowiednich do jego powierzchni. Takie narzędzia powinny być dostępne szczególnie przy kontenerach na odpady sypkie, które podczas rozładunku mogą zanieczyścić teren wokół, tj. odpady budowlane, ziemia, popiół i żużel, szkło, odpady zielone. Osoba odwiedzająca PSZOK powinna zostać poinformowana o zasadach utrzymania czystości i porządku w PSZOK. W przypadku zabrudzenia terenu podczas rozładunku, mieszkaniec powinien samodzielnie go posprzątać.

Utrzymanie czystości na PSZOK-ach, (fot. P.Szadziewicz)

Należy również zwrócić uwagę na utrzymanie czystości i porządku przez obsługę PSZOK-u. To obowiązek całoroczny – począwszy od dbania o zieleń w PSZOK-u (koszenie trawy, nasadzenia kwiatników, dbanie o zieloną architekturę obiektu), po usuwanie liści z okolicznych drzew, odśnieżanie, usuwania oblodzeń w okresie jesienno-zimowym. Ma to znaczący wpływ na pozytywny odbiór PSZOK-u i akceptację społeczną jego funkcjonowania, szczególnie w bliskiej odległości od zabudowy mieszkalnej.

Bezpieczeństwo w PSZOK-u to także organizacja ruchu kołowego na jego terenie. Musi być wyznaczony kierunek jazdy, z uwzględnieniem poruszania się pieszych. Zalecane jest ograniczenie prędkości do 10 km/h dla wszystkich pojazdów poruszających się w PSZOK. Jeśli w PSZOK-u jest prowadzona edukacja

ekologiczna, bezwzględnie należy zapewnić bezpieczeństwo grupom zorganizowanym. Powinny się one poruszać po terenie PSZOK-u tylko wyznaczonymi ciągami komunikacyjnymi. Wskazane jest zakładanie na ten czas kamizelek odblaskowych.

Obsługa PSZOK-u powinna posiadać odzież roboczą, w tym kamizelki odblaskowe, rękawice, ewentualnie kaski ochronne. Poruszające się po PSZOK-u pojazdy techniczne (wózki widłowe, ładowarki itp.) powinny być wyposażone w sygnał ostrzegawczy przy cofaniu.

2.2.9 Przykładowy regulamin PSZOK

REGULAMIN PUNKTU SELEKTYWNEGO ZBIERANIA ODPADÓW KOMUNALNYCH

§ 1

Postanowienia ogólne

1. Regulamin określa zasady funkcjonowania Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) zlokalizowanego na terenie...
2. Wjazd na teren PSZOK oznacza akceptację niniejszego Regulaminu.
3. Do PSZOK przyjmowane są selektywnie zebrane odpady komunalne pochodzące z gospodarstw domowych zlokalizowanych na terenie... .
4. Odpady są przyjmowane od mieszkańca bezpłatnie, jeżeli reguluje on opłaty za gospodarowanie odpadami na terenie gminy.
5. Dostarczane do PSZOK odpady należy umieszczać na terenie punktu w specjalnie do tego celu przeznaczonych, odpowiednio oznakowanych kontenerach, pojemnikach, magazynach bądź w wyznaczonych miejscach.

§ 2

Działalność PSZOK

1. Operatorem PSZOK jest...
 2. PSZOK zlokalizowany jest przy ul.... w ...
 3. Odpady do PSZOK można dostarczać w następujące dni tygodnia:
 - poniedziałek w godz. 8:00-20:00
 - wtorek w godz. 8:00-12:00
 - środa w godz. 14:00-18:00
 - czwartek w godz. 8:00-12:00
 - piątek w godz. 12:00-20:00
 - sobota w godz. 8:00-14:00
- z wyjątkiem świąt i dni ustawowo wolnych od pracy.

§ 3

Zasady funkcjonowania PSZOK

1. Mieszkańcy zapewniają transport odpadów komunalnych do PSZOK we własnym zakresie i na własny koszt.
2. Wjazd na teren PSZOK odbywa się za wiedzą i zgodą pracownika PSZOK, zaś każdorazowe przyjęcie odpadów do PSZOK potwierdzane jest na formularzu przyjęcia odpadów.
3. Formularz zawiera co najmniej: datę przyjęcia odpadu, rodzaj i kod odpadu, masę odpadu lub jego ilość oraz dane właściciela nieruchomości zdającego odpady: imię i nazwisko, nr dowodu osobistego, adres zamieszkania.
4. Osoba dostarczająca odpady jest zobowiązana na żądanie pracownika PSZOK otworzyć worek, w którym zgromadzone zostały odpady komunalne w celu weryfikacji jego zawartości.
5. Przyjęcia odpadów dokonuje się po sprawdzeniu zgodności dostarczonych odpadów z wykazem przyjmowanych odpadów.
6. Mieszkańcy, którzy dostarczają odpady do PSZOK są zobowiązani do:
 - podporządkowania się zaleceniom obsługi PSZOK,
 - zachowania wymogów przepisów BHP i p.poż., nieużywania źródeł otwartego ognia,
 - zachowania kierunku przemieszczania się wynikającego z oznaczeń oraz instrukcji pracowników obsługi PSZOK,
 - samodzielnego wrzucania dostarczonych odpadów do oznaczonego pojemnika/kontenera lub umieszczenia ich w miejscu wskazanym przez pracownika obsługi PSZOK, z wyjątkiem odpadów niebezpiecznych.

§ 4

Rodzaje odpadów obsługiwanych i nieobsługiwanych przez PSZOK

1. Właściciele nieruchomości zamieszkałych mogą bezpłatnie dostarczać do PSZOK następujące rodzaje odpadów:
 - papier;
 - metal;
 - tworzywa sztuczne;
 - szkło;
 - opakowania wielomateriałowe;
 - odpady ulegające biodegradacji;
 - zużyte baterie i akumulatory;
 - zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny;
 - meble i inne odpady wielkogabarytowe;
 - zużyte opony;
 - odpady budowlane i rozbiórkowe stanowiące odpady komunalne, w tym styropian i papa;
 - inne odpady niebezpieczne powstające w gospodarstwach domowych (przeterminowane leki, chemikalia tj. kleje, smary, detergenty, farby, tusze, alkalia, środki ochrony roślin, termometry rtęciowe, tłuszcze i oleje przepracowane);
 - odzież i tekstylia;

- popiół;
2. Właściciele nieruchomości niezamieszkujących teren obsługiwany przez PSZOK mogą pozostawiać w PSZOK odpady jedynie odpłatnie, zgodnie z cennikiem dostępnym u pracownika PSZOK. Nieodpłatnie będą przyjmowane następujące rodzaje odpadów komunalnych:
 - papier;
 - tworzywa sztuczne;
 - metale;
 - opakowania wielomateriałowe;
 - szkło opakowaniowe;
 3. W PSZOK nie będą przyjmowane następujące rodzaje odpadów:
 - azbest;
 - części samochodowe;
 - odpady niebezpieczne bez wiarygodnej identyfikacji;
 - odpady w nieszczelnych opakowaniach;
 - odpady w ilościach wskazujących na to, że pochodzą z działalności gospodarczej;
 - odpady rozbiórkowe i budowlane, jeśli ich ilość i rodzaj wskazują, że nie pochodzą z nieruchomości zamieszkaney;
 - zmieszane odpady komunalne;
 - odpady poprodukcyjne;
 - sprzęt budowlany.

§ 5

Zasady dostarczania i przechowywania odpadów w PSZOK

1. Dostarczone do PSZOK odpady powinny być posegregowane, a następnie zdeponowane w dedykowanych (opisanych) do danego rodzaju odpadu pojemnikach/kontenerach.
2. Odpady niebezpieczne należy przekazać obsłudze PSZOK. Pracownik punktu samodzielnie umieści je w odpowiednich pojemnikach/magazynie odpadów niebezpiecznych.
3. Odpady ulegające biodegradacji można przywozić luzem, bądź w workach. Następnie należy je wysypać do właściwego, oznakowanego kontenera. W przypadku dostarczenia odpadów biodegradowalnych w workach, należy opróżnić zawartość worków do odpowiedniego kontenera, a worki wyrzucić do odpowiedniego pojemnika.
4. Odpady wymagające opakowania winny znajdować się w szczelnych (niecieknących, nieuszkodzonych) pojemnikach oraz być opatrzone informacją (etykietą) umożliwiającą identyfikację odpadu.
5. Meble i inne odpady wielkogabarytowe dostarczone do PSZOK należy opróżnić z zawartości oraz innych odpadów.
6. Opony dostarczane do PSZOK mogą pochodzić wyłącznie z rowerów, motorowerów, wózków, motocykli oraz pojazdów o dopuszczalnej masie całkowitej do 3,5 tony, które nie są wykorzystywane do prowadzenia działalności gospodarczej.
7. Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny musi być przekazywany kompletny (w całości).

§ 6

Obowiązki PSZOK

1. W PSZOK prowadzony jest rejestr osób dostarczających odpady oraz ewidencja zbieranych i przekazywanych odpadów.
2. Obsługa PSZOK ma obowiązek:
 - uzyskać od osoby przekazującej odpady adres nieruchomości, na której odpady zostały wytworzone, aby zweryfikować możliwość bezpłatnego przekazania przez niego odpadów w oparciu o złożoną deklarację;
 - sprawdzić zgodność dostarczonych odpadów z wykazem odpadów wymienionych w § 4;
 - ewidencjonować i ważyć każdorazowo przyjęte odpady problemowe;
3. Osoby fizyczne dostarczające odpady do PSZOK, na podstawie ustawy o ochronie danych osobowych, wyrażają zgodę na przetwarzanie ich danych osobowych. Podanie danych jest dobrowolne, aczkolwiek odmowa ich udostępnienia jest równoznaczna z brakiem możliwości nieodpłatnego pozostawienia odpadów w PSZOK.
4. Pracownicy PSZOK mają prawo odmowy bezpłatnego przyjęcia odpadów:
 - każdorazowo, jeśli jest on dostarczony w sposób niezgodny z niniejszym Regulaminem;
 - każdorazowo, jeśli mogłoby to zagrażać zdrowiu lub życiu ludzi;
 - każdorazowo, jeżeli stwierdzą, że dostarczone odpady mogą pochodzić z działalności gospodarczej.

§ 7 Uwagi dodatkowe

1. Obsługa PSZOK nie ponosi odpowiedzialności za rzeczy pozostawione w PSZOK.
2. Zebrane odpady będą przekazywane do podmiotów posiadających zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub przetwarzania odpadów.

2.3 Zbiór dobrych praktyk dotyczący efektywnego modelu działania punktu po jego uruchomieniu.

Na podstawie analizy kilku działających w kraju PSZOK-ów, na bazie opracowanych rekomendacji i przeprowadzonych analiz zidentyfikowano mocne i słabe strony oraz wady i zalety poszczególnych rozwiązań techniczno-organizacyjnych. Zaprezentowany zbiór dobrych praktyk jest podsumowaniem wcześniejszego opracowania i może posłużyć jako wytyczne dla powstających PSZOK-ów przy planowanych inwestycjach i realizacjach. Jednak zalecane jest przeprowadzenie szczegółowej i indywidualnej analizy tego typu pod daną inwestycję.

Bezpośredni wpływ na efektywność PSZOK-u ma jego lokalizacja. Pod inwestycję należy szukać miejsca, które będzie miało przede wszystkim walor funkcjonalny czyli pozwoli mieszkańcom (również tym, którzy nie są zmotoryzowani) dotrzeć do punktu i korzystać z zakresu jego usług. Dodatkowo zasięg działania nie powinien być zbyt duży. Zaleca się, by w miastach przekraczających 100 tys. mieszkańców stworzyć sieć punktów, które będą w stanie efektywnie obsłużyć dużą liczbę mieszkańców czyli w miejscach o dużej gęstości zaludnienia.

Przykładem dobrej praktyki w tym zakresie są PSZOK-i w Szczecinie, które funkcjonują pod nazwą Ekoportów. W tym przeszło 400-tysięcznym mieście funkcjonuje osiem tego typu obiektów. Na każdy z nich przypada średnio 50,6 tys. mieszkańców. Warto wspomnieć, że inwestycje w kolejne punkty są już w planach.

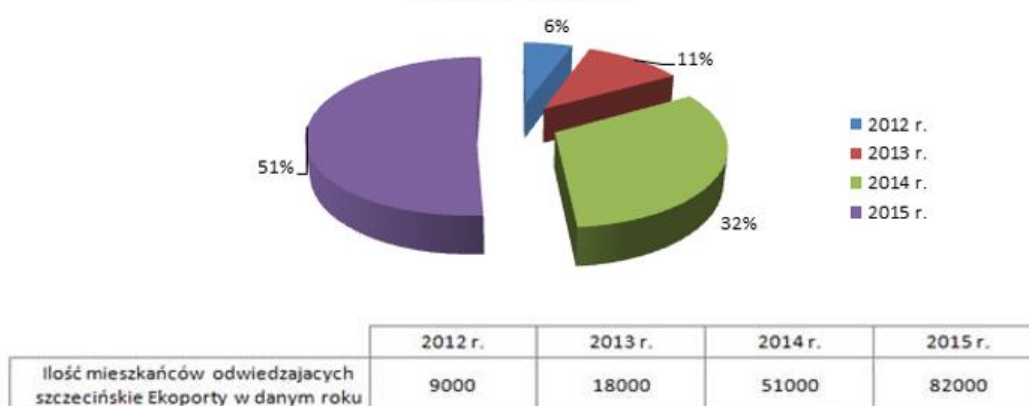
Rysunek nr 6 Lokalizacja Ekoportów w Szczecinie

Głównym założeniem podczas planowania lokalizacji Ekoportów był czas dojazdu do PSZOK-u. Miasto założyło, że dojazd nie powinien zajmować więcej niż 20 minut. Lokalizacja Ekoportów w pobliżu dużych osiedli nie jest zatem przypadkiem. Umieszczając Ekoporty w lokalizacjach z przewagą zabudowy wielorodzinnej zastosowano zasadę „po drodze”, która daje gwarancję, że z obiektu będzie korzystać większa liczba ludności niż w przypadku umiejscowienia PSZOK-u na obrzeżach miasta. Jak wynika z analiz prowadzonych przez Szczecin liczba odwiedzin w tych obiektach wzrasta proporcjonalnie do liczby osób mieszkających w pobliżu punktów. Przekłada się to na systematyczne zwiększanie efektywności tych miejsc. Drugą dobrą praktyką zastosowaną przez miasto Szczecin jest lokalizacja Ekoportów w pobliżu często odwiedzanych obiektów, np. centrów handlowych zgodnie

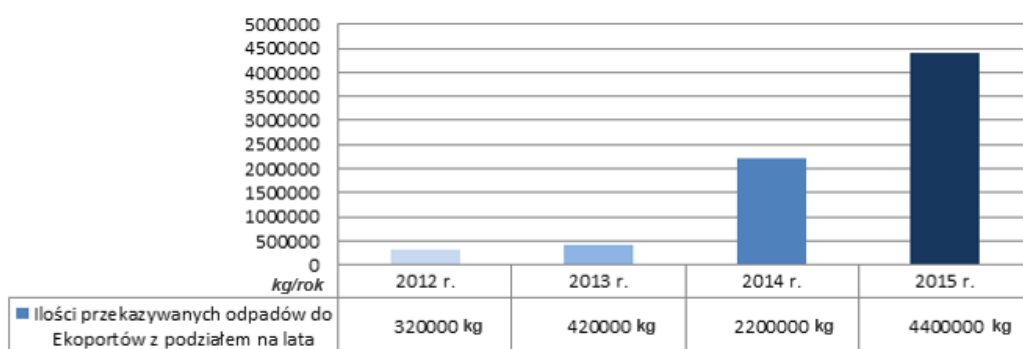
z zasadą „w drodze do/z pracy”. Pokłosiem tego jest wysoka liczba odwiedzin punktów, gdyż przy okazji codziennych zajęć (np. robienia zakupów czy tankowania pojazdu) można jednocześnie pozbyć się odpadów problemowych w sposób „szybki” dla mieszkańca, a zrazem bezpieczny dla środowiska.

Duża dostępność przekłada się również na liczbę wizyt na tych obiektach, a co za tym idzie ilość pozostawianych tam odpadów.

Ilość mieszkańców odwiedzających szczecińskie EKOPORTY

Odpady selektywne w EKOPORTACH

Źródło: P. Adamczyk: Poziomy odzysku i recyklingu odpadów – możliwości modyfikacji obecnego systemu w celu uzyskania wymaganych poziomów. Konferencja Ekorum „Poziomy odzysku recyklingu odpadów”, Szczecin, 27.10.2016.,

Znaczenie lokalizacji dla efektywności PSZOK-u potwierdzają również negatywne przykłady. W przypadku punktu obsługującego kilka gmin, częstotliwość wizyt mieszkańców z gminy najbardziej oddalonej (aż 22 km od punktu) wynosi tylko kilka w miesiącu. Przykład innego związku międzygminnego, na terenie którego funkcjonują dwa PSZOK-i, także jasno dowodzi, że ilość przekazywanych odpadów jest zależna od lokalizacji. Z miejscowości, których mieszkańcy mają do pokonania odległość do 15 km, liczba wizyt wynosi nawet 450 miesięcznie z pojedynczej gminy. W przypadku wsi, które dzieli od PSZOK-u dystans ponad 20-kilometrowy, liczba wizyt spada do kilku miesięcznie. W takich przypadkach mieszkańcy korzystają z mobilnej zbiórki odpadów, rezygnując z usług PSZOK-u, który nie odpowiada na ich potrzeby.

W przypadku małych miejscowości dobrze lokalizować PSZOK-i w miejscach już związanych z gospodarką komunalną, np. przy zakładach gospodarki odpadami, składowiskach czy przy oczyszczalniach ścieków, jednak nie w znacznej odległości od danej miejscowości. O ile to możliwe, warto wykorzystywać już istniejące budynki, wiaty i inne obiekty, przystosowując je do nowej funkcji. W ten sposób nie naraża się gminy na dodatkowe koszty.

W przypadku gdy gmina ogłasza przetarg na utworzenie i prowadzenie PSZOK-u, należy mieć na względzie przywiązanie mieszkańców do danego miejsca. W związku z powyższym władze samorządowe powinny zapewnić przynajmniej teren, na którym powstanie PSZOK i wydierżawiać tę działkę potencjalnemu wykonawcy/operatorowi. W przeciwnym wypadku obiekty te będą organizowane w różnych lokalizacjach i likwidowane tuż po wygaśnięciu umowy z danym wykonawcą/operatorem.

Nie mniej istotnym elementem prawidłowo funkcjonującego PSZOK-u jest przemyślany sposób jego organizacji. W tym zakresie należy skupić się na kilku zagadnieniach:

- określeniu, jakie rodzaje odpadów będą przyjmowane w PSZOK-u,
- weryfikacji osób przyjeżdżających do PSZOK-u oraz dostarczanych przez nie odpadów,
- kompetentnej obsłudze punktu, która będzie wspierać mieszkańców we właściwej segregacji odpadów,
- rozmieszczeniu poszczególnych kontenerów/pojemników na różne rodzaje odpadów wraz z określeniem ich wielkości i oznakowania,
- wyznaczeniu kierunku poruszania się po PSZOK-u i jego właściwym oznakowaniu,
- ustaleniu optymalnych dla mieszkańców dni i godzin otwarcia punktu,
- dbałości o bezpieczeństwo na obiekcie oraz wizerunku PSZOK-u.

Jednym z głównych celów funkcjonowania PSZOK-ów jest wzbudzenie w mieszkańcach poczucia, że niepotrzebne im rzeczy czy odpady mogą w każdej chwili pozostawić w takim punkcie. Aby tak się stało, dostarczane przez nich odpady powinny być przyjmowane w PSZOK nieodpłatnie, bez wyznaczania limitów (ewentualne ograniczenia mogą dotyczyć rodzajów odpadów, które pochodzą od przedsiębiorców). Rekomenduje się przyjmować możliwie jak najwięcej rodzajów odpadów. Gmina może przecież objąć nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne. Odpady dostarczane z nieruchomości niezamieszkałych mogą być przyjmowane odpłatnie - zwiększy to nie tylko liczbę wizyt w PSZOK-u, ale również obniży koszty funkcjonowania tego obiektu. Przy weryfikacji mieszkańców bardzo pomocny będzie zintegrowany system informatyczny. Wdrożenie takiego systemu pozwoli obsłudze na szybką identyfikację danego mieszkańca i jego weryfikację pod kątem uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami, a także ilości i rodzaj dostarczanych przez niego odpadów (również tych limitowanych).

Kompetentna obsługa, przyjaźnie nastawiona do mieszkańców, chętna do niesienia pomocy i łatwo nawiązująca kontakty stanowi dźwignię, która wpływa na podniesienie popularności tego typu punktów. Dlatego wskazane jest zatrudnienie pracownika, który będzie weryfikował odwiedzających obiekt, a także ewidencjonował rodzaj i ilość wwożonych odpadów.

Elementem, który determinuje pozytywny odbiór PSZOK-u jest m.in. niezbędne, czytelne oznakowanie poszczególnych kontenerów i miejsc magazynowania odpadów. Niezmiernie ważna jest również estetyka wykonania punktu, czystość na tym obiekcie i jego oznakowanie – nie tylko poszczególnych kontenerów, ale również obiektu na zewnątrz i jego widoczności z ulicy. Dodatkowym atutem, który

znacząco wpłynie na postrzeganie PSZOK-u przez lokalną społeczność będzie nasadzenie zieleni na tym obiekcie. Warto jasno oznaczyć drogi przejazdu (kierunku, w którym powinny przemieszczać się pojazdy), aby poruszanie się po PSZOK-u odbywało się bezkolizyjnie. Wadą istniejących punktów jest pozostawienie mieszkańców samym sobie – wówczas w PSZOK-u powstaje chaos, co może negatywnie wpływać na wizerunek tego miejsca.

Mając na uwadze efektywność punktów, warto czerpać z pozytywnych wzorców. Praktyka pokazuje, że najczęściej wizyt w PSZOK-ach notuje się w godzinach popołudniowych w soboty, poniedziałki i piątki. Z tego też względu warto, aby operator PSZOK dostosował godziny jego pracy do preferencji lokalnej społeczności, umożliwiając oddanie odpadów w dogodnych dla mieszkańców godzinach. Jeśli zaś chodzi o rozplanowanie kontenerów, magazynów i boksów w PSZOK-u, to decyzje takie powinny zapaść już na etapie planowania punktu. Sprzyjać temu będzie dokładna analiza strumienia odpadów, jaki wytwarzają gospodarstwa domowe. Ważne, by unikać schodów, drabinek i ciasnych miejsc. Należy zadbać o otwarte przestrzenie, rampy wjazdowe, które pozwolą na bezproblemowe poruszanie się osobom na wózkach (odpowiednie nachylenie ramp).

Wzorcowym przykładem zorganizowania działalności PSZOK-u jest „Gratowisko” - jeden z trzech PSZOK-ów zlokalizowanych na terenie Poznania. Jest to duży obiekt, odpowiednio oznakowany, którego godziny otwarcia odpowiadają na potrzeby lokalnej społeczności (poniedziałek - piątek 8.00-17.00, soboty 8.00-14.00). Na Gratowisku nieodpłatnie przyjmowane są niemal wszystkie grupy odpadów, poza tymi, których ilość i rodzaj wskazuje, że nie pochodzą z gospodarstw domowych. Kontenery na odpady znajdują się pod wiatą, a umieszczanie w nich odpadów jest ułatwione dzięki rampie. Każdy wjazd na PSZOK jest ewidencjonowany przez pracownika obsługi, który wskazuje miejsca zdeponowania odpadów. Przemieszczanie po obiekcie jest możliwe tylko po wyznaczonych drogach, a kierunek jazdy wskazują strzałki. Taka organizacja PSZOK-u powoduje, że miejsce to jest chętnie odwiedzane przez mieszkańców, nie ma tam chaosu, a dobre wrażenie pozostawia również miła obsługa, zieleń na obiekcie oraz czystość na jego terenie.

Rysunek nr 7 Gratowisko Poznań (fot. P.Szadziewicz)

Obowiązek zorganizowania PSZOK-ów w Polsce istnieje już od pięciu lat, są jednak jeszcze przykłady gmin, które marginalizują ten wymóg. Można spotkać PSZOK-i, które nie spełniają podstawowych wymogów, np. nie mają utwardzonej nawierzchni, są wyposażone w stare, często uszkodzone kontenery, nie posiadają zamykanych kontenerów na odpady niebezpieczne. W niewielkich gminach wciąż jeszcze przywiązuje się małą wagę do obowiązku dostępności punktu dla mieszkańców.

Zdarza się, że taki obiekt czynny jest tylko raz w tygodniu i to wyłącznie w godzinach funkcjonowania zakładu komunalnego (8.00-15.00). Mimo iż zarządzający punktem twierdzi, że taka organizacja pracy PSZOK-u odpowiada na zapotrzebowanie lokalnej społeczności, trudno się z tym zgodzić. Patrząc przez

pryzmat dostarczanych do punktu odpadów, trafiają tam w ciągu roku tylko trzy rodzaje odpadów: ok. 20 ton odpadów wielkogabarytowych, 800 kg opon oraz 1,9 ton ZSEE.

Warto pamiętać, że efektywna działalność PSZOK-u nie jest możliwa bez systematycznej kampanii informacyjnej, skierowanej do mieszkańców, która wyjaśnia rolę i zadania punktu oraz zachęca do korzystania z jego usług. Reklama tego miejsca powinna być ciągłą akcją edukacyjną, podnoszącą świadomość ekologiczną mieszkańców. Warto postawić na różnorodne formy przekazu, adekwatne do kosztów i zasięgu. Przekazywana informacja powinna być jednolita na terenie całego regionu objętego systemem. Kampania edukacyjno-informacyjna powinna być prowadzona tak, by mieszkańcy zdali sobie sprawę, że PSZOK to nie jest coś odrębnego, ale jest elementem spójnej, uporządkowanej całości, dzięki której w danej gminie (czy nawet regionie) prowadzona jest optymalna gospodarka odpadami, obejmująca zagospodarowanie różnych rodzajów odpadów. Dzięki takiej postawie lokalna społeczność stanie się świadoma ekologicznie i będzie postępowała zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami. Koszty kampanii informacyjno-promocyjnej należy uwzględnić podczas planowania inwestycji w PSZOK.

Ważne, aby sam PSZOK kreował postawy proekologiczne i wyjaśniał istotę swojej działalności. Warto w PSZOK-u realizować programy edukacji ekologicznej np. opracować broszury, skrypty dla nauczycieli. Informacje przygotowane przez PSZOK powinny być spójne z zasadami gospodarki odpadami, jakie są promowane w danej gminie/w PSZOK-u. W przypadku dużych gmin, dysponujących większymi PSZOK-ami, warto pomyśleć o ścieżkach edukacyjnych, wiatkach do prowadzenia, a nawet osobnych budynkach, w których będzie prowadzona edukacja ekologiczna. W takich przypadkach należy zatrudnić doświadczonych edukatorów, którzy w przystępny sposób będą przekazywali wiedzę w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska.

Dobrą praktykę w tym obszarze wykazuje Centralny PSZOK w Polkowicach, obsługujący osiem gmin członkowskich Związku Gmin Zagłębia Miedziowego (w sumie ponad 70 tys. mieszkańców). Na obiekcie prowadzone są działania edukacyjno-informacyjne, które kształtują świadomość ekologiczną mieszkańców każdej grupy wiekowej. Najczęściej są to spotkania dotyczące wiedzy z dziedziny gospodarki odpadami, natomiast dla dzieci organizowane są działania praktyczne. Wszystkie podejmowane aktywności ukierunkowane są na zachęcenie mieszkańców do segregacji odpadów komunalnych i zrozumienie wagi tego zagadnienia.

Warto mieć na uwadze, że z zasady tylko gminie opłaca się prowadzenie PSZOK-u, ponieważ przekłada się to na wysokość opłaty ponoszonej przez mieszkańców. Na tę opłacalność nie można jednak patrzeć jak na tradycyjny bilans zysków i strat. PSZOK będzie efektywny, gdy koszt tradycyjnego selektywnego zbierania (lub prowadzonej w sposób mobilny) będzie większy lub równy kosztowi zbiórki odpadów w PSZOK-u. Osiągając ten cel, lokalne władze mają pewność, że minimalizują koszty zbierania odpadów w gminie i obniżają wysokość opłaty za gospodarowanie odpadami uiszczanej przez mieszkańca. Podmiot wybrany w przetargu, mający zapewnioną opłatę ryczałtową, nie będzie dążył do zwiększenia strumienia odpadów przyjmowanych do PSZOK-u. Tą efektywność ekonomiczną potwierdzają administrowane przez MZK Stalowa Wola punkty o nazwie „Rupieciarnie”.

Śr. miesięczny koszt selektywnej zbiórki odpadów w przeliczeniu na 1 mieszkańca (zł)	
	2012r
Selektywna zbiórka w PSZOK	0,33
Selektywna zbiórka poza PSZOK	2,11

Źródło: M. Piasecki: Bilans ekonomiczny PSZOK i jego wpływ na poziom „opłaty śmieciowej”. Konferencja Ekorum „PSZOK – efektywność i funkcjonalność”, 29.04.2014, Warszawa

Podsumowując, odpowiednia infrastruktura i obsługa komunikacyjna w PSZOK-u, zapewnienie kompetentnej kadry do obsługi mieszkańców, dostępność mediów (przyłącze energii elektrycznej, przyłącze wodociągowe), optymalna odległość od zabudowy mieszkalnej czy dogodny dostęp dla użytkowników z każdej lokalizacji gminy - to najważniejsze aspekty, które determinują wysoką liczbę wizyt na tym obiekcie.

Na podstawie analizy kilku efektywnie działających PSZOK-ów w kraju i na bazie opracowanych rekomendacji oraz przeprowadzonych analiz, zidentyfikowano mocne i słabe strony oraz wady i zalety poszczególnych rozwiązań techniczno-organizacyjnych. Zaprezentowany zbiór dobrych praktyk jest podsumowaniem wcześniejszego opracowania i może posłużyć jako wytyczne dla nowych PSZOK-ów przy planowanych inwestycjach i realizacjach. Jednak zalecane jest przeprowadzenie szczegółowej i indywidualnej analizy tego typu pod daną inwestycję.

2.4 Porady dotyczące możliwości uzyskania dofinansowania na budowę punktu napraw czy PSZOK-u.

Konsultant dokonał przeglądu 16 regionalnych programów operacyjnych oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020¹. Tylko 2 województwa (śląskie i dolnośląskie) w ogłoszonych konkursach w 2017 roku dotyczących gospodarki odpadami wyłączyły z zakresu dofinansowania Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych. W 3 województwach (zachodniopomorskie, lubuskie i łódzkie) w 2017 roku w ogóle nie ogłoszono konkursów związanych z gospodarką odpadami. W pozostałych 11 województwach i w POLiŚ przewidziano dofinansowanie na budowę, przebudowę lub rozbudowę PSZOK-ów wraz z punktami napraw i punktami ponownego wykorzystania. W trzech województwach (wielkopolskie, pomorskie i małopolskie) nabór wniosków w ramach konkursów zakończy się grudniu 2017 i styczniu 2018i . W pozostałych 13 województwach konkursy na gospodarkę odpadami zakończyły się w I połowie 2017 roku. W ramach POLiŚ przyjmowanie wniosków na gospodarkę odpadową w roku 2017 kończy się w grudniu, a harmonogram na 2018 rok przewiduje kolejne. Pomiędzy POLiŚ a programami regionalnymi w zakresie dofinansowania działań dotyczących PSZOK-ów istnieje linia demarkacyjna oparta o wielkość kosztów kwalifikowanych projektu i liczby obsługiwanych przez ten projekt mieszkańców. Z POLiŚ 2014-2020 w ramach Działania 2.2 dofinansowanie mogą otrzymać przedsięwzięcia, których wartość kosztów kwalifikowanych przekracza kwotę **2 mln PLN** lub są one dedykowane dla obsługi obszaru z liczbą mieszkańców powyżej **20 tys.**

Zakres dofinansowania w ramach wojewódzkich programów operacyjnych:

- 1) rozbudowa, przebudowa i/lub wyposażenie PSZOK-u - wartość do 2 mln kosztów kwalifikowanych i do 20 tys. mieszkańców (liczonych z deklaracji za ostatni rok kalendarzowy) – jeżeli jedno z kryteriów jest niespełnione, projekt kwalifikuje się do wsparcia z POLiŚ 2014-2020,
- 2) budowa, rozbudowa i modernizacja PSZOK wraz z punktami napraw,
- 3) budowa, rozbudowa i modernizacja PSZOK wraz z wyposażeniem i pojazdami do przewożenia odpadów i nabyciem wyposażenia stanowiącego uzupełnienie infrastruktury już istniejącej,
- 4) budowa/rozbudowa/modernizacja/wyposażenia PSZOK-u, w tym m.in. o punkty ponownego wykorzystania i napraw,
- 5) tworzenie przez gminy PSZOK-u (przynajmniej takich frakcji jak: szkło, metale, papier, tworzywa sztuczne), punktów napraw i ponownego użycia.

Zbiornicze zestawienie Beneficjentów w ramach wszystkich wojewódzkich programów operacyjnych²:

- 1) jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- 2) jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną,
- 3) podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd,
- 4) przedsiębiorstwa,
- 5) jednostki sektora finansów publicznych,

¹ przegląd obejmuje rok 2017

² w tabeli na str. 64-66 zamieszczono katalog Beneficjentów dla każdego programu oddzielnie

- 6) podmioty działające w ramach porozumień publiczno-prywatnych,
- 7) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- 8) PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- 9) organizacje pozarządowe.

Zbiorcze zestawienie wybranych kryteriów merytorycznych punktowych stosowanych w ramach wszystkich wojewódzkich programów operacyjnych³:

- 1) wpływ projektu na bezpieczeństwo użytkowników, oszczędność zasobów oraz jakość użytkowania (możliwość oddania na PSZOK odpadów niebezpiecznych i wielu frakcji),
- 2) oddziaływanie na środowisko i inne polityki horyzontalne (wpływ na zrównoważony rozwój, wpływ na promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób niepełnosprawnych),
- 3) miejsce realizacji projektu w regionie o niskim udziale odpadów komunalnych poddanych odzyskowi w relacji do ogółu odpadów komunalnych (udział pon. 10% najwyżej punktowany),
- 4) gotowość do realizacji projektu (posiadanie pozwolenia na budowę i decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach),
- 5) liczba frakcji odpadów komunalnych objętych selektywnym zbieraniem w PSZOK-ach (im więcej, tym więcej punktów),
- 6) działania związane z ograniczaniem powstawania odpadów (uwzględnianie działań informacyjno-promocyjnych),
- 7) wpływ na ramy wykonania (w zależności od liczby budowanych/rozbudowanych PSZOK-ów w ramach projektu),
- 8) dostępność PSZOK-u (liczba dni w tygodniu i godzin w ciągu dnia),
- 9) zaangażowanie własnego kapitału Wnioskodawcy (najwyższa liczba punktów za kapitał własny powyżej 10%),
- 10) promocyjna akcja edukacyjna dotycząca selektywnego zbierania odpadów (spotkania z mieszkańcami, materiały w wersji elektronicznej, wydawnictwa, artykuły w prasie, inne),
- 11) utworzenie nowych miejsc pracy w ramach projektu,
- 12) kompleksowość projektu (w zależności czy projekt obejmuje recykling, odzysk, unieszkodliwianie, punkt napraw i ponownego użycia).
- 13) wskaźnik jednostkowych kosztów inwestycyjnych (najniższy wskaźnik w konkursie do wskaźnika ocenianego projektu),
- 14) efekt ekologiczny (im bardziej rozszerzony projekt wykraczający poza art. 3 ust. 2 pkt. 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie),
- 15) dostępność PSZOK osiągnięta po zakończeniu realizacji projektu (w zależności czy zapewniają obsługę wszystkich gmin w regionie).

Poniżej Tabela zawierająca szczegółowe wymagania poszczególnych programów regionalnych i POIiŚ 2014-2020 w zakresie współfinansowania PSZOK-ów, punktów napraw i punktów ponownego użycia.

³ w tabeli na str. 64-66 zamieszczono wykaz kryteriów dla każdego programu oddzielnie

Źródło dofinansowania	Termin składania wniosków	Beneficjent	Kryteria wyboru projektów (punktowe)	Zakres inwestycyjny
POLiŚ, Działanie 2.2	31.10.2017 - 29.12.2017	JST, podmioty świadczące usługi publiczne	1) zaspokojenie potrzeb inwestycyjnych w zakresie selektywnego zbierania odpadów komunalnych (udział PSZOK wybudowanego w stosunku do liczby planowanych do budowy w danym regionie) 2) obsługiwana liczba mieszkańców w stosunku do liczby wszystkich mieszkańców w regionie gospodarki odpadami 3) masa zagospodarowanych odpadów komunalnych w ramach projektu: a) sumaryczna masa odpadów zebranych selektywnie w 1 roku od zakończenia projektu b) poziom selektywnego zbierania w stosunku do całości wytworzonych 4) działania związane z zapobieganiem powstawaniu odpadów (inwestycyjne, edukacyjne, informacyjne) 5) odsetek przetworzonych odpadów kierowanych na składowiska odpadów (%) 6) przygotowanie projektu: a) własność gruntów b) przygotowanie instytucjonalne (JRP) c) wartość zadań posiadających pozwolenia na budowę (RED FIDIC) d) wartość zadań posiadających dokumentację przetargową (YELLOW FIDIC) 7) wdrożenie systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych (zbiórka 5 podstawowych frakcji: papier szkło, metal, tworzywa sztuczne, bioodpady) 8) liczba frakcji objętych selektywnym zbieraniem na PSZOK 9) liczba rodzajów (kodów) odpadów niebezpiecznych wyselekcjonowanych ze strumienia odpadów 10) dodatkowe funkcje spełniane przez PSZOK (np.: zbieranie i przekazywanie kolejnym użytkownikom przedmiotów używanych) 11) dostępność PSZOK po zakończeniu realizacji projektu	PSZOK pow. 20 tys. mieszkańców lub wartość kosztów kwalifikowanych będzie większa niż 2 mln PLN, działania informacyjne i edukacyjne
WRPO, Działanie 4.2.1.	29.09.2017-05.01.2018	JST, podmioty świadczące usługi publiczne	1) zgodność z aktualną Strategią Rozwoju Województwa Wielkopolskiego 2) realizacja przedsięwzięcia będzie miała wpływ na realizację celów strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju 3) zgodność projektu z obowiązującymi aktami prawnymi dotyczącymi realizowanej inwestycji 4) inwestycja jest uwzględniona w planie inwestycyjnym w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, stanowiącym załącznik do zaktualizowanego Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami 5) trwałość projektu: Czy wiarygodność finansowa Beneficjenta umożliwia realizację projektu? Czy zdolność instytucjonalna Beneficjenta gwarantuje sprawną realizację projektu (doświadczenie, struktura organizacyjna, zaplecze techniczne, kadra zaangażowana w realizację i obsługę projektu? Czy założenia odnośnie finansowania projektu po jego zakończeniu są realne i gwarantują stabilność finansową projektu przez okres 5 lat 6) koszty kwalifikowane są uzasadnione i zaplanowane w odpowiedniej wysokości 7) wpływ wartości wskaźników przyjętych w projekcie na realizację celów Programu oraz analiza ich wartości docelowych 8) wpływ projektu na wdrażanie zasad horyzontalnych: zrównoważony rozwój, równość szans i niedyskryminację, równouprawnienie płci 9) uzasadnienie realizacji projektu (realizacja inwestycji została poprzedzona odpowiednimi analizami) 10) komplementarność z innymi projektami 11) liczba mieszkańców (wg danych GUS na dzień 31.12.2014 r.) obsługiwana przez instalację 12) przepustowość instalacji wyrażona w Mg/rok 13) inwestycja przyczyni się do zapewnienia zgodności systemu gospodarki odpadami z hierarchią postępowania z odpadami 14) stopień wpływu inwestycji na racjonalizację gospodarki odpadami poprzez zapobieganie i zmniejszenie wytwarzania odpadów oraz zwiększenie świadomości społecznej oraz zmniejszenie ilości deponowanych lub zdeponowanych w środowisku odpadów 15) wpływ projektu na zapobieganie powstawaniu odpadów oraz zwiększenie ilości odpadów poddawanych recyklingowi, odzyskowi lub unieszkodliwieniu	projekty dot. systemów selektywnej zbiórki odpadów, projekty dot. Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), projekty dot. budowy, rozbudowy i modernizacji zakładów zagospodarowania odpadów, projekty dot. budowy punktów przeładunkowych odpadów, projekty dot. rekultywacji składowisk lub ich wydzielonych części przewidzianych do zamknięcia w zakresie zgodnym z zakresem określonym w decyzji o zamknięciu, jako element kompleksowego projektu
RPO dolnośląskie, Działanie 4.1.B	28.02-29.03.2017 - ZAKOŃCZONY			projekty dotyczące infrastruktury niezbędnej do zapewnienia kompleksowej gospodarki odpadami komunalnymi w regionie, zaplanowanej zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami, m.in.: infrastruktury do selektywnej zbiórki i przetwarzania odpadów: szkła, metalu, plastiku, papieru, odpadów, biodegradowalnych oraz pozostałych odpadów komunalnych, infrastruktury do recyklingu, sortowania i kompostowania, infrastruktury do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych

RPO WK-P, Działanie 4.2	paź-17			inwestycje w zakresie infrastruktury do selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK)
RPO Lubelskie, Działanie 6.3	27.03-10.04.2017 - ZAKOŃCZONY	JST, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd JST, podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną	1) miejsce realizacji projektu w regionie o niskim udziale odpadów komunalnych poddanych odzyskowi w relacji do ogółu odpadów komunalnych (udział pon. 10% - max. Punktów) 2) miejsce realizacji projektu na terenach szczególnie istotnych dla celów RPO WL (OSI nr 4 i 6 - max. Punktów) 3) efektywność kosztowa objęcia 1 osoby selektywnym zbieraniem odpadów 4) wpływ projektu na bezpieczeństwo użytkowników, oszczędność zasobów oraz jakość użytkowania (możliwość oddania na PSZOK odpadów niebezpiecznych i wielu frakcji) 5) komplementarność projektu (np.: projekt wykorzystuje produkty lub rezultaty innego projektu) 6) oddziaływanie na ochronę środowiska i inne polityki horyzontalne (wpływ na zrównoważony rozwój, wpływ na promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym 7) projekt ma charakter strategiczny i został wyłoniony w procedurze negocjacyjno-uzgodnieniowej)	infrastruktura do selektywnej zbiórki i przetwarzania odpadów komunalnych (w tym papieru, metalu, plastiku, szkła oraz odpadów biodegradowalnych), infrastruktura do odzysku i recyklingu odpadów (w tym kompostownie dla odpadów organicznych), instalacje do odzysku energii z biogazu składowiskowego lub mechaniczno-biologiczne instalacje do utylizacji pozostałych odpadów z wyłączeniem termicznej utylizacji odpadów, PSZOK do 2 mln kosztów kwalifikowanych i obsługujące do 20 tys. mieszkańców
RPO Lubuskie, Działanie 4.2	nie został ogłoszony			
RPO Podkarpackie, Działanie 4.2	22.05-28.06.2017 - ZAKOŃCZONY		1) preferencje terytorialne (jeśli projekt znajduje się na terenie objętym Programem Strategicznego Rozwoju Bieszczad lub Programem Strategicznym "Błękitny San" 2) gotowość do realizacji projektu (posiadanie pozwolenia na budowę i decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach) 3) działania związane z ograniczaniem powstawania odpadów (uwzględnianie działań informacyjno-promocyjnych) 4) liczba frakcji odpadów komunalnych objętych selektywną zbiórką w punktach selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (im więcej tym więcej punktów) 5) kompleksowość projektu (w zależności czy projekt obejmuje: selektywną zbiórkę, instalacje do odzysku i recyklingu, instalacje do odzysku energii lub mechaniczno-biologiczne instalacje do przetwarzania) 6) liczba wspartych PSZOK 7) przygotowanie do ponownego użycia (projekt uzyska punkty, jeśli będą centra przygotowania do ponownego użycia)	kompleksowe projekty skierowane na poprawę gospodarowania odpadami komunalnymi zgodnie z Planem inwestycyjnym w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi w województwie podkarpackim - budowa, rozbudowa, przebudowa i/lub wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) - wartość do 2 mln kosztów kwalifikowanych i do 20 tys. mieszkańców (liczonych z deklaracji za ostatni rok kalendarzowy)
RPO Wł, Działanie 5.2	nie przewiduje się konkursu w 2017r.			
RPO Małopolskie, Działanie 5.2	02.10.-07.12.2017	jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną, przedsiębiorcy	1) koncepcja realizacji projektu: merytoryczna kwalifikowalność wydatków, merytoryczna poprawność przyjętych wskaźników, realność założeń harmonogramu projektu 2) trwałość projektu: potencjału i trwałości organizacyjnej podmiotu realizującego projekt, potencjału i trwałości organizacyjnej podmiotu zarządzającego projektem, wykonalności technicznej i trwałości efektów projektu 3) zgodność projektu z dokumentami strategicznymi z zakresu gospodarki odpadami 5) wpływ na zasadę równości szans kobiet i mężczyzn 6) wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami 7) wpływ na zrównoważony rozwój oraz ochronę i poprawę jakości środowiska naturalnego 8) stan przygotowania projektu do realizacji (w zależności posiadania pozwolenia na budowę, projektu budowlanego lub prawa do dysponowania nieruchomością na cele realizacji projektu 9) liczba rodzaj frakcji objętych selektywnym zbieraniem na PSZOK 10) kompleksowość projektu PSZOK (utworzenie punktu napraw lub punktu przyjmowania rzeczy używanych niestanowiących odpadów, które będą przekazane do ponownego użycia) 11) podniesienie świadomości ekologicznej (działania informacyjno-educacyjne, współpraca ze szkołami, przedszkolami, druk materiałów informacyjno-promocyjnych) 12) wpływ na ramy wykonania (w zależności od ilości budowanych/rozbudowanych PSZOK w ramach projektu) 13) wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy	budowy, rozbudowy, przebudowy punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych wraz z punktami napraw, budowy, rozbudowy, przebudowy instalacji do odzysku, recyklingu i ponownego użycia, przedsięwzięć związanych z usuwaniem azbestu, (PSZOK) - wartość do 2 mln kosztów kwalifikowanych i do 20 tys. mieszkańców (liczonych z deklaracji za ostatni rok kalendarzowy)
RPO Mazowieckie, Działanie 5.2.	28.02.-05.07.2017 - ZAKOŃCZONY	JST, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd, podmioty wybrane w drodze ustawy z dnia 29 stycznia 2004r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 2164.)	1) ocena stanu przygotowania projektu do realizacji (posiadanie pozwolenia na budowę) 2) liczba frakcji odpadów objętych selektywnym zbieraniem odpadów 3) utworzenie nowych miejsc pracy w ramach projektu 4) zasięg projektu (maksymalnie jedna gmina/dzielnica 5) promocyjna akcja edukacyjna dotycząca selektywnego zbierania odpadów (spotkania z mieszkańcami, materiały w wersji elektronicznej, wydawnictwa, artykuły w prasie, inne) 6) kompleksowość projektu (dodatkowe funkcje PSZOK: punkt napraw, punkt przyjmowania rzeczy używanych niestanowiących odpadów, które będą przekazane do ponownego użycia) 7) dostępność PSZOK (liczba dni w tygodniu i godzin w ciągu dnia) 8) zaangażowanie własnego kapitału Wnioskodawcy (najwyższa liczba punktów za kapitał własny powyżej 10%)	budowy, rozbudowy, przebudowy punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych wraz z punktami napraw, budowy, rozbudowy, przebudowy instalacji do odzysku, recyklingu i ponownego użycia, przedsięwzięć związanych z usuwaniem azbestu, (PSZOK) - wartość do 2 mln kosztów kwalifikowanych i do 20 tys. mieszkańców

RPO Opolskie, Działanie 5.2.	08.05.-15.05.2017 - ZAKOŃCZONY	jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną, przedsiębiorstwa, jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe	1) projekt realizuje wskaźnik z ram wykonania 2) obsługiwana liczba mieszkańców w stosunku do liczby mieszkańców ogółem w regionie 3) masa przetworzonych/zebranych odpadów komunalnych w ramach projektu (zebranych w sposób selektywny lub/i poddanych przetworzeniu) 4) sposób zagospodarowania odpadów (recykling/selektywnie zebrane) 5) liczba frakcji odpadów komunalnych objętych selektywnym zbieraniem w projekcie 6) kompleksowość projektu 7) punkty napraw/ponowne użytkowanie	budowa, rozbudowa i modernizacja PSZOK wraz z punktami napraw
RPO Podlaskie, Działanie 6.1.	01.06.-30.06.2017 - ZAKOŃCZONY	jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną, przedsiębiorstwa, jednostki sektora finansów publicznych, podmioty działające w ramach porozumień publiczno-prywatnych, administracja rządowa	1) obszar realizacji projektu (gminy wiejskie, miejsko-wiejskie, miejskie) 2) liczba PSZOK na terenie objętym projektem 3) dodatkowe funkcje spełniane przez PSZOK (punkty napraw, punkt przyjmowania rzeczy używanych) 4) dostępność PSZOK (dni, godziny otwarcia) 5) liczba rodzajów odpadów objętych selektywnym zbieraniem 6) wkład własny (punkty za każdy % ponad minimalny wkład)	budowa, rozbudowa i modernizacja PSZOK wraz z wyposażeniem i pojazdami do przewożenia odpadów i nabyciem wyposażenia stanowiącego uzupełnienie infrastruktury już istniejącej
RPO Pomorskie, Działanie 11.2.	01.12.-22.12.2017	jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną, przedsiębiorstwa, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjnej, organizacje pozarządowe	1) wkład projektu w realizację Programu (profil projektu na tle zapisów Programu, potrzeba realizacji projektu, wkład w zakładane efekty realizacji Programu, oddziaływanie projektu) 2) metodyka projektu (kompleksowość projektu, komplementarność projektu) 3) specyficzne ukierunkowanie projektu (zaangażowanie kapitału prywatnego, zastosowanie efektywnych rozwiązań technologicznych, redukcja negatywnych oddziaływań środowiskowych, zaangażowanie mieszkańców)	budowa lub rozbudowa systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w szczególności punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w tym wyposażone w segment napraw i ponownego wykorzystania oraz punkty zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych
RPO Śląskie, Działanie 5.2.				nie obejmuje PSZOK-ów, tylko budowa/rozwój/modernizacja zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych i kompleksowe unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest
RPO Świętokrzyskie, Działanie 4.2.	30.12.2016-29.06.2017 - ZAKOŃCZONY	jednostki samorządu terytorialnego ich związki	1) efektywność dofinansowania projektu (iloraz wartości dofinansowania i ilości przetworzonych odpadów/ilości przekazanych do przetworzenia odpadów - PLN/Mg/rok) 2) wpływ projektu na realizację zobowiązań akcesyjnych w obszarze ochrony środowiska (najwyższa liczba punktów za nowy PSZOK z punktem napraw i punktem do ponownego użycia) 3) ilość odpadów/liczba osób mieszkańców objętych projektem (iloraz ilości przetworzonych odpadów w stosunku do liczby mieszkańców objętych systemem gospodarki odpadami) 4) efekt ekologiczny (im bardziej rozszerzony projekt wykraczający poza art. 3 ust. 2 pkt. 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie) 5) kompleksowość projektu (w zależności czy projekt obejmuje przygotowanie do recyklingu, recykling, odzysk, unieszkodliwianie, punkt napraw i przygotowanie do ponownego użycia) 6) projekt łączy działania o charakterze infrastrukturalnym z edukacyjnymi skierowanymi do lokalnej społeczności objętej projektem 7) masa zbieranych lub przetwarzanych odpadów komunalnych w ramach projektu (najniższa wartość: poniżej 10 kg/mieszkańca)	budowa/rozbudowa/modernizacja/wyposażenia Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, w tym m.in. o punkty ponownego wykorzystania i napraw – zwane dalej PSZOK/Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (w tym działania w zakresie: minimalizacji, segregacji, recyklingu)
RPO Zachodniopomorskie, Działanie 3.7.	brak naboru w 2017 roku			
RPO Warmińsko-mazurskie, Działanie 5.1.	31.03.-15.05.2017 - ZAKOŃCZONY	jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, przedsiębiorstwa, samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjnej,	1) obsługiwana liczba mieszkańców w stosunku do liczby mieszkańców w regionie 2) metody przetwarzania odpadów: a) recykling, w tym recykling organiczny, b) selektywne zbieranie i odzysk, c) przygotowanie odpadów do odzysku 3) liczba rodzajów (kodów) odpadów niebezpiecznych wyselekcjonowanych ze strumienia odpadów komunalnych 4) realizacja wskaźnika w zakresie recyklingu odpadów (w zależności czy projekt obejmuje instalacje, które wpływają na wskaźnik) 5) dostępność PSZOK osiągnięta po zakończeniu realizacji projektu (w zależności czy zapewniają obsługę wszystkich gmin w regionie) 6) unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych (instalacje jako element RIPOK) 7) wskaźnik jednostkowych kosztów inwestycyjnych (najniższy wskaźnik w konkursie do wskaźnika ocenianego projektu)	tworzenie przez gminy punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (przynajmniej takich frakcji jak: szkło, metale, papier, tworzywa sztuczne), punktów napraw i przygotowania do ponownego użycia

2.5 Przykładowy plan tworzenia PSZOK

2.5.1 Wprowadzenie

Przepisy Ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach zobowiązują gminy do zapewniania czystości i porządku na swoim terenie oraz tworzenia warunków niezbędnych do ich utrzymania, w tym do tworzenia punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Ustawa określa również minimalny zakres przyjmowanych odpadów komunalnych zbieranych w PSZOK tj.:

- przeterminowane leki i chemikalia,
- zużyte baterie i akumulatory,
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- meble i inne odpady wielkogabarytowe,
- zużyte opony,
- odpady zielone,
- odpady budowlane i rozbiórkowe stanowiące odpady komunalne, a także odpadów komunalnych określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 4a.

Ostatecznie jednak sposób funkcjonowania oraz zakres przyjmowanych odpadów w punkcie selektywnego zbierania odpadów komunalnych określa w drodze uchwały na podstawie rzeczywistych potrzeb gminnego systemu gospodarki odpadami rada gminy. Uchwała ta stanowi akt prawa miejscowego.

2.5.2 Wybór lokalizacji

Kluczowym elementem przy tworzeniu każdego PSZOK-u jest wybór odpowiedniej lokalizacji, która z jednej strony umożliwi łatwy dostęp dla wszystkich użytkowników przekładający się na dużą liczbę odwiedzin mieszkańców, a co za tym idzie - duże ilości zebranych odpadów, z drugiej strony jego bezproblemową, efektywną eksploatację, nie wzbudzającą konfliktów społecznych.

Przy doborze lokalizacji PSZOK-u w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na względy formalne. Ewentualne ograniczenia formalne dotyczące analizowanej lokalizacji mogą wynikać z obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (MPZP), o ile dla danego terenu taki powstał. Na uwagę zasługują nie tylko zapisy ogólne, ale również ustalenia szczegółowe dla poszczególnych jednostek bilansowych, które mogą istotnie ograniczać sposoby korzystania z terenu. Należy przy tym pamiętać, że PSZOK jest obiektem związanym z magazynowaniem i przeładunkiem różnych rodzajów odpadów, w tym m.in. odpadów niebezpiecznych.

W przypadku braku aktualnego planu obejmującego teren planowanej lokalizacji PSZOK-a konieczne jest uzyskanie dla przedsięwzięcia związanego z budową takiego obiektu decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego (DLICP).

Zalecenia lokalizacyjne, w których szeroko omówiono względy organizacyjne i funkcjonalne, warunkujące sprawne funkcjonowanie oraz dużą liczbę odwiedzin w PSZOK-u, zawarto w punkcie 2.2.1 – „zalecenia lokalizacyjne” niniejszego opracowania.

2.5.3 Konieczność uzyskania decyzji środowiskowej

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia jest wymagane dla:

- przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

Rodzaje przedsięwzięć określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 71).

Zgodnie z ww. rozporządzeniem, decyzja środowiskowa jest wymagana jedynie dla punktów zbierania lub przeładunku złomu (art. 3 ust. 1 pkt 81 ww. rozporządzenia). Można by przyjąć, że dla PSZOK-a, w którym będą zbierane jedynie odpady w minimalnym zakresie przewidzianym przez Ustawodawcę, nie będzie wymagana decyzja środowiskowa.

Należy jednak pamiętać, że z przepisów art. 72 ust. 1 ww. ustawy wynika obowiązek uzyskania decyzji środowiskowej przed uzyskaniem m.in. decyzji o pozwoleniu na budowę, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego czy zezwolenia na zbieranie odpadów itd. W praktyce decyzja środowiskowa stanowi obligatoryjny załącznik do wniosków o uzyskanie decyzji wymienionych w art. 72 ust. 1 ww. ustawy.

Przy planowaniu budowy PSZOK-u należy założyć konieczność uzyskania decyzji środowiskowej, nawet jeżeli w zakresie prowadzonej działalności planowanego PSZOK-u nie przewidziano zbierania lub przeładunku złomu.

2.5.4 Warunki zabudowy, lokalizacja inwestycji celu publicznego

Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073), w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla danego terenu planowanej inwestycji określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, przy czym:

- lokalizację inwestycji celu publicznego ustala się w drodze decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego;
- sposób zagospodarowania terenu i warunki zabudowy dla innych inwestycji ustala się w drodze decyzji o warunkach zabudowy.

Kwestią względną pozostaje kwalifikacja budowy PSZOK-u jako inwestycji celu publicznego. Obowiązujące przepisy nie wskazują w sposób bezpośredni przedsięwzięcia polegającego na budowie PSZOK-u jako inwestycji celu publicznego. Jednakże zgodnie z przepisami ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r. poz. 2147 z późn. zm.) celem publicznym jest m.in. budowa i utrzymywanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz **odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania**. PSZOK jest obiektem, na którego terenie odbywa się jedynie zbieranie, magazynowanie i przeładunek odpadów, lecz jako obiekt jest elementem gminnego systemu gospodarki odpadami, wspomagającym selektywną zbiórkę odpadów przeznaczonych do odzysku lub unieszkodliwiania. Wydaje się być więc zasadne kwalifikowanie PSZOK-u na podstawie art. 6. pkt 3

ww. ustawy jako inwestycji celu publicznego. Ostatecznej kwalifikacji dokonuje organ właściwy do wydania decyzji, czyli wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

2.5.5 Zezwolenie na zbieranie odpadów

Inwestor planujący budowę i rozpoczęcie eksploatacji PSZOK-u, poza uzyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, warunków zabudowy lub decyzji o lokalizacji celu publicznego oraz pozwolenia na budowę, jest zobowiązany do uzyskania zezwolenia sektorowego na zbieranie odpadów, wydawanego na podstawie art. 41 ustawy z 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Zezwolenie na zbieranie odpadów wydaje się na wniosek posiadacza odpadów. Wniosek zawiera:

- numer identyfikacji podatkowej (NIP) i numer REGON posiadacza odpadów, o ile został nadany;
- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do zbierania;
- oznaczenie miejsca zbierania odpadów;
- wskazanie miejsca i sposobu magazynowania oraz rodzaju magazynowanych odpadów;
- szczegółowy opis stosowanej metody lub metod zbierania odpadów;
- przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie zbierania odpadów, ze szczególnym uwzględnieniem kwalifikacji zawodowych lub przeszkolenia pracowników oraz liczby i jakości posiadanych instalacji i urządzeń odpowiadających wymaganiom ochrony środowiska;
- oznaczenie przewidywanego okresu wykonywania działalności w zakresie zbierania odpadów;
- opis czynności podejmowanych w ramach monitorowania i kontroli działalności objętej zezwoleniem;
- opis czynności, które zostaną podjęte w przypadku zakończenia działalności objętej zezwoleniem i związanej z tym ochrony terenu, na którym działalność ta była prowadzona;
- informacje wymagane na podstawie odrębnych przepisów.

Organem właściwym do wydania zezwolenia na zbieranie odpadów w przypadku PSZOK-u jest starosta.

2.5.6 Pozwolenie wodnoprawne

W przypadku, gdy w ramach działalności PSZOK-u przewiduje się:

- wprowadzanie do urządzeń kanalizacyjnych, będących własnością innych podmiotów, ścieków przemysłowych zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego,
- wód opadowych lub roztopowych do wód lub do ziemi,

inwestor będzie zobowiązany do spełnienia obowiązku regulowanego przez art. 388 ustawy z 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U poz. 1566) tj. uzyskania pozwolenia wodnoprawnego.

2.5.7 Projektowanie, realizacja przedsięwzięcia

Kluczowym etapem przygotowania planowanego przedsięwzięcia polegającego na utworzeniu PSZOK-u, poza uzyskaniem wszelkich niezbędnych decyzji administracyjnych oraz pozwoleń, jest przygotowanie niezbędnej do tego celu dokumentacji. Podstawowe dokumenty, pozwalające na realizację przedsięwzięcia w takim przypadku, to:

- dokumentacja projektowa (projekt budowlany, projekt wykonawczy),
- przedmiar robót,
- kosztorys inwestorski,
- specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót (STWiORB),
- dokumentacja przetargowa.

Kwestią do rozstrzygnięcia pozostaje tryb realizacji przedsięwzięcia. Obecnie w kraju praktykuje się dwa tryby:

- przetarg na wykonawstwo na podstawie wcześniej przygotowanego projektu budowlanego i wykonawczego,
- przetarg w trybie „zaprojektuj i wybuduj” na podstawie programu funkcjonalno-użytkowego (PFU).

Dokumentacja projektowa PSZOK-u powinna być zgodna z polskim prawem, a w szczególności z przepisami:

- Ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2017 poz. 1332) i z rozporządzeniami wykonawczymi do niej,
- Ustawy z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2017 r. poz. 519), wraz z rozporządzeniami wykonawczymi do niej,
- Ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, z rozporządzeniami wykonawczymi do niej,

oraz z polskimi normami lub odpowiednimi standardami międzynarodowymi lub Unii Europejskiej. W projekcie powinny zostać uwzględnione wszystkie pozostałe przepisy dotyczące m.in. ochrony przeciwpożarowej, bezpieczeństwa oraz higieny pracy. Wszelkie rozwiązania przyjęte w projekcie powinny być zgodne z posiadanymi decyzjami i uzgodnieniami, w szczególności z decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach oraz z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku jego braku dla terenu lokalizacji przedsięwzięcia - warunkami zabudowy lub decyzją o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Na podstawie uzgodnionego projektu inwestor powinien móc uzyskać pozwolenie na budowę, umożliwiające rozpoczęcie realizacji przedsięwzięcia.

Odpowiednio wykonany przedmiar robót, na podstawie którego powstanie kosztorys inwestorski, sporządzany w oparciu o aktualne stawki cen jednostkowych robót i obiektów inwestycyjnych, powinien pozwolić na precyzyjne oszacowanie kosztów inwestycyjnych planowanego przedsięwzięcia.

PFU dla przedsięwzięcia polegającego na budowie PSZOK-u powinien zostać przygotowany zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z 2 września 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy dokumentacji projektowej, specyfikacji technicznych wykonania i odbioru robót budowlanych oraz programu funkcjonalno-użytkowego (Dz. U. 2013 poz. 1129). Powinien on zawierać możliwie najbardziej doprecyzowane wymagania dotyczące funkcjonalności i wyposażenia oraz wszystkich innych oczekiwań zamawiającego.

Często spotykaną praktyką, pomimo braku formalnej konieczności, jest sporządzanie - jeszcze przed przystąpieniem do przygotowania PFU - opracowania koncepcyjnego, pozwalającego szczegółowo określić wymagania dotyczące funkcjonalności planowanego obiektu.

2.6 Przykłady modeli PSZOK w Krajach UE.

Do opracowania wybrane zostały państwa europejskie, które znajdują się w czołówce krajów uzyskujących najwyższe poziomy recyklingu w Europie.

Rysunek nr 8 Bohaterowie – trendsettrzy poziomów recyklingu w UE, źródło: European Environment Agency, marzec 2013

2.6.1 Austria

System gospodarki odpadami w Austrii

Austrię zamieszkuje blisko 8,7 mln mieszkańców, którzy w 2015 r. wytworzyli blisko 4,19 mln Mg odpadów komunalnych – 482 kg/osoba. 40% tej masy stanowią odpady zmieszane i wielkogabarytowe, pozostałe 60% to wysegregowane frakcje. Z całego strumienia odpadów ponad 63% zostało poddane recyklingowi, ok. 34% unieszkodliwiono termicznie, niecałe 3% zagospodarowano przez procesy mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów.

Gospodarkę odpadami reguluje ustawa o odpadach z 2002 r. Ponadto co 6 lat ministerstwo odpowiedzialne za ochronę środowiska opracowuje Federalny Plan Gospodarki Odpadami, w którym określa główne kierunki i cele w obszarze gospodarki odpadami. W nawiązaniu do tego planu 9 landów związkowych Austrii tworzy regionalne plany w tym zakresie.

Celem nadrzędnym polityki w obszarze gospodarki odpadami jest sukcesywne podwyższanie wskaźnika recyklingu, który obecnie jest na najwyższym poziomie w UE. Austrii udało się osiągnąć taki poziom recyklingu dzięki kilku czynnikom:

- wprowadzeniu opłaty za składowanie odpadów,
- wprowadzeniu w 1992 r. selektywnego zbierania odpadów opakowaniowych oraz biodegradowalnych,
- wprowadzeniu opłaty za spalanie odpadów,
- wprowadzeniu w 2006 r. krajowej strategii zapobiegania powstawaniu odpadów i recyklingu.

Za gospodarkę odpadami komunalnymi w Austrii odpowiedzialne są gminy. Zbiórka oraz przetwarzanie odpadów powierzana jest własnej spółce w trybie in-house lub zlecana prywatnej firmie w drodze przetargu. Mieszkańcy uiszczają „opłatę śmieciową” za odbiór i zagospodarowanie odpadów, która w całym kraju opiera się na jednolitych zasadach. Jej wysokość kształtuje się w zależności od wielkości pojemnika i częstotliwości odbioru.

W większości gmin „u źródła” odbierane są odpady zmieszane, bioodpady, odpady opakowaniowe: plastik i papier. Szkło, metale pochodzenia opakowaniowego oraz opcjonalnie odzież i obuwie zbierane są przez system gniazd ustawionych w miejscach ogólnie dostępnych (przy centrach handlowych, głównych trasach przejazdu, wyjazdach z osiedli). Natomiast w PSZOK-ach zbierane są wszystkie pozostałe odpady powstające w gospodarstwach domowych.

W Austrii od 2004 r. obowiązuje zakaz składowania odpadów biodegradowalnych oraz odpadów nieprzetworzonych, z zawartością węgla organicznego powyżej 5%. Wyjątkiem są odpady powstające po procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania, których koszt składowania wynosi 30 euro/Mg. Do termicznego unieszkodliwiania kierowane są odpady wysokokaloryczne, jednak za ich spalanie należy uiścić opłatę w wysokości 8 euro/Mg.

Ogólnodostępne gniazda na odpady

W systemie austriackim duża odpowiedzialność za zbieranie, sortowanie i recykling określonych grup odpadów ponoszą producenci. Organizują i finansują oni zbiórkę papieru i opakowań. Ponadto zajmują się zbieraniem i unieszkodliwianiem produktów wycofanych z użytkowania, tj. ZSEE, zużytych baterii

i pojazdów wycofanych z eksploatacji. Celem takiego podejścia jest zachęcenie producentów do opracowywania produktów bardziej przyjaznych środowisku, wykorzystujących jak najmniej surowców, łatwych do wykorzystania w procesie recyklingu, niezawierających substancji szkodliwych.

PSZOK-i w Austrii

Centra recyklingu będące odpowiednikiem polskich PSZOK-ów pełnią istotną funkcję w całym systemie gospodarki odpadami. Społeczność lokalna jest zaangażowana w proces planowania, realizacji i ma realny wpływ na funkcjonowanie punktu. Każdy mieszkaniec ma możliwość zapoznania się z informacjami dotyczącymi cen oraz kosztów funkcjonowania punktu, sposobie gromadzenia i dalszego postępowania z poszczególnymi grupami odpadów. Przywiązuje się szczególną wagę do tworzenia atrakcyjnej i dostosowanej do oczekiwań mieszkańców infrastruktury punktu oraz godzin otwarcia nastawionych na klientów.

W 2015 r. w Austrii zebrano ponad 244 200 Mg odpadów wielkogabarytowych, co w przeliczeniu na mieszkańca kształtuje się na poziomie od 15 do 49 kg/rok/osobę, w zależności od rodzaju gminy. Odpadów niebezpiecznych zebrano 19 140 Mg, średnio 0,9-3,7 kg/rok/osobę. Odpady problemowe są zbierane przez sieć PSZOK-ów, mobilne punkty zbiórki oraz odbiór „od drzwi do drzwi”.

Przykład sieci PSZOK-ów w Górnej Austrii

Na terenie Górnej Austrii funkcjonuje spółka ds. odpadów LAVU, której udziałowcem są:

- firma BAV Sp z o.o. - kapitał prywatny (98 % udziałów),
- 442 gminy zrzeszone w 15 Powiatowych Okręgowych Stowarzyszeniach ds. Odpadów Górnej Austrii tworzących jedną wspólną organizację – związek międzygminny,
- miasta: Linz, Wels i Steyr,
- Gminy ze związku gminnego oraz 3 miasta posiadają łącznie 2% udziałów.

Spółka LAVU obsługuje 1,4 mln mieszkańców, zajmując się przede wszystkim logistyką i recyklingiem selektywnie zebranych odpadów. Do jej zadań należy:

- odbiór i zagospodarowanie odpadów,
- zarządzanie systemem gniazd i PSZOK-ów,
- doradztwo w zakresie gospodarki odpadami w regionie,
- prowadzenie kampanii informacyjnych,
- prowadzenie edukacji ekologicznej w szkołach i przedszkolach.

W ramach systemu gospodarki odpadami w regionie Górnej Austrii funkcjonuje ponad 5000 gniazd oraz sieć 185 punktów typu PSZOK. W 2016 r. punkty te zebrały selektywnie ponad 290 tys. Mg odpadów.

Rysunek nr 9 Przykładowe modele infrastruktury PSZOK-ów na terenie Górnej Austrii

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja PSZOK-ów w Górnej Austrii

Spółka LAVU, działając na zasadzie non-profit, zatrudnia do obsługi 185 PSZOK-ów blisko 1000 osób. Jeden punkt obsługuje średnio 5 pracowników. Dla mieszkańców gmin, w których nie funkcjonuje centrum recyklingu, zorganizowana jest mobilna zbiórka odpadów problemowych. Bezpłatnie odbierane są wtedy odpady nie rzadziej niż dwa razy w roku. W ramach 78 punktów stworzone zostały punkty ponownego użycia, które cały asortyment przekazują do sklepów Revital, które opisane są w dalszej części opracowania (punkt 3.2.1.).

Centra recyklingu rozmieszczone są na peryferiach miejscowości. Widoczne jest zróżnicowanie infrastruktury, w zależności od liczby mieszkańców, jaką dany punkt obsługuje. PSZOK-i w miastach posiadają zazwyczaj zadaszoną rampę, natomiast w mniejszych gminach zbiórka odbywa się w zadaszonych pomieszczeniach z rozstawionymi kontenerami.

Koszty funkcjonowania PSZOK-ów, w tym wynagrodzenia dla pracowników i koszty eksploatacyjne, są w pełni pokrywane z dochodów pochodzących ze sprzedaży poszczególnych grup odpadów zbieranych na punktach. Ze względu na szeroki zakres ich zbiórki (ponad 80 różnych rodzajów odpadów, wzrasta ich jakość, co przekłada się na wysokie dochody z ich sprzedaży.

Mieszkaniec Górnej Austrii płaci jedynie za odpady resztkowe oraz bioodpady. Średni koszt gospodarowania odpadami dla gospodarstwa domowego wynosi w granicach 15 euro/miesiąc. Wysokość stawki jest uzależniona od litrażu pojemnika oraz częstotliwości odbioru.

Schemat funkcjonowania systemu zbiórki odpadów w 15 powiatach nie musi być tożsamy i może być różny dla każdego z powiatów zrzeszonych w LAVU. Podobnie jest z opłatą ponoszoną przez mieszkańców na rzecz gospodarowania odpadami. Część powiatów pobiera opłatę za niektóre odpady przywożone do punktu, część nie pobiera takich opłat. LAVU pozostawia na tym polu dowolność.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów w sieci PSZOK-ów w Górnej Austrii

Korzystać z punktu mogą zarówno mieszkańcy powiatu, jak i przedsiębiorcy działający na jego terytorium. Mieszkaniec przywożący odpady w pierwszej kolejności jest weryfikowany, następnie samodzielnie porusza się po punkcie, zostawiając odpady w odpowiednich kontenerach. Jeśli przywozi odpady niebezpieczne, musi zgłosić to obsłudze punktu.

We wszystkich punktach przyjmowany jest ten sam zestaw ponad 80 rodzajów odpadów m.in.:

- **przeznaczone do ponownego użycia** (stanowiące ok. 2% całej masy odpadów zbieranych w PSZOK-u):
 - obuwie: czyste, zimowe, letnie, sportowe, do piłki nożnej,
 - tekstylia: odzież, torebki, obrusy, pościele, zasłony, firany itp.,
 - kartridże i wkłady atramentowe do drukarek - tylko oryginalne,
 - meble,
 - sprzęt sportowy,
 - książki, płyty CD, DVD, zabawki, gry,
 - mały ZSEE: miksery, tostery, drukarki, radia, kamery, gry komputerowe itp.,
 - wielkogabarytowy ZSEE,
 - urządzenia z ekranem: monitory i telewizory, laptopy i notebooki,
 - telefony komórkowe,
 - artykuły gospodarstwa domowego (o maksymalnym rozmiarze 60/40 cm): sztucze, wazony, wagi, grille, naczynia.
- **przeznaczone do recyklingu** (79% całej masy):

○ makulatura,	○ strzykawki,
○ butelki szklane,	○ akumulatory,
○ płaskie szkło,	○ oleje przepracowane,
○ opakowania po napojach,	○ gaśnice przeciwpożarowe,
○ opakowania metalowe,	○ świece waxowe,
○ opakowania plastikowe typu PET,	○ okna,
○ opakowania PS/PP,	○ okiennice,
○ szczególne/inne opakowania,	○ świetlówki,
○ plastik PE i HDPE,	○ grzejniki,
○ nakrętki,	○ kapsułki aluminiowe,
○ folia opakowaniowa, torebki foliowe,	○ korek,
○ białe szkło,	○ płyty CD,
○ ceramika,	○ armatura,
○ tetra-pak,	○ mosiądz,
○ styropian,	○ metale żelazne,
○ odpady budowlane,	○ metale nieżelazne,
○ płyty gipsowe,	○ kable,
○ ZSEE,	○ klisze,
○ oświetlenie,	○ opony z felgami do 19",
○ baterie,	○ opony bez felg większych rozmiarów
○ kondensatory,	○ wykładziny z PVC,

- odpady zielone: trawa, liście, siano, kwiaty, małe ilości obornika,
 - ścinki drzew i krzewów, kora, choinki,
 - drewno,
 - oleje jadalne (gospodarstwa domowe otrzymują w tym celu 3-litrowy pojemnik, do programu przystąpiło 350 000 domostw, co stanowi 70% ogółu. Restauracje otrzymują 24-litrowy pojemnik, do programu przystąpiło 4000 obiektów – 50%).
- **przeznaczone do odzysku** (ok. 0,1% z całej masy odpadów):
 - rozpuszczalniki,
 - kwasy,
 - ługi.
 - **przeznaczone do unieszkodliwienia** (19%)
 - odpady wielkogabarytowe nienadające się do użytku: sofa, dywan itp.,
 - odpady budowlane,
 - farby, kleje, lakiery, spraye,
 - przeterminowane leki,
 - azbest,
 - środki ochrony roślin,
 - odpady resztkowe.

Przedmioty do ponownego użycia powinny być czyste oraz sprawne, opakowania opróżnione i umyte. Butelki otwarte, zakrętki odseparowane.

Wszystkie odpady zebrane w PSZOK-ach trafiają do jednego wspólnego magazynu w miejscowości Wels, gdzie następnie zostają rozdysponowywane do centrów napraw, sklepów Revital, sprzedawane do szerokiej gamy recyklerów i firm utylizacyjnych. Odzież oraz obuwie jest odsprzedawana do sklepów. Odpady opakowaniowe są objęte zasadą odpowiedzialności producenta i przekazywane do jedynej w Austrii w tym obszarze organizacji odzysku ARA.

Każdy z mieszkańców może dodatkowo bezpłatnie otrzymać torby, pojemniki do gromadzenia różnego rodzaju odpadów, które następnie można przywieźć do punktu. Są to torby na makulaturę, metale, plastik, szkło, tekstylia oraz pojemnik na oleje, zużyte baterie, odpady medyczne, stojak na płyty CD.

Rysunek nr 10 Torby do segregacji, pojemniki do zbiórki odpadów problemowych

Przykłady funkcjonowania wybranych PSZOK-ów w Górnej Austrii

Powiat Gmunden zamieszkuje blisko 100 tys. mieszkańców. W skład powiatu wchodzi 20 gmin: 10 miejskich oraz 10 wiejskich.

Bezpośrednio od mieszkańców zbierane są: odpady resztkowe, bioodpady, tworzywa sztuczne, papier. W 200 ustawionych gniazdach zbierane są metale i szkło. Pozostałe odpady mieszkańcy dostarczają do 14 punktów zbiórki zlokalizowanych w powiecie, w tym 4 punkty zlokalizowane są na terenach wiejskich.

Rysunek nr 11 PSZOK w Altmunster

Na poszczególne frakcje odpadów nałożone są limity, dla przykładu:

- odpady budowlane do 100 kg bezpłatnie, powyżej - 22 euro za każdy m³ lub tonę,
- zużyte opony z felgami 4,50 euro/sztuka, bez felg 1,80 euro/sztuka,
- eternit do 100 kg bezpłatnie, powyżej - 143 euro/tona.

W PSZOK-ach można pozostawić również odpady resztkowe w cenie 0,30 euro/kg.

Dni i godziny funkcjonowania zostały dostosowane do potrzeb mieszkańców. Przykładowo punkt w Altmunster, leżący w gminie miejskiej, zamieszkaney przez ok. 9500 osób, jest otwarty w:

- poniedziałek 13:00-18:00,
- środa 13:00-18:00,
- czwartek 13:00-18:00,
- piątek 8:00-18:00.

Punkt w Obertraun w gminie wiejskiej z niespełna 760 mieszkańcami jest otwarty tylko w piątki w godzinach 16:00-19:00.

Powiat Vocklabruck jest zamieszkiwany przez 133 000 mieszkańców (52 gminy, w tym 3 miasta, 13 gmin miejskich i 36 gmin wiejskich). „U źródła” zbierane są: odpady resztkowe, bioodpady, papier, plastik i metale. Szkło trafia do gniazd, pozostałe odpady do PSZOK-u. Na terenie powiatu rozmieszczonych zostało 14 centrów recyklingu. Wszystkie poza jednym zlokalizowane są na terenach miejskich.

Punkt w Frankenmarkt (gmina miejska – 11 600 mieszkańców), godziny otwarcia:

- poniedziałek 12:00 - 18:00,
- wtorek 8:00 - 12:00 i 13:00 - 18:00,
- środa 13:00 - 18:00,
- piątek 8:00 - 12:00 i 13:00 - 18:00,
- sobota 8:00 - 13:00.

Punkt w Unterach (gmina wiejska – 1 500 mieszkańców), godziny otwarcia:

- poniedziałek 8:00-13:00 (1 kwietnia-31 października),
- piątek 8:00-12:00 i 13:00-18:00.

2.6.2 Niemcy

System gospodarki odpadami w Niemczech

Niemcy to Republika Federalna składająca się z 16 krajów związkowych (Bundesländer), licząca blisko 83 mln mieszkańców. Odpowiedzialność za gospodarkę odpadami i ochronę środowiska została podzielona pomiędzy rząd, kraje federalne i władze lokalne. Ministerstwo właściwe do spraw środowiska określa priorytety, uczestniczy w uchwalaniu przepisów, nadzoruje planowanie strategiczne oraz definiuje wymagania dla obiektów unieszkodliwiania odpadów.

Ramy prawne gospodarki odpadami w Niemczech pojawiły się na początku XIX w., kiedy kilka regionów zaczęło przyjmować przepisy dotyczące usuwania odpadów. Związek przyczynowo-skutkowy między brakiem higieny miejskiej a powszechnymi chorobami, takimi jak cholera, stawał się coraz wyraźniejszy. Ludzie zaczęli rozumieć znaczenie odpowiednich systemów usuwania odpadów, co doprowadziło do przyjęcia środków w tym zakresie przez władze komunalne i regionalne.

Pierwszą w Niemczech jednolitą krajową normą dotyczącą gospodarowania odpadami jest ustawa o odpadach z 1972 r. (Abfallbeseitigungsgesetz), która była okresowo zmieniana i dostosowywana do realiów. Aktualnie obowiązuje ustawa o gospodarce odpadami (Kreislaufwirtschaftsgesetz - KrWG), która narzuca utworzenie niemieckiego programu zapobiegania powstawaniu odpadów, a jego celem jest wdrożenie odpowiednich wymogów UE.

Centralnym elementem niemieckiej ustawy o gospodarce odpadami jest pięciopoziomowa hierarchia sposobów postępowania z odpadami, ustanawiająca podstawową serię kroków obejmujących zapobieganie powstawania odpadów, ponowne wykorzystanie, recykling i inne elementy, w tym odzyskiwanie energii, a na koniec unieszkodliwianie odpadów. W każdym przypadku priorytetem jest ochrona środowiska i ona determinuje wybór najlepszego rozwiązania, przy czym należy wziąć pod uwagę również skutki ekologiczne, techniczne, ekonomiczne i społeczne. Dlatego też działania w zakresie gospodarki odpadami w Niemczech mają na celu systematycznie zminimalizowanie wytwarzania odpadów i maksymalizację recyklingu, przy jednoczesnym zapewnieniu, że pozostałe odpady są usuwane w sposób zgodny ze wspólnym dobrem.

Polityka w zakresie odpadów ma na celu ochronę zasobów naturalnych, ludzi i środowiska przed potencjalnie szkodliwymi skutkami wytwarzania i gospodarowania odpadami. Celem zapobiegania powstawania odpadów jest oddzielenie wzrostu gospodarczego od wpływu na zdrowie ludzi i środowisko spowodowanego produkcją odpadów. Cele operacyjne mają zastosowanie zanim substancja, materiał czy produkt staną się odpadami i należą do nich:

- zmniejszenie ilości odpadów,
- ograniczenie negatywnego wpływu odpadów,
- ograniczanie zawartości szkodliwych substancji w materiałach i produktach.

Każde państwo federalne przyjmuje własną ustawę o gospodarce odpadami zawierającą implementację do przepisów krajowych np. dotyczące regionalnych koncepcji gospodarowania

odpadami oraz zasad i wymagań odnośnie ich usuwania. W Niemczech nie istnieje krajowy plan gospodarki odpadami. Zamiast tego każde państwo federalne opracowuje plan gospodarki odpadami dla swojego obszaru.

Gospodarka odpadami w Niemczech obejmuje cały cykl życia odpadów: od zapobiegania powstawaniu odpadów, ponownego użycia, zbieranie, transport, sortowanie i przetwarzanie odpadów (odzysk, w tym recykling i unieszkodliwianie). Dla mieszkańców kraju zbieranie i sortowanie odpadów jest sprawą oczywistą. Jest to jednak efekt wieloletniej edukacji w dziedzinie gospodarki odpadami, wprowadzania coraz lepszych technologii przetwarzania i na bieżąco aktualizowania przepisów prawnych w tym zakresie.

Federalne Ministerstwo Środowiska opracowało pierwszy w Niemczech ogólnokrajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów, który został zatwierdzony przez rząd 31 lipca 2013 r. Program ten opiera się na wynikach naukowych i technicznych badania "Merytoryczne wdrożenie art. 29 dyrektywy 2008/98 / WE" (podstawa naukowo-techniczna dla krajowego programu zapobiegania powstawaniu odpadów), podczas którego przeprowadzono dogłębną analizę wybranych federalnych, regionalnych i miejskich instrumentów zapobiegania powstawaniu odpadów. Wyniki badania oceniają potencjał zapobiegania powstawaniu odpadów i wpływ ekologiczny instrumentów temu służących. Ponadto omawiają możliwe wskaźniki ilościowe, które pozwolą monitorować sukces programu zapobiegania powstawaniu odpadów. Środki zalecane w badaniu uwzględniają wszystkie etapy cyklu życia produktu, takie jak unikanie wytwarzania odpadów na etapie produkcji, projektowanie produktów w sposób, który zapobiega wytwarzaniu odpadów i promowanie zapobiegania powstawaniu odpadów poprzez wytwarzanie bardziej trwałych produktów.

Znaczący postęp ekologiczny w Niemczech nastąpił wraz z wejściem w życie 1 czerwca 2005 r. zakazu składowania nieprzetworzonych odpadów z gospodarstw domowych oraz odpadów z przemysłu. Na terenie kraju nie został wprowadzony podatek za składowanie ani za spalanie odpadów. Pomimo tego udało im się osiągnąć jedno z najwyższych poziomów recyklingu odpadów w Europie.

W przypadku odpadów wytwarzanych przez gospodarstwa domowe ustawa o gospodarce odpadami wyznacza obowiązki dla gmin w tym zakresie. Ich odpowiedzialność obejmuje zbieranie (w tym tworzenie miejsc gromadzenia – PSZOK-ów) i transport odpadów, działania na rzecz zapobiegania powstawaniu odpadów i odzysku oraz planowania, budowy i eksploatacji instalacji unieszkodliwiania odpadów.

Różne rodzaje odpadów muszą być zbierane „u źródła”, tak aby zmaksymalizować potencjał recyklingu strumieni odpadów. Selektywne zbieranie jest konieczne w celu utrzymania specyficznych standardów jakościowych dla recyklingu. Zgodnie z ustawą o gospodarce odpadami, od 2015 r. obowiązkowe jest selektywne gromadzenie strumieni odpadów obejmujących papier, szkło, plastik i domowe odpady organiczne. „Od drzwi do drzwi” zbierane są również odpady wielkogabarytowe: meble, drzwi, okna, tzw. „wystawki”. Większość przedmiotów zostaje zabrana z ulicy przez prywatne osoby, zanim przyjedzie właściwy transport służb miejskich.

Rozszerzona odpowiedzialność producenta, wpisana w ustawie o gospodarce odpadami, określa obowiązki w całym cyklu życia produktu, a także zachęty dla producentów do wytwarzania trwałych produktów, które generują minimalną ilość odpadów. Odpowiedzialność producenta w Niemczech, prekursora w tej kwestii w UE, została po raz pierwszy ustalona w 1991 r. w rozporządzeniu w sprawie opakowań. Zasada odpowiedzialności za produkt ma również na celu zapewnienie przyjaznego dla środowiska odzysku i unieszkodliwiania towarów wycofanych z eksploatacji. Odpowiedzialność za

produkt została wprowadzona w odniesieniu do opakowań, pojazdów wycofanych z eksploatacji, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, zużytych baterii i przetworzonych olejów.

PSZOK-i w Niemczech

PSZOK w Niemczech to miejsce prowadzone przez władze publiczne, prywatne organizacje lub stowarzyszenia w celu gromadzenia i przekazywania odpadów oraz surowców wtórnych pochodzących z prywatnych gospodarstw domowych i małych firm, do recyklingu, odzysku bądź unieszkodliwienia.

Wymagania dla PSZOK-ów na terenie Niemiec:

- punkt powinien posiadać utwardzoną powierzchnię,
- punkt powinien zbierać główne frakcje odpadów, takie jak: odpady wielkogabarytowe, odpady drzewne, złom, odpady zielone, odpady budowlane, ZSEE, makulatura i karton, szkło, używana odzież, odpady niebezpieczne, oświetlenie, zużyte akumulatory i baterie itp. w odpowiednich kontenerach i pojemnikach przeznaczonych na wybrany rodzaj odpadu,
- wszystkie rodzaje odpadów powinny być gromadzone selektywnie, co umożliwia ich recykling w wysokim stopniu,
- pobieranie opłaty za niektóre frakcje odpadów – decyduje operator,
- określenie maksymalnej ilości dostawy odpadów od mieszkańca/firmy,
- jeden punkt powinien obejmować minimalny zasięg 50 000 gospodarstw domowych,
- promień odległości od punktu nie powinien być większy niż 15 km,
- uzupełnieniem systemu powinna być mobilna zbiórka odpadów problemowych, gdyż punkty recyklingu są otwarte tylko o określonych porach dnia, które często pozostają w konflikcie z godzinami pracy osób pracujących. Ponadto odpady muszą być transportowane przez właściciela odpadów do określonego miejsca. W ten sposób osoby niemobilne są wykluczone. Starsi, niepełnosprawni, a nawet osoby bez własnego transportu zazwyczaj nie mogą uczestniczyć w systemie.

Celem działalności PSZOK-ów jest odzyskanie zasobów przez recykling i przywrócenie ich do cyklu produkcyjnego. Niektórzy operatorzy punktów zwracają użyteczne przedmioty potrzebującym lub prowadzą własne firmy zajmujące się sortowaniem i rozdrabnianiem. Następnie przekazywane są do ponownego wykorzystania i recyklingu.

Większość gmin posiada na swoim terenie PSZOK, do którego mieszkańcy mogą przywieźć odpady problemowe. Obsługa punktu weryfikuje osoby jak i przywożone odpady, następnie wskazuje miejsca ich pozostawienia oraz jeśli jest to wskazane, pomaga w rozładunku.

Przykład sieci PSZOK-ów na terenie związku międzygminnego SBAZV

Związek międzygminny SBAZV został założony w 1993 r. Swoim zasięgiem obejmuje 5 powiatów na terenie południowej Brandenburgii, zamieszkujących ok. 330 tys. osób. Terytorium związku graniczy od północy z Berlinem. W 1994 r. związek przejął - w ramach umów partnerskich - zarządzanie gospodarką odpadami całego regionu. Aktualnie związek funkcjonuje w oparciu o przepisy ustawy zarządzania gospodarką komunalną na terenie Brandenburgii z 1991 r. Na obszarze związku istnieją trzy PSZOK-i, pięć zamkniętych i zrekultywowanych składowisk oraz jeden zakład przetwarzający odpady reszkowe w oparciu o technologię produkcji paliwa alternatywnego, które jest następnie przekazywane do elektrociepłowni. Związek nie zarządza instalacją na odpady reszkowe, jedynie z nią współpracuje, przekazując odpady.

Od mieszkańców odbierane są odpady resztkowe, opakowania plastikowe i metalowe, odpady zielone, papier i makulatura. Opakowania szklane należy dostarczyć do ogólnodostępnych gniazd, gdzie znajdują się kontenery na szkło białe, zielone i kolorowe.

Na terenie związku każdy mieszkaniec, niezależnie od wieku i miejsca zamieszkania, płaci stałą opłatę wynoszącą 18,48 euro. Pokrywa ona koszty zagospodarowania odpadów wielkogabarytowych, makulatury, złomu, usuwania „dzikich wysypisk śmieci”, zbierania ZSEE oraz koszty administracyjne. Do kwoty podstawowej doliczana jest opłata pokrywająca zbieranie, transport i przetworzenie odpadów zmieszanych. Zależy ona od wielkości pojemnika oraz częstotliwości odbioru. Bez względu na faktycznie wykorzystanie pojemników, obowiązkowe są co najmniej ich 4 opróżnienia w roku. Cena opróżnienia jednego pojemnika o pojemności 80 l wynosi 2,4 euro. Dodatkowo pobierana jest opłata roczna za każdy pojemnik w wysokości 4,20 euro dla 80 l, która pokrywa wydatki związane z jego utrzymaniem: dostarczeniem, konserwacją i naprawą.

Rysunek nr 12 Obszar i infrastruktura związku międzygminnego SBAZV

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie sieci PSZOK-ów SBAZV

Trzy punkty recyklingu związku zlokalizowano po jednym na terenie gmin: Niederlehme, Luckenwalde i Ludwigsfelde. Związek zajmuje się ich obsługą, eksploatacją oraz finansowaniem.

Za odpady przekazywane do PSZOK-u naliczane są opłaty zgodnie z obowiązującym cennikiem opłat. Harmonogram opłat ustala jednolite stawki za przyjmowanie odpadów w Ludwigsfelde, Luckenwalde i Niederlehme. Wyliczona opłata obejmuje wszystkie proporcjonalne wydatki na bieżącą eksploatację centrów recyklingu, amortyzację inwestycji, transportu, a także przetwarzania odpadów. Opłaty dla przedsiębiorców określone są przez koszty przetworzenia odpadów. Dwa PSZOK-i znajdują się przy

obiektach gospodarki odpadami (Niederlehme i Luckenwalde), trzeci - przy siedzibie związku. Każdego roku poprzez punkty zbierane jest około 30 000 Mg odpadów.

Budowa każdego z punktów wyniosła ok. 2 mln euro. Środki zostały zagwarantowane z dochodów własnych związku.

Wszystkie punkty posiadają wagę, zadaszoną rampę oraz miejsce na odpady niebezpieczne. Na miejscu obsługa pomaga mieszkańcom w rozmieszczeniu odpadów do odpowiednich kontenerów.

Sukcesywnie na dachach rampy każdego z punktów montowano panele słoneczne.

Aktualnie wszystkie trzy obiekty zostały wyposażone w minielektrownie słoneczne. Wytworzona energia elektryczna jest dostarczana do publicznej sieci energetycznej. W PSZOK-ach można zakupić kompost oraz ziemię ogrodową. Samodzielne napełniane worki o pojemności 30 l kosztują odpowiednio: za kompost 2 euro, za ziemię ogrodową - 4 euro. Dodatkowo w każdym z centrów została postawiona stara budka telefoniczna, przemalowana na kolor zielony i zmieniona w małą bibliotekę. Każda osoba korzystająca z PSZOK-u może pozostawić tutaj książki, gazety, podręczniki lub bezpłatnie zabrać wybrany egzemplarz.

Rysunek nr 13 Budka telefoniczna służąca do zbiórki i dystrybucji książek (fot. SBAZV)

PSZOK w Luckenwalde został oddany w 2005 r. Aby zabezpieczyć efektywne procesy transportowe, w tym samym miejscu zbudowano stację przeładunkową odpadów. W 2009 r. na dachu zainstalowano panele słoneczne o łącznej mocy 63,4 kWh.

PSZOK w Ludwigsfelde, otwarty w 2006 r., zajmuje powierzchnię 10 400 m². W 2008 r. na dachu zamontowano panele słoneczne o łącznej mocy 66,78 kWh.

Rysunek nr 14 PSZOK w Luckenwalde, przy zamkniętym składowisku odpadów (fot. SBAZV i P.Szadziewicz)

PSZOK w Niederhleme powstał w roku 2002. Zajmuje powierzchnię 12 000 m². W 2008 r. na dachu zamieszczono 357 modułów paneli słonecznych o mocy 64,3 kWh. W punkcie również prowadzona jest sprzedaż kompostu oraz ziemi ogrodowej, na tych samych zasadach, co w powyżej opisanym przykładzie.

Rysunek nr 15 PSZOK w Niederlehme (fot. P.Szadziewicz)

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów sieci PSZOK-ów na terenie związku międzygminnego SBAZV

W PSZOK-ach przyjmowane są odpady od mieszkańców związku oraz przedsiębiorców. Wjeżdżające pojazdy kontrolowane są głównie poprzez tablice rejestracyjne. Nie stosuje się kart wjazdu lub innych dokumentów w celu weryfikacji. Przy wątpliwościach obsługa prosi o okazanie dokumentu potwierdzającego miejsce zamieszkania.

Bezpłatnie w PSZOK-ach przyjmowane są:

- ZSEE,
- złom,
- odpady niebezpieczne w ilościach jakie wytwarza gospodarstwo domowe,
- odpady wielkogabarytowe do 3 m³,
- zużyte opony (dla samochodów maks. 5 szt., dla motorowerów maks. 2 szt.),
- niezanieczyszczone papier i tektura,
- szkło,
- niezabrudzone bezbarwne, przezroczyste folie.

Odpłatnie przyjmowane są:

- odpady wielkogabarytowe powyżej 3m³,
- zużyte opony w większych ilościach,
- odpady budowlane,
- drewno odpadowe,
- papa,
- odpady zawierające azbest,
- odpady zielone,
- odpady z tworzyw sztucznych,
- odpady komunalne zmieszane,
- odpady gipsowe.

Podstawę obliczania opłat za odpady przyjmowane odpłatnie jest wskaźnik pojemność 1 m³ wg wzornika ustawionego przy wjeździe do PSZOK.

Opłaty za odpady o całkowitej objętości:

- do 0,25 m³ - 3,00 euro,

- do 0,50 m³ - 6,00 euro,
- do 0,75 m³ - 9,00 euro,
- do 1,00 m³ - 12,00 euro,

Jeżeli wartość przekracza 1 m³, odpady są ważone, a opłata jest obliczana na podstawie wagi i odpowiedniego kodu odpadów.

Wszystkie trzy punkty posiadają identyczne godziny otwarcia:

- poniedziałek - piątek: 8:00 - 17:00
- sobota: 8:00 - 13:00

Polityka względem firm prywatnych

Przedsiębiorstwa z terenu związku mogą przywozić odpady na PSZOK, płacąc stawki za ilości oraz rodzaje odpadów wg wyżej wymienionych reguł, takich samych jak dla mieszkańców.

Przykład sieci PSZOK-ów na terenie związku międzygminnego AHA dla Regionu Hanower

W skład związku międzygminnego AHA wchodzi 21 miast i gmin z liczbą 1,1 mln mieszkańców na powierzchni 2 300 km². Teren jest obsługiwany przez 21 PSZOK-ów, które rocznie odnotowują 4,2 mln wizyt.

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie sieci PSZOK-ów AHA

Gospodarką odpadami na terenie całego regionu zarządza związek. Koszt gospodarowania odpadami, jakie ponosi mieszkaniec, wynosi średnio 115,45 euro na osobę rocznie, z których pokrywane są wszystkie elementy gospodarowania odpadami, w tym prowadzenie i eksploatacja PSZOK-ów. „U źródła” zbierane są odpady resztkowe, bioodpady, plastik, metale, papier.

Trzy punkty zlokalizowane przy nieczynnych składowiskach przyjmują odpady od przedsiębiorców za opłatą, pozostałe 18 punktów przyjmuje bezpłatnie odpady od mieszkańców. Z 18 PSZOK-ów przeznaczonych dla mieszkańców, 9 zlokalizowanych jest w mieście Hanower, pozostałe 9 znajduje się na terenach gmin miejskich przynależących do związku.

Rysunek nr 16 PSZOK związku AHA – przykłady opisów (fot. AHA)

Wszystkie PSZOK-i zostały wyposażone w kontenery ze schodami oraz jasnymi oznaczeniami, tak aby mieszkańiec mógł łatwo pozbyć się odpadów. Odpady niebezpiecznie przekazywane są do zaduszonego kontenera, gdzie pracownik segreguje je wg rodzaju. W centrach recyklingu pracują co najmniej 3 osoby, które pomagają mieszkańcom w odpowiednim rozmieszczeniu przywożonych odpadów.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów sieci PSZOK-ów na terenie związku międzygminnego AHA

Do PSZOK-ów można przywozić tylko odpady zgromadzone na terenie związku. Mieszkańcy mogą bezpłatnie dostarczyć na PSZOK 1 m³ odpadów, jeden raz dziennie, samochodami o dopuszczalnej masie całkowitej 2,8 Mg.

Personel obsługujący jest uprawniony do rozporządzania dostarczonymi odpadami przed lub podczas rozładunku. Nie wolno mieszkańcom przeszukiwać pojemników na odpady i/lub je zabierać. Należy poinformować personel, jeśli odpady zostały dostarczone do niewłaściwego pojemnika.

Odpady przyjmowane w punkcie to:

- tekstylia, obuwie,
- drewno, ścinki drzew, krzewów i żywopłotów (do 15 cm średnicy i o maksymalnej długość 150 cm),
- liście, ścinki trawy i inne mniejsze odpady ogrodowe,
- gruz budowlany,
- odpady wielkogabarytowe (do 5 m³, nie dłuższe niż 2 m),
- małe urządzenia elektryczne, duże urządzenia elektryczne (max. dwa urządzenia na dostawę),
- odpady szklane (rozdzielone kolorami),
- korki,
- metale, złom (bez części samochodowych),
- papier, karton,
- kartridże i naboje z drukarek, kserokopiarek i faksów,
- opony samochodowe bez felg (maksymalnie 5 sztuk),
- odpady niebezpieczne w ilościach domowych (maksymalnie 30 kg),
- opakowania z metalu, tworzywa sztucznego, polistyrenu, kompozytów.

Odpady wielkogabarytowe odbierane są również przez zamówienie na telefon. Usługa ekspresowa, realizowana w ciągu 24 h, kosztuje 96 euro.

PSZOK-i nie przyjmują: zużytych olejów, azbestu, części pojazdów, materiałów izolacyjnych. Odpady niebezpieczne muszą być przekazywane bezpośrednio pracownikom punktów. W PSZOK-ach można bezpłatnie otrzymać niebieskie i żółte worki na odpady opakowaniowe oraz odpłatnie worki na odpady resztkowe.

Centra recyklingu są otwarte:

- wtorek 9:00-18:30,
- od środy do piątku w godzinach 9:00-16:00,
- sobota 9:00-14:00.

Punkty zamknięte są w poniedziałki, niedziele i święta.

Polityka względem firm prywatnych

Przedsiębiorcy mogą przywozić i zostawić odpłatnie swoje odpady tylko do 3 PSZOK-ów, zlokalizowanych przy składowiskach odpadów. Przykładowe ceny za przywożone rodzaje odpadów: bioodpady 64,32 euro/Mg, odpady budowlane 187,43 euro/Mg, zanieczyszczone odpady drewniane 140 euro/Mg.

Składowiska i powiązane z nimi centra recyklingu są otwarte:

- od poniedziałku do piątku 7:00-16:30
- sobota 9:00-14:00.

W niedziele i święta pozostają zamknięte.

Zasady funkcjonowania w PSZOK-ach przeznaczonych dla przedsiębiorców:

- dostawca ma obowiązek zważenia pojazdu na wjeździe oraz wyjeździe oraz złożenia podpisu pod dostawą,
- po ustaleniu wagi netto dostawy, użytkownik otrzyma powiadomienie o opłacie,
- personel obsługujący jest uprawniony do kontroli dostarczonych odpadów przed rozładunkiem lub w jego trakcie.

2.6.3 Belgia

System gospodarki odpadami w Belgii

Belgię zamieszkuje ponad 11,35 mln mieszkańców, którzy rocznie wytwarzają ok. 5,720 mln Mg odpadów komunalnych. W przeliczeniu na mieszkańca daje to średnią ok. 504 kg. W 2012 r. Belgia osiągnęła, wymagany przez Unię Europejską, 50-procentowy poziom recyklingu odpadów komunalnych.

Gospodarkę odpadami w tym kraju reguluje rozporządzenie z dnia 7 marca 1991 w sprawie zapobiegania i zarządzania odpadami, które nakłada na gminy obowiązek zbierania i przetwarzania odpadów komunalnych. Belgia podzielona jest na 3 regiony gospodarki odpadami:

- Region Stołeczny Brukseli – odpowiada za produkcję ok. 9% ogólnej ilości odpadów,
- Flandrię – 60% masy odpadów,
- Walonię – 31% wytworzonych odpadów na rok.

Uiszczane przez mieszkańców opłaty za odbiór i zagospodarowanie odpadów są zróżnicowane. Taki model ma stymulować Belgów do prowadzenia selektywnego zbierania. Cena za odbiór zmieszanych odpadów jest relatywnie wysoka (od 100 do 170 euro/gospodarstwo domowe), natomiast za odpady opakowaniowe wydzielone „u źródła” płaci się niewiele bądź wcale (w postaci opłaty za worki do segregacji). Odpady zmieszane oraz selektywnie zbierane muszą być pakowane w specjalnie oznaczone, plastikowe worki, które można nabyć w sklepie. Istnieje również możliwość zbierania odpadów w pojemnikach, za które opłata ustalana jest na podstawie objętości lub wagi. Pojemniki wyposażane są w chipy, aby rejestrować wagę oraz częstotliwość odbioru odpadów.

W Belgii obowiązują trzy systemy zbierania odpadów komunalnych: zbieranie „od drzwi do drzwi”, przez sprzedawców detalicznych oraz przez centra recyklingu (PSZOK).

W ramach systemu „od drzwi do drzwi”, oprócz odpadów zmieszanych, zbieranych jest 5 frakcji:

- tworzywa sztuczne,
- metal i kartony po napojach,
- szklane butelki,
- bioodpady (warzywa, owoce, odpady ogrodowe),
- odpady wielkogabarytowe.

W niektórych gminach w miejscach ogólnodostępnych ustawione są dodatkowo pojemniki na szklane butelki lub kontenery na odzież.

Zbieraniem oraz sortowaniem odpadów pochodzących z gospodarstw domowych zajmują się zarówno spółki miejskie (w trybie in-house), jak i firmy prywatne w drodze postępowania przetargowego.

W Belgii zastosowana została rozszerzona odpowiedzialność producenta dla niektórych frakcji odpadów tj.: makulatury, odpadów opakowaniowych, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (ZSEE), opon, zużytych baterii i akumulatorów, olejów mineralnych, pojazdów wycofanych z eksploatacji oraz odpadów fotochemicznych i farmaceutycznych.

Belgia wprowadziła regulacje dot. opakowań i odpadów opakowaniowych na bazie Dyrektywy 94/62/EC. Tym samym producenci opakowań zostali zobligowani do ich odbierania, prowadzenia kampanii informacyjnych oraz wprowadzenia planu zapobiegania ich powstawaniu. Na terenie Belgii działa jedna organizacja odzysku „Fost Plus” zajmująca się opakowaniami z gospodarstw domowych oraz papierem. Jest ona finansowana przez producentów opakowań, a jej zadaniem jest promocja oraz koordynacja właściwej segregacji oraz recykling odpadów opakowaniowych.

Od 2004 r. (we Flandrii od 2006 r.) w kraju wprowadzono zakaz składowania palnych odpadów komunalnych, osadów ściekowych, popiołów, dużych części odpadów biodegradowalnych oraz odpadów przemysłowych/handlowych. Opłata za tonę odpadów wwiezionych na składowisko wynosi od 50 do 80 euro, w zależności od rodzaju odpadu. Dodatkowo naliczany jest podatek od każdej tony składowanych odpadów w wysokości 100 euro. Opłaty za składowanie wraz z podatkiem wpłynęły na znaczną redukcję strumienia odpadów kierowanych do deponowania na składowiskach. Za tonę odpadów skierowanych do spalarni (tzw. opłata „na bramie”) należy zapłacić 100 euro. Dwa regiony Belgii (Walonia i Flandria) wdrożyły również podatek za spalanie odpadów, który kształtuje się na poziomie od 1 do 30 euro za tonę, w zależności od kaloryczności odpadów i odzysku energii.

Osiągnięty przez Belgów 50-procentowy poziom recyklingu odpadów komunalnych to również efekt wprowadzonego w 2010 r. systemu opłat i grzywien. System ten upoważnia władze lokalne do nakładania kar finansowych na mieszkańców, którzy w nieodpowiedni sposób segregowali odpady. Metoda ta funkcjonuje nadal, a kary są bardzo dotkliwe. Szczególnie za nielegalne pozbywanie się odpadów, czyli tworzenie „dzikich wysypisk śmieci”, jest naliczana kara nawet do 500 euro.

Część odpadów jest zbierana w Belgii przez sprzedawców detalicznych. Przeterminowane leki można oddać w aptekach. W sklepach, marketach i placówkach oświatowych zainstalowane są pojemniki na zużyte baterie. Dodatkowo sklepy sprzedające sprzęt elektryczny i elektroniczny są zobowiązane do przyjęcia od klienta zużytego sprzętu, gdy kupuje on nowe urządzenia. Podobnie funkcjonuje to w przypadku opon samochodowych i akumulatorów.

PSZOK-i w Belgii

Centrum recyklingu (odpowiednik PSZOK) to miejsce, w którym mieszkańcy mogą pozostawić wybrane grupy odpadów. W takich punktach zbierany jest możliwie szeroki wachlarz odpadów, przy czym zarządzający obiektem zapewnia kontenery na każdy rodzaj odpadu. W PSZOK-ach można oddać m.in. szkło, odpady niebezpieczne, odpady rozbiórkowe i budowlane, tekstylia, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny czy odpady zielone.

Przykład PSZOK-ów w Brukseli

Brukselę, bez otaczających ją gmin wchodzących w skład Regionu Stołecznego Brukseli, zamieszkuje 177 849 mieszkańców (dane za 2015 r.). Ilość odpadów produkowanych przez jednego mieszkańca

regionu wynosi 350 kg/rok. Na terenie Brukseli zlokalizowane są dwa PSZOK-i zwane parkami recyklingu (5 w całym regionie). Z punktów tych mogą korzystać zarówno mieszkańcy, jak i przedsiębiorcy całego regionu, liczącego ponad 1 mln mieszkańców. W 3 gminach znajdują się PSZOK-i zarządzane przez tego samego operatora i działające na tych samych zasadach, co w Brukseli.

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie PSZOK-ów

Na terenie całego Regionu Stołecznego Brukseli parki recyklingu organizuje i prowadzi spółka miejska – Bruxelles-Propreté (tłum. Brukselska Agencja Czystości). Na mocy dekretu wydanego w 2011 r. przez władze Regionu ustaliły stawki za usługi prowadzone przez spółkę w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi. Jednocześnie działalność spółki reguluje krajowe rozporządzenie w sprawie zapobiegania i zarządzania odpadami.

PSZOK-i są finansowane z opłaty pobieranej od mieszkańców na rzecz zagospodarowania powstających w gospodarstwach domowych odpadów komunalnych, która wynosi około 170 euro/gospodarstwo domowe /rok.

Dodatkowo mieszkańcy sami zakupują w sklepach specjalne worki na odpady zmieszane oraz zbierane selektywnie. Im więcej odpadów produkują, tym więcej worków muszą kupić, w związku z czym koszty zbiórki odpadów wzrastają. 10 l worek na odpady zmieszane kosztuje 18 euro za 10 szt. Natomiast 4 euro należy zapłacić za 10 sztuk worków (80 l) na odpady opakowaniowe. Średnio na rok mieszkańiec zużywa ok. 30 sztuk worków na odpady zmieszane i 25 sztuk na odpady opakowaniowe. Szkło jest zbierane w wyznaczonych punktach zbiórki – gniazdach.

Dla potrzeb stworzenia punktów zostały wykorzystane dostępne tereny przy funkcjonujących obiektach gospodarki odpadami. Pierwszy z PSZOK-ów znajduje się na południowych obrzeżach miasta, przy zakładzie gospodarki odpadami (sortownia i kompostownia), drugi jest umiejscowiony przy zakładzie termicznego przekształcania odpadów (na północy miasta).

Obydwa miejsca znajdują się na terenach przemysłowych, w pobliżu zabudowy (w promieniu 2 km) zwartej i jednorodzinnej.

Punkt na południu miasta, zlokalizowany przy sortowni, posiada rampę, układ prostopadły do znajdującej się poniżej ulicy, ma charakter przejazdowy. Wzdłuż rampy ustawione są oznaczone kontenery na poszczególne odpady.

Rysunek nr 17 PSZOK na południu Brukseli, zlokalizowany przy sortowni (fot. Bruxelles-Propreté)

Kontener na odpady niebezpieczne (zadaszony) znajduje się tuż przed wjazdem na rampę, obok budynku obsługi punktu. W PSZOK-u pracują cztery osoby, jedna na wjeździe, pozostałe wskazują odpowiednie kontenery i pomagają mieszkańcom w rozładunku.

Drugi punkt zlokalizowany przy spalarni odpadów na północy miasta również posiada rampę, jednak wjazd i wyjazd znajdują się po jednej stronie. Punkt również posiada zadaszone miejsce na odpady niebezpieczne. W obiekcie pracują 3 osoby, jedna kontrolująca wjeżdżające pojazdy, pozostałe służą pomocą mieszkańcom przy rozładunku. Liczba odwiedzin jest tu mniejsza niż w przypadku PSZOK-u zlokalizowanego na południu miasta. Może to wynikać z przyzwyczajenia mieszkańców, gdyż południowy punkt powstał kilka lat wcześniej.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów, sieci PSZOK-ów w Brukseli

W każdym punkcie funkcjonuje kilka kluczowych zasad, do których muszą zastosować się odwiedzający:

- aby skorzystać z nieodpłatnego przyjęcia odpadów, trzeba być mieszkańcem Brukseli,
- przy wjeździe konieczne jest okazanie dowodu osobistego,
- przed wjazdem do punktu należy posortować odpady według typu,
- energooszczędne zużyte świetlówki, lampy fluorescencyjne (neonowe) i lampy LED należy przynieść w plastikowej torbie, aby nie mieszały się z innymi odpadami,
- na teren punktu można wjechać pojazdem, którego masa całkowita nie przekracza 3,5 tony,
- pojazd może zawierać tylko odpady przyjmowane w punkcie,
- należy postępować według wskazówek i rozładowywać odpady według kategorii do odpowiednich kontenerów.

Od 2010 r. PSZOK-i czynne są codziennie w następujących godzinach:

- niedziela i poniedziałek – od 14:00 do 20:15
- wtorek i środa – od 9:00 do 20:15
- czwartek, piątek, sobota – od 9:00 do 16:15

Godziny zostały tak dopasowane, aby mieszkańcy mogli przywozić odpady po pracy. Parki recyklingu mają najwięcej odwiedzin w weekendy oraz w poniedziałek po południu. We wtorki, środy, czwartki i piątki jest najmniej odwiedzających. W niedzielę i poniedziałki czas oczekiwania na wjazd jest krótszy po godzinie 18:00. Dodatkowo w punktach zostały zainstalowane kamery, dzięki którym można śledzić on-line, jaka jest kolejka oczekujących na wjazd samochodów.

Obiekty są zamknięte jedynie 1 stycznia, w trzecią niedzielę września (Dzień bez samochodu), 1 i 11 listopada oraz 25 grudnia.

Odpady przyjmowane przez PSZOK-i w Brukseli wraz z określonymi limitami:

- drewno (poza pniami drzew),
- korek od butelek po winie ,
- czujniki przeciwpożarowe,
- odpady niebezpieczne (ilość do 5 litrów/wjazd): opakowania po aerozolach, zapalniczki, gaśnice, produkty motoryzacyjne, oleje jadalne i tłuszcze, baterie i akumulatory, produkty do mycia i czyszczenia, farby do włosów, lakiery do paznokci, perfumy, produkty do drukarek, środki ochrony roślin, produkty medyczne, strzykawki, termometry – *wymogi dotyczące*

pozostawienia odpadów niebezpiecznych zostały opisane poniżej przy mobilnym punkcie zbiórki,

- odpady remontowe, budowlane i rozbiórkowe,
- odpady ogrodowe,
- odpady wielkogabarytowe,
- zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne, w tym duże urządzenia: pralki, zmywarki, suszarki, okapy wyciągowe, piekarniki, kuchenki, lodówki, zamrażarki itp., małe urządzenia jak odkurzacze, tostery, ekspresy do kawy, suszarki do włosów, miksery itp., urządzenia multimedialne: komputery, ekrany dotykowe, ekrany komputerowe lub telewizyjne, radia, hi-fi, GSM itp.
- zużyte żarówki, świetlówki kompaktowe, lampy fluorescencyjne, lampy neonowe (ilość do 10 sztuk/wjazd),
- lampy podłogowe, lampy biurkowe, żyrandole, latarnie itp.,
- pianka polistyrenowa,
- lustra,
- metale żelazne i nieżelazne,
- drewniane palety,
- papier i karton,
- farby, lakiery (ilość do 30 litrów/wjazd),
- telefony komórkowe i baterie,
- twarde tworzywa sztuczne, w tym doniczki, panele z PCV,
- płyty gipsowe: skrawki, blachy i tynk,
- opony bez felg (ilość do 5 sztuk/wjazd),
- szkło (butelki, słoiki, fiolki),
- szkło laminowane,
- płaskie szkło (okna),
- odzież i tekstylia.

Odpady, które nie są przyjmowane w PSZOK:

- azbest,
- zbiorniki gazu, butelki i naboje,
- fajerwerki i inne materiały wybuchowe,
- produkty laboratoryjne,
- substancje promieniotwórcze,
- silniki spalinowe,
- części samochodowe,
- paliwa,
- dachówki i inne materiały do pokrywania dachu,
- gleba, piasek, węgiel.

Aby pozbyć się tych odpadów, wystarczy zadzwonić pod podany numer telefonu do wydziału miasta. Pracownik obsługujący linię wskaże miejsce odpowiednie do oddania odpadu.

W ramach „opłaty śmieciowej” mieszkaniowiec może raz dziennie przywieźć do 3 m³ odpadów. Każda ilość powyżej jest dodatkowo płatna - 121 euro za każdy kolejny wjazd.

Za przywiezienie odpadów drzewnych, remontowych i budowlanych zawsze są pobierane opłaty:

- w torbach do 20 kg: 3,03 euro/torba, maksymalnie można przywieźć 20 takich toreb, czyli 400 kg,
- za sztukę: 3,03 euro,
- drzwi, ramy, okna oraz sanitariaty przyjmowane są tylko na sztuki, w cenie 3,03 euro/sztuka.

Polityka względem firm prywatnych

Odpady są odbierane również od przedsiębiorców, jednak podmioty te muszą mieć podpisaną stosowną umowę ze spółką miejską albo z inną firmą zajmującą się gospodarką odpadami na terenie Brukseli. Kolejnym warunkiem jest potwierdzenie, że spółka jest zarejestrowana na terenie Regionu Stołecznego Brukseli. Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą bezpłatnie przywozić do PSZOK-ów jedynie odpady budowlane.

Działania uzupełniające zbiórkę odpadów problemowych na terenie Brukseli

Odpady niebezpieczne mogą być również przekazywane do mobilnego punktu odbioru PROXY CHIMIK, przedstawionego na poniższym zdjęciu.

Rysunek nr 18 Mobilny punkt zbiórki odpadów niebezpiecznych w Brukseli (fot. Bruxelles-Propreté)

W ulotkach dystrybuowanych wśród mieszkańców zamieszczony jest harmonogram lokalizacji oraz godzin odbioru odpadów niebezpiecznych przez pojazd. W mieście wyznaczono 100 takich miejsc, ze średnią, comiesięczną częstotliwością odbioru. Samochód stoi w wyznaczonym miejscu w oczekiwaniu na mieszkańców, we wskazanym terminie oraz godzinie przez 45 minut. Wymagania w zakresie przyjęcia odpadów niebezpiecznych od mieszkańców (również dostarczanych do PSZOK-u) przedstawiają się następująco:

- odpady muszą znajdować się w ich oryginalnym opakowaniu i być poprawnie zamknięte (nie wolno przynosić odpadów luzem w plastikowej torbie),
- w przypadku braku oryginalnego opakowania nazwa środka winna być wyraźnie napisana na opakowaniu,
- należy przynieść też puste pojemniki po odpadach niebezpiecznych,
- strzykawki i/lub igły umieszcza się w zamkniętym, sztywnym pojemniku, ze środkiem dezynfekującym, wyraźnie opisanym,
- ciecze muszą być oddzielone od materiałów stałych,
- nie wolno mieszać materiałów razem,

- można dostarczyć maksymalnie 35 litrów odpadów niebezpiecznych podczas jednej wizyty w punkcie mobilnym,
- przyjmowane jest do 30 litrów materiałów powłokowych,
- można dostarczyć maksymalnie 10 sztuk neonu.

Rysunek nr 19 Rozmieszczenie PSZOK-ów na terenie Antwerpii (źródło: antwerpen.be)

Wszelkie nadwyżki zostają odrzucone i nie są odebrane.

Przeterminowane leki (butelki po lekach, spreje, syropy, tubki, opakowania po tabletkach) można oddać tylko w aptekach. Papierowe opakowania oraz instrukcje muszą zostać włożone w domu do worka na papier, a do apteki przynosi się sam lek.

Odpady wielkogabarytowe, ZSEE, odpady budowlane i rozbiórkowe mogą być przekazane do PSZOK-u lub:

- przekazane bezpłatnie do miejsca zbiórki - takie zbiórki organizowane są przez miasto 3 razy w roku: w marcu, czerwcu i październiku – limit do 2 m³ na rodzinę,
- odebrane bezpośrednio z domu, na zamówienie – usługę można zamówić przez kupon, który znajduje się na ulotkach rozdawanych mieszkańcom informujący o gospodarce odpadami lub telefonicznie (usługa jest darmowa, jeden raz w roku na jedną rodzinę, przy wymiarach odpadów nie więcej niż 3 m³).

Jeśli sprzęt elektryczny czy elektroniczny jest sprawny, zaleca się przekazanie go do jednej z działających spółdzielni, która będzie mogła wydać/odsprzedać produkt innej osobie. Natomiast zepsuty sprzęt można oddać w sklepie, przy okazji zakupu nowego produktu, tego samego rodzaju. Odzież w dobrym stanie można oddać do fundacji, które prowadzą sklepy „drugie życie”. Tekstylia można również zdeponować w pojemnikach przeznaczonych do tego celu, które są sortowane, a następnie odsprzedawane przez ww. fundacje/stowarzyszenia.

Przykład sieci PSZOK-ów w Antwerpii

Miasto Antwerpia zamieszkuje około 500 000 osób (dane za 2015 r.), których obsługuje 8 PSZOK-ów.

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie sieci PSZOK-ów w Antwerpii

PSZOK-i są prowadzone oraz finansowane przez miasto. Roczny koszt gospodarowania odpadami, uwzględniając infrastrukturę, zatrudnienie itp., wynosi 182 euro na gospodarstwo domowe (około 15 euro na miesiąc). Dodatkowo każdy mieszkaniec musi zakupić specjalnie oznaczone worki. W sklepach dostępne są worki oddzielnie na odpady zmieszane oraz selektywnie zbierane. Ceny worków kształtują się na podobnym poziomie jak w wyżej opisywanej Brukseli.

Punkt wysunięty najbardziej na północ, Containerpark Zandvliet, położony jest na uboczu aglomeracji, otoczony polami uprawnymi oraz lasami, w promieniu 200 m znajduje się rozproszona zabudowa jednorodzinna, w odległości około 1 km zwarta zabudowa wielorodzinna. Obiekt nie posiada rampy, jest to kwadratowy plac z kontenerami. Na punkcie notuje się niewielką liczbę odwiedzin, stąd jako jedyny z ośmiu tego typu obiektów w Antwerpii ma krótsze godziny otwarcia. Containerpark Luchtbal położony jest na północnym wschodzie miasta, na terenach przemysłowych, a do najbliższych osiedli wielorodzinnych trzeba pokonać dystans około 1 km. Punkt ten ma bardzo dużo odwiedzin w ciągu roku.

Containerpark Deurne jest zlokalizowany na północnym wschodzie, w strefie przemysłowej. W 2015 r. został gruntownie wyremontowany oraz zmodernizowany. Obecnie obiekt posiada rampę, a także zadaszone miejsce na odpady niebezpieczne.

Rysunek nr 20 PSZOK w Deurne (fot. GvA)

Containerpark Berchem znajduje się we wschodniej części miasta, w pobliżu zabudowy wielo- oraz jednorodzinnej. W PSZOK-u znajduje się rampa i kontenery. Containerpark Wilrijk mieści się w pobliżu dużego centrum handlowego i obsługuje południowe rejony Antwerpii. Na swoim terenie ma niewielką rampę dla poszczególnych kontenerów. Ponieważ jest zlokalizowany na obrzeżach miasta, nie jest to popularny wśród mieszkańców punkt. Containerpark Hoboken obsługuje południowo-zachodnią część miasta, w dzielnicy handlowej, znajduje się niedaleko zabudowy wielorodzinnej. Układ punktu jest prosty, bez rampy. Containerpark Kiel położony jest na południowym zachodzie, przy oczyszczalni ścieków. Charakteryzuje się prostą zabudową placu, z wystawionymi kontenerami. Containerpark Linkeroever znajduje się przy nieużytkach, na peryferiach miasta, jednak blisko znajduje się miejsce, gdzie organizowane są różne festyny, festiwale. Do zabudowy wielorodzinnej dzieli go dystans około 500 m. PSZOK posiada rampę, wokół której rozmieszczone są kontenery.

Personel pracujący w PSZOK ma za zadanie nadzorować (zwykle 1 osoba) oraz wskazywać, w którym pojemniku można złożyć dany rodzaj odpadu oraz pomagać w rozładunku (1-2 osoby).

Nadrzędnym celem punktów w Antwerpii jest ich otwarcie na mieszkańców. Przyjazność tych miejsc to priorytet. Przykłady takiego podejścia to osobne wjazdy oraz wyjazdy dla samochodów, zadane miejsce, gdzie można pozostawić odpady niebezpieczne, wykorzystanie niższych kontenerów, aby łatwiej było wrzucić odpad.

Każdy punkt posiada szlaban przy wjeździe, który można otworzyć za pomocą dowodu osobistego (dowody mają wbudowane chipy) lub karty wstępu. Taki system w rezultacie usprawnił korzystanie z punktu i wprowadził lepszą kontrolę nad osobami przywożącymi odpady.

Przy wjeździe mieszkańiec wkłada kartę do maszyny i podaje, jakie rodzaje odpadów wwozi. Za odpady wielkogabarytowe powinien uiścić opłatę w wysokości 10 euro za każde 0,5 m³ oraz 8,75 euro za każde 0,5 m³ gruzu budowlanego. Automat drukuje bilet, który mieszkańiec umieszcza za szybą samochodu. Na wyjeździe znajduje się automat, w którym należy uiścić zapłatę za wwiozione odpady (płatność dokonuje się tylko kartą, nie ma możliwości płacenia gotówką). Dopiero po dokonaniu płatności klient może opuścić punkt. Jeśli mieszkańiec nie zapłaci i odjedzie, otrzyma pocztą nakaz zapłaty z dodatkowymi kosztami manipulacyjnymi w wysokości 10 euro.

Rysunek nr 21 Wjazd na PSZOK w Antwerpii (fot.GvA)

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów w sieci PSZOK-ów w Antwerpii

Mieszkańcy Antwerpii mogą bezpłatnie (poza odpadami wielkogabarytowymi i gruzem budowlanym) przywozić odpady do wszystkich 8 punktów w wyznaczonych godzinach. Wystarczy, że zabiorą dowód osobisty. Osoby, które nie są mieszkańcami Antwerpii mogą bezpłatnie przywieźć odpady do PSZOK pod pewnymi warunkami:

- studenci – muszą wystąpić o kartę wstępu, legitymują się legitymacją z tamtejszej uczelni oraz umową najmu lokalu,
- krewni zmarłego – nie musi posiadać karty wstępu, jednak musi mieć akt zgonu krewnego,
- osoby starające się o pobyt stały, które płacą podatki w Antwerpii, muszą wystąpić o kartę wstępu,
- szkoły i stowarzyszenia mogą przywieźć jedynie odpady wielkogabarytowe, jednak po uzyskaniu zgody i karty wstępu od urzędu miasta.

Zasady korzystania z PSZOK-ów w Antwerpii

W punkcie:

- mogą znajdować się tylko osoby chcące pozostawić odpady,
- znajduje się personel, który może nakazać mieszkańcom oczekiwać przed punktem na wjazd, jeśli przebywa w nim zbyt wiele pojazdów/osób,
- w punkcie obowiązują przepisy ruchu drogowego, maksymalna dopuszczalna prędkość wynosi 10 km/h,
- dzieciom poniżej 12 roku życia musi towarzyszyć osoba dorosła,
- zabrania się puszczania luzem zwierząt,
- obowiązuje zupełny zakaz palenia.

PSZOK-i w Antwerpii są czynne w dni powszednie oraz soboty. W niedziele i święta punkty są zamknięte. Godziny otwarcia dla 7 punktów są takie same:

- poniedziałek, wtorek, czwartek, piątek: 9:00-17:00
- środa: 12:00-20:00,
- sobota: 8:00-16:00.

Wychodząc naprzeciw mieszkańcom, w jeden dzień (środę) punkty są czynne do godzin wieczornych.

Jeden z PSZOK-ów, Zandvliet, położony na skrajnej północnej części miasta, z dala od ścisłej zabudowy i niższą liczbą odwiedzin ma inne godziny otwarcia:

- poniedziałek: 13:00-17:00,
- wtorek, czwartek: zamknięte,
- środa: 12:00-20:00,
- piątek: 9:00-17:00,
- sobota: 8:00-16:00.

Niską liczbę odwiedzin zaobserwować można również w miesiącach zimowych (styczeń, luty). W większości punktów liczba mieszkańców w tych miesiącach spada pięciokrotnie – ze 150 do 30 dziennie w każdym z PSZOK-ów.

W poradniku informującym o PSZOK-u podkreśla się, że sortowanie zaczyna się w domu. Mieszkaniec powinien jak najdokładniej posortować materiały przywożone do PSZOK według ich właściwości, aby sama wizyta przebiegła sprawnie.

Odpady, które przyjmowane są w PSZOK-ach:

- odpady wielkogabarytowe:
 - niepalne: dachy, tynki, płaskie szkło, lustra, płyty izolacyjne, wełna szklana, nie dotyczy: azbestu, kamieni, odpadów palnych
 - palne: meble, materace, dywany itd. nie dotyczy: żwirku dla zwierząt, resztek żywności - to powinno trafiać do odpadów zmieszanych

Odpady wielkogabarytowe można również oddać, zamawiając telefoniczne usługę odbioru spod domu, którą świadczy gmina. Koszt takiej usługi zależy od ciężaru odpadu – 30 eurocentów za 1 kg. Wyjściowa cena wychodzi z reguły wyższa niż przy oddawaniu do PSZOK-u. Płaci się kartą bankową, pojazdy są bowiem wyposażone w terminale płatnicze.

- gruz budowlany – piasek, kamień, ceramika, porcelana,

- odpady żelazne – żelazo, żeliwo, galwanizowany metal, nie dotyczy: puszek konserwowych (PMD), rur miedzianych lub ołowianych,
- odpady nieżelazne – ołów, cynk, żółta i czerwona miedź, aluminium, stal nierdzewna, brąz, kable,
- ścinki drzew – wszystkie rodzaje odpadów ogrodowych, z przycinania lasów, żywopłotów, krzewów, drzewa, trawa i liście, nie dotyczy: drzew, dużych korzeni, doniczek.
Sposób pakowania: ścinki drewna mają być związane razem (max 25 kg), a ich długość nie może przekraczać 1,5 m.
- szkło – butelki i butelki po napojach, bez zaślepek i pokrywek, nie dotyczy: ceramiki, porcelany, płaskiego szkła, luster, szklanek,
- papier i karton – gazety, czasopisma, książki telefoniczne, rachunki, pudła kartonowe, nie dotyczy: tapet, oklein,
- odpady azbestowe – stelaże dachowe, blachy faliste, eternit.

Sposób dowozu: azbest należy przywieźć w stanie możliwie nienaruszonym i zdeponować w specjalnym pojemniku. Azbestu, który trzeba usuwać, nie można przywieźć na PSZOK. Do tego celu konieczne jest wynajęcie specjalistycznej firmy, która następnie zagospodaruje ten odpad. Lista takich firm podana jest na stronie miasta.

- tworzywa sztuczne – plastikowe butelki i flakony, metalowe opakowania, kartony po napojach, nie dotyczy: toreb plastikowych, folii,
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny: radio, lodówka, żelazko itp.
Od 2001 r. ZSEE można również oddać do sklepu, przy okazji zakupu nowego produktu tego samego rodzaju.
- drewno, wszystkie rodzaje, nie dotyczy: płyt, mebli z mdf, ścinek drzewa, choinek, podkładów kolejowych,
- opony samochodowe i motocyklowe, **maksymalnie 10 opon rocznie na rodzinę**, nie dotyczy: opon od ciężarówek, ciągników, rowerów,
- tekstylia: wszelkiego rodzaju tkaniny i obuwie wykonane z materiałów syntetycznych lub naturalnych,
- książki – na terenie PSZOK-ów znajduje się specjalny kontener na książki.

Oddawane egzemplarze powinny być w dobrym stanie, nie można przynosić książek uszkodzonych oraz Pisma Świętego. Przynoszący książki może bezpłatnie zabrać inne książki z kontenera.

- małe odpady niebezpieczne używane w gospodarstwie domowym: farby, kleje, tusze i żywice, oleje i tłuszcze, rozpuszczalniki, kwasy, produkty czyszczące, zużyte baterie, produkty zawierające rtęć, puste opakowania po produktach niebezpiecznych, kosmetyki, pestycydy, aerozole, gaśnice, tonery, czujniki dymu, zużyte świetlówki energooszczędne i lampy fluorescencyjne, strzykawki do insuliny i igły do iniekcji, nie dotyczy: kaset, taśm wideo, żarówek, leków.

Odpady niebezpieczne należy przynieść w oryginalnym opakowaniu. W przypadku jego braku należy przelać do szklanego pojemnika, a następnie opisać, co jest w środku. Nie można mieszać produktów. Strzykawki oraz igły należy przekazywać w specjalnym pojemniku, który można bezpłatnie odebrać w PSZOK-u lub aptece.

- martwe zwierzęta domowe, takie jak pies, kot, królik, świnka morska, ptak, fretka, szczur itp., nie dotyczy zwierząt hodowlanych: świnia, owiec, kóz, itp.

Martwe zwierzęta są przyjmowane tylko w jednym z 8 PSZOK-ów, umieszczane są w plastikowej torbie, następnie w lodówce.

Jeśli mieszkaniec chce oddać broń, amunicję czy fajerwerki musi się skontaktować z policją. Butle gazowe należy oddać do specjalistycznych firm. Leki należy zanieść do apteki, pudełka oraz ulotki włożyć do worka na papier i tekturę. Zużyte panele słoneczne są zabierane przez firmę dostarczającą nowe panele. Jeśli mieszkaniec nie instaluje nowych, stare należy dostarczyć samodzielnie do specjalistycznej firmy.

Limity w przyjmowaniu posiadają następujące rodzaje odpadów:

- ścinki drzew – 3 m³/dzień/pojazd/gosp. domowe,
- pozostałe bezpłatnie przyjmowane frakcje – 2 m³/dzień/pojazd/ gosp. domowe,
- gruz budowlany – 2 m³/dzień/pojazd/gosp. domowe,
- odpady wielkogabarytowe – 5 m³/dzień/pojazd/gosp. domowe,
- małe odpady niebezpieczne – maksymalnie 50 litrów lub 50 kg rocznie/ gosp. domowe /pojazd,
- opony samochodowe – maksymalnie 10 na rok/ gosp. domowe/pojazd.

Te limity sumują się dla wszystkich miejskich punktów kontenerowych. Mieszkaniec nie może pojechać do innego punktu i drugi raz pozostawić tego samego rodzaju odpadu.

Polityka względem firm prywatnych

Od firm oraz osób prowadzących działalność gospodarczą odpady w PSZOK-ach nie są przyjmowane. Podmioty te same odpowiadają za swoje odpady i na podstawie stosownej umowy mogą je odpłatnie przekazać do zagospodarowania.

Działania wspierające zbiórkę odpadów problemowych w Antwerpii

Wychodząc naprzeciw potrzebom mieszkańców w Antwerpii funkcjonują również PSZOK-i „pop up” (tłum. wyskakujące), w których mieszkańcy wybranych dzielnic mogą bezpłatnie przez dwa dni oddać określone rodzaje odpadów. Punkty pojawiają się w wybranych dzielnicach od maja do grudnia. Obiekty stawiane są tylko na ten okres, zajmują niewielką powierzchnię, posiadają prostą infrastrukturę, płot, kontenery na odpady. Pracownicy obsługujący tego typu miejsca pomagają mieszkańcom w rozładunku odpadów do odpowiednich kontenerów. Swoje miejsce mają tu również fundacje/stowarzyszenia, które zbierają przedmioty nadające się do ponownego użytku, np. opisywany w opracowaniu Kringwinkiel (rozdział dotyczący punktów drugie życie-rozdział 3.2.3). Takie inicjatywy mają zatem nie tylko charakter środowiskowy, ale również społeczny i integracyjny. Osoby przybywające z dużą ilością odpadów muszą jednak udać się do stacjonarnego PSZOK-u.

Do takiego tymczasowego PSZOK-u każdy mieszkaniec może maksymalnie przynieść do 2 m³ odpadów, w tym opony samochodowe, metale żelazne i nieżelazne, szkło, odpady wielkogabarytowe (limit do 0,3-0,5 m³), twarde plastik, drewno, małe odpady niebezpieczne, drobny ZSEE, papier i karton, gruz budowlany (limit do 0,3-0,5 m³), tekstylia. Przykładowe godziny otwarcia „pop up” PSZOK-u: piątek (16:00-19:00) oraz sobota (9:00-14:00). W tym projekcie bierze udział 6 dzielnic zlokalizowanych we wschodniej części Antwerpii. Są to rejony z dużą liczbą mieszkańców, bezpośrednio sąsiadujące z centrum miasta. Takie pojawiające się PSZOK-i cieszą się bardzo dużą popularnością wśród lokalnej społeczności. Porównując lata 2015 i 2016, na jednej z dzielnic liczba niepowtarzalnych użytkowników wzrosła o 50% (z 423 do 623) i całkowitą liczbę odwiedzin o 30% (z 620 do 952). Waga zebranych

odpadów 2015 vs. 2016 wzrosła o 90%. Tak pozytywne wyniki sprawiły, że koncepcja „pop-up” PSZOK-ów będzie kontynuowana również w kolejnych latach.

2.6.4 Holandia

System gospodarki odpadami komunalnymi w Holandii

Holandia jest krajem o powierzchni 41,567 km² i bardzo gęsto zaludnionym. Posiada 17 milionów mieszkańców (409 mieszkańców/km², 2016).

Zarządzanie gospodarką odpadami komunalnymi należy do podstawowych zadań własnych gminy. Ustawa o ochronie środowiska (‘Wet Milieubeheer’) zawiera przepis, że „Każda gmina powinna zapewnić przynajmniej raz w tygodniu zbiórkę wszystkich odpadów z gospodarstw domowych, z wyjątkiem odpadów wielkogabarytowych”. Gminy mogą spełniać ten obowiązek samodzielnie lub przy współpracy z innymi gminami. Gmina może również wynająć prywatną firmę do zbiórki odpadów z gospodarstw domowych. Jednak w takiej sytuacji to na niej nadal spoczywa obowiązek zarządzania gospodarką odpadami (pozostaje właścicielem odpadów). W umowie o świadczeniu usług z firmą prywatną nie tylko precyzowane są szczegóły określające sposób zbiórki odpadów, lecz także określone są instalacje, do których mają zostać przekazane odpady.

Dodatkowo, każda gmina powinna zapewniać zbiórkę odpadów wielkogabarytowych w tych rejonach, gdzie takie odpady są wytwarzane. Obowiązek może być realizowany przez okresowy odbiór odpadów w systemie zbiórki tradycyjnej albo poprzez udostępnienie centralnego punktu (PSZOK), do którego mieszkańcy mogą dostarczać odpady wielkogabarytowe (oraz inne rodzaje odpadów).

W roku 2014 w Holandii wytworzono 8,9 mln ton odpadów komunalnych, z czego 4,5 mln ton zostało poddanych recyklingowi, 4,2 mln ton zostało przekształconych termicznie, a jedynie 128 000 ton trafiło na składowiska. Ilość odpadów komunalnych wytwarzanych przez jednego mieszkańca stopniowo zmniejsza się i w 2014 r. wyniosła 527 kg/mieszkańca/rok.

Zakaz składowania obejmujący 35 kategorii odpadów oraz podatek od składowania odpadów zostały wprowadzone w 1995 r. W 2012 r. podatek ten został uchylony ze względu na bardzo niski poziom składowania.

Pierwszy krajowy plan gospodarki odpadami (NWMP) określił ramy przyszłej gospodarki odpadami w Holandii i wprowadził kontrolę polityki w zakresie odpadów w perspektywie krajowej. Drugi NWMP wprowadził cel polegający na zwiększeniu recyklingu odpadów z gospodarstw domowych do 60% do roku 2015. Trzeci NWMP, obowiązujący obecnie, wprowadził nowy cel w zakresie zbierania odpadów z gospodarstw domowych w 2020 r. Co najmniej 75% powinno być zbierane selektywnie w celu recyklingu, przy czym maksymalnie 100 kg odpadów z gospodarstw domowych może być wytwarzanych rocznie przez jedną osobę.

Miejsce PSZOK-ów w systemie gospodarki odpadami komunalnymi w gminach

Gmina jest zobowiązana zapewnić właściwą organizację zbierania i przetwarzania odpadów. Wymagania określone w ustawie wynikają z europejskiej dyrektywy ramowej w sprawie odpadów. Zgodnie z dyrektywą, Holandia jest zobowiązana okresowo sporządzać plan gospodarki odpadami. NWMP zawiera, oprócz przepisów wynikających z ustawy o ochronie środowiska (Wm), także zadania dla gmin w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz prowadzenia selektywnego zbierania odpadów.

Zgodnie z wymaganiami ustawy o ochronie środowiska, każda gmina jest zobowiązana prowadzić działania związane z gospodarką odpadami komunalnymi w oparciu o Zarządzenie w sprawie odpadów. Zawiera ono m.in. przepisy określające zasady świadczenia usług w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Zarządzenie stanowi również, że Rada Miejska określa, jakie podmioty są odpowiedzialne za zbieranie różnych rodzajów odpadów komunalnych.

Zbieranie odpadów i inne usługi związane z gospodarką odpadami komunalnymi mogą być prowadzone samodzielnie przez gminy lub zlecane (w całości lub częściowo) podmiotom komercyjnym.

Gmina jest odpowiedzialna za usługi związane z odbiorem odpadów komunalnych. Selektywnie zbierane są takie odpady jak: papier, szkło, odpady tekstylne, opakowania z tworzyw sztucznych, odpady warzyw, owoców i ogrodowe (GFT), odpady niebezpieczne ze strumienia odpadów komunalnych (KCA) oraz ZSEE. Strumień odpadów, takie jak papier, szkło i tekstylia, częściowo tworzywa sztuczne mogą być bez większych problemów poddawane recyklingowi i/lub ponownie wykorzystywane.

Zbieranie odpadów z gospodarstw domowych jest finansowane z podatków lokalnych płaconych przez mieszkańców oraz z opłat ponoszonych przez organizacje producentów w zakresie odpadów opakowaniowych.

Zbieranie odpadów odbywa się w różnych systemach. Wiele gmin, szczególnie w gęsto zaludnionych rejonach miejskich, posiada (podziemne) kontenery do zbiórki.

- Papier jest zwykle zbierany w systemie „od drzwi do drzwi” raz na cztery tygodnie. W rejonach zabudowy niskiej mieszkańcy są wyposażeni w niebieskie minipojemniki do zbiórki papieru.
- Zbiórka tekstyliów – odzieży używanej jest również prowadzona w systemie „od drzwi do drzwi”. Zajmują się tym prywatne organizacje.
- Odpady warzyw, owoców i ogrodowe (GFT) w rejonach zabudowy niskiej są odbierane z częstotliwością raz na tydzień.
- Wszystkie odpady niebezpieczne ze strumienia odpadów komunalnych, w tym baterie, energooszczędne zużyte świetlówki, farby, leki oraz ZSEE, w tym radia, telewizory, komputery, czajniki, zamrażarki, mogą być dostarczane do Punktów Selektywnego Zbierania (CAS – Civic Amenity Sites – odpowiednik PSZOK).
- Poza PSZOK-ami, mieszkańcy mogą dostarczać odpady ZSEE do sklepów biorących udział w tzw. Systemie odbioru detalicznego (DIS). Tak zwany system "stary za nowy" jest również częścią DIS: przy zakupie nowego urządzenia, klient może pozostawić w sklepie stare urządzenie. Dotyczy to głównie tzw. brązowych (telewizory, sprzęt audio, komputery) i białych (lodówki, pralki, klimatyzatory, kuchenki) urządzeń elektrycznych i elektronicznych. Stare urządzenie może być również odebrane z domu klienta przez sprzedawcę nowego sprzętu.
- Komunalne odpady reszkowe są odbierane w rejonach niskiej zabudowy zwykle raz w tygodniu. Są gromadzone w pojemnikach przy posesji. W rejonach zabudowy wysokiej odpady reszkowe są zbierane przy pomocy urządzeń wewnętrznych oraz podziemnych pojemników na odpady.
- Odpady wielkobarytowe, takie jak meble, rowery, dywany, odpady ogrodowe, są zbierane na trzy sposoby: przez PSZOK-i, gdzie mieszkańcy sami dostarczają swoje odpady, na zgłoszenie lub przez prywatne firmy recyklingowe.

Program VANG

Działania związane z wdrażaniem w Holandii pakietu gospodarki o obiegu zamkniętym są prowadzone w ramach rządowego programu VANG - "od odpadów do zasobów". Obejmuje on działania prowadzone na różnych płaszczyznach, a w swój zakres włącza sektory prywatny i publiczny, przedsiębiorców, mieszkańców, organizacje pozarządowe, dostawców usług oraz środowisko naukowe.

Jednym z kluczowych działań, jakie zostały określone w programie VANG, są inicjatywy podejmowane w obszarze gospodarki odpadami komunalnymi. Cel, jaki został postawiony w tej dziedzinie, to osiągnięcie w roku 2020 75% poziomu selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz poziomu wytwarzania poniżej 100 kg odpadów przez jednego mieszkańca. W odpadach resztkowych nie powinno być odpadów nadających się do odzysku.

System zbiórki odpadów komunalnych w PSZOK-ach (CAS) oraz selektywna zbiórka i zagospodarowanie różnych strumieni odpadów wielkogabarytowych są jednym z istotniejszych kierunków działań wskazanych w ramach programu VANG.

Selektywna zbiórka oraz przetwarzanie odpadów wielkogabarytowych pozwalają wydzielić z nich ok. 75% odpadów nadających się do wykorzystania (drewno, tworzywa sztuczne, metale).

Aby uzyskać jak najwyższy poziom odzysku odpadów dostarczanych do PSZOK-ów, wprowadzane jest zwiększanie strumieni odpadów odbieranych selektywnie w tego typu punktach. Dotyczy to np. dywanów, wielkorozmiarowych kartonów po napojach. Odpowiednie eksponowanie w PSZOK-ach coraz większej liczby miejsc gromadzenia różnych asortymentów odpadów oraz dogodny dostęp do miejsc rozładunku prowadzi do wyższej efektywności selektywnego zbierania.

W ostatnich latach w Holandii wprowadzono zmianę polegającą na stymulowaniu przekazywania odpadów wielkogabarytowych do PSZOK-u przez mieszkańców w miejsce systemów cyklicznego odbioru tych odpadów z rejonów zabudowy. Sprzyja to zmniejszeniu zanieczyszczenia przestrzeni publicznej, do jakiego dochodziło często przy funkcjonowaniu systemu okresowych zbiórek.

W Holandii jest ponad 400 Centrów Recyklingu (PSZOK). Zazwyczaj koncentrują się one na zbieraniu odpadów wielkogabarytowych, takich jak meble i ZSEE, mimo że akceptowane są również inne typowe materiały nadające się do recyklingu.

Wymagania prawne Centrum Recyklingu (PSZOK)

Przepisy dotyczące funkcjonowania Centrów Recyklingu są zawarte w Rozporządzeniu w sprawie działalności (Activity Decree), które obejmuje wymagania w zakresie ochrony środowiska związane z prowadzeniem różnego rodzaju działalności. Wspomniane rozporządzenie ma zastosowanie do wszystkich przedsiębiorstw w Holandii, chyba że mają one niewielki (lub żaden) wpływ na środowisko. Prowadzenia działalności przez Centrum Recyklingu (PSZOK) dotyczą poniższe regulacje:

- Odpowiedni standard obiektu,
- Oddzielne magazynowanie odpadów oraz zasady ich segregacji,
- Wyjątek dla Centrum Recyklingu dotyczący zakazu mieszania odpadów wielkogabarytowych,
- Postępowanie z usuniętym azbestem.

Odpowiedni standard obiektu

Centrum Recyklingu musi posiadać odpowiedni standard urządzeń i sprzętu. Oznacza to, że Centrum musi posiadać zaplecze do selektywnego gromadzenia wszystkich odpadów przewidzianych do zbierania, z zapewnieniem zabezpieczeń środowiska.

Oddzielne magazynowanie odpadów oraz zasady ich segregacji

Przepisy określają, które odpady zbierane w Centrum Recyklingu muszą być zawsze zbierane i magazynowane oraz muszą być zapewnione oddzielne pojemniki lub wydzielone pomieszczenia/place do selektywnego gromadzenia tych odpadów. Należą do nich:

1. ZSEE,
2. azbest,
3. drewno klasy C,
4. butle gazowe, gaśnice i inne urządzenia ciśnieniowe,
5. gleba, z zapewnieniem składowania różnych klas gleby określonych w odpowiednich przepisach dotyczących zanieczyszczenia gleby.

Ponadto w Centrum Recyklingu należy zapewnić selektywne gromadzenie poniższych rodzajów odpadów:

1. drewno klasy A, drewno klasy B,
2. opony,
3. odpady z pokryć dachowych,
4. styropian,
5. gruz, bez elementów asfaltowych i gipsowych,
6. gips,
7. wielkorozmiarowe odpady ogrodowe,
8. tworzywa sztuczne (twarde),
9. materace (w miejscu zabezpieczonym przed deszczem),
10. metale,
11. papier i tektura,
12. tekstylia (poza dywanami),
13. szkło płaskie.

Centrum Recyklingu nie musi zapewniać przyjęcia takich odpadów wielkogabarytowych jak np. meble, rowery, dywany, jednak jest wtedy zobowiązane do informowania, gdzie mieszkańcy gminy mogą przekazywać takie rodzaje odpadów.

Jeśli można uzyskać docelowe wydzielenie którychś z odpadów wskazanych w pozycjach 6 do 18 przez sortowanie lub innymi metodami, wówczas gmina może wprowadzić dostosowany do możliwości sposób wspólnego (nieselektywnego) gromadzenia tych odpadów. Lokalne przepisy – gminne Zarządzenie w sprawie odpadów powinno wtedy określać sposób postępowania z ww. odpadami.

Przepisy dotyczące innych niż wielkorozmiarowe odpadów z gospodarstw domowych

Rodzaje odpadów wskazanych w pozycjach od 1 do 18 to odpady wielkorozmiarowe. W Centrum Recyklingu można zbierać również inne strumienie odpadów, jak np. wymienione poniżej. Wszystkie te odpady należy zbierać i magazynować selektywnie:

- szkło opakowaniowe,
- zużyte baterie,
- zużyte lampy wyładowcze,

- odpady niebezpieczne ze strumienia odpadów komunalnych (z podziałem na typowy asortyment),
- zużyty olej jadalny,
- pampersy i podobne materiały.

Oddzielne magazynowanie rodzajów odpadów – regulamin Centrum Recyklingu

Oprócz wyposażenia o odpowiednim standardzie, zapewniającego bezpieczne zbieranie i magazynowanie odpadów, Centrum Recyklingu jest zobowiązane posiadać regulamin obiektu, który powinien m.in. szczegółowo określać kryteria i procedury przyjmowania odpadów. Procedury przyjęcia i kontroli Centrum powinny m.in. zapewniać:

- Informację o procedurze zabezpieczającej przed nieselektywnym lub niezgodnym z wymaganiami przekazywaniem odpadów do odpowiednich segmentów Centrum Recyklingu,
- Precyzyjne określenie sposobu postępowania dla każdego rodzaju z odbieranych odpadów,
- Nadzór ze strony wykwalifikowanego personelu, który może odpowiadać na pytania mieszkańców (jest zobowiązany do monitorowania prawidłowego korzystania z urządzeń i sprzętów dostępnych w Centrum),
- Łatwo dostępne informacje o rozkładzie, zasadach i godzinach funkcjonowania Centrum, wymaganych dokumentach, maksymalnie ograniczając czynności administracyjne i czas oczekiwania na wjazd do obiektu,
- wskazanie sposobu postępowania z odpadami wielkorozmiarowymi z gospodarstw domowych, jeśli Centrum nie przyjmuje tego rodzaju odpadów, a takowe się pojawiają.

Wyjątek dla Centrum Recyklingu dotyczący zakazu mieszania odpadów wielkogabarytowych

Jednym z zakazów zawartych w Rozporządzeniu w sprawie działalności jest zakaz mieszania odpadów (nieselektywnego postępowania z odpadami). W odniesieniu do odpadów wielkorozmiarowych, przyjmowanych w Centrum Recyklingu, przepisy wprowadzają wyjątek:

W przypadku Centrum Recyklingu dopuszczalne jest gromadzenie (mieszanie) różnych rodzajów odpadów wielkogabarytowych z gospodarstw domowych w pojemniku frakcji resztkowej, pod warunkiem, że:

- Odpady nie zaliczają się do odpadów niebezpiecznych,
- Wszystkie działania związane z dążeniem do zapewnienia selektywnego postępowania zostały podjęte i selektywne postępowanie z analizowanymi odpadami nie znajduje uzasadnienia.

Procedury odbioru i kontroli odpadów

Centra Recyklingu są w pełni objęte rozporządzeniem w sprawie działalności (Activity Decree), i muszą zapewniać szereg regulacji związanych z procedurami przyjmowania i kontroli odpadów. Centra Recyklingu nie wymagają uzyskiwania decyzji środowiskowych na prowadzenie działalności.

Dokładne określenie procedur przyjmowania i kontroli odpadów należy do obowiązków zarządzającego Centrum, jednak w Centrum muszą być w każdym przypadku określone poniższe wymagania:

- Kto może dostarczać odpady do Centrum,
- Jakie wymagania muszą być spełnione dla poszczególnych rodzajów odpadów dostarczanych do Centrum,

- Sposób sprawdzania dostarczanych odpadów,
- Postępowanie z odpadami odbiegającymi od wymagań.

Procedury odbioru i kontroli odpadów powinny być dostępne w Centrum i na stronie internetowej gminy.

Kto może dostarczać odpady do Centrum?

Do Centrum Recyklingu odpady mogą dostarczać "osoby prywatne, o ile żyją w granicach gminy". W przypadku odstępstw od tego warunku regulamin punktu powinien precyzyjnie określać wyjątki. Generalnie obowiązuje zasada, że mieszkańcy mogą dostarczać odpady tylko do Centrum w swojej gminie i są obowiązani okazać dokument poświadczający, że są mieszkańcami gminy.

Wymagania, jakie muszą być spełnione dla poszczególnych rodzajów odpadów dostarczanych do Centrum

Przykładowe wymagania to:

- sposób, w jaki odpady muszą być pakowane, dla przykładu azbest może być dostarczany wyłącznie zapakowany w szczelne opakowanie,
- wymagania w odniesieniu do ZSEE mogą wskazywać, że w urządzeniu nie może znajdować się żaden inny materiał, taki jak np. olej, worek na odpady w odkurzaczu itp.

Sposób, w jaki odpady są sprawdzane przy odbiorze

Kontrola najczęściej odbywa się przy wjeździe i jest to kontrola wizualna, sprawdzenie, czy nie ma innych odpadów niż zadeklarowane i dopuszczone do odbioru w Centrum.

Postępowanie z odpadami odbiegającymi od wymagań

Procedury przyjęcia odpadów powinny wskazywać, w jaki sposób postępować w przypadku wystąpienia odpadów odbiegających od wymaganych standardów, np. dotyczy to często odpadów zaolejonych lub zanieczyszczanych np. smołą.

Finansowanie Centrum Recyklingu

Funkcjonowanie Centrum Recyklingu jest finansowane z podatku od odpadów lub z opłat od osób, które dostarczają odpady. Gminy stosują różne systemy finansowania. Są samorządy, gdzie płaci się za dostarczane odpady. W innych z kolei 4 lub 6 razy w roku odpady są przyjmowane bezpłatnie, a kolejne dostawy muszą być opłacone. Czasami niektóre rodzaje odpadów są bezpłatne, a inne rodzaje odpadów muszą zostać opłacone. W przypadku odpadów budowlanych i remontowych często stosuje się opłaty, aby zapobiec przywożeniu odpadów z sektora gospodarczego, dla których Centrum Recyklingu nie jest przeznaczone.

Rozwiązania funkcjonalne Centrum Recyklingu

Układ funkcjonalny Centrum powinien zapewniać odpowiednie ciągi drogowe przed wjazdem do punktu (odpowiedniej wielkości strefa oczekiwania). Zwykle dąży się do zapewnienia kwadratowych lub prostokątnych powierzchni Centrów. Długie i wąskie powierzchnie spowalniają ruch na obiekcie, utrudniają manewrowanie. W zależności od wielkości Centrum projektowane są obiekty jedno- lub dwupoziomowe. Te ostatnie projektowane są jako obiekty z wyniesioną rampą i z wjazdem pojazdów dostarczających odpady na rampę lub jako obiekty, gdzie pojazdy dostarczające odpady poruszają się na poziomie terenu, a zagłębiona jest strefa, w której ustawione są kontenery zbiorcze (wraz ze strefą dojazdu do nich). Ten typ obiektu jest w ostatnich latach najbardziej popularny.

Przy układzie dwupoziomowym zwykle krawędź kontenera jest wyniesiona 0,75 m do 1,0 m powyżej powierzchni platformy.

Koszt inwestycji związany z realizacją wyniesionej platformy wyładowniczej wynosi orientacyjnie ok. 200 000 euro dla Centrum obsługującego ok. 50 000 mieszkańców.

W niektórych gminach Centra Recyklingu funkcjonują w systemie dostosowanego dostępu (Customized Access Technology - C.A.T.), zaprojektowanego tak, aby zarządzać przepływami odpadów w sposób zgodny z polityką gminy. Samorząd określa ilość określonych rodzajów odpadów, jakie mogą być dostarczane bez opłat, oraz wysokość opłat za ilość ponadnormatywną. W oparciu o system C.A.T. mieszkańiec otrzymuje fakturę uzależnioną od ilości odpadów objętych opłatami.

Mieszkańcy gminy objętej systemem C.A.T. otrzymują każdego roku osobistą kartę z ustaloną ilością odpadów dopuszczonych do dostarczania do Centrum Recyklingu bez opłat. Ilości nadwyżkowe są rejestrowane na karcie i obciążane opłatą.

2.6.5 Szwecja

W 2015 r. w 10-milionowej Szwecji wyprodukowano średnio 478 kg odpadów/osobę. W porównaniu z rokiem 2014 nastąpił wzrost o 4%. Ponad połowa (50,6%) odpadów poddawana jest recyklingowi, z tego 35,1% to recykling materiałowy, a 15,5% organiczny. Kolejne 48,6% poddawane jest termicznej obróbce z odzyskiem energii, a 0,8% odpadów jest składowana. Gospodarka odpadami skupia się na recyklingu, odzysku energii przez termiczną oraz beztlenową obróbkę.

Szwedzi na gospodarkę odpadami oraz recykling zaczęli zwracać uwagę w latach 70. ubiegłego wieku. Zgodnie z definicją odpadu wg Szwedzkiego Kodeksu Środowiskowego, na którym opiera się cała ochrona środowiska, „odpad to każda materia lub rzecz, której posiadacz się pozbywa, zamierza się pozbyć lub jest zobligowany do pozbycia się”. W tym akcie została określona hierarchia postępowania z odpadami. Zgodnie z prawem, każdy, kto prowadzi działalność lub realizuje jakieś działania, musi brać pod uwagę zużycie surowców i energii, a także wykorzystać możliwości do:

- zmniejszania ilości odpadów
- zmniejszania ilości substancji szkodliwych w materiałach i produktach
- zmniejszania negatywnego oddziaływania odpadów
- recyklingu odpadów

Unieszkodliwianie odpadów jest podejmowane przez spółki gminne w drodze in-house albo wykonawcę zewnętrznego, którym może być firma, inna gmina lub jej spółka komunalna.

Gminy są odpowiedzialne za zbiórkę odpadów komunalnych, które nie są objęte odpowiedzialnością producenta. Organizują również transport tych odpadów do instalacji unieszkodliwiania, zakładu recyklingu bądź na składowisko. Dotyczy to zarówno odpadów z gospodarstw domowych, jak i podobnych z restauracji, sklepów, biur itp. Każda gmina jest zobowiązana do posiadania własnej ordynacji względem gospodarki odpadami, która zawiera plan gospodarki odpadami oraz przepisy ją regulujące. Plan powinien zawierać szczegóły dotyczące redukcji ilości odpadów powstających na jej terenie. Przygotowanie używanych produktów do ponownego użycia pozostaje również w gestii gmin. Samorządy zajmują się promocją oraz działaniami na rzecz zapobiegania powstawania odpadów i recyklingu.

Większość gmin szwedzkich wprowadziła selektywną zbiórkę odpadów kuchennych „u źródła”. Gospodarstwa domowe są odpowiedzialne za selektywne zbieranie odpadów oraz pozostawianie ich w wyznaczonych miejscach.

Tam, gdzie wzrasta ilość odpadów bio, rośnie zapotrzebowanie na instalację biologicznego przetwarzania odpadów. W 2015 r. ilość, która trafiła do zakładu kompostowania czy fermentacji, wzrosła o 10% w porównaniu z 2014 r. Coraz więcej miast w zakresie przetwarzania bioodpadów inwestuje w technologie beztlenowe z odzyskiem energii.

Średni roczny koszt zagospodarowania odpadów dla gospodarstwa domowego w zabudowie jednorodzinnej wynosi 855 zł* a w zabudowie wielorodzinnej - 552 zł*. Średni koszt zagospodarowania odpadów (w tym transport, unieszkodliwianie, prowadzenie centrów recyklingu, przetwarzanie odpadów niebezpiecznych, planowanie, informowanie i administracja) wynosi w Szwecji 323 zł* na każdego mieszkańca.

W 2000 r. został wprowadzony podatek za składowanie odpadów. Początkowo była to stawka w wysokości 105*zł za tonę, kilkakrotnie podwyższana. Od roku 2015 opłata za składowanie odpadów wynosi 210 zł*. Państwo rozważa wprowadzenie również podatku za spalanie odpadów, który jak dotąd nie został wprowadzony.

Na przedsiębiorców oraz producentów nałożona jest odpowiedzialność dotycząca wytworzonych odpadów. Są oni zobligowani do pozbycia się wytworzonych odpadów zgodnie z wytycznymi. Zwykle firmy podpisują umowę ze spółką miejską lub firmami odpowiedzialnymi za przetworzenie i/lub unieszkodliwienie poszczególnych frakcji odpadów. Odpowiedzialność producentów dotyczy następujących grup odpadów: papieru, opakowań, ZSEE, opon, samochodów, baterii, produktów farmaceutycznych. Są oni zobligowani do zbierania oraz unieszkodliwiania produktów wycofanych z użytkowania. Taka polityka ma za zadanie zachęcić producentów do opracowywania produktów bardziej przyjaznych dla środowiska, wykorzystujących jak najmniej surowców, łatwych do przetworzenia w procesach recyklingu, niezawierających substancji szkodliwych.

PSZOK-i w Szwecji

Na terenie kraju funkcjonują 583 centra recyklingu, które rocznie są wizytowane ok. 26 mln razy. Na pojedynczy punkt przypada ponad 44 tys. wizyt, z czego 1 PSZOK obsługuje ponad 17 000 mieszkańców.

W PSZOK-ach mieszkańcy mogą pozostawić odpady wielkogabarytowe, ZSEE oraz odpady niebezpieczne. Ilość zbieranych odpadów wielkogabarytowych i niebezpiecznych stale rośnie, stąd wiele gmin zdecydowało się na przystosowanie i modernizację swoich centrów recyklingu. Popularne są mobilne punkty zbiórki, które zbierają głównie odpady niebezpieczne, niektóre odpady wielkogabarytowe i ZSEE. Blisko połowa PSZOK-ów w kraju przyjmuje materiały do ponownego wykorzystania, takie jak odzież czy meble.

Pracownicy PSZOK-ów pracujący przy odpadach niebezpiecznych sortują je i przekazują do transportu. W tym względzie podejmowane są szczególne środki ostrożności, takie jak właściwy sprzęt ochronny, bezpieczne pomieszczenia do składowania i przechowywania tego rodzaju odpadów. Celem jest stworzenie bezpiecznego środowiska dla pracowników, jak i osób odwiedzających.

Ilość zebranych odpadów wielkogabarytowych za 2015 r. wynosi 1 773 930, średnio 180 kg na osobę. W roku 2015 przez centra recyklingu zebrano 71 220 ton odpadów niebezpiecznych pochodzenia komunalnego (7,2 kg na osobę). Przeterminowane leki oddawane są do aptek.

Przykład sieci PSZOK-ów w mieście Göteborg

Goteborg jest drugim co do wielkości miastem Szwecji z blisko 530 tys. mieszkańców. W 2010 r. Göteborg wraz z 13 otaczającymi go gminami stworzył plan gospodarowania odpadami „A2020”, który zakłada ograniczenie produkcji odpadów komunalnych wraz z rosnącym udziałem recyklingu materiałowego. Dodatkowo założono, iż 50% odpadów żywnościowych ma zostać zagospodarowane przez produkcję biogazu oraz kompostu. Rezultat planowany jest do 2020 r.

Z gospodarstw domowych odbierane są następujące rodzaje odpadów:

- odpady resztkowe,
- odpady żywnościowe – opcjonalnie,
- odpady opakowaniowe: szkło białe i kolorowe, metal, plastik, papier,
- odpady wielkogabarytowe – dotyczy zabudowy wielorodzinnej.

Opłata za gospodarowanie odpadami naliczana jest na mieszkańca Göteborgu (niezależnie od rodzaju zabudowy) od wagi, pojemności pojemnika oraz częstotliwości odbioru. Odpady resztkowe odbierane i zagospodarowywane są za kwotę 0,74 zł/kg*.

Dodatkowo pobierana jest opłata stała od każdego z mieszkańców w wysokości 65 zł*/rok. Odpady opakowaniowe odbierane są od mieszkańców bezpłatnie. Na segregacji tych frakcji zyskuje gmina i mieszkańiec, ponieważ za ich zbiórkę wypłacane są dopłaty do gminy z organizacji odzysku. Za zebranie jednej tony opakowań papierowych - 178 zł*/tona, opakowań z tworzyw sztucznych - 210 zł*/tona, opakowań z metalu - 588 zł*/tona, szkła - 42 zł*/tona.

Właściciel nieruchomości wielorodzinnej jest zobowiązany zapewnić miejsce oraz regularnie opróżniany kontener na odpady wielkogabarytowe. Mieszkańcy zabudowy jednorodzinnej mogą przywieźć odpady wielkogabarytowe do PSZOK, zamówić odpłatny transport lub specjalny pojemnik.

Każdy obywatel Göteborgu zobowiązany jest do samodzielnego dostarczania odpadów opakowaniowych do 330 stacji recyklingu rozmieszczonych na terenie miasta. W Szwecji przyjęto regulacje, aby takie miejsca znajdowały się nie dalej niż 300 metrów od terenów zamieszkałych. Coraz powszechniejsze w zabudowie wielorodzinnej staje się zapewnianie przez właściciela nieruchomości miejsca z pojemnikami na poszczególne frakcje odpadów opakowaniowych.

Rysunek nr 22 Przykładowa stacja recyklingu w Göteborgu

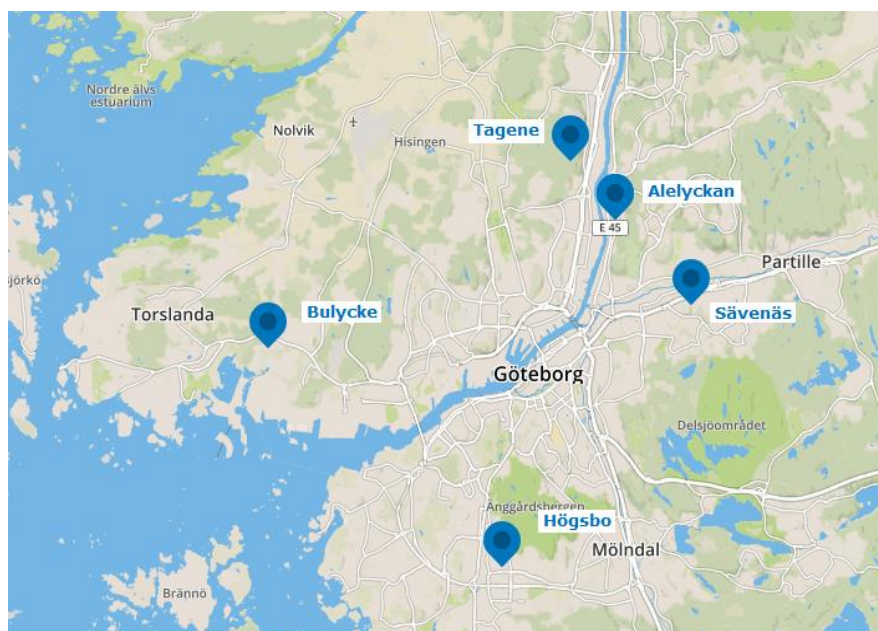
Stacja recyklingu to miejsce z pojemnikami na wyznaczone typy odpadów. Przynoszone odpady powinny być puste, czyste oraz suche. Można tam pozostawić następujące rodzaje odpadów:

- opakowania metalowe,
- opakowanie papierowe, karton,

- opakowania szklane, kolorowe oraz białe,
- opakowania z tworzyw sztucznych, miękkie i twarde,
- czasopisma, gazety,
- małe baterie.

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie sieci PSZOK-ów w Goteborgu

Na terenie miasta funkcjonuje 5 centrów recyklingu, które łącznie zbierają około 22 000 ton odpadów rocznie. Korzystanie z PSZOK-ów przez mieszkańców jest bezpłatne, jednak limitowane. Punkty zbierania są prowadzone przez gminę i finansowane z opłat ponoszonych przez mieszkańców na rzecz gospodarowania odpadami.

Rysunek nr 23 Centra recyklingu w Goteborgu

Punkt Bulycke zlokalizowany został na zachodzie miasta w części przemysłowej, w odległości około 1 km od zabudowy jednorodzinnej. Kolejny punkt Högsbo znajduje się na południowych peryferiach miasta w strefie industrialnej. Punkt Alelyckan (szczegółowo opisany w dalszej części opracowania) to północna część Goteborgu, w pobliżu którego znajdują się zakłady przetwarzania odpadów. Punkt jest oddalony o około 1,5 km od zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej. Na jego terenie został zorganizowany cały kompleks obiektów związanych z m.in. naprawą i ponownym użyciem. PSZOK Sävenäs mieści się na wschodzie miasta w bliskim sąsiedztwie zabudowy jednorodzinnej. Ostatni punkt Tagene znajduje się na północy przy składowisku odpadów. Wszystkie PSZOK-i w Goteborgu, poza Alelyckan, posiadają prosty układ rampy przejazdowej. Na rampie znajdują się 3 pasy ruchu w jedną stronę. Po bokach ustawione są kontenery na wybrane rodzaje odpadów. Na każdym z centrów recyklingu znajdują się specjalne pojemniki na zbiórkę przedmiotów nadających się do dalszego użytkowania, które odbierane są przez organizacje pożytku publicznego. Każdy z punktów posiada zadane miejsce na odpady niebezpieczne. Osoba wjeżdżająca jest zobowiązana do okazania karty AVC (opisana w dalszej części opracowania) oraz podania rodzaju przywiezionych odpadów.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów sieci PSZOK-ów w Goteborgu

Rysunek nr 24 PSZOK w Goteborgu

Aby skorzystać z PSZOK-u, należy posiadać kartę AVC, która wydawana jest bezpłatnie. Kartę można odebrać na każdym z 5 centrów recyklingu, a otrzymać ją może mieszkaniec miasta, który jest właścicielem lokalu/domu lub opłaca czynsz. Do wydania karty niezbędne jest okazanie prawa jazdy lub dowodu osobistego. AVC upoważnia do sześciu bezpłatnych wizyt w PSZOK-u rocznie. Stan wykorzystanych wejść można sprawdzić, logując się przez stronę internetową na swoje konto. Po wykorzystaniu bezpłatnych wizyt, każda kolejna jest płatna w wysokości 308 SEK (130 zł*). Ta cena obowiązuje również dla osób, które nie są uprawnione do posiadania karty AVC i opłata pobierana jest

každorazowo przy wjeździe na punkt. Karta upoważnia również do wizyt w PSZOK-ach w 6 sąsiadujących z Goteborgiem gminach.

Jeśli mieszkaniec przywozi wymienione poniżej rodzaje odpadów może być zwolniony z limitów bezpłatnych wizyt. Zobowiązany jest tylko do poinformowania przy wjeździe o posiadanym asortymencie, aby ta wizyta nie została odjęta z puli 6 bezpłatnych.

Odpady, jakie może pozostawić mieszkaniec w ramach 6 limitowanych wizyt:

- odpady biodegradowalne,
- drewno,
- odpady budowlane i rozbiórkowe: okna, izolacje, lustra, urządzenia sanitarne, cegła, beton, płyty gipsowo-kartonowe,
- książki,
- styropian,
- odzież,
- dywany,
- odpady wielkogabarytowe: meble, materace,
- odpady z plastiku,
- żelazo i metale,
- opony od samochodów osobowych – 8 opon/wizyta.

Rodzaje odpadów, które nie są ograniczone limitami wizyt:

- azbest,
- ZSEE, maksymalnie 2 sztuki na jedną wizytę,

- odpady niebezpieczne: powinny być w oryginalnym opakowaniu lub być dobrze oznakowane, maksymalnie 25 kg odpadów niebezpiecznych na wizytę,
- tektura, karton,
- odzież oraz obuwie – musi być czyste,
- odpady opakowaniowe i gazety,
- użyteczne materiały budowlane.

Godziny otwarcia punktów w Goteborgu przedstawia poniższa tabela.

PSZOK	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
Alelyckan	zamknięte	8-18	8-20	8-18	8-18	9-17	9-17
Bulycke	11-18	11-18	zamknięte	11-18	11-18	9-17	9-17
Högsbo	7-19	7-19	7-19	7-19	7-19	9-17	9-17
Tagene	8-18	8-18	8-18	8-18	8-18	9-17	9-17
Sävenäs	11-18	11-18	zamknięte	11-18	11-18	9-17	zamknięte

Poza ww. godzinami punkty są zamknięte tylko 9 dni w roku i w wybrane święta.

Park recyklingu Alelyckan

Park recyklingu Alelyckan to nowy rodzaj podejścia do recyklingu oraz funkcji, jaką powinien pełnić PSZOK. Punkt o powierzchni ok. 30 tys. m² został oddany do użytku w 2007 roku. Koszt całej inwestycji wyniósł ponad 4 mln euro, gdzie 80% materiałów użytych do jego budowy zostało wykorzystane z rozbiórek innych obiektów. W początkowym okresie znaczne nakłady finansowe zostały przeznaczone na promocję miejsca w regionie.

Oprócz podstawowej funkcji (zbieranie odpadów od mieszkańców), posiada on na swoim terenie również punkt napraw oraz sklep z używanymi przedmiotami. Asortyment do naprawy i kolejno do sklepu przywożony jest z pozostałych PSZOK-ów miasta oraz dostarczany bezpośrednio przez mieszkańców. Przedmioty są w tym samym miejscu naprawiane i odsprzedawane. Punkt napraw jest własnością gminy i jego funkcjonowanie pokrywane jest z opłaty pobieranej od mieszkańców na rzecz gospodarowania odpadami. Jedynie sklep „drugie życie” prowadzony jest przez zewnętrzną organizację i płaci opłatę z tytułu dzierżawy powierzchni sklepowej.

Wjeżdżając na punkt, mieszkaniec mijając 3 wyspecjalizowane sklepy z używanymi przedmiotami:

- Aterbruket – z materiałami budowlanymi, takimi jak okna, drzwi, sanitariaty itp.,
- Stadtsmissionen - sklep „drugie życie” z meblami, odzieżą itp.,
- Returhuset - ze zreperowanymi przedmiotami.

Następnie można przejechać na właściwy PSZOK, gdzie pod wiatą mieszkaniec decyduje, co pozostawia do dalszego wykorzystania i odsprzedaży. Przyjmowane są tu również przedmioty wymagające napraw. Następnie trasa kieruje do tradycyjnego punktu z kontenerami na odpady, gdzie można pozostawić odpady opakowaniowe oraz frakcje odpadów nienadające się do użycia. Grupy odpadów są takie same jak w pozostałych punktach w Goteborgu.

Rysunek nr 25 Schemat PSZOK Alelyckan wraz z punktem napraw i sklepem z używanymi przedmiotami

Dziennie w punkcie notuje się 300-400 wizyt. Roczny obrót wynosi około 1,5 mln euro. Miejsce tworzy pracę dla 25 osób, z czego 10 osób zatrudnionych jest na stałe, pozostałe pracują w ramach wolontariatu. Park pełni funkcję ośrodka szkoleniowego dla osób bezrobotnych celem ich powrotu na rynek pracy.

Rocznie mieszkańcy przywożą około 6 430 Mg odpadów do Alelyckan. W efekcie działania punktu napraw i ponownego użycia rocznie zapobiega się powstawaniu 360 ton odpadów. Porównując przeciętne centrum recyklingu na terenie Göteborgu z Alelyckan można zauważyć w tym drugim znaczny wzrost odpadów poddawanych ponownemu zużyciu, przy jednoczesnym zmniejszeniu ilościowym odpadów poddawanych termicznej obróbce oraz składowaniu. Należy jednak zauważyć, iż 30% darowanych przez mieszkańców produktów nie nadaje się do powtórnego użycia.

Wszystkie podarowane przez mieszkańców materiały	Alelyckan	Inny PSZOK na terenie miasta
Mg/rok (%)	494 (100%)	494 (100%)
Ponowne użycie	358 (72%)	52 (11%)
Recykling	84 (17%)	135 (27%)
Termiczna obróbka	48 (10%)	235 (48%)
Zagospodarowanie na składowisku	4 (1%)	72 (14%)

Polityka względem firm prywatnych

Przedsiębiorca może zostawić swoje odpady w PSZOK-u (w ramach limitu 6 bezpłatnych wizyt) pod warunkiem, że prowadzi firmę na terenie Göteborgu i płaci do spółki komunalnej opłatę za gospodarowanie odpadami oraz ścieki. Przedsiębiorca musi również wystąpić z wnioskiem o wydanie karty AVC upoważniającej do wjazdu. Pierwsza karta jest wydawana bezpłatnie. Zasadą jest, aby jedna

karta była wydawana na jeden samochód (maksymalnie typu pickup). Każda dodatkowa karta kosztuje 121 SEK (50 zł*). Siódma wizyta i każda kolejna jest płatna w wysokości 242 SEK (100 zł*).

Jeżeli firma nie jest klientem spółki komunalnej wówczas płaci za każdą wizytę 242 SEK (100 zł*) i dodatkowo za kartę 121 SEK (50 zł*).

Działania uzupełniające zbiórkę odpadów problemowych w Goteborgu

Niewielkie ilości odpadów niebezpiecznych, takich jak: chemikalia (detergenty, rozpuszczalniki, pestycydy), żarówki, świetlówki, farby, termometry, baterie można pozostawić w 17 specjalnych bezobsługowych punktach, które zostały zlokalizowane przy stacjach benzynowych (14 szt.) oraz w portach (3 szt.) na obszarze Goteborgu. Punkty to bezobsługowe kontenery, gdzie można pozostawić ww. rodzaje odpadów w godzinach otwarcia stacji benzynowej, a w portach przez 24 h.

Rysunek nr 26 Kontener na odpady niebezpieczne ustawiony przy stacji benzynowej, automat do zbiórki niewielkich odpadów niebezpiecznych

Mobilny punkt zbierania odpadów problemowych to pojazd, który przemieszcza się według wcześniej wytyczonej trasy i bezpłatnie zbiera określone rodzaje odpadów, tj.: odpady niebezpieczne oraz małe odpady elektryczne i elektroniczne. Raz w miesiącu w każdym z wyznaczonych 177 miejsc stoi od 20 do 45 minut. Zbiórka mobilna odbywa się w miesiącach kwiecień – czerwiec oraz wrzesień – listopad. Latem oraz w miesiącach zimowych system ten jest zawieszany.

Dodatkowo sieci sklepów i marketów zostały zaopatrzone w automaty do zbierania niewielkich odpadów niebezpiecznych, takich jak: baterie, żarówki, świetlówki, urządzenia elektroniczne, aerozole.

Przykład sieci PSZOK-ów w Vaxjo

Gmina Vaxjo położona w południowej części Szwecji prognozuje znaczny wzrost liczby mieszkańców, z obecnych 66 tys. os. do 100 tys. os. w 2030 roku. Zwiększona populacja oznacza większe ilości odpadów, które wymagają dostosowania infrastruktury i organizacji gospodarki odpadami.

Podobnie jak większość gmin w Szwecji również gmina Vaxjo w latach 80-tych ubiegłego wieku wprowadziła selektywną zbiórkę odpadów, ograniczając w ten sposób wskaźnik składowania. Z każdym rokiem wzrastała ilość odpadów trafiających do recyklingu.

Na terenie gminy utworzono 8 centrów recyklingu – PSZOK-ów oraz około 60 punktów zbierania odpadów opakowaniowych i gazet z gospodarstw domowych. Bioodpady są zbierane osobno i trafiają do zakładu fermentacji. Około 50% strumienia odpadów poddawane jest termicznemu przekształcaniu.

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

Za system gospodarki odpadami odpowiedzialna jest gmina, która ich odbiór zleciła (w przetargu) firmie prywatnej. Zarządzanie i obsługa PSZOK-ów została w strukturach gminy. Pobór opłaty od mieszkańca za gospodarkę odpadami składa się z dwóch części:

- opłata podstawowa – stała opłata obejmująca koszty gminy związane z centrami recyklingu, zbiorem i przetwarzaniem odpadów niebezpiecznych, niektórymi działami administracji, a także promocją i rozwojem,
- stawka za odbiór odpadów zmieszanych i bioodpadów - jest zależna od częstotliwości odbieranych odpadów oraz liczby pojemników na danej posesji. Im więcej pojemników do segregacji na posesji, tym mniej ich trafia do pojemnika na odpady zmieszane i bio. Odbiór frakcji opakowaniowych jest bezpłatny.

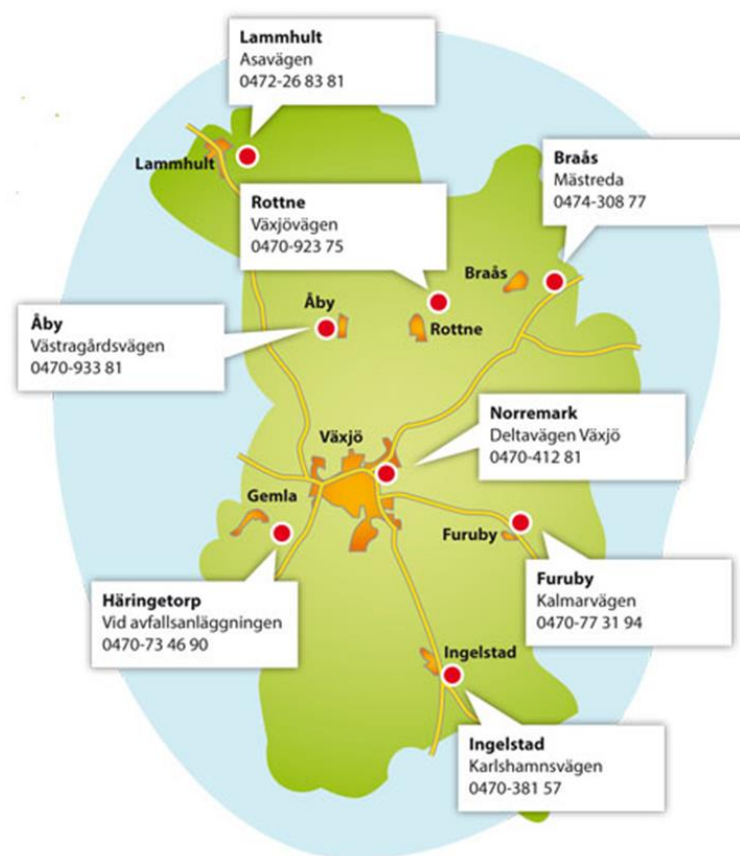
Mieszkaniec, sortując w domu odpady na poszczególne frakcje, wpływa na wysokość swojej opłaty, która jest przeznaczana na koszt zbierania i przetwarzania odpadów.

Opłata roczna dla gospodarstwa jednorodzinnego wynosi średnio 1965 SEK (826 zł*). Gospodarstwo domowe w zabudowie wielorodzinnej płaci niewiele ponad połowę tej kwoty.

W centrach recyklingu można pozostawić większość odpadów pochodzących z gospodarstw domowych.

Centra recyklingu na terenie gminy Vaxjö znajdują się na peryferiach poszczególnych miejscowości. Większość posiada bardzo prostą budowę placu z porożstawianymi kontenerami. Jedynie na głównym punkcie Norremark (przy miejscowości Vaxjö) punkt ma układ zadaszony, przejazdowej rampy. PSZOK-i zlokalizowane zostały w miejscach łatwo dostępnych dla gminy, w pobliżu innych zakładów będących jej własnością. Średnio każdy punkt ma dwuosobową obsługę.

Rysunek nr 27 Mapka ilustrująca sieć PSZOK-ów na terenie gminy Vaxjö

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów

Osoby wjeżdżające na punkt nie są sprawdzane czy legitymowane. Ilość, jaką mieszkaniec może przywieźć, to pojemność samochodu osobowego.

PSZOK w Vaxjo są zamknięte we wszystkie święta. Godziny otwarcia punktów przedstawiają się następująco:

PSZOK	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
Norremark	7:00-20:00	7-20	7-20	7-20	7-16	8-14	nieczynne
Häringetorp	6:30-16	6:30-16	6:30-16	6:30-16	6:30-16	nieczynne	10-16
Braas	nieczynne	14-19	nieczynne	14-18	nieczynne	czynne w wybrane dni w roku	nieczynne
Furuby	14-19	nieczynne	nieczynne	14-18	nieczynne	czynne w wybrane dni w roku	nieczynne
Ingelstad	nieczynne	14-19	nieczynne	14-18	nieczynne	czynne w wybrane dni w roku	nieczynne
Lammhult	14-19	nieczynne	nieczynne	14-18	nieczynne	czynne w wybrane dni w roku	nieczynne
Rottne	14-19	nieczynne	nieczynne	14-18	nieczynne	czynne w wybrane dni w roku	nieczynne
Aby	nieczynne	14-19	nieczynne	nieczynne	14-16	czynne w wybrane dni w roku	nieczynne

Punkty Norremark i Häringetorp położone są w bezpośrednim sąsiedztwie zakładu recyklingu oraz spalarni odpadów. Zbiórka w tych dwóch miejscach jest uzasadniona ekonomicznie, aby zminimalizować koszty transportu do instalacji unieszkodliwiania odpadów.

W PSZOK-ach funkcjonujących na terenie gminy można pozostawić:

- azbest – musi być zapakowany w cisną, plastikową torbę (przyjmowany tylko w punkcie w Häringetorp),
- zużyte baterie – małe baterie, akumulatory,
- odpady niebezpieczne – olej, farby, pestycydy. Zostawiając odpad niebezpieczny należy skontaktować się z personelem na punkcie,
- odpady opakowaniowe – szkło, plastik, metal, papier,
- zużyte oświetlenie – żarówki, lampy fluorescencyjne,
- odpady budowlane – tylko w Norremark i Häringetorp,
- zużyte urządzenia zawierające freon – lodówki, zamrażarki,
- złom – metalowe przedmioty, rowery, narzędzia,
- ZSEE,

- drewno i impregnowane drewno,
- odpady ogrodowe.

Nie wolno przywozić na punkt:

- opon samochodowych – producenci są odpowiedzialni za ich zbiórkę i zagospodarowanie,
- leki – należy przekazać do apteki.

Możliwe jest również zamówienie transportu odpadów wielkogabarytowych lub niebezpiecznych z domu. Koszt jednostkowej usługi wynosi 200 SEK (84 zł*) dla odpadów wielkogabarytowych, przy czym nie może to być więcej niż 3 sztuki przedmiotów. Za każdą dodatkową dopłaca się 40 SEK (16 zł*). Dla odpadów niebezpiecznych cena za odbiór to 100 SEK (42 zł*), przy czym ich ilość nie może przekraczać 10 kg.

Polityka względem firm prywatnych

Firmy prywatne mogą bezpłatnie przywozić do PSZOK-ów odpady opakowaniowe oraz inne odpowiednio posegregowane (nie jest wymagana karta wstępu). W przypadku innych odpadów wymagane jest opłacenie tzw. karty firmowej AVC. Abonament na kartę firmową jest opłacany roczną opłatą zgodnie z ilością odpadów, która jest dostarczana do punktu.

Rodzaje odpadów wymagające karty wstępu:

- złom,
- odpady budowlane,
- odpady drewniane,
- odpady pochodzenia roślinnego powyżej 5 ton.

Roczny koszt karty bez VAT:

- 0-2 tony, 1750 SEK (735 zł*),
- 2-7 ton, 3800 SEK (ok. 1600 zł*),
- 7-15 ton, 7600 SEK (ok. 3200 zł*),
- 15-50 ton, 15300 SEK (ok. 6430 zł*).

2.6.6 Wielka Brytania

System gospodarki odpadami komunalnymi w Wielkiej Brytanii

Przepisy dotyczące gospodarki odpadami komunalnymi w Wielkiej Brytanii nie są jednolite. Odrębne, aczkolwiek podobne przepisy, obowiązują w Anglii, Irlandii Północnej, Szkocji i Walii. Wymagania określone w przepisach UE (m.in. dyrektywa ramowa w sprawie odpadów) zostały transponowane do prawa krajowego przepisami dotyczącymi gospodarki odpadami (Waste Regulations) z 2011 r. zmiany z 2012 r. (Anglia i Walia), zmiany z 2013 r. i 2016 r. (Irlandia Północna), zmiany z 2011 r. (Walia), zmiany z 2012 r. (Szkocja).⁴

Zdecentralizowane administracje Irlandii Północnej, Szkocji i Walii ponoszą odpowiedzialność za własne strategie i strategie zarządzania odpadami. Pomimo różnic w specyfice środków politycznych, priorytety poszczególnych krajów w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi są spójne w dążeniu

⁴ * wg średniego kursu: 1 SEK / 0,42 zł

do prowadzenia działań związanych z wprowadzaniem zalecanej hierarchii sposobów postępowania z odpadami, transformacji systemu od składowania odpadów do zapobiegania, ponownego użycia, recyklingu i odzyskiwania energii, wraz z redukcją emisji gazów cieplarnianych z systemów gospodarki odpadami.

Roczna ilość odpadów komunalnych wytworzonych w Wielkiej Brytanii osiągnęła najwyższy poziom 36,1 milionów ton w 2004 r. i zmniejszyła się do 31,1 milionów ton w 2014 r. W roku 2014 obywatel UK wytworzył średnio 482 kg odpadów komunalnych.

Poziom recyklingu odpadów komunalnych wzrósł z 12% wytworzonych odpadów w 2001 r. do 44% w 2014 r. Recykling jest zdominowany przez odzysk materiałowy, który wzrósł z 9% w 2001 r. do 27% w 2014 r. Znaczący udział w recyklingu stanowi recykling organiczny (głównie kompostowanie) biodegradowalnych odpadów komunalnych zbieranych selektywnie. Udział składowania odpadów komunalnych zmniejszył się od 80% w roku 2001 do 28% w roku 2014.

Działania związane z zagospodarowaniem odpadów komunalnych leżą w gestii władz lokalnych, które organizują system zbierania (władze najniższego szczebla – gminy) oraz system przetwarzania – odzysku i unieszkodliwiania organizowany przez władze wyższego szczebla – county councils – odpowiednik powiatu. Poszczególne zadania władze zlecają albo prywatnym operatorom wybieranym w drodze przetargu, albo usługi te wykonują spółki komunalne.

W systemach zbierania odpadów komunalnych dominuje system „od drzwi do drzwi”. Tak odbierany jest cały strumień zmieszanych odpadów komunalnych oraz część strumienia odpadów zbieranych selektywnie. W mniejszym zakresie zbierane są w tym systemie odpady wielkogabarytowe.

Istnieją różne systemy zbierania surowców wtórnych, znacząco zróżnicowane lokalnie. W latach 2015/16 ponad połowa lokalnych władz prowadziła jakąś formę zbierania mieszanych odpadów surowcowych. W Szkocji przepisy dotyczące odpadów wymagają oddzielnego zbierania suchych materiałów nadających się do recyklingu. W Walii 59% lokalnych władz prowadzi zbiórkę, gdzie różne surowce do recyklingu są zbierane w oddzielnych strumieniach.

Znaczącym odbiorcą odpadów zbieranych selektywnie są Centra Recyklingu – odpowiedniki PSZOK-ów, których jest w UK ponad 700, oraz tzw. Bring-sites (zestawy wielopojemnikowe do selektywnego zbierania – gniazda recyklingu), których jest ponad 13 000.

Na terenie Zjednoczonego Królestwa odpady wielkogabarytowe oraz niebezpieczne nie mogą być wrzucane do zbiorczych pojemników na odpady komunalne. Obowiązkiem mieszkańców jest ich wywóz do centrów recyklingu, zapewnienie wywozu na żądanie lub przekazanie w systemie odbioru „od drzwi do drzwi”, jeśli taki w danym rejonie funkcjonuje. Odpady wielkogabarytowe niebędące odpadami niebezpiecznymi (np. zużyte lodówki, pralki, szafy, itd.) mogą także zostać odpłatnie przekazane do mobilnych punktów selektywnego zbierania odpadów.

Zbiórka odpadów komunalnych zmieszanych (resztkowych) oraz odbiór surowców wtórnych od gospodarstw domowych są częściowo finansowane przez rząd centralny, a częściowo przez gospodarstwa domowe za pośrednictwem podatków lokalnych. Wiele samorządów lokalnych pobiera dodatkowo opłaty od mieszkańców za odbiór odpadów wielkogabarytowych i odpadów organicznych z gospodarstw domowych.

Znaczącym czynnikiem wzrostu poziomów recyklingu w UK jest tzw. podatek od składowania odpadów - dodatkowa opłata za składowanie (landfill tax). Podatek od składowania odpadów w Wielkiej Brytanii został wprowadzony w 1996 r. Kwota pobranego podatku jest obliczana w zależności od wagi

usuniętego materiału oraz od tego, czy składowane odpady są aktywne, czy nieaktywne. Aktywne odpady to m.in. wszystkie odpady ulegające biodegradacji. Różnica między podatkiem od odpadów aktywnych i nieaktywnych została znacznie podniesiona od momentu powstania podatku. W 1996 r. stawki podatkowe wynosiły 7 GBP (33,60 zł)* za tonę dla substancji czynnych i 2 GBP za tonę dla odpadów nieaktywnych. Od 1 kwietnia 2016 r. stawka podatkowa dla odpadów aktywnych została zwiększona do 84,40 GBP za tonę, a stawka podatku dla odpadów nieaktywnych - do 2,65 GBP za tonę.

Recykling odpadów opakowaniowych jest znacząco wspierany przez system odpowiedzialności producenta – opłaty od producentów wprowadzających opakowania na rynek. Z opłat tych proporcjonalnie do efektywności wspierane są gminne systemy selektywnego zbierania. Oprócz odpadów opakowaniowych podobne systemy odpowiedzialności producenta funkcjonują w odniesieniu do ZSEE, pojazdów wycofanych z zużytych eksploatacji, baterii i akumulatorów.

Ważną inicjatywą, przyczyniającą się do zwiększenia poziomu recyklingu odpadów komunalnych w Wielkiej Brytanii, było utworzenie WRAP UK w 2001 r. (Waste & Resources Action Programme). WRAP jest organizacją, której podstawową działalnością jest tworzenie dobrowolnych partnerstw pomiędzy producentami a recyklerami odpadów, a także użytkownikami produktów zawierających materiały z recyklingu.

WRAP ściśle współpracuje zarówno z rządem centralnym i władzami lokalnym, jak i z przedstawicielami gospodarki odpadami, firmami zajmującymi się recyklingiem, producentami i sektorem detalicznym, aby zidentyfikować możliwości osiągnięcia jak najwyższej efektywności w zakresie zbiórki i recyklingu odpadów domowych w Anglii i osiągnięcia celów gospodarki o obiegu zamkniętym.

Miejsce PSZOK-ów w systemie gospodarki odpadami komunalnymi w gminach

Punkty zbiórki i recyklingu odpadów komunalnych, obecnie nazywane Centrami Recyklingu (HWRC – Household Waste Recycling Center), wcześniej określane jako CAS (Civic Amenity Sites), zaczęły funkcjonować w UK od roku 1967 w oparciu o ustawę Civic Amenities Act 1967. Początkowo CAS funkcjonowały jako miejsca, gdzie można było przekazywać indywidualnie wszelkie rodzaje odpadów komunalnych, poza odpadami z działalności gospodarczej. Od 1967 roku miały miejsce liczne zmiany legislacyjne.

Obecnie rolą Centrów Recyklingu (HWRC) – PSZOK jest stworzenie podstawowych lub alternatywnych możliwości odbioru odpadów komunalnych wymagających selektywnego gromadzenia, których zbiórka w systemie „od drzwi do drzwi” jest nieefektywna, tak aby w jak najwyższym stopniu zwiększać poziom recyklingu odpadów i zmniejszać strumień odpadów wymagających unieszkodliwiania.

PSZOK stwarzają lokalnym społecznościom dogodne możliwości przekazywania takich odpadów jak odpady wielkogabarytowe, surowce wtórne, odpady zielone, odpady budowlane i remontowe, odpady niebezpieczne ze strumienia odpadów komunalnych. Obecnie w Wielkiej Brytanii funkcjonuje ponad 700 PSZOK-ów.

Ogólne wymagania prawne

⁵ * przy średnim kursie 1 GBP / 4,80 zł

Ustawa o ochronie środowiska (EPA 1990) wymaga, aby władze lokalne tworzyły punkty (PSZOK), gdzie mieszkańcy mogą indywidualnie przekazywać określone strumienie odpadów komunalnych zbieranych selektywnie. Ustawa wymaga m.in.:

- PSZOK powinien znajdować się w obrębie obszaru objętego jurysdykcją władz lokalnych i powinien być dostępny dla osób mieszkających na tym obszarze,
- PSZOK powinien być dostępny dla mieszkańców w dogodnym czasie, w tym co najmniej w sobotę lub następny dzień tygodnia z wyjątkiem soboty 25 grudnia oraz 1 stycznia,
- mieszkańcy powinni mieć możliwość przekazania odpadów nieodpłatnie, jednak władze lokalne mogą wprowadzać ograniczenia w przyjmowaniu określonych strumieni odpadów oraz opłaty za określone strumienie odpadów.

Na prowadzenie PSZOK-u wymagane jest pozwolenie wydawane przez organ ochrony środowiska.

Istnieje szereg przepisów szczegółowych, określających wymagania związane z lokalizacją, budową i prowadzeniem PSZOK-u. Dla przykładu, Agencja Ochrony Środowiska określiła wymagania dla PSZOK-ów, w których przyjmowane są odpady inne niż niebezpieczne w postaci zestawu wymagań określonych odrębnie dla obiektów istniejących i punktów planowanych do realizacji. Wymagania te m.in. ograniczają ilość przyjmowanych odpadów do masy nie większej niż 75 000 Mg/rok, wskazują kody odpadów dopuszczonych do przyjęcia (grupy 15, 17 i 20 poza odpadami niebezpiecznymi), określają, że PSZOK nie może być zlokalizowany w mniejszej niż 200 m odległości od obszarów Natura 2000 i podobnych oraz mniejszej niż 50 m od ujęć wody pitnej.

Zarządzanie PSZOK-iem

Do utworzenia PSZOK-u zobowiązane są władze lokalne, natomiast ich prowadzenie jest często w rękach organizacji partnerskich, podmiotów prywatnych, wybieranych w drodze przetargu. Kontrakty zawierane na prowadzenie PSZOK-u to kontrakty wieloletnie – najczęściej w wymiarze 7 – 11 lat.

Rodzaje przyjmowanych odpadów

PSZOK-i są zobowiązane przyjmować bezpłatnie odpady komunalne zbierane selektywnie przez mieszkańców, w tym m.in.:

- Odpady surowcowe i opakowaniowe takie jak: karton, papier, puszki, szkło, butelki z tworzyw sztucznych, opakowania typu tetra-pak, tekstylia i obuwie, książki,
- Odpady zielone (ogrodowe),
- Drewno (wysokiej i niskiej jakości),
- Metal,
- Duże i małe urządzenia gospodarstwa domowego,
- Niebezpieczne odpady z gospodarstw domowych: chemikalia, farby, lodówki i zamrażarki, telewizory i monitory (CRT), zużyte świetlówki, baterie i akumulatory i samochodowe),
- Twarde tworzywa sztuczne,
- Wykładziny podłogowa,
- Materace,
- Meble,
- Odpady z czarnego worka (w czarnym worku zbierane są odpady, które nie nadają się do recyklingu),
- Opłaty mogą zostać wprowadzone przez władze lokalne za następujące odpady:

- Odpady budowlane i remontowe: drzwi i okna, wyposażenie kuchni, szafy, materiał obojętny, taki jak gruz i beton, cegły i dachówki, płyty gipsowe, ziemia z działań związanych z kształtowaniem krajobrazu, wszelkie inne materiały budowlane,
- Odpady zbierane selektywnie z sektora gospodarczego,
- Opony.

Odpady azbestu są przyjmowane tylko w PSZOK-ach, które posiadają odpowiednie warunki do ich odbioru i wymagane pozwolenie na odbiór tego rodzaju odpadów.

W ostatnich latach, w związku ze stosunkowo wysokimi kosztami prowadzenia PSZOK-ów, w części tego typu obiektów wprowadza się możliwość odpłatnego przyjmowania zbieranych selektywnie odpadów z sektora gospodarczego, które posiadają charakterystykę zbliżoną do odpadów komunalnych.

Największe strumienie odpadów zbierane w PSZOK-ach to odpady zielone i ogrodowe, odpady budowlane i remontowe (które nie są zaliczane do odpadów komunalnych), drewno, ZSEE, złom, papier, szkło. Poniżej przedstawiono ilości głównych strumieni odpadów, jakie zostały zebrane w PSZOK-ach w Anglii, Północnej Irlandii i Szkocji w roku 2011.

Rodzaj odpadu	Ilość [Mg]
Odpady zielone i ogrodowe	1 051 187
Drewno	708 617
ZSEE	304 313
Złom	275 542
Papier i karton	231 763
Szkło	60 884
Tekstylia i obuwie	44 938
Tworzywa sztuczne	24 123
Meble	12 398
Baterie i akumulatory	9 777
Puszki metalowe	9 102
Oleje	7 139
Pozostałe do recyklingu	144 997
Razem wyliczając budowlane i remontowe oraz ziemię	2 884 779
Budowlane i remontowe oraz ziemia	788 228
Razem	3 673 007

Standard obiektu, odległości od rejonu obsługi

Analiza dotycząca funkcjonowania PSZOK-ów, opracowana w ramach oceny PSZOK-ów (NACAS Report), wskazuje poniższe rekomendacje dotyczące lokalizacji:

- granice obszaru, skąd dostarczana jest większość odpadów: 3 mile w obszarach miejskich i 7 mil w obszarach wiejskich;
- maksymalny czas dojazdu do PSZOK-u dla większości mieszkańców: 20 minut w obszarach miejskich i 30 minut na obszarach wiejskich;
- co najmniej jeden PSZOK na 143 750 mieszkańców, z przepustowością ok. 17 250 ton rocznie.

Plan funkcjonalny PSZOK-u

Badania przeprowadzone w Wielkiej Brytanii wskazują, że przy przepustowości powyżej 10 000 Mg/rok pozytywny wpływ na efektywność i funkcjonalność obiektu ma zastosowanie dwupoziomowych rozwiązań architektonicznych (z podwyższonym wjazdem na rampę lub z wjazdem na poziomie terenu, ale z obniżonym poziomem ustawienia kontenerów). Dla mniejszych przepustowości PSZOK-ów wystarczające jest rozwiązanie z ustawieniem kontenerów zbiorczych i miejsc odbioru odpadów na jednym poziomie, z ew. zastosowaniem podestów ułatwiających umieszczenie odpadów w kontenerze lub z zastosowaniem niższych kontenerów.

Rekomendacje

Opracowany przez WRAP przewodnik dot. funkcjonowania PSZOK-ów wskazuje następujące rekomendacje, które mogą poprawić funkcjonalność tego typu obiektów:

- prowadzenie okresowych analiz ruchu pojazdów na terenie PSZOK-u i wprowadzanie korekt w tym zakresie,
- wprowadzenie systemu jednokierunkowego dla ruchu pojazdów dostarczających odpady,
- zapewnienie wydzielonej drogi dojazdowej do PSZOK-u ze przewidzianą strefą wyczekiwania,
- oddzielenie ruchu pojazdów dostarczających odpady od ruchu pojazdów obsługujących PSZOK,
- zapewnienie wyraźnego oznakowania pionowego i poziomowego dróg dojazdowych i wewnętrznych, miejsc parkowania,
- pozycjonowanie stanowisk kontenerów/pojemników w zależności od częstotliwości dojazdu do nich, zapewnienie, żeby pojemniki do recyklingu były łatwiej dostępne niż pojemniki na odpady resztkowe,
- zapewnienie wyraźnego oznakowania pojemników/kontenerów.

Obsługa

Efektywność funkcjonowania PSZOK-u jest uzależniona od liczby osób obsługi i kwalifikacji obsługi. Stosowane są szkolenia personelu. Istnieją przykłady efektywnie działających punktów, w których obsługa jest dodatkowo wynagradzana za zapewnianie wysokiego standardu obsługi i satysfakcji klientów, czystości na obiekcie, wysokich wskaźników recyklingu.

Komunikacja z lokalną społecznością

Poza dobrym oznaczeniem dojazdu do PSZOK-u niezbędna jest szczegółowa informacja o jego funkcjonowaniu, którą zapewniają władze lokalne. Na stronach internetowych gmin znajdują się szczegółowe informacje o lokalizacji obiektu i zasadach jego funkcjonowania.

Na terenie PSZOK-u prowadzone są działania związane z edukacją lokalnej społeczności, szczególnie dzieci.

Działalność związana z ponownym użyciem produktów i punktami napraw na terenie PSZOK-u

Działalność związana z ponownym wykorzystaniem, prowadzona na terenie PSZOK-u, nie charakteryzuje się wysoką efektywnością w odniesieniu do ograniczenia strumienia odpadów kierowanych do unieszkodliwiania bądź odzysku, jednak podnosi funkcjonalność obiektu i przyczynia się do pozytywnego odbioru społecznego jego funkcjonowania.

Na terenie części obiektów istnieje możliwość pozostawienia lub wydziela się z przekazanych odpadów przedmiotów, które mogą zostać powtórnie wykorzystane. Przedmioty te są wystawiane do sprzedaży na terenie PSZOK-u lub poza nim. Działalność związana z ponownym użyciem i naprawami produktów jest najczęściej prowadzona na wydzielonej powierzchni tego obiektu przez organizacje charytatywne zajmujące się określonymi rodzajami odpadów, także np. przez organizacje zajmujące się naprawami i powtórным użyciem mebli.

Działalność związana z ponownym użyciem – sprzedaż przedmiotów nadających się do ponownego użycia jest również prowadzona przez operatorów PSZOK-ów i ma na celu poprawę finansowej efektywności ich funkcjonowania. Zestawienie wymogów określonych przepisami prawa, które powinny spełniać sieci napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.

2.6.7 Polska

Modele realizacji usług w ogólnym interesie gospodarczym w zakresie prowadzenia PSZOK w Polsce:

1) PSZOK obsługiwany przez związek międzygminny

5 PSZOK-ów zlokalizowanych na terenie Poznania, Gminy Bolechowo, Buk, Oborniki i Suchy Las obsługuje Związek Międzygminny „Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej”, w skład którego wchodzi 9 gmin. PSZOK-i są otwarte w tygodniu najdłużej do 17.00, a w soboty do 14.00 i w Buku do 17.00. W PSZOK-ach nie są przyjmowane w ogóle:

- zmieszane odpady komunalne;
- odpady zawierające azbest;
- części samochodowe (np. szyby, zderzaki, reflektory, elementy karoserii);
- opony z pojazdów ciężarowych i maszyn rolniczych;
- sprzęt budowlany;
- zmieszane odpady budowlane;
- urządzenia przemysłowe;
- odpady poprodukcyjne;
- odpady w nieuszczelnionych opakowaniach (dotyczy odpadów wymagających opakowań);
- odpady nieoznaczone, bez możliwości ich identyfikacji (bez etykiet).

Regulamin PSZOK-u wyszczególnia frakcje odpadów, które mogą trafiać z nieruchomości zamieszkałych (13 frakcji) i z nieruchomości niezamieszkałych (5 podstawowych frakcji obowiązkowych). Nie ma żadnych opłat za pozostawienie odpadów w PSZOK-ach.

2) PSZOK obsługiwany przez podmiot zewnętrzny, wybrany w drodze przetargu, który odbiera odpady komunalne na terenie gminy

W Piasecznie pod Warszawą PSZOK prowadzony jest przez Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych SITA Piaseczno Sp. z o.o. Wybrane odpady mogą trafić do PSZOK-u, te same zarówno z nieruchomości zamieszkałych jak i niezamieszkałych. Do PSZOK-u nie są przyjmowane w ogóle:

- zmieszane odpady komunalne,
- odpady zanieczyszczone,

- materiały zawierające azbest,
- gaśnice i butle gazowe
- szyby samochodowe,
- części samochodowe (tj. zderzaki, reflektory itp.),
- odpady nieoznaczone, bez możliwości wiarygodnej identyfikacji (brak etykiet),
- odpady w opakowaniach ciekących.

Odpady powstające w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej mogą być przyjmowane do PSZOK-u za odpłatnością, wg cennika obowiązującego w PSZOK-u.

3) PSZOK obsługiwany przez samorządowy zakład budżetowy

W Gminie Lubierz PSZOK prowadzony jest przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej na terenie Oczyszczalni Ścieków Komunalnych na podstawie Zarządzenia Wójta Gminy Lubrza. PSZOK jest czynny od wtorku do soboty do godziny 13.00.

4) PSZOK prowadzony przez spółkę akcyjną Gminy, będącej gminą wiodącą w porozumieniu międzygminnym

2 PSZOK-i w Bielsko-Białej są prowadzone przez Zakład Gospodarki Odpadami S.A. w Bielsku-Białej. PSZOK-i są czynne od poniedziałku do soboty, w dni powszednie do 20.00 i 18.00, a w soboty do 14.00 i 19.00. W PSZOK-ach nie są przyjmowane w ogóle:

- azbest,
- części samochodowe (zderzaki, reflektory, szyby),
- odpady niebezpieczne, bez etykiet,
- odpady w opakowaniach nieszczelnych,
- odpady wskazujące na ilości pochodzące z działalności gospodarczej,
- odpady budowlane i rozbiórkowe, jeśli nie powstają na nieruchomości zamieszkałej,
- wszystkie odpady wskazuje źródło pochodzenie inne niż z gospodarstwa domowego,
- zmieszane odpady komunalne.

Odpady poza wyznaczonymi limitami określonymi w Regulaminie korzystania z usług publicznych w Punkcie Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych prowadzonym przez ZGO S.A. w Bielsku-Białej są przyjmowane odpłatnie (odpady budowlane i rozbiórkowe, odpady zielone).

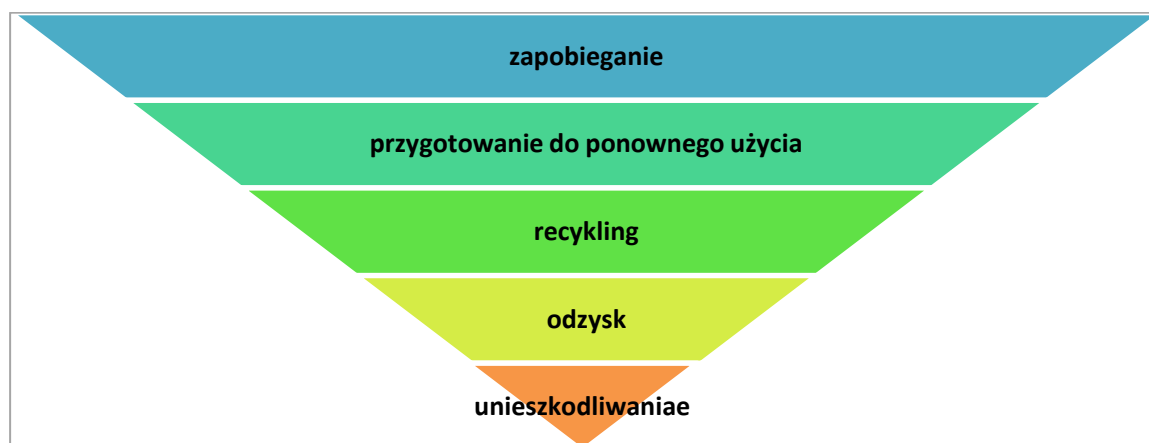
Sieci napraw 3
i ponownego użycia
produktów lub części
produktów
niebędących odpadami

3 Sieci napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.

3.1 Przykłady istniejących na terenie Polski punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylającą niektóre dyrektywy, dążeniem Unii Europejskiej jest stworzenie „społeczeństwa recyklingu”, które ma na celu „unikanie wytwarzania odpadów oraz wykorzystywanie odpadów jako zasobów”. W tę koncepcję wpisuje się stworzenie w krajach członkowskich punktów napraw i ponownego użycia.

W polskim prawodawstwie kwestie związane z pojęciem sieci napraw i ponownego użycia określa ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. W jej przepisach określa się, iż gminy, w zakresie swojej właściwości podejmują działania wspierające ponowne użycie i przygotowanie do ponownego użycia odpadów, w szczególności zachęcając do tworzenia i wspierając sieci ponownego wykorzystania i napraw.

Rysunek nr 28 Hierarchia postępowania z odpadami zgodnie z Ustawą z 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

To na gminach ciąży obowiązek zapewnienia warunków do postępowania w myśl hierarchii sposobów postępowania z odpadami. Oprócz stojącego najwyżej zapobiegania ich powstawaniu, nie mniej istotne staje się ponowne wykorzystanie produktów. Zapobieganie powstawaniu odpadów jest pierwszym elementem w hierarchii i stanowi najefektywniejsze i zrównoważone wykorzystanie zasobów. Z kolei drugi poziom, jakim jest „ponowne wykorzystanie”, stanowi istotny element tej zasady, bowiem przedłuża konsumpcję produktu, a co za tym idzie - zapobiega powstawaniu odpadów. W tym kontekście produkt jest użytkowany ponownie do tego samego celu, dla którego został zaprojektowany. Kolejny element w hierarchii: „przygotowanie do ponownego użycia” dotyczy natomiast produktów, które już zostały wyrzucone przez ich ostatniego właściciela, co kwalifikuje je formalnie jako odpady. Podmioty odpowiedzialne za gospodarkę odpadami muszą zatem być świadome, że można te odpady wydzielić ze strumienia, ponieważ ich sortowanie, czyszczenie i naprawa pozwolą na powtórne ich wykorzystanie.

Mówiąc o idei zrównoważonego rozwoju, należy pamiętać, że jest to taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone, bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie. Chodzi o to, że osiągnięty poziom cywilizacyjny możliwy jest do utrzymania, pod warunkiem odpowiedniego gospodarowania w obszarach zarówno ekonomii, jak i środowiska. W proces ten doskonale wpisują się - realizowane przy PSZOK-ach - punkty ponownego użycia oraz punkty napraw, które funkcjonują już w wielu krajach (w Polsce inicjatywa ta dopiero raczkuje).

Zorganizowanie punktów napraw i ponownego użycia to zagadnienie, które każdy samorząd może potraktować indywidualnie. Powstanie takich miejsc powinno wpłynąć na ilość wytwarzanych przez mieszkańców odpadów, co spowoduje obniżenie kosztów ich zagospodarowania. A zatem to w gestii i interesie lokalnych władz leży wspieranie takich inicjatyw.

Należy jednak zwrócić uwagę na formalną stronę takiego sposobu działania. Ponowne użycie mieści się w kategorii zapobiegania wytwarzaniu odpadów, co plasuje je poza definicją odpadu. Przygotowanie do powtórnego użycia z kolei wymaga już uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów. Oba działania są zgodne z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, są prospołeczne i proekologiczne oraz mają ekonomiczne uzasadnienie.

W Polsce istnieje bardzo dużo rozproszonych punktów napraw i ponownego użycia produktów, które w żaden sposób nie tworzą zintegrowanej sieci i rzadko wynikają z polityki prowadzonej przez samorządy. Jeśli już następuje więź między tymi podmiotami, ma ona formę luźnej struktury (wsparcie patronatem) lub postać bardziej formalną (odpłatne wynajęcie lokalu, które nie ma jednak realnego wpływu na pomoc przy tworzeniu i funkcjonowaniu sieci punktów napraw czy ponownego użycia).

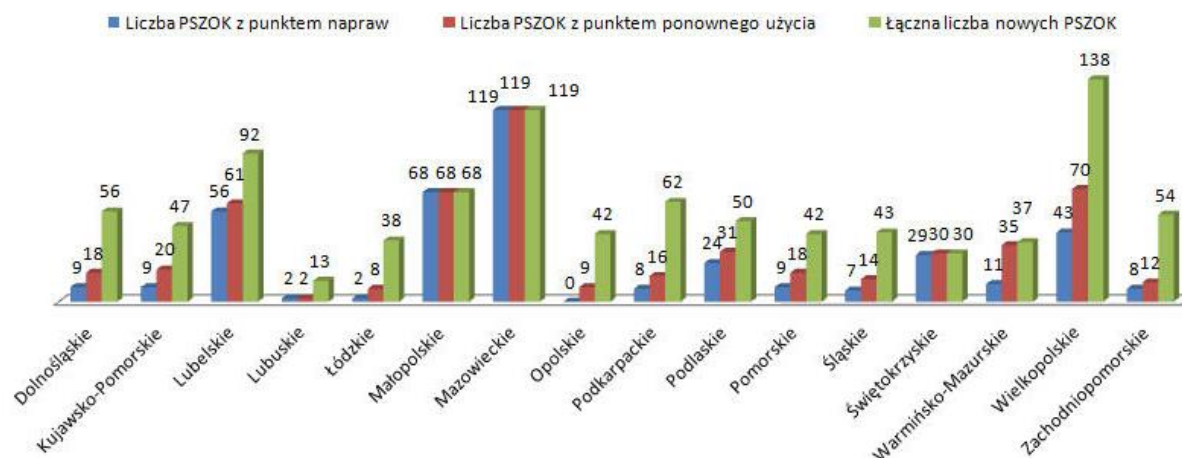
3.1.1 Organizacja punktów napraw i ponownego użycia przez władze lokalne

Jak już wspomniano, z mocy obowiązującego prawa to gminy w zakresie swojej właściwości powinny podejmować działania wspierające ponowne użycie i przygotowanie do ponownego użycia odpadów, w szczególności zachęcając do tworzenia i wspierając sieci ponownego wykorzystania i napraw. Jak pokazuje praktyka nieliczne samorządy podjęły to wyzwanie, a próby organizacji sieci napraw i ponownego użycia w wielu przypadkach zakończyły się osiągnięciem słabych efektów. Optymalne wydaje się rozwiązanie umiejscowienia tego typu obiektów przy PSZOK-ach. W dalszej perspektywie, przy dużym zainteresowaniu mieszkańców, można przeanalizować ich budowę jako samodzielnych jednostek.

Analiza istniejących WPGO na lata 2016-2022 wykazała, że w Polsce przy PSZOK-ach funkcjonuje 35 punktów napraw oraz 74 punkty ponownego użycia. **Dane te są jednak niezgodne ze stanem faktycznym.** Już weryfikacja wszystkich punktów napraw wykazała, że żaden ze wskazanych w WPGO PSZOK-ów nie posiada punktu napraw. Pojedyncze są również przypadki wyodrębnienia w takim miejscu punktu ponownego użycia, które często posiadają niewielką liczbę przedmiotów w swojej ofercie.

W planach inwestycyjnych do istniejących WPGO na lata 2016-2022 gminy planują organizację 404 punktów napraw oraz 531 punktów ponownego użycia, które będą zlokalizowane przy PSZOK-ach.

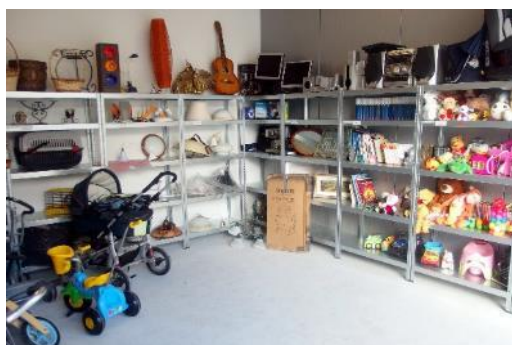
Planowane punkty napraw i punkty ponownego użycia przy PSZOK-ach – wg planów inwestycyjnych dla WPGO 2016-2022

Jednym z pierwszych, pilotażowych punktów ponownego użycia realizowanych na terenie PSZOK-u jest utworzony w maju 2012 r. punkt „Drugie Życie”, który powstał w Poznaniu przy GRATOWISKU (ul. Wrzesińska 12). Z doświadczeń prowadzącego punkt jednoznacznie wynika, iż używane rzeczy bardzo szybko znajdują ponownych właścicieli, a ich asortyment jest bardzo szeroki. Obecne punkt jest bardzo często odwiedzany przez mieszkańców, którzy poszukują potrzebnych im przedmiotów.

Zgodnie z regulaminem poznańskiego punktu „Drugie Życie” przyjmowane są przedmioty sprawne, nieuszkodzone, czyste i niestwarzające zagrożenia dla użytkowników, takie jak między innymi: meble, lustra, zabawki, sprzęt sportowy (rowery, szczególnie dziecięce, hulajnogi) naczynia ceramiczne i szklane, książki, lampy, urządzenia elektroniczne posiadające znak bezpieczeństwa „B” – niepodlegające Urzędowi Dozoru Technicznego (odkurzacze, wiertarki, kosiarki, itp.); z wykluczeniem urządzeń RTV i AGD oraz zawierających nośniki danych. Problemem jest przekazywanie kolejnym nabywcom używanego sprzętu elektrycznego i elektronicznego ze względu na odpowiedzialność w przypadku zaistnienia szkód na zdrowiu lub życiu użytkowników.

Podobne punkty ponownego użycia (inaczej zwane „Kącik rzeczy używanych”) funkcjonują m.in. w Słupsku, Stalowej Woli, Gorzowie Wlkp. Przygotowany do użytkowania jest również punkt w Szczecinie działający przy PSZOK („Galeria Szpargałek” na Ekoporcie przy ul. Harcerzy). Obecnie konstruowane są ostatnie zapisy formalno-prawne, niezbędne do jego uruchomienia i funkcjonowania.

Rysunek nr 29 Galeria Szpargałek, Ekoport, Szczecin (fot. P.Szadziewicz)

Jak pokazują krajowe przykłady, punkty takie w pierwszej kolejności zorganizowane zostały przez duże miasta. Zauważalne jest jednak zainteresowanie ich tworzeniem przez mniejsze gminy.

Rodzaje produktów przyjmowanych w punktach ponownego użycia:

- meble (kanapy, krzesła, szafy, pufy i stoliki, regały, biurka),
- sprzęt elektryczny i elektroniczny (telewizory, drukarki, lampy, ekspresy do kawy, małe urządzenia AGD, tj. miksery, roboty kuchenne, gofrownice, żelazka, odkurzacze, sokowirówki, monitory komputerowe),
- zabawki (puzzle, maskotki, gry planszowe),
- dywany, chodniki, wykładziny,
- naczynia, wyroby ceramiczne i szklane, doniczki,
- sprzęt sportowy (rowery, rowerki dziecięce, narty, rolki, łyżwy),
- książki, komiksy, płyty CD,
- różne przedmioty zbierane w ramach akcji dla potrzebujących z ośrodków pomocy społecznej.

Warto brać pod uwagę również zbieranie w takich punktach większej ilości:

- płytek ceramicznych, tapet, oklein, itp., które zostały niewykorzystane w trakcie przeprowadzonych remontów;
- drzwi, armatury łazienkowej (umywalki, toalety, baterie, brodziki, wanny) itp., które zostały wymontowane, a stan ich pozwala na dalsze użytkowanie.

Koszty tworzenia i funkcjonowania punktu ponownego użycia przy PSZOK

Tworzenie takich punktów przy PSZOK nie wymaga znacznych nakładów finansowych ani kosztów eksploatacyjnych. W wielu przypadkach ich organizacja wymaga jedynie zaadaptowania istniejących budynków czy ustawienia kontenera hakowego z dachem.

We wszystkich zorganizowanych punktach ponownego użycia wykorzystano już istniejącą infrastrukturę i zatrudnionych pracowników PSZOK.

Źródłem finansowania tego typu obiegów powinny być środki własne gminy, jednak nie mogą one pochodzić z opłaty za gospodarowanie odpadami, którą uiszczają mieszkańcy. W obecnie trwających naborach do konkursów, w ramach których można uzyskać dofinansowanie z funduszy europejskich, tworzenie punktów naprawy i ponownego użycia przy PSZOK-ach jest dodatkowo premiowane.

W Poznaniu funkcję punktu „Drugie życie” jest kontener hakowy z dachem (plandeka) i otwieranymi drzwiami (wys. ok. 2,4 m, dł. 7 m, szer. 2,3 m), którego wartość wynosi ok. 15 tys. zł.

Rysunek nr 30 Drugie życie na Gratowisku, Poznań (fot. K.Krauze)

Koszt stworzenia punktu ponownego użycia w Stalowej Woli wyniósł ok. 27 tys. zł brutto i objął:

- zakup, dostawę i montaż wolnostojącego budynku gospodarczego (garażowego) o powierzchni ok. 24 m² – 14 760,00 zł brutto,
- wykonanie nawierzchni z kostki brukowej o powierzchni ok. 120 m² – 12 300,00 zł brutto.

Rysunek nr 31 Kącik rzeczy używanych w Stalowej Woli (fot. M.Piasecki)

Stworzenie punktów/sieci napraw to duże wyzwanie. W praktyce wymaga to budowy systemu od podstaw. Sprzyjać temu może m.in. bazowanie na już działających w gminach punktach napraw/ponownego użycia czy organizacjach, których statutowym zadaniem jest naprawa i wykorzystywanie rzeczy używanych na cele społeczne i charytatywne. Warto wspierać się tymi doświadczeniami lub dostosowywać je dla potrzeb systemu optymalnej gospodarki odpadami na terenie gminy.

Obecnie w polskim społeczeństwie widoczna jest praktyka ponownego wykorzystania produktów – i to zarówno po stronie podaży, jak i popytu. Z praktyką tą najczęściej mamy do czynienia w uboższej części społeczeństwa, choć nie mniej popularne jest przekazywanie niektórych dóbr innym członkom rodziny czy znajomym (np. ubrań, mebli, zabawek). Powszechnie dostępne są punkty sprzedaży używanych ubrań, zdecydowanie mniej jest miejsc oferujących np. używane sprzęty gospodarstwa domowego, mebli czy rowerów. Stworzenie w kraju sieci napraw i ponownego użycia mogłoby znacząco poprawić w społeczeństwie zarówno nabycie, jak i przekazanie używanych produktów.

Proces ponownego wykorzystania produktów uznanych za odpady determinują głównie poniższe elementy:

- wysegregowanie takich dóbr ze strumienia odpadów;
- przygotowanie ich do ponownego użycia (przez np. sprawdzenie funkcjonalności, ewentualną naprawę czy renowację);
- sprzedaż bądź bezpłatne przekazanie innym podmiotom lub osobom (dotychczas sprzedaż rzeczy używanych była prowadzona głównie przez Internet, obecnie również podczas organizowanych akcji typu pchli targ, wyprzedaż garażowa).

Jak wynika z prowadzonych aktualnie badań, korzystanie z przedmiotów, które wcześniej należały do innej osoby jest odbierane pozytywnie. Od pewnego czasu notuje się również modę na ponowne wykorzystywanie produktów, nadawanie im „drugiego życia” – i tendencja ta się utrzymuje.

Niestety, widoczny jest również inny trend – obniżanie cen różnego rodzaju nowych urządzeń elektrycznych i elektronicznych, mebli czy zabawek kosztem jakości tych produktów. Sprawia to, że użytkownik woli kupić nowy sprzęt niż zapłacić za naprawę, zepsutego.

Rosnąca konsumpcja pociąga za sobą również zjawisko wyrzucania przedmiotów, które są nadal sprawne oraz spełniają swoje funkcje. Podążanie za modą, większymi udogodnieniami powoduje, że ludzie pozbywają się rzeczy sprawnych i kupują nowe.

Mniejsza liczba napraw powoduje też zanikanie warsztatów rzemieślniczych i naprawczych. Jest to związane m.in. wprowadzaniem produktów „jednorazowych”, których naprawa jest nieopłacalna, bądź niemożliwa z powodu braku części zamiennych. Mała liczba zakładów naprawczych oraz brak reklamy takich miejsc powoduje, że często lokalna społeczność nie orientuje się, gdzie można znaleźć fachowca w danej dziedzinie.

Korzyści z tworzenia punktu napraw i ponownego użycia:

- niższe koszty/możliwy dodatkowy przychód;
- obniżenie ilości wytwarzanych odpadów, a co się z tym wiąże kosztów ich zagospodarowania;
- dokumentowanie powtórnego użycia/zapobiegania;
- ograniczenie problemu nieformalnych zbieraczy;
- możliwość zatrudnienia osób wykluczonych społecznie czy wieloletni bezrobotnych oraz aktywizacja osób starszych;
- możliwość pomocy osobom potrzebującym - współpraca m.in. z ośrodkami pomocy społecznej;
- proekologiczny wizerunek gminy;

Analizując systemy obsługi PSZOK-ów funkcjonujące obecnie w Polsce oraz zakres dofinansowania w ramach regionalnych programach operacyjnych można wyznaczyć dwie modelowe opcje realizacji PSZOK-ów wraz z punktami napraw i punktów ponownego użycia:

- A. modernizacja i rozbudowa istniejącego PSZOK-u o punkt napraw i punkt ponownego użycia przez obecnego Organizatora/Operatora, w zależności od formy prawnej Operatora⁶ (spółkę wewnętrzną, spółkę zewnętrzną, zakład budżetowy lub związek komunalny),
- B. budowa nowego PSZOK-u wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia przez:
 - Organizatora (Gminę), po zakończeniu inwestycji przekazanie infrastruktury w drodze przetargu podmiotowi zewnętrznemu
 - Organizatora i Operatora, wybranego przez Gminę w formule Partnerstwie Publiczno-Prywatnym (realizacja zadania inwestycyjnego, pozyskanie dofinansowania i eksploatacja).

Jednak zadanie polegające na tworzeniu sieci napraw i punktów ponownego użycia w obecnym stanie prawnym nie jest zadaniem własnym gminy wprost wynikającym z ustawy o samorządzie gminnym czy ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie, tak więc trudno gminie powierzyć zadanie wykraczające poza gospodarkę komunalną swojemu podmiotowi wewnętrznemu (zakładowi budżetowemu czy spółce prawa handlowego), o czym wprost mówi art. 7 i 10 ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 827).

Do zadania polegającego na podejmowaniu działań wspierających ponowne użycie i przygotowanie do ponownego użycia odpadów, w szczególności poprzez:

- zachęcanie do tworzenia i wspierania sieci ponownego wykorzystania i napraw,
- stwarzanie zachęt ekonomicznych.

zobowiązuje organy administracji publicznej przepis art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy o odpadach. Zadanie, o którym mowa w ustawie o odpadach, nie mieści się w katalogu zadań, które mogą być finansowane z opłaty pobranej od mieszkańców za gospodarowanie odpadami komunalnymi (art. 6r ust. 2 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie). Oznacza to, że koszty funkcjonowania punktów napraw i punktów ponownego użycia JST musi pokrywać z dochodów innych niż opłata za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Każdy podmiot, który prowadziłby jednocześnie PSZOK oraz punkt napraw i punkt ponownego użycia musiałby prowadzić odrębną księgowość dla działalności obejmującej prowadzenie PSZOK-u i dla działalności obejmującej prowadzenie punktu napraw i punktu ponownego użycia.

Analiza słabych i mocnych stron modelowych opcji realizacji PSZOK-ów wraz z punktami napraw i punktów ponownego użycia.

0	Punkt 0 jest przyznawany, jeśli wariant w ogóle nie spełnia wybranego kryterium
1	Punkt 1 jest przyznawany, jeśli wariant w niewielkim stopniu spełnia wybrane kryterium
2	Punkt 2 jest przyznawany, jeśli wariant w umiarkowanym stopniu spełnia wybrane kryterium
3	Punkt 3 jest przyznawany, jeśli wariant w dużym stopniu spełnia wybrane kryterium

Lp.	nazwa kryterium	waga
-----	-----------------	------

⁶ Operator rozumiany jako podmiot, który obsługuje gminę (Organizatora) w zakresie odbioru lub odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych

1.	czasochłonność wdrożenia wariantu organizacyjnego	2
2.	kapitałochłonność wariantu organizacyjnego z punktu widzenia Organizatora gospodarki odpadami komunalnymi	3
3.	jakość świadczonych usług przez Operatora	4
4.	skuteczność recyklingu	4

Modernizacja i rozbudowa istniejącego PSZOK o punkt napraw i punkt ponownego użycia przez obecnego Organizatora (Operator: zakład budżetowy/związek komunalny)

Lp.	Nazwa kryterium	Przyznana punktacja
1.	czasochłonność wdrożenia wariantu organizacyjnego	wariant nie jest wykonalny organizacyjnie, nie można ani powołać związku komunalnego ani powierzyć zakładowi budżetowemu zadań wykraczających poza zakres zadań własnych gminy (punkt napraw i punkt ponownego użycia) - 0 pkt.
2.	kapitałochłonność wariantu organizacyjnego z punktu widzenia Organizatora gospodarki odpadami komunalnymi	wariant nie jest wykonalny organizacyjnie, nie można ani powołać związku komunalnego ani powierzyć zakładowi budżetowemu zadań wykraczających poza zakres zadań własnych gminy (punkt napraw i punkt ponownego użycia) - 0 pkt.
3.	jakość świadczonych usług przez Operatora	wariant nie jest wykonalny organizacyjnie, nie można ani powołać związku komunalnego ani powierzyć zakładowi budżetowemu zadań wykraczających poza zakres zadań własnych gminy (punkt napraw i punkt ponownego użycia) - 0 pkt.
4.	skuteczność recyklingu	wariant nie jest wykonalny organizacyjnie, nie można ani powołać związku komunalnego ani powierzyć zakładowi budżetowemu zadań wykraczających poza zakres zadań własnych gminy (punkt napraw i punkt ponownego użycia) - 0 pkt.

Modernizacja i rozbudowa istniejącego PSZOK o punkt napraw i punkt ponownego użycia przez obecnego Operatora (spółkę wewnętrzną)

Lp.	Nazwa kryterium	Przyznana punktacja
1.	czasochłonność wdrożenia wariantu organizacyjnego	wariant nie jest wykonalny organizacyjnie, spółka powołana przez JST do prowadzenia zadań z zakresu gospodarki komunalnej nie może prowadzić działalności wykraczającej poza zadania o charakterze użyteczności publicznej - 0 pkt.
2.	kapitałochłonność wariantu organizacyjnego z punktu widzenia Organizatora gospodarki odpadami komunalnymi	wariant nie jest wykonalny organizacyjnie, spółka powołana przez JST do prowadzenia zadań z zakresu gospodarki komunalnej nie może prowadzić działalności wykraczającej poza zadania o charakterze użyteczności publicznej - 0 pkt.
3.	jakość świadczonych usług przez Operatora	wariant nie jest wykonalny organizacyjnie, spółka powołana przez JST do prowadzenia zadań z zakresu gospodarki komunalnej nie może prowadzić działalności wykraczającej poza zadania o charakterze użyteczności publicznej - 0 pkt.
4.	skuteczność recyklingu	wariant nie jest wykonalny organizacyjnie, spółka powołana przez JST do prowadzenia zadań z zakresu gospodarki komunalnej nie może prowadzić działalności wykraczającej poza zadania o charakterze użyteczności publicznej - 0 pkt.

Modernizacja i rozbudowa istniejącego PSZOK o punkt napraw i punkt ponownego użycia przez obecnego Operatora (spółkę zewnętrzną)

Lp.	Nazwa kryterium	Przyznana punktacja
1.	czasochłonność wdrożenia wariantu organizacyjnego	wariant nie wymaga czasu na wdrożenie, realizacja możliwa bez konieczności ogłaszania nowego przetargu, konieczność zawarcia umowy wykonawczej z Operatorem - 3 pkt.
2.	kapitałochłonność wariantu organizacyjnego z punktu widzenia Organizatora gospodarki odpadami komunalnymi	wariant nie wymaga zaangażowania finansowego Organizatora: wkład własny na współfinansowanie projektu i na prace przygotowawcze zapewnia Operator - 3 pkt.
3.	jakość świadczonych usług przez Operatora	Operator jeśli będzie prowadził działalność z zakresu odbioru lub odbioru i zagospodarowania lub unieszkodliwiania odpadów, będzie angażował swoje moce produkcyjne głównie do obsługi działalności podstawowej - 2 pkt.
4.	skuteczność recyklingu	Operator jeśli będzie prowadził działalność z zakresu odbioru lub odbioru i zagospodarowania lub unieszkodliwiania odpadów, będzie angażował swoje moce produkcyjne głównie do obsługi działalności podstawowej - 2 pkt.

Budowa nowego PSZOK wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia przez: Organizatora (Gminę), po zakończeniu inwestycji przekazanie infrastruktury Operatorowi: podmiotowi zewnętrznemu

Lp.	Nazwa kryterium	Przyznana punktacja
1.	czasochłonność wdrożenia wariantu organizacyjnego	wariant wymaga czasu na wdrożenie, konieczność ogłaszania przetargu i zawarcia umowy wykonawczej z Operatorem, która będzie regulować sposób korzystania z majątku - 2 pkt.
2.	kapitałochłonność wariantu organizacyjnego z punktu widzenia Organizatora gospodarki odpadami komunalnymi	wariant wymaga zaangażowania finansowego Organizatora: wkład własny na współfinansowanie projektu i na prace przygotowawcze - 1 pkt.
3.	jakość świadczonych usług przez Operatora	Operator otrzyma do eksploatacji PSZOK wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia, będzie zainteresowany świadczeniem usługi na dobrym poziomie, co będzie zagwarantowane w umowie wykonawczej - 3 pkt.
4.	skuteczność recyklingu	Operator będzie zainteresowany rozwijaniem działalności, która będzie mogła generować dochód - 3 pkt.

Budowa nowego PSZOK wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia wspólnie przez Operatora i Organizatora w formule PPP do (realizacja zadania inwestycyjnego, pozyskanie dofinansowania i eksploatacja)

Lp.	Nazwa kryterium	Przyznana punktacja
1.	czasochłonność wdrożenia wariantu organizacyjnego	wariant wymaga czasu na przygotowanie i przeprowadzenie postępowania w formule PPP i zawarcia umowy o charakterze umowy wykonawczej - 1 pkt.
2.	kapitałochłonność wariantu organizacyjnego z punktu widzenia Organizatora gospodarki odpadami komunalnymi	wariant wymaga częściowego zaangażowania finansowego Organizatora, np.: wkład własny na współfinansowanie projektu po stronie Organizatora, a prace przygotowawcze zapewnia Operator - podmiot prywatny - 2 pkt.
3.	jakość świadczonych usług przez Operatora	Operator będzie zainteresowany świadczeniem usługi na wysokim poziomie, będzie to wynikać z umowy PPP - 3 pkt.
4.	skuteczność recyklingu	Operator będzie zainteresowany rozwijaniem zbytu używanych towarów, która będzie mogła generować dochód - 3 pkt.

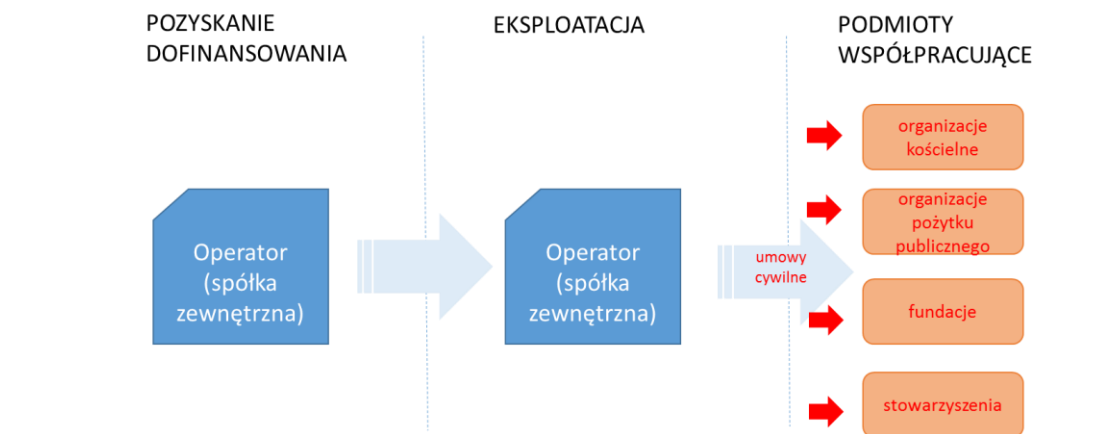
Podsumowanie punktowe

Lp.	Nazwa kryterium	Waga	Max. punktacja	modernizacja i rozbudowa istniejącego PSZOK o punkt napraw i punkt ponownego użycia przez obecnego Organizatora (Operator: zakład budżetowy/związek komunalny)	modernizacja i rozbudowa istniejącego PSZOK o punkt napraw i punkt ponownego użycia przez obecnego Operatora (spółkę wewnętrzną)	modernizacja i rozbudowa istniejącego PSZOK o punkt napraw i punkt ponownego użycia przez obecnego Operatora (spółkę zewnętrzną)	budowa nowego PSZOK'a wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia przez: Organizatora (Gminę), po zakończeniu inwestycji przekazanie infrastruktury Operatorowi: podmiotowi zewnętrznemu	budowa nowego PSZOK'a wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia wspólnie przez Operatora i Organizatora w formule PPP (realizacja zadania inwestycyjnego, pozyskanie dofinansowania i eksploatacja)
1	czasochłonność wdrożenia wariantu organizacyjnego	2	6	0	0	4	2	2
2	kapitałochłonność wariantu organizacyjnego z punktu widzenia Organizatora gospodarki odpadami komunalnymi	3	9	0	0	9	3	6
3	jakość świadczonych usług przez Operatora	4	12	0	0	8	12	12
4	skuteczność recyklingu	4	12	0	0	8	12	12
RAZEM		-	39	0	0	29	29	32

Wnioski

Rekomendowanymi modelami realizacji inwestycji polegającej na modernizacji i rozbudowie istniejącego PSZOK-u o punkt napraw i punkt ponownego użycia lub budowie nowego PSZOK-u- wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia są 3 rozwiązania, które pokazują, że Gminy powinny szukać podmiotów zewnętrznych, które będą zajmowały się obsługą PSZOK-ów, punktów napraw i punktów ponownego użycia.

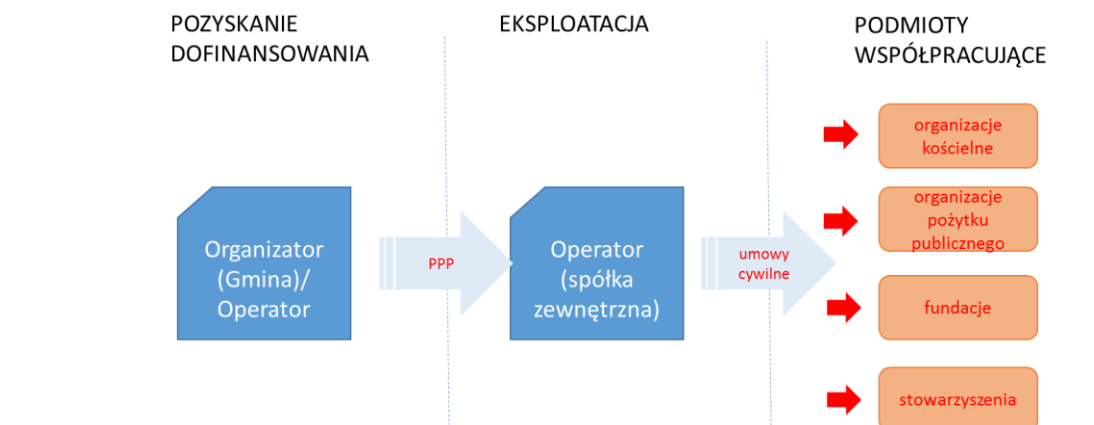
modernizacja i rozbudowa istniejącego PSZOK o punkt napraw i punkt ponownego użycia

budowa nowego PSZOK'a wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia

budowa nowego PSZOK'a wraz z punktem napraw i punktem ponownego użycia

Operator może współpracować z podmiotami, które z założenia nie są nastawione na osiąganie zysku, a ich działalność ma charakter niezarobkowy. Są wyjątki, fundacja może prowadzić działalność gospodarczą, w rozmiarach służących realizacji jej celów, organizacje pożytku publicznego mogą

prowadzić działalność pożytku publicznego odpłatną, która jeśli jest wyższa od tej, jaka wynika z kosztów tej działalności, jest działalnością gospodarczą.

Organizacja pożytku publicznego (OPP)

Status OPP może uzyskać organizacja pozarządowa (z wyjątkiem partii politycznych i należących do nich fundacji, związków zawodowych, organizacji pracodawców oraz samorządów zawodowych), jak również spółka kapitałowa powołana w celu niezwiązanym z prowadzeniem działalności gospodarczej, jeżeli prowadzi przez co najmniej dwa lata działalność w obszarach tzw. pożytku publicznego, które zostały określone ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ponadto organizacja musi spełniać dodatkowe kryteria, dotyczące m.in. jawności działania, kontroli w organizacji. Status OPP nadają organizacjom wydziały gospodarcze Krajowego Rejestru Sądowego sądów rejonowych odpowiednich dla adresu siedziby organizacji. Status ten jest nadawany na własny wniosek organizacji aspirującej, po sprawdzeniu jego formalnej i merytorycznej poprawności. Status ten może być odebrany wyłącznie na drodze sądowej.

Status OPP daje następujące przywileje:

- możliwość otrzymywania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych, które wybierają organizację, której chcą przekazać te środki za pomocą odpowiedniego wpisu w deklaracji PIT;
- zwolnienie od podatków: dochodowego od osób prawnych, od nieruchomości, od czynności cywilnoprawnych; oraz zwolnienie od opłat skarbowych i sądowych
- prawo do nieodpłatnego informowania o ich działalności przez jednostki publicznej radiofonii i telewizji.

Oprócz Krajowego Rejestru Sądowego obowiązek prowadzenia rejestru organizacji OPP i ogólnego nadzoru nad nimi spoczywa na Departamencie Pożytku Publicznego Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Ta sama instytucja ma również prawo do przeprowadzenia kontroli tych organizacji. Oprócz tego ustawa o OPP ustanowiła Radę Działalności Pożytku Publicznego oraz wojewódzkie, powiatowe i gminne rady działalności pożytku publicznego, które pełnią rolę organów doradczo-opiniujących.

Darowizny przekazane przez osoby fizyczne organizacjom pożytku publicznego podlegają odliczeniu od dochodu, zmniejszając podstawę opodatkowania.

Fundacja

Działalność dobroczynna, kulturowa, edukacyjna, związana z ochroną zdrowia, ochroną środowiska czy zabytków nie wyklucza prowadzenia przez fundację działalności gospodarczej. Ustawodawca wprowadził pewne ograniczenia w możliwości jej prowadzenia. Przede wszystkim fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów. Oznacza to, że działalność gospodarcza fundacji ma z jednej strony pozostawać w ścisłym związku z prowadzoną działalnością statutową, z drugiej jednak – nie może stanowić wyłącznego zadania fundacji. Efekty działalności gospodarczej mają zatem tylko uzupełniać środki przeznaczone na działalność statutową.

Decyzję fundatora o prowadzenie przez fundację działalności gospodarczej musi uwzględniać jej statut. Jeżeli natomiast takie postanowienia pojawiły się w okresie późniejszym, konieczne jest dokonanie odpowiednich zmian statutu. Pamiętać jednak należy, że zmiana statutu będzie możliwa jedynie wtedy, gdy zostało to uprzednio w nim przewidziane.

Podjęcie działalności gospodarczej przez fundację powoduje konieczność wpisania jej do rejestru przedsiębiorców w ramach Krajowego Rejestru Sądowego.

Fundacja chcącą prowadzić działalność gospodarczą zobowiązana jest do przeznaczenia na ten cel środków majątkowych wynoszących co najmniej 1000 PLN. Jest to kolejny warunek podjęcia działalności gospodarczej przez fundację.

Zatem istotą fundacji i zasadniczym jej celem jest prowadzenie działalności statutowej, a działalność gospodarcza ma jedynie tworzyć warunki realizacji celów statutowych i uzupełniać jej środki.

Stowarzyszenie

Stowarzyszenie to organizacja społeczna (zrzeszenie) powoływana przez grupę osób mających wspólne cele lub zainteresowania.

W Polsce specjalnymi odmianami stowarzyszeń, oddzielnie uregulowanymi w przepisach prawa i mającymi specjalne cele, są: partie polityczne, komitety wyborcze, związki wyznaniowe, organizacje pracodawców, związki zawodowe i cechy rzemieślnicze. Cechą wspólną wszystkich tych organizacji jest działalność niezarobkowa.

Ustawa Prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 210) wyodrębnia dwa główne rodzaje stowarzyszeń: stowarzyszenia oraz stowarzyszenia zwykłe. Stowarzyszenia, które podlegają rejestracji w KRS nazywa się czasami stowarzyszeniami rejestrowymi.

Stowarzyszenie (potocznie *stowarzyszenie rejestrowe*) posiada osobowość prawną, może zakładać terenowe jednostki organizacyjne, łączyć się w związki stowarzyszeń, przyjmować w poczet swych członków osoby prawne oraz korzystać z ofiarności publicznej i przyjmować dotacje od organów władzy państwowej i innych instytucji.

Do finalnego utworzenia stowarzyszenia ustawa wymaga jego zarejestrowania w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Majątek stowarzyszenia powstaje ze składek członkowskich, darowizn, spadków, zapisów, dochodów z własnej działalności, dochodów z majątku stowarzyszenia oraz ofiarności publicznej. Ustawa dopuszcza również możliwość prowadzenia przez tego typu zrzeszenia działalności gospodarczej, z której zyski przeznaczane mogą być tylko na działalność statutową stowarzyszenia. Ustawa nie wyklucza również możliwości otrzymywania przez stowarzyszenia państwowych dotacji.

Stowarzyszenia zwykłe mają charakter uproszczony. Nie posiadają one osobowości prawnej (choć z mocy ustawy mają zdolność prawną), a do ich założenia wystarczy działanie jedynie trzech osób, które muszą uchwalić regulamin (a więc nie statut) oraz przedstawiciela reprezentującego dane stowarzyszenie.

To stowarzyszenie, w przeciwieństwie do właściwego *stowarzyszenia*, nie podlega obowiązkowi rejestracji w KRS. Jednakże fakt założenia tego typu zrzeszenia musi być zgłoszony na piśmie organowi nadzorującemu właściwemu miejscowo.

Stowarzyszenie zwykle nie może powoływać terenowych jednostek organizacyjnych, łączyć się w związki stowarzyszeń, zrzeszać osób prawnych, prowadzić działalności gospodarczej.

Środki na działalność stowarzyszenia zwykłego mogą pochodzić ze składek członkowskich, darowizn, spadków, zapisów, dochodów z majątku stowarzyszenia, ofiarności publicznej (zbiórek publicznych) oraz z dotacji.

Organizacja kościelna

Kościół to określenie niektórych związków wyznaniowych, najczęściej chrześcijańskich. Kościół jako organizacja, gdy ma dojrzałą postać, jest wspólnotą religijną kierującą się własną doktryną religijną, sprawującą właściwy jej kult religijny, określającą zasady moralne i utrzymującą wewnętrzny ład prawny.

Może być podmiotem prawa lub działać bez takiej podmiotowości.

W Polsce mianem tym potocznie (w znaczeniu stosowanym w teologii chrześcijańskiej) określa się wspólnoty chrześcijańskie, choć termin ten współcześnie może się odnosić do wszystkich możliwych organizacji wyznaniowych (zarówno chrześcijańskich, jak i niechrześcijańskich).

Prawną rejestracją związków wyznaniowych w Polsce, w tym kościołów, zajmuje się minister właściwy do spraw wyznań religijnych, prowadzący *Rejestr kościołów i innych związków wyznaniowych*. Rejestracja stwarza podstawę prawną udziału związku wyznaniowego, w tym kościoła, w obrocie prawnym. Zgodnie z art. 25 Konstytucji RP rejestracja kościoła albo innego związku wyznaniowego nie jest konieczna, choć brak statusu zarejestrowanej wspólnoty religijnej pozbawia ją szeregu uprawnień.

Wpływ zakresu obrotu towarami używanymi w punktach napraw i punktach ponownego użycia na obciążenia podatkowe poszczególnych podmiotów biorących udział w obrocie używanymi odpadami komunalnymi, nadającymi się do ponownego użycia:

Podatek od darowizn – przekazywanie nieodpłatnie rzeczy ruchomych na rzecz osoby fizycznej z III grupy podatkowej, czyli niespokrewnionej z darczyńcą powyżej kwoty 4902 PLN jest opodatkowane podatkiem od spadków i darowizn,

Podatek od towarów i usług (VAT) – opodatkowaniem podlega odsprzedaż towarów używanych, czyli ruchomych dóbr materialnych nadających się do dalszego użytku – wysokość podatku naliczana jest od marży stanowiącej różnicę pomiędzy kwotą nabycia towaru używanego a kwotą jego sprzedaży,

Podatek dochodowy od osób prawnych – zwolnieniem przedmiotowym objęte są dochody organizacji pożytku publicznego, w części przeznaczonych na działalność statutową oraz dochody kościelnych osób prawnych, jednak każde nieodpłatne przekazanie rzeczy lub nieodpłatne świadczenie na rzecz osoby prawnej jest opodatkowane podatkiem CIT.

3.1.2 Organizacja punktów napraw i ponownego użycia przez organizacje pozarządowe - przykłady

Punkt napraw – przykład Repair Cafe w Pile

Na początku czerwca 2016 r. w Pile uruchomiono pierwszy w Polsce punkt „Repair Cafe”. Repair Cafe International to międzynarodowa inicjatywa skupiająca lokalne projekty pod hasłem: „Do wyrzucenia? Nie ma mowy!”. Taka działalność od lat z powodzeniem sprawdza się w krajach takich jak Niemcy, Francja czy Wielka Brytania, mając już ponad 1000 punktów w całej Europie.

W ramach tej inicjatywy mieszkańcy Piły co miesiąc, do wyznaczonych miejsc takich jak szkoły, centra handlowe mogą przynieść niesprawne sprzęty, tj. RTV i AGD, rowery, komputery, a także uszkodzone ubrania. Zaproszeni do współpracy fachowcy (elektryk, krawcowa, naprawa komputerów, ostrzenie noży i nożyczek oraz serwis rowerowy) bezpłatnie starają się naprawić przyniesiony przedmiot. Całe wydarzenie odbywa się w miłej, sąsiedzkiej atmosferze, przy kawałku ciasta i kubku kawy, co ma przekładać się nie tylko na aspekt podnoszenia świadomości ekologicznej przez naprawianie zamiast wyrzucania, ale również ma integrować lokalną społeczność.

Z obserwacji organizatorów tego spotkania jasno wynika, iż każde kolejne wydarzenie cieszy się coraz większym zainteresowaniem. Podczas pierwszego spotkania dokonano 19 napraw. Kolejne wydarzenia przyniosły niemal trzykrotność pierwotnego wyniku. Koszt organizacji jednorazowego spotkania wynosi 200-300 zł brutto.

Rysunek nr 32 Repair Cafe w Pile (fot. T.Wojciechowski)

Punkt sprzedaży – przykład „Składu charytatywnego” w Poznaniu

W większych miastach powstają również sklepy charytatywne, w których sprzedawane są rzeczy używane, zdadne do ponownego wykorzystania, dostarczone przez mieszkańców. Do takich sklepów głównie trafia odzież, obuwie, galanteria skórzana, ceramika, biżuteria, książki, zabawki, rękodzieła i ozdoby. Jednak w swoim obszarze działania są one nastawione na pomoc osobom potrzebującym, a aspekt prośrodowiskowy schodzi na dalszy plan.

W lipcu 2017 r. Caritas uruchomił w Poznaniu „Skład charytatywny”. Zarówno przedsiębiorstwa gospodarcze, jak i mieszkańcy Poznania mogą przynosić do Składu nowe i używane przedmioty, pozostawiając je tam na zasadach darowizny. Dochód ze sprzedaży tych rzeczy jest przeznaczany na cele charytatywne, głównie na wspomaganie jadłodajni dla ubogich czy organizowanie letniego wypoczynku dla dzieci pochodzących z rodzin o ciężkiej sytuacji materialnej.

Podobne sklepy funkcjonują również w innych dużych miastach (Warszawie, Krakowie, Toruniu) i są prowadzone przez fundacje czy stowarzyszenia. Powstaje ich w Polsce coraz więcej, jednak ich motorem działania są cele charytatywne. Działają na zasadach komercyjnych, a ich założeniem jest osiągnięcie jak najwyższych przychodów ze swojej działalności, które przeznaczają na cele statutowe.

Rysunek nr 33 Skład charytatywny w Poznaniu (fot. K. Terek)

Powszechne jest również korzystanie z Internetu jako źródła wyszukiwania punktów naprawczych/serwisowych. W Internecie można znaleźć dużo filmików, w jaki sposób samodzielnie dokonać napraw, tzw. DIY (do it yourself). Dużym zainteresowaniem cieszą się ponadto blogi czy fora internetowe, na których ludzie z pasją doradzają innym, jak można naprawić zepsute przedmioty, nadać im drugie życie.

Aktualnie mocno zauważalne jest społeczne zaangażowanie w proces naprawy i ponownego użycia. Wiąże się to z istniejącą modą na bycie „eko” czy posiadanie rzeczy, które już są sprawdzone. Dużą wagę przywiązuje się również do nadawania „drugiego życia” przedmiotom. Ten trend jest szczególnie widoczny w mediach – coraz popularniejsze stają się programy telewizyjne, które promują zasady ponownego użycia, naprawy sprzętów i uczą, jak samemu odnowić/naprawić daną rzecz.

Stworzenie punktów ponownego użycia czy punktów napraw i włączenie ich w system gospodarowania odpadami na terenie gminy, nie będzie miało istotnego znaczenia dla już istniejących przedsiębiorstw/sklepów, zajmujących się fachowo naprawą zepsutych sprzętów. Wskazane jest podjęcie prób wypracowania modelu współpracy (obustronne świadczenie usług), szczególnie w gminach wiejskich. Szczególnie pod kątem ekonomicznym należy przeanalizować takie współdziałanie.

3.2 Przykłady sieci napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami funkcjonujących w innych krajach Unii Europejskiej.

Poniżej zostały przedstawione modele sieci napraw i ponownego użycia funkcjonujące w krajach Unii Europejskiej. Analizą objętych zostało 6 krajów: Austria, Niemcy, Belgia, Holandia, Szwecja, Wielka Brytania.

Szczegóły dotyczące gospodarki odpadami każdego z tych państwa zostały przedstawione w punkcie 2.6. opracowania.

3.2.1 Austria

Centra napraw oraz punkty ponownego użycia są bardzo popularne w Austrii, która jest europejskim liderem w tej dziedzinie. Pierwsze takie inicjatywy pojawiły się na początku lat 90-tych, ubiegłego wieku. Każdy land związkowy posiada sieć centrów napraw oraz punktów „drugie życie”. Odpady zbierane są głównie poprzez system PSZOK, reperowane są przez sieć napraw a następnie trafiają do sprzedaży.

Sieć napraw jest intensywnie promowana online. Opracowano i zbudowano wiele stron internetowych, na których można:

- oferować swoje usługi naprawcze,
- szukać takich usług,
- skorzystać z poradnika napraw.

Przykładowe strony: www.reparaturfuehrer.at, www.reparaturnetzwerk.at, na których reklamowane są również wydarzenia propagujące zrównoważany rozwój. Ponadto można znaleźć informacje dotyczące szkoleń i warsztatów dot. naprawy sprzętu, mebli itp. Witryny takie są prowadzone zarówno przez administrację publiczną, jak i przez organizacje charytatywne czy stowarzyszenia.

Revital – punkt „drugie życie” i centrum napraw

Revital oznacza rewitalizację w celu ponownego użycia. To marka określająca produkty, którym można dać „drugie życie”. Przedmioty w dobrym stanie są gromadzone przez sieć 108 punktów znajdujących się w centrach recyklingu kraju związkowego Górnej Austrii. Są tam zbierane, sortowane, przetwarzane w kwalifikowanych zakładach (centrach napraw) i w razie możliwości odnawianie. Następnie trafiają do sprzedaży, jako towary o certyfikowanej jakości w atrakcyjnych cenach.

W roku 2016 w kraju związkowym Górnej Austrii zebrano 4 359 Mg do ponownego użycia, z których większa część była sprzedawana w 21 sklepach Revital. Liczba obiektów handlowych stale się powiększa, średnio rocznie otwiera się kolejne 3-4 sklepy.

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

W ramach powtórnego wykorzystania/sprzedaży przedmiotów organizacja LAVU działająca na rzecz gospodarki odpadami Górnej Austrii współpracuje ze stowarzyszeniami/fundacjami non-profit działającymi w celu społecznym. Fundacje pokrywają koszty najmu i zatrudnienia, a utrzymują się z dochodów uzyskanych ze sprzedaży towarów przekazanych bezpłatnie od LAVU. W takich obiektach najczęściej zatrudniane są osoby wykluczone z rynku pracy.

Niektóre ze sklepów zlokalizowane zostały przy punktach selektywnego zbierania odpadów. Funkcjonują one również przy istniejących centrach napraw, w miejscach atrakcyjnych handlowo, takich jak: centra miast, przy głównych drogach. Wszystkie obiekty są zlokalizowane na terenach miejskich z liczbą mieszkańców od 5 500 do 200 000 os.

LAVU zużyte przedmioty naprawia/odnawia we własnym zakresie w 7 centrach naprawczych zlokalizowanych na terenie Górnej Austrii (przy dużych miastach Wels, Linz i Steyr). Funkcjonowanie tych centrów napraw finansowane jest ze środków LAVU. Organizacja pokrywa również koszty zatrudnienia osoby wykluczonej z rynku pracy, ale na okres nie dłuższy niż 9 miesięcy. Po tym terminie zatrudniana jest kolejna osoba. Celem takiego działania jest przeszkolenie jak największej liczby pracowników oraz aktywizację na rynku pracy.

1 kwietnia 2016 r. kraj związkowy Górnej Austrii powołał projekt wsparcia finansowego dla sklepów ponownego użycia oraz centrum napraw. Aby uzyskać dofinansowanie należy przygotować i złożyć odpowiedni wniosek. Środki są dostępne do wyczerpania lub do zakończenia terminu projektu tj. do 31 grudnia 2019 r.

Do projektu może przystąpić:

- instytucja non-profit,
- przedsiębiorstwo społeczno-gospodarcze,
- organizacja posiadające licencję od LAVU.

Kwota dofinansowania może być przekazana na:

- stworzenie sklepu Revital,
- stworzenie centrum napraw dla produktów ponownego użycia,
- działające co najmniej 5 lat istniejące już sklepy Revital i centra napraw.

Koszty kwalifikowalne:

- dostosowanie infrastruktury,
- szkolenia,
- wyposażenie sklepu/warsztatu,
- zakup kasy fiskalnej,
- pojemniki do zbierania i przechowywania,
- materiały reklamowe,
- pojazdy transportowe.

Koszty niekwalifikowalne:

- osobowe,
- eksploatacyjne,

- gruntu/lokalu.

Kwota dofinansowania (kwoty netto):

- utworzenie centrum napraw; do 75% kosztów inwestycji, nie więcej niż 50 000 euro,
- utworzenie sklepu Revital na podstawie umowy licencyjnej; do 60% kosztów inwestycji, nie więcej niż 35 000 euro,
- dla organizacji współpracujących już z Revital - utworzenie nowego punktu sprzedaży; do 60% kosztów inwestycji, nie więcej niż 20 000 euro,
- doposażenie, modernizacja istniejących od co najmniej 5 lat sklepów, centrów napraw; 70% kosztów inwestycji, maksymalnie 3000 euro, minimalnie 1000 euro,
- zakup pojazdów transportowych do 40% kosztów inwestycji, maksymalnie 5000 euro na pojazdy używane i 10 000 euro na pojazdy nowe.

Warunki uzyskania dofinansowania:

- minimalny czas eksploatacji 5 lat,
- praca minimum 30 godzin tygodniowo,
- składanie corocznych sprawozdań do LAVU,
- nowe pojazdy z emisją spalin Euro 6,
- używane pojazdy – pierwsza rejestracja w roku 2014, norma spalin co najmniej euro 5.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów w sieci napraw i ponownego użycia produktów

Przeznaczone do sprzedaży towary są kompletne i nieuszkodzone oraz gotowe do użytku i bezpieczne (półroczna gwarancja jest przekazywana na sprzęt i urządzenia elektryczne). Dla przykładu cena pralki waha się od 50-180 euro.

Towar można wymienić/zwrócić w ciągu czterech tygodni (w przypadku uzasadnionej reklamacji). Osoby, które chcą przekazać przedmioty nadające się do ponownego użycia mogą zamówić ich bezpłatny odbiór z domu (usługa dostępna pod wskazanym numerem telefonu). Przedmioty te mogą zostać przyniesione przez mieszkańców bezpośrednio do sklepu, które otwarte są od poniedziałku do piątku w godz. 9:00-17:00. Sklepy wychodząc naprzeciw mieszkańcom i chcąc ułatwić im zbieranie przedmiotów oferują bezpłatne kartony Revital o wymiarach (510 x 280 x 410). Należy do nich zbierać przedmioty, które z całym kartonem można następnie przynieść do sklepu.

W ramach działalności takich punktów zbierane są następujące kategorie produktów:

- urządzenia elektryczne (małe i duże), z wyłączeniem lodówek,
- urządzenia z ekranem: monitory i telewizory, laptopy i notebooki,
- meble,
- artykuły wyposażenia gospodarstwa domowego,
- sprzęt sportowy i rekreacyjny.

Wartość dodana projektu:

- ponowne wykorzystanie odpadów pozwala oszczędzać zasoby i zmniejszać wpływ na środowisko w zrównoważony sposób,
- osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy znajdują możliwość zatrudnienia,
- tanie, zrewitalizowane używane towary spełniają standardy jakości pod względem prawidłowego funkcjonowania, kompletności, czystości i bezpieczeństwa.

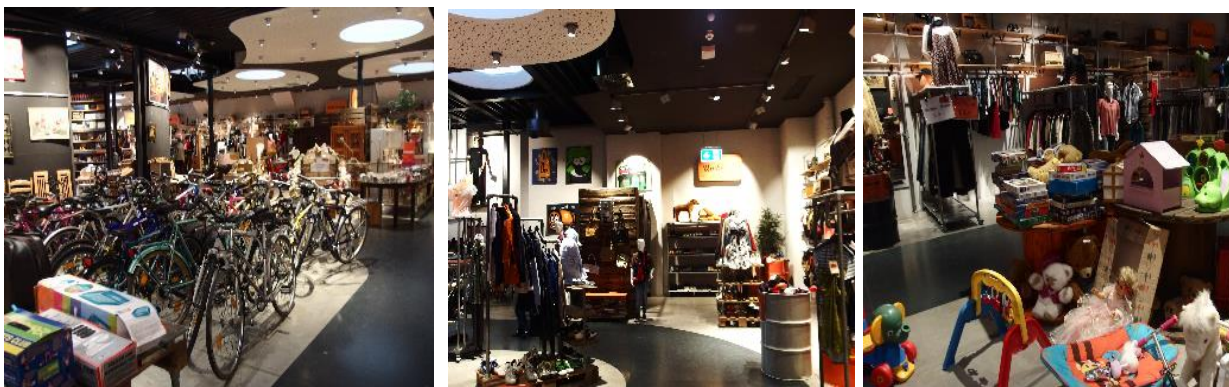
48er Tandler Wienermarkt – punkt „drugie życie”

Zapobieganie powstawaniu odpadów i przygotowanie do ponownego użycia to jeden z zasadniczych celów polityki ochrony środowiska prowadzonej w Wiedniu. 48er Tandler oznacza po przetłumaczeniu „rynek staroci”, na którym można znaleźć szeroki asortyment artykułów m.in.: gospodarstwa domowego, odzieży, książek, sprzętu sportowego. Ponadto projekt ten ma wydźwięk społeczny oraz w znacznym stopniu przyczynia się do zapobiegania powstawania odpadów. 48er Tandler Wienermarkt to nowoczesny sposób na zakup dobrej jakości funkcjonalnych produktów po rozsądnych cenach. Każdego roku do marketu przekazywane jest około 130 000 przedmiotów do ponownego użycia. Ponadto trafiają tu zaginione rzeczy z terenu miasta, które nie znalazły swojego właściciela. Dzięki temu rocznie około 300 Mg odpadów nie trafia do dalszego zagospodarowania, ale zyskuje ponownych właścicieli.

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

48er Tandler – sklep z rzeczami używanymi - prowadzi departament środowiska Miasta Wiednia (MA 48). Cały projekt utrzymywany jest z przychodów generowanych ze sprzedaży, magistrat jedynie udostępnia bezpłatnie lokal.

Sklep znajduje się na peryferiach centrum miasta i zajmuje powierzchnię ok. 900m². Jego wystrój jest bardzo nowoczesny, nawiązujący do tematyki zrównoważonego rozwoju, część wyposażenia to odpady, których funkcja została zupełnie zmieniona, np. wanna jako sofa itp.

Rysunek nr 34 48er Tandler Wienermarkt – sklep z rzeczami używanymi w Wiedniu (fot. P.Szadziejewicz)

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych odpadów

Przedmioty nadające się do użytku mieszkańcy mogą pozostawić w specjalnie do tego celu przeznaczonych kontenerach (Tandler-Box), które znajdują się w 16 PSZOK-ach w granicach miasta

Wiednia. Warunkiem jest by pozostawione rzeczy były czyste, zadbane, zdatne do użytkowania lub wymagały niewielkiej naprawy.

Rysunek nr 35 Tandler-Box fot. P.Szadzewicz)

Przedmioty akceptowane do sprzedaży:

- zabawki: gry planszowe, zabawki pluszowe, puzzle, książki dla dzieci, modele samochodów, lalki, klocki, dziecięcy sprzęt sportowy itp.
- *Wytyczne: Tylko czyste, kompletne towary. W przypadku gier planszowych opakowanie powinno być zamknięte na przykład gumką.*
- odzież ale tylko czysta,
- urządzenia elektryczne: magnetowid/DVD z pilotem, płaskie ekrany, komputery i akcesoria komputerowe, konsole do gier itp.,
- książki,
- płyty CD i DVD,
- naczynia kuchenne: naczynia, garnki, patelnie itp.,
- artykuły sportowe: sanki, rolki, rowery, wózki, rakiety, pojazdy trójkołowe, narty itp.,
- narzędzia i urządzenia pochodzące z gospodarstwa domowego (niewielkie AGD),
- instrumenty muzyczne,
- meble.

W Tandler-Box-ach nie należy zostawiać:

- lodówek,
- fotelików samochodowych,
- zdemontowanych mebli,
- brudnych, niekompletnych przedmiotów,
- żywności.

Dodatkowo w każdym z punktów ustawione są odnowione i przerobione stare budki telefoniczne, w których odwiedzający mogą zostawić lub zabrać ze sobą książki.

Rysunek nr 36 Przykład budki telefonicznej użytej na PSZOK do zbierania i dystrybucji książek (fot. P.Szadzewicz)

Przekazywane do kontenera ustawionego w PSZOK-u przedmioty są wstępnie sprawdzane pod względem kompletności oraz funkcjonowania. Część przedmiotów, których naprawa przewyższa wartość produktu są unieszkodliwiane. Zebrane towary są odsprzedawane lub przekazywane organizacjom charytatywnym.

Przed ekspozycją towary są sprawdzane i pogrupowane tematycznie a następnie trafiają na półki sklepowe:

- akcesoria: torebki, szale, nakrycia głowy,
- zdjęcia, plakaty, obrazy,
- książki: encyklopedie, powieści, książki dla dzieci i komiksy,
- sprzęt elektryczny i elektroniczny: sprzęt elektryczny i elektroniczny jest sprzedawane wyłącznie po sprawdzeniu bezpieczeństwa przez Centrum Demontażu i Recyklingu (DRZ), który daje roczną gwarancję,
- naczynia i AGD: garnki, przedmioty dekoracyjne, donice,
- instrumenty: gitary, perkusja,
- odzież i obuwie: dla kobiet, mężczyzn i dzieci; galanteria skórzana,
- meble,
- muzyka i film: płyty winylowe, płyty CD i DVD,
- zabawki: zabawki pluszowe, puzzle, gry,
- artykuły sportowe: rowery, wrotki, narty, łyżwy, deski snowboardowe, kaski,
- zaopatrzenie dla zwierząt: skrzynie transportowe, klatki, drapak, akwaria, miseczki do karmienia,
- produkty z gadżetami MA48.

Dokonując zakupu klient akceptuje regulamin działania punktu, jego warunki i postanowienia. Gwarancją objęty jest jedynie sprzęt elektryczny i elektroniczny sprzedawany na terenie obiektu, który jest sprawdzony pod kątem bezpieczeństwa. Przy jego zakupie klient otrzymuje pisemną, roczną gwarancję. Wydział Miasta MA 48 zapewnia jedynie miejsce sprzedaży dla tego typu sprzętu. Ich naprawa prowadzona jest w centrum przez zewnętrzną jednostkę, która widnieje na wydanej gwarancji. To do niej też należy kierować wszelkie reklamacje i roszczenia (po okazaniu paragonu). Rowery oraz części rowerowe zostały profesjonalnie przygotowane do ponownego wykorzystania i nie podlegają gwarancji, podobnie jak cały pozostały asortyment sklepu. Powodem tego, jest fakt, iż pochodzą one z tzw. drugiej ręki, noszą ślady użytkowania i nie są wolne od wad. Dlatego też wszelkie gwarancje, poza sprzętem, zostały wykluczone. MA 48 nie sprzedaje tych produktów po cenie rynkowej, ale przekazuje je „po kosztach”, który nie odpowiada rzeczywistej wartości. W związku z tym nie ma możliwości wymiany lub zwrotu. Klient nie ma prawa do roszczenia z tytułu gwarancji wobec producenta towarów lub roszczeń wobec importera z tytułu odpowiedzialności za produkt.

Sklep jest czynny od środy do soboty w godzinach 10:00-18:00. Płatność można dokonać gotówką, kartą debetową lub kartą kredytową. Często organizowane są akcje promocyjne np. „dzisiaj płyty CD - 50%” lub „kup 3 zapłać za 2” itp. Przykładowe ceny produktów:

- porcelanowa zastawa do kawy – 190 euro,
- porcelanowa lalka – 10 euro,
- żelazko z roczną gwarancją – 10 euro,
- meble ogrodowe z technorattan – 30 euro,
- rakietka tenisowa – 3 euro,
- kieliszek do wina 1-2 euro.

3.2.2 Niemcy

Na terenie Niemiec idea ponownego użycia odpadów jest silnie rozpowszechniona. W dużych miastach funkcjonują strony internetowe, na których można umieszczać miejsca napraw oraz znaleźć porady dotyczące naprawy i renowacji. Istnieją również warsztaty, gdzie za niewielką opłatą można we własnym zakresie korzystając z dostępnych narzędzi naprawić daną rzecz. Na miejscu pracuje wyszkolony personel, który służy pomocą w razie potrzeby. Popularne są sklepy z używanymi przedmiotami oraz osiedlowe pchle targi.

Punkty napraw i ponownego użycia są przeważnie organizowane przez władze lokalne ale tylko w dużych jednostkach miejskich. W mniejszych gminach i punktach są one organizowane nielicznie, co po części wynika z analizy i braku uzasadnienia ekonomicznego takiego działania. Jednak gminy te prowadzą kampanie edukacyjne dot. zapobiegania powstawania odpadów oraz przekazują mieszkańcom (przez strony internetowe, ulotki) informacje o możliwości oddania niepotrzebnych ale sprawnych przedmiotów dla określonych jednostek i fundacji.

Punkty „drugie życie” i centrum napraw w Hamburgu

Hamburg to miasto w północnych Niemczech z blisko 1,8 mln mieszkańcami. Na terenie miasta funkcjonuje 12 PSZOK-ów, przez które zbierane są odpady nadające się do ponownego użycia. Mieszkaniec sam decyduje, co chce przekazać do kontenera przeznaczonego na ten cel. Przedmioty

mogą być również przekazywane bezpośrednio w punktach „drugie życie” lub są odbierane na telefon od mieszkańca. Na terenie miasta rozmieszczonych zostało 120 pojemników do zbiórki odzieży i obuwia w celu ich ponownego wykorzystania. Dodatkowo w Hamburgu działają dwa punkty „drugie życie” - markety STILBRUCH (w Wandsbek i Altona) oraz centrum napraw.

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

Wszystkie miejsca prowadzi oraz obsługuje powołana w tym celu przez miasto spółka miejska. Spółka prowadzi też stronę internetową, która jest platformą do bezpłatnej wymiany przedmiotów. Finansowanie spółki pochodzi z przychodów uzyskiwanych ze sprzedaży przedmiotów oddanych przez mieszkańców miasta Hamburg. Przedmioty, które są oddawane w PSZOK-ach, w sklepach czy wrzucane do specjalnych pojemników przekazuje się do centrum napraw, gdzie są sortownie, czyszczone, odnawiane i naprawiane. Codziennie do sklepów przyjeżdża około 5-6 ciężarówek z przedmiotami z PSZOK-ów.

Obydwa sklepy zlokalizowane zostały na obrzeżach centrum miasta, na północ oraz zachodzie. Dwa markety mają łączną powierzchnię wynoszącą 3000 m², z czego około 150 m² w jednym z nich przeznaczone zostało na sprzedaż odzieży i obuwia (ok. 2000 sztuk asortymentu). Odzież jest dokładnie sortowana, a część, która nie nadająca się do sprzedaży przerabiana jest na ścierki do czyszczenia.

Punkt napraw, powierzchni ok. 70 m² powstał w Hamburgu został otwarty w 2008 r. po kilku latach funkcjonowania sklepów z używanymi rzeczami. Został zlokalizowany przy jednym ze sklepów a powodem jego utworzenia była duża liczba przedmiotów, które wymagały niewielkich napraw. Na terenie centrum napraw pracuje dwóch wykwalifikowanych pracowników, techników którzy posiadają doświadczenie w naprawie sprzętu oraz kilka osób zatrudnionych do pomocy i obsługi.

Rysunek nr 37 Sklep "drugie życie" Stilbruch od zewnątrz (fot. Stilbruch)

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych przedmiotów

Do punktów przyjmowane są:

- tekstylia: zasłony, koce, pościel, obrusy,
- zdjęcia: akwarele, odbitki, fotografie,
- książki: encyklopedie, powieści, książki dla dzieci i komiksy,
- sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- artykuły wyposażenia wnętrz: wazon, obrazy, lustra, doniczki,
- oświetlenie: lampy,

- naczynia i AGD,
- instrumenty muzyczne,
- odzież i obuwie dla kobiet, mężczyzn i dzieci, akcesoria odzieżowe: torebki, szale, nakrycia głowy,
- meble,
- płyty winylowe, płyty CD i DVD,
- zabawki: zabawki pluszowe, puzzle, gry,
- artykuły sportowe: rowery, wrotki, narty, łyżwy.

Przy zakupie sprzętu elektrycznego i elektronicznego udzielana jest przez spółkę roczna gwarancja. Pozostałe towary nie są objęte zabezpieczeniem. Klient podpisuje oświadczenie, iż zapoznał się ze stanem przedmiotu i go akceptuje.

Przykładowe ceny sprzedawanych produktów:

- książki - 1-3 euro,
- stylowa lampa - 15 euro,
- torba golfowa z kijami - 29 euro,
- meblościanka - 75 euro,
- skórzany fotel - 39 euro,
- drewniane łóżko do sypialni – rozmiar king size - 68 euro,
- lampa wysoka stojąca - 12 euro,
- drewniany stół z 4 krzesłami - 25 euro,
- pralka - 59 euro,
- rower - 59 euro.

Płatność kartą jest możliwa od zakupów powyżej wartości 10 euro, poniżej tej kwoty przyjmowana jest tylko gotówka. Po zakupie przedmiotów wielkogabarytowych mogą być one przechowywane na magazynie sklepu przez kolejne trzy dni, w oczekiwaniu na transport. Każdy kolejny dzień jest płatny 5 euro.

Godziny otwarcia dla obu adresów: poniedziałek – sobota 10:00-18:00.

Punkty „drugie życie” i centrum napraw w mieście Marburg

Marburg to miasto położone w zachodnich Niemczech o ludności 75000 mieszkańców. Na terenie miasta funkcjonuje jeden PSZOK. Punktami „drugie życie” zarządza spółka Praxis, w której 51% udziałów posiada organizacja działająca na rzecz pracy i edukacji mieszkańców, 43% miasto Marburg i 6% Miasto Stadttallendorf (gmina przy Marburgu z liczą ludności na poziomie niecałych 22 000).

Prowadzenie punktów, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

W ramach swojej działalności spółka Praxis prowadzi:

- sklep z używanymi meblami oraz artykułami gospodarstwa domowego,
- sklep z odzieżą i obuwem,
- sklep ze zużytym sprzętem elektrycznym.

Działanie spółki pokrywane jest z darowizn od mieszkańców oraz z przychodów uzyskiwanych ze sprzedaży używanych przedmiotów.

Przy sklepie z używanymi meblami oraz sprzętem funkcjonuje warsztat naprawczy, który zatrudnia specjalistów od napraw oraz osoby celem ich przeszkolenia i wprowadzenia na rynek pracy. Wszystkie trzy sklepy zlokalizowane są w jednej dzielnicy miasta, która sąsiaduje z centrum Marburga.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych przedmiotów

Sklep z meblami sprzedaje używane, dobrze zachowane meble i artykuły gospodarstwa domowego po niskich cenach. Pracownicy są szkoleni w zakresie montażu i demontażu mebli oraz ich naprawy. Do sprzedaży przyjmowane są: meble tapicerowane, szafki, regały, półki, krzesła i stoły, meble biurowe, łóżka, ale również książki, porcelana.

Sklep z odzieżą sprzedaje i przyjmuje wszelką odzież oraz obuwie dla mężczyzn, kobiet oraz dzieci.

Sklep ze zużytym sprzętem posiada w asortymencie: pralki, suszarki, kuchenki elektryczne, lodówki, telewizory, odkurzacze, sprzęt Hi-Fi, lampy, monitory, małe urządzenia elektryczne.

Roczna gwarancja wydawana jest jedynie na urządzenie elektryczne. Pozostałe przedmioty przekazywane są odpłatnie bez zabezpieczenia.

Wybrane rodzaje produktów można przywieźć na PSZOK, bezpośrednio do danego marketu lub zamówić bezpłatny odbiór z domu.

Market ze sprzętem elektrycznym jest czynny: poniedziałek-piątek 10:00-19:00, sobota 10:00-17:00. Sklep z odzieżą jest czynny poniedziałek-czwartek 08:30-14:00. Sklep z meblami: poniedziałek-piątek 9:00-18:00, sobota 9:00-16:00.

3.2.3 Belgia

Belgię przepełniają „pchle” targi, sklepy second hand oraz markety z antykami, co czyni ten kraj jednym z najpopularniejszych w Europie w zakresie zakupu używanych przedmiotów.

W centrach ponownego użycia przedmioty są sortowane, sprawdzane, czyszczone oraz w razie potrzeby naprawiane. Szacunkowo około 15% przekazanych od mieszkańców przedmiotów nie nadaje się do dalszej odsprzedaży czy użytkowania i jest poddawana unieszkodliwieniu. W sklepach ponownego użycia towary są odsprzedawane po bardzo korzystnej cenie. Niektóre z takich sklepów przekształciły się w modne „domy towarowe” mebli, ubrań, książek, zabawek, sprzętu itp.

Oddawanie do ponownego użytku i nadawanie przedmiotom drugiego życia to nie tylko dbałość o środowisko, ale również tworzenie miejsc pracy. Takie centra i punkty pełnią bardzo ważną funkcję – znajdują zajęcie dla osób, które mają małe szanse w znalezieniu zatrudnienia na rynku pracy. Punkty te stanowią integralną część gospodarki społecznej kraju. Większość takich inicjatyw tworzona jest przez fundacje/stowarzyszenia non-profit. Zwraca się uwagę, aby przedmioty trafiały do odpowiednich organizacji opatrzonej specjalnym znakiem, który potwierdza ich autentyczność w działalności społecznej. Przekazywane na cel społeczny darowizny mogą być w 45% odliczane od podatku.

Oxfam – punkty „drugie życie”

Oxfam to organizacja pozarządowa działająca na całym świecie. Oxfam stara się znaleźć praktyczne, innowacyjne sposoby, aby wyrwać ludzi z ubóstwa oraz zapewnić im rozwój. Swoje działania skupia głównie wokół Krajów Trzeciego Świata oraz uchodźców. W Belgii jeden z jej oddziałów prowadzi sieć sklepów oraz sklep internetowy dając odpadom „drugie życie”.

Prowadzenie punktów „drugie życie”, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

Na terenie Belgii znajduje się 46 sklepów Oxfam (w tym sklepy specjalistyczne: księgarnie, sklepy vintage) oraz prawie 600 pojemników na tekstylia oznaczone znakiem Oxfam.

Oxfam finansuje się z darowizn pieniężnych oraz z zysków ze sprzedaży przedmiotów oddawanych przez ludzi. W organizacji zatrudnia się przede wszystkim osoby wykluczone społecznie. Dużym wsparciem dla fundacji jest również wolontariat (w samej Belgii działa 1500 wolontariuszy). Działalność stowarzyszenia umożliwia osobom znajdującym się w niekorzystnej sytuacji uzyskanie podstawowych produktów po niskich cenach oraz dostępu do rynku pracy. Oxfam odgrywa ważną rolę w pobudzaniu solidarności w społeczeństwie belgijskim.

Sklepy second hand lokalizowane są w centrach miasta lub w ich bezpośrednim pobliżu, znajdują się również w większych dzielnicach handlowych aglomeracji oraz przy głównych drogach w mniejszych miejscowościach. Sklepy z używanymi przedmiotami mieszczą się w wynajmowanych lokalach, mają na wyposażeniu meble i stojaki, jakie można spotkać w innych sklepach. Poza towarem nie różnią się niczym od przeciętnych obiektów tego typu.

Rysunek nr 38 Jeden ze sklepów Oxfam (fot. Oxfam)

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych przedmiotów

Większość przedmiotów sprzedawanych przez organizację pochodzi z darowizn od osób fizycznych lub firm. Przedmioty można pozostawić w sklepach Oxfam, w pojemnikach (tylko tekstylia) lub podczas specjalnych akcji. Jeżeli mieszkaniec posiada większą ilość, może zadzwonić do Oxfam i zamówić bezpłatny obiór oddawanych przedmiotów.

Oferowane przedmioty są starannie sortowane przez wolontariuszy, a następnie sprzedawane w sklepach z używanymi przedmiotami za niewielką cenę. Pracownicy zostają uprzednio przeszkoleni w zakresie sortowania oraz wyceny poszczególnych typów przedmiotów. Niesprzedane rzeczy są poddawane recyklingowi, tak aby zmniejszyć ilość odpadów.

Sklepy Oxfam przyjmują:

- odzież i obuwie w dobrym stanie (w tym retro lub vintage),
- torebki i akcesoria,
- biżuterię,
- nośniki muzyki (CD, DVD), instrumenty muzyczne itp.,
- komputery,
- akcesoria gospodarstwa domowego: ręczniki kuchenne, zastawy stołowe, obrusy, prześcieradła, poduszki, przedmioty dekoracyjne,
- gry i zabawki,
- meble,
- książki,
- telefony komórkowe, w ramach projektu wydobywania surowców z odpadów komunalnych, produkty te nie są dalej odsprzedawane - odzyskiwane z nich są metale, a pozostała część jest unieszkodliwiana.

Nie należy przynosić:

- zniszczonych, niekompletnych, brudnych lub niebezpiecznych przedmiotów,
- komputerów starszych niż 5 lat,
- przedmiotów, które nie mogą być sprzedawane ze względów bezpieczeństwa lub prawodawstwa.

Komputery przed sprzedażą są najpierw sprawdzane i w razie potrzeby usprawniane. Oxfam daje 12-miesięczną gwarancję na ten sprzęt. Pełny zestaw PC (komputer, klawiatura, myszka, płaski ekran) kosztuje w granicach 120-175 euro.

Godziny otwarcia lokali są takie jak w sklepach z nieużywanymi produktami: poniedziałek – piątek 10:00-17:30 lub 18:00, sobota 10:00-16:00. Dzień wolny w niedzielę jest obowiązkowy.

Oxfam stało się głównym graczem w recyklingu tekstyliów w Belgii, zagospodarowując do tej pory 3500 Mg wyrobów włókienniczych rocznie.

Kringwinkel – punkty „drugie życie” i centrum napraw

Kringwinkel to stowarzyszenie działające non-profit. Zatrudniając 5400 pracowników stało się liderem w zatrudnieniu osób wykluczonych społecznie, co jest celem nadrzędnym oraz misją tej organizacji.

Rysunek nr 39 Sortowanie przedmiotów w jednym z magazynów

Prowadzenie centrum napraw, punktów „drugie życie”, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

Kringwinkel prowadzi 135 sklepów z używanymi przedmiotami oraz 30 centrów napraw, głównie w północnej części Belgii (region Flandrii). Sprzedaż jest wspomagana sklepem internetowym oraz aukcjami internetowymi. Fundacja finansuje się głównie ze sprzedaży używanych przedmiotów. W 2016 r. zebrano 73 000 ton towarów, z czego połowa została odsprzedana w sklepach. Z tej masy 42% rzeczy dostarczyli mieszkańcy i firmy, 22% odebrano bezpośrednio z domów i firm, zaś 36% pozyskano z PSZOK-ów. Ościenne gminy współpracują z Kringwinkel, aby zmniejszyć ilość powstających odpadów. Jeśli mieszkaniec przyniesie użyteczne rzeczy do PSZOK i pozostawi w specjalnym kontenerze, Kringwinkel je stamtąd odbierze. W tym celu Kringwinkel otrzymuje od miasta zapłatę.

Średnio każdy Flamand kupuje co roku 5 kg używanych produktów. Do 2022 roku fundacja chce tę ilość podnieść do 7 kg na mieszkańca.

Wszystkie przedmioty trafiają do jednego z 30 magazynów – centrów napraw, gdzie są dokładnie sprawdzane oraz czyszczone. Osoby zatrudniane są najpierw szkolone, jak sortować i sprawdzać dostarczane rzeczy. W każdym z takich miejsc znajduje się centrum napraw sprzętu oraz rowerów. Przedmioty, które zostają uznane za odpad są rozebrane, a ich części odpowiednio posegregowane. Sprzęt i rowery są naprawiane, a zakurzone przedmioty takie jak artykuły gospodarstwa domowego są czyszczone (np. w zmywarkach). Następnie produkty są wyceniane (najdroższe są rzeczy vintage oraz retro). Przykładowo czajnik elektryczny kosztuje 3 euro, a w stylu retro już 7 euro.

Rysunek nr 40 Centrum napraw (źródło: Kringwinkel)

Jeśli oddany sprzęt okazuje się zepsuty, jest naprawiany w centrum napraw Kringwinkiel. Wówczas przy zakupie używanego sprzętu otrzymuje się roczną gwarancję. Podobnie jest w przypadku rowerów. W sklepach można płacić gotówką, kartą lub bonami. Można również zamówić transport do domu za niewielką opłatą.

Obiekty znajdują się w centrach miast, w dzielnicach handlowych, przy głównych drogach. Mają wygląd i wyposażenie zwyczajnych sklepów. Niejednokrotnie sklepy Kringwinkiel działają jako wielkie centra handlowe mieszczące się w kilkupoziomowych obiektach. Przykładowo tak jest w Antwerpii.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych przedmiotów

Używane przedmioty można pozostawić w sklepach lub zamówić bezpłatny odbiór z domu. Rzeczy muszą być czyste, nieuszkodzone, kompletne. Jedynie sprzęt i rowery mogą być uszkodzone i w złym stanie, gdyż będzie on zreperowany w centrum napraw.

Rysunek nr 41 Przykładowy wygląd wnętrza sklepu

Przedmioty, które są przyjmowane w punktach i przekazywane do naprawy/sprzedaży:

- duże urządzenia gospodarstwa domowego (pralka, suszarka, lodówka, zamrażarka itp.),
- małe urządzenia gospodarstwa domowego (kuchenka mikrofalowa, ekspres do kawy, żelazo, płyta itp.),
- urządzenia multimedialne (telewizor, sprzęt hi-fi, komputer itp.),
- oświetlenie,
- rowery,
- tekstylia,
- dekoracje wnętrz (wazony, świeczniki, figurki itp.),
- artykuły gospodarstwa domowego (kubki, talerze, zastawy, sztuczce itp.),
- zabawki dziecięce (klocki, gry, piłki itp.),
- meble,
- książki.

Produkty, które nie są przyjmowane:

- potencjalnie niebezpieczne bądź niezdrowe, np. broń, farby, kleje, tusze, opony,
- żywność, napoje i inne produkty z datą ważności,
- wyroby z kości słoniowej, pióra ptaków tropikalnych – w celu ochrony zagrożonych gatunków,

- przedmioty stanowiące własność intelektualną lub posiadające prawa autorskie, np. skopiowane filmy, muzyka, fałszywe produkty.

Kringwinkiel posiada również sklepy typu outlet z używanymi przedmiotami. Od 2013 r. powstało 5 takich obiektów pod nazwą Kilometr. Trafiają tu przedmioty, które nie zostały sprzedane w zwykłym sklepie otrzymując ostatnią szansę. Tutaj kupuje się towary na kilogramy lub metry, po okazjnych cenach.

Godziny otwarcia wszystkich punktów są takie same jak w innych sklepach: poniedziałek-piątek 10:00-18:00, sobota 10:00-16:00, niedziela nieczynne.

Les Petits Riens – punkty „drugie życie” i centrum napraw

To fundacja skupiająca się na opiece nad dziećmi znajdującymi się w trudnej sytuacji oraz walcząca z bezdomnością osób dorosłych. Fundację można wesprzeć przez darowizny pieniężne, przekazanie przedmiotów, zapisy w testamencie lub w formie wolontariatu. Organizacja pomaga corocznie 1,5 tys. osobom z terenu Belgii. Działa na podobnych zasadach jak Oxfam. Posiada sieć pojemników na tekstylia oraz 30 sklepów, zarówno w dużych, jak i mniejszych miastach Belgii. Różnica pomiędzy fundacjami polega na tym, iż ta ostatnia przyjmuje większy asortyment używanych przedmiotów:

- tekstylia: ubrania, pościel, ręczniki, obrusy itp.,
- porcelanę, szkło, ceramikę,
- książki,
- rowery,
- wózki i zabawki dziecięce,
- meble,
- sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- komputery, nośniki informacji.

Nie ma w zasadzie żadnych ograniczeń. Mieszkańcy mogą przynieść wszystko, co uznają za wartościowe do oddania. Jeżeli towar jest niesprawny, np. rower, można poprosić o wycenę naprawy. Naprawami zajmują się osoby zatrudnione oraz wolontariusze organizacji. Na zreperowane przedmioty udzielana jest roczna gwarancja.

Inne działania wspierające ponowne użycie produktu

Na terenie Belgii niepotrzebne ubrania można również oddawać do specjalnych boksów w sieciowych sklepach. Z kolei fundacja Convivial zaopatruje domy uchodźców w meble oraz sprzęt (za darmo odbierają przedmioty z domu). Istnieje wiele portali internetowych, na których można pożyczyć lub wymienić się towarami. Bruksela opracowuje projekt nowego centrum ponownego użycia, gdzie określone typy odpadów zostaną ponownie wykorzystane (odpady wielkogabarytowe, domowy sprzęt elektryczny i elektroniczny, wkłady atramentowe, drukarki itp.). W tym celu spółka miejska zajmująca się odpadami nabyła powierzchnię 6000 m² w jednej z dzielnic Brukseli. Zostaną stworzone tam biura dla firm zajmujących się polityką społeczną, by mogły rozwijać swoją działalność. Pomieszczenia zostaną wyposażone w przedmioty z recyklingu.

Vintage Market w Brukseli

Koncepcja marketu Vintage powstała 5 lat temu. Obecnie obiekt zlokalizowany jest w ogromnej, stylowej hali, dając miejsce 60 sklepom z używanymi rzeczami. Market jest otwarty w każdą pierwszą niedzielę miesiąca, w godzinach 12:00-19:00 i każdorazowo blisko 2500 odwiedzających. Popularność wynika m.in. z mody na przedmioty typu vintage. Tendencja na towary używane rośnie również wraz ze świadomością ekologiczną mieszkańców. Chętni do sprzedaży swoich rzeczy muszą wysłać e-mail wraz z opisem oraz zdjęciami tego, co będzie sprzedawane. Po weryfikacji zgłoszenia, osoba jest powiadamiana, czy będzie mogła wystawić artykuły podczas targu. Jest to bezpłatna usługa, wstęp na market dla mieszkańców i innych chętnych jest również bezkosztowy. Inicjatywa jest utrzymywana z najmów, jakie przy okazji wydarzenia płacą restauracje i bary wynajmujące górne piętra hali.

Rysunek nr 42 Vintage market w Brukseli

3.2.4 Holandia

Założenia

Aby przyspieszyć przejście do gospodarki o obiegu zamkniętym, ważne jest, aby członkowie społeczeństwa podjęli działania zmierzające do wprowadzenia zasad zrównoważonego rozwoju także w obszarze konsumpcji oraz użytkowania produktów i przedmiotów codziennego użytku.

Rząd holenderski podjął szereg działań zmierzających do wprowadzenia modelu zrównoważonej konsumpcji obejmujących m.in.:

- opracowanie przejścia do wzorców zrównoważonej konsumpcji w oparciu o badania związane z postawami konsumentów,
- wzmocnienie roli sektora handlu detalicznego, sklepów organizacji charytatywnych (np. sklepów z używaną odzieżą) i firm zajmujących się naprawami produktów;
- wykorzystanie siły sprawczej rządu, m.in. w zakresie kreowania nowego ustawodawstwa do tworzenia gospodarki o obiegu zamkniętym.

Sektor sprzedaży detalicznej, sklepy organizacji charytatywnych oraz punkty napraw

W chwili obecnej wdrażanie działań związanych z ponownym użyciem produktów odbywa się w największym stopniu przez sklepy organizacji charytatywnych oraz punkty napraw. Prowadzone są analizy w jakim stopniu i w jakim obszarze działalności wzmacniać istniejące struktury.

Sektor detaliczny jest ważnym partnerem, jeśli chodzi o propagowanie i wdrażanie wzorców zrównoważonej konsumpcji. W sektorze detalicznym istnieją największe możliwości, aby oferta produktów na półkach była zrównoważona, a zrównoważony wybór był łatwy i atrakcyjny dla konsumentów. Takie działania muszą być jednak połączone ze wsparciem finansowym dla produktów, które można wskazać jako zrównoważone i sprzyjające wprowadzaniu gospodarki o obiegu zamkniętym.

W porozumieniu z sektorem detalicznym dokonano oceny roli, jaką mogą odegrać działania w jego obszarze we wdrażaniu modelu zrównoważonej konsumpcji.

Wiele inicjatyw, które mogłyby wspierać rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym ma ograniczone możliwości rozwoju z uwagi na szereg ograniczeń często natury pozafinansowej, takich jak przepisy, pozwolenia, możliwości finansowania.

Aby rozpoznawać i przewyższać te pozafinansowe ograniczenia, rząd Holandii utworzył program Green Deal, tzw. „Zielony kontrakt”. Program jest wspólną inicjatywą Ministerstwa Gospodarki, Infrastruktury i Środowiska oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Wnioskodawca, który może być przedsiębiorcą, organizacją branżową lub organizacją pozarządową, przedstawia swój pomysł na biznes, przeszkody, które stoją na drodze i potencjalne rozwiązania dla nich. Jeśli inicjatywa stwarza szanse powodzenia i przyczynia się do rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym, strona rządowa podpisuje dobrowolne porozumienie (zielony kontrakt) z organizacją inicjującą, aby współpracować przez okres dwóch do trzech lat w celu wdrożenia. W ramach porozumienia planowane przedsięwzięcie jest poddawane intensywnej ocenie prawnej w odniesieniu do ustawodawstwa krajowego i unijnego. Proponowana inicjatywa musi być zgodna z celami polityki zrównoważonego rozwoju, być opłacalna (lub mieć taką możliwość) i powinna być w stanie uzyskać wyniki wdrożenia w ciągu trzech lat.

Takie porozumienia zostały już zawarte w obszarze działań związanych z rozwojem i wzmocnieniem sieci sklepów organizacji charytatywnych oraz rozwojem sieci punktów napraw.

Repair Cafe (www.repaircafe.org)

W Holandii, podobnie jak w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Belgii, intensywnie rozwija się system Repair Cafe, które stają się coraz bardziej popularne.

Repair Cafe są miejscami spotkań społeczności lokalnych. W Repair Café udostępniane są narzędzia i materiały, które umożliwiają dokonać napraw różnych produktów. Dotyczy to ubrań, mebli, urządzeń elektrycznych, rowerów, naczyń, sprzętu domowego, zabawek itp. W Repair Cafe dostępni są eksperci-wolontariusze, którzy pomagają w naprawach określonych grup produktów.

Repair Cafe poza stwarzaniem możliwości napraw określonych produktów jest także miejscem integracji społecznej gdzie można napić się kawy lub herbaty, uzyskać informacje o sprawach lokalnych, o sposobach postępowania z odpadami, produktach przyjaznych środowisku.

Pomysł Repair Café został zainicjowany przez Martine Postma. Od 2007 r. prowadzi ona działania wspierające zrównoważony rozwój na poziomie lokalnym. Martine zorganizowała pierwszą w Amsterdamie restaurację Repair Café, 18 października 2009 r. Pomysł okazał się wielkim sukcesem. To skłoniło Martine do założenia w roku 2011 Fundacji Repair Café. Jest to organizacja non-profit,

zapewniającą profesjonalne wsparcie lokalnym grupom w Holandii i innych krajach, które chcą założyć własny punkt – Repair Café.

Na całym świecie funkcjonuje obecnie ponad 1.300 kawiarni typu Repair Café, z czego 800 w Holandii, Niemczech i Belgii. Repair Café nie konkuruje z profesjonalnymi punktami napraw.

Główne zasady tworzenia Repair Café to:

- Inicjatywa powinna być prowadzona na zasadzie dobrowolności i działalności niekomercyjnej pod nazwą Repair Café;
- W reklamie i komunikacji dotyczącej lokalnej Repair Cafe, w celu uzyskania dodatkowych informacji, zawsze należy kierować się na stronę <http://repaircafe.org>.

3.2.5 Szwecja

Szwecja nieustannie wprowadza nowe rozwiązania, aby zminimalizować ilość odpadów trafiających, do składowania lub do termicznego przekształcania. Stąd w PSZOK można pozostawić przedmioty nadające się do użytku lub wymagające niewielkiej naprawy.

Szwedzka organizacja Avfall Sverige (skupiająca zarówno publiczne jak i prywatne organizacje działające w sektorze gospodarki odpadami) wraz z gminami prowadzi wspólną kampanię zapobiegania powstawania odpadów i promocji ponownego użycia. Akcja promuje zrównoważoną konsumpcję i korzyści, jaki osiąga środowisko oraz społeczeństwo przez naprawę, udostępnianie i ponowne użycie przedmiotów. Długoterminowym celem kampanii jest zmniejszenie ilości odpadów oraz wypracowanie zrównoważonej konsumpcji jako dobrego zwyczaju.

W Szwecji powszechnym zjawiskiem jest współpraca gmin z różnymi organizacjami i przedsiębiorcami w celu ponownego wykorzystania odpadu. W 2013 r. szwedzka firma odzieżowa H&M została zaangażowana w projekt, którego założeniem jest, że do każdego sklepu obywatele mogą przynosić zużytą odzież, bez względu na markę, jakość czy stan. Za pozostawione przedmioty otrzymują kupon rabatowy na zakupy nowych tekstyliów w sklepie. Zużyta odzież jest sprawdzana i przekazywana do sklepów typu „second hand” lub przerabiana na ściereczki do czyszczenia, poddawana recyklingowi na włókna tekstylne, które są używane na przykład w produkcji materiałów izolacyjnych. Inicjatywa aktualnie ma zasięg międzynarodowy - została rozszerzona na inne kraje europejskie, w których działa H&M. W tym celu firma powołała fundację, która zarządza dochodem ze sprzedaży na cele społeczne. Fundacja współpracuje również z Instytutem w Hongkongu, który opracowuje technologie recyklingu włókien tekstylnych. Misją jest, aby nowe produkty można było w 100% poddać recyklingowi i stworzyć z nich nowy produkt.

Dotychczas w akcji zebrano ponad 40 000 Mg odzieży, w założeniu jest uzyskanie poziomu 25 000 Mg odzieży rocznie do roku 2020 r.

Ponadto Szwecja wprowadziła zwolnienie z podatku VAT od wszelkich usług napraw przedmiotów: pralek, obuwia, odzieży, rowerów, komputerów itp.

ReTuna Aterbruksgalleria – punkt „drugie życie” i centrum napraw

ReTuna Aterbruksgalleria to centrum handlowe w miejscowości Eskiltuna (70 tys. mieszkańców) w środkowej Szwecji dedykowane wyłącznie przedmiotom „z drugiej ręki”. Łączy tradycyjne centrum recyklingu z centrum handlowym, dzięki czemu osoby odwiedzające mogą zarówno pozostawić tu niepotrzebne im przedmioty, jak i nabyć towary w sklepach. Jest to pierwsza taka inicjatywa w Szwecji i jedyna taka na świecie.

Dodatkowo w obiekcie znajduje się kawiarnia, restauracja, powierzchnia wystawiennicza, sala konferencyjna oraz uczelnia badająca procesy recyklingu. ReTuna to coś więcej niż centrum recyklingu i handlowe w jednym. Organizowane są tu warsztaty, seminaria oraz wykłady dotyczące zrównoważonego rozwoju.

Rysunek nr 43 Galeria ReTuna (fot. ReTuna)

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

Przedmioty do naprawy lub ponownego użycia mieszkańcy pozostawiają w dwóch funkcjonujących w mieście centrach recyklingu (typu PSZOK), których działanie finansowane jest z opłaty za gospodarowanie odpadami pobieranej od mieszkańców.

Opłata roczna od gospodarstwa domowego w zabudowie wielorodzinnej wynosi 482 zł*, na którą składa się opłata stała + opłata za cotygodniowy odbiór odpadów około 420 zł*. W zabudowie jednorodzinnej roczny koszt to 774 zł* – opłata stała + 2782 SEK 1170 zł* za transport odpadów.

ReTuna Aterbruksgalleria została otwarta w 2015 r. przy działającym od lat centrum recyklingu, na zachodnich peryferiach miasta. Utworzono 50 miejsc pracy na potrzeby napraw oraz handlu. Centrum recyklingu oraz handlowe jest prowadzone przez spółkę miejską.

Galerie utrzymują się z czynszu od osób wynajmujących powierzchnię na sklepy. Towar dostarczany do sklepów jest bezpłatny. Jedyne koszty jakie wynajmujący jest zobowiązany opłacać to koszt najmu i koszt zatrudnienia pracowników. W roku 2017 roczny czynsz za 1m² wynosił 420 zł*. W roku 2018 będzie to kwota 588 zł*.

Czynsz obejmuje:

- darmowe dostawy przedmiotów z „drugiej ręki” przekazane przez mieszkańców,
- darmowe naprawy, czyszczenie, odnawianie przedmiotów,
- marketing i promocja centrum handlowego,
- dostęp do kuchni, sanitariatów,

- zarządzanie nieruchomością: przyłącza energetyczne, hydrauliczne, ogrzewanie, miejsce parkingowe, bezpłatne wi-fi,
- opłaty za wodę i ogrzewanie,
- opiekę kierownika obiektu,
- podatek od nieruchomości.

Opłaty poza czynszem:

- sprzątanie sklepu, sprzątanie zawarte w czynszu obejmuje jedynie wspólne obszary publiczne,
- zużycie energii elektrycznej,
- wyposażenie sklepu: meble, wieszaki itp.,
- obsługa sklepu,
- magazyn,
- ubezpieczenie.

Wizyty klientów centrum handlowego są liczone i raportowane. Wynajmujący sklepy muszą zgłaszać do kierownika raz w miesiącu liczbę sprzedanych przedmiotów. Następnie raz w roku przesyłane jest zestawienie do miasta o liczbie przedmiotów, którym udało się nadać „drugie życie”.

W roku 2016 ReTuna Återbruksgalleria osiągnęła przychód w wysokości 3,4 mln zł*.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych przedmiotów

Osoby odwiedzające pobliskie centrum recyklingu lub drugie centrum recyklingu (typu PSZOK) miasta pozostawiają przedmioty w wyznaczonym do deponowania magazynie. Na miejscu przeszkolony personel wybiera, co nadaje się do sprzedaży, przedmioty nienadające się do naprawy i sprzedaży pozostają w PSZOK-u. Następnie wyselekcjonowany towar trafia do jednego z 12 sklepów. Pracownicy poszczególnych butików sprawdzają ponownie przedmioty i decydują, co ma zostać naprawione, odnowione, a co może trafić od razu do handlu. Część przedmiotów trafia do warsztatu, następnie ponownie do sklepu. Sklepy są pogrupowane według specjalizacji asortymentu na meble, zabawki, komputery i sprzęt audio, odzież i obuwie, rowery, narzędzia ogrodnicze, materiały budowlane. Wszystko sprzedawane w tym miejscu jest używane.

Sklepy i asortyment oferowany na terenie centrum handlowego:

1. Ama Outlet – sprzedaje materiały budowlane: drzwi, okna, sanitariaty, płytki ceramiczne itp. Dodatkowo sklep służy fachową pomocą w temacie remontów.
2. Second Hans Sztokholm Stadmission – sklep prowadzony przez fundację działającą przy stolicy Szwecji sprzedający: odzież, obuwie, tekstylia, dywany, obrazy, książki.
3. ReBuyke – fundacja sprzedająca artykuły sportowe i ogrodnicze. Pomagają również w łatwiejszych naprawach rowerów na miejscu bez opłat. Dochód wspomaga bezrobotnych z Eskiltuna w znalezieniu zatrudnienia.
4. Vicargo – firma prywatna, oferująca usługi przewozowe, przeprowadzki.
5. RaTuna Design – meble i dekoracje.
6. Sma Busar – zabawki i artykuły dziecięce.
7. Compute – IT – komputery, sprzęt audio.
8. Rebox – pudła do przeprowadzki.
9. Kok & Hem – artykuły kuchenne.

10. Re: Pets – artykuły dla zwierząt.
11. Ecoflor – meble ogrodowe, doniczki, kwiaty.
12. Remoda – wyposażenie wnętrz.

Godziny otwarcia centrum ReTuna: poniedziałek-piątek 10:00-19:00, sobota i niedziela 10:00-15:00.

Ebbes Hörna - punkt „drugie życie”

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

Sklep „drugie życie” prowadzony jest przez stowarzyszenie powołane przez kościół w Goteborgu, który dzięki miastu pozyskuje przedmioty do dalszej odsprzedaży. Towar jest pozyskiwany przez sieć PSZOK-ów miasta Goteborg. Dochód ze sprzedaży przekazywany jest na cel społeczny wyznaczany w porozumieniu z miastem. Organizacja posiada 8 sklepów na terenie Goteborga i otaczających ją gmin, w tym jeden na terenie wyżej opisywanego centrum recyklingu Alelyckan (punkt 2.6.2 opracowania). Pozostałe obiekty są zlokalizowane przy głównych ulicach oraz w centrum miasta.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych przedmiotów

Przedmioty można pozostawiać we wszystkich centrach recyklingu w Goteborgu. Większe ilości i gabaryty należy przywozić do punktu Alelyckan. Przekazywane przedmioty powinny być czyste oraz sprawne, fundacja nie prowadzi punktu napraw. Zebrane rzeczy są sprawdzane pod względem dalszej użyteczności, są sortowane i dystrybuowane pomiędzy sklepy. Przedmioty, które nie nadają się do dalszej odsprzedaży są przekazywane do wyspecjalizowanych firm celem ich recyklingu/unieszkodliwienia. Sklepy wspomagają się pracą wolontariuszy. Osoby mające problem z zatrudnianiem mogą tutaj odbyć szkolenie zawodowe, które opłacane jest przez miasto. Ponadto w sklepach Ebbes Hörna, mieszkaniac mogą zamówić bezpłatny transport do domu zakupionych przedmiotów.

Godziny otwarcia sklepów: w dni powszednie od 10:00 do 18:00, w soboty i niedziele 10:00-22:00.

W sklepach sprzedawane są:

- meble,
- sprzęt sportowy,
- książki,
- artykuły elektryczne i elektroniczne,
- zabawki,
- odzież i obuwie,
- małe artykuły gospodarstwa domowego.

Centrum napraw Returhset i punkt „ponownego użycia”

Punktów napraw pod nazwą Returhuset znajduje się wiele na terenie Szwecji. Każda większa miejscowość posiada takie miejsce. Różnią się między sobą formą własności (gmina, spółka komunalna lub firma prywatna), finansowaniem, asortymentem czy wyposażeniem, ale cel pozostaje ten sam - wprowadzenie produktu do ponownego użycia. Punkt typu Returhset został szczegółowo

przedstawiony w punkcie 2.6.5. dotyczącym PSZOK-ów w Szwecji (punkt działający przy PSZOK Alelecykan).

Prowadzenie, finansowanie, lokalizacja, wyposażenie

Przykładowo punkt napraw Returhuset działający na terenie PSZOK Alelyckan, prowadzony jest przez miasto Goteborg. Na terenie obiektu znajduje się niewielka kawiarnia z ekologiczną żywnością, sezonowo sprzedawane są tam również rośliny ogrodowe. Punkt napraw oferuje również szkolenia zawodowe dla osób poszukujących pracy, które są dofinansowane przez miasto.

Zadaniem punktu jest samofinansowanie się, gdzie przychód stanowią fundusze ze sprzedaży naprawionych towarów. Nadwyżka z przychodów przekazywana jest na cele społeczne.

Zasady funkcjonowania, godziny otwarcia, rodzaje przyjmowanych przedmiotów

Produkty do naprawy i późniejszej sprzedaży pozyskiwane są przez sieć PSZOK-ów w Goteborgu. W obiekcie naprawiane są przedmioty, ale również produkowane nowe z surowców wtórnych. Ceny za towary są ustalane na podstawie wypracowanych modeli. Przykładowo, koszt naprawionego roweru dla osoby dorosłej wynosi 800-2500 SEK (336- 1050 zł*). Odsprzedawane produkty są objęte roczną gwarancją.

W Returhuset sprzedawane są głównie:

- meble,
- artykuły wyposażenia wnętrz,
- rowery.

Godziny otwarcia kawiarni i sklepu: wtorek-piątek 10-16, sobota-niedziela 11-16

7

3.2.6 Wielka Brytania

Sektor działalności związanej z ponownym użyciem w Wielkiej Brytanii jest obecnie bardzo dobrze rozwinięty z uwagi na istniejące preferencje instytucjonalne i finansowe wspierające organizacje pozarządowe i charytatywne, które w największym stopniu są zaangażowane w tę działalność.

Dostępne są szacunki (LGA – Local Government Association 2013) wskazujące, że ponowne użycie ok. 600 000 Mg różnych produktów i materiałów pozwoliło na oszczędności roczne na poziomie wyższym niż 60 mln GBP opłaty składowiskowej (landfill tax), i równocześnie na oszczędności na poziomie ok. 375 mln GBP związane z wprowadzeniem tych produktów z powrotem na rynek.

Rozwój strategii związanych z ponownym użyciem jest obecnie często hamowany przez niedostosowane do nowych uwarunkowań przepisy dotyczące zamówień publicznych. Prowadzone są prace zmierzające do niezbędnych korekt tych przepisów.

⁷ * wg średniego kursu 1 SEK / 0,42 zł

Istotnym elementem wpływającym na wzrost ponownego użycia ma postawa władz lokalnych. Tam gdzie relacje pomiędzy tzw. trzecim sektorem są przyjazne odnotowywany jest znaczący wzrost poziomu użycia i aktywności społecznej związanej z tą działalnością. Uzupełnieniem tej współpracy musi być także współdziałanie sektorów publicznego i trzeciego z sektorem prywatnym.

Działalność związana z powtórным użyciem to domena organizacji charytatywnych. W Anglii sektor charytatywny jest bardzo dobrze rozwinięty. Wymagania formalne związane z założeniem organizacji charytatywnej są niewielkie. Organizacje charytatywne rozwijają swoją działalność w sektorze ponownego użycia przez prowadzenie sklepów charytatywnych (charity shops). Z działalnością sklepów charytatywnych łączy się również działalność punktów napraw. Dla sklepów charytatywnych obowiązuje „0” stawka podatku VAT, ponadto na taką działalność można uzyskać do 80% obniżki podatku.

Produkty, na których koncentruje się obecnie działalność związana z powtórным użyciem to tekstylia, meble, sprzęt elektryczny i elektroniczny, rowery.

Oddawanie używanej odzieży, mebli, gier komputerowych, książek, różnych innych nieprzydatnych już danej osobie artykułów do sklepów charytatywnych to utrwalone już zachowanie mieszkańców Wielkiej Brytanii. Takie przekazane produkty są czyszczone, ewentualnie w razie potrzeby naprawiane i wystawiane na sprzedaż.

Praktycznie nawet w niewielkich miastach istnieją 2 - 3 tego typu sklepy o różnym profilu, w większych miastach na głównej ulicy jest ich nawet kilkanaście. O skali tej działalności może świadczyć ilość sklepów charytatywnych z odzieżą, których w Wielkiej Brytanii jest ponad 10 000. W roku 2016 w Anglii i Walii działało ponad 150 tys. organizacji charytatywnych. Roczny przychód sektora charytatywnego wyniósł ok. 73 mld. GBP.

Inne kierunki działalności związanej z ponownym użyciem w Wielkiej Brytanii to działalność sklepów sieci CEX, które skupują i sprzedają używaną elektronikę.

Wielka Brytania jest jednym z liderów w zakresie internetowej sprzedaży detalicznej, której udział przekracza 15% całej sprzedaży. Znaczna część sprzedawanych artykułów to produkty używane sprzedawane na takich platformach jak Gumtree czy eBay.

W Wielkiej Brytanii, podobnie jak w Belgii, Holandii Niemczech i Belgii, intensywnie rozwija się system Repair Cafe, które stają się coraz bardziej popularne, aczkolwiek ich rola w Wielkiej Brytanii nie jest tak znacząca jak w innych krajach z uwagi na funkcjonowanie sieci sklepów charytatywnych. W Wielkiej Brytanii działa ok. 50 Repair Cafe.

3.2.7 Zagadnienia ogólne

Problematyka wspierania ponownego wykorzystania produktów i przygotowania do działań związanych z ponownym wykorzystaniem jest przedmiotem regulacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów. W ślad za przepisami unijnymi problematyka ta pojawiła się także w polskim prawie odpadowym. W preambule wspomnianej dyrektywy wskazano, iż „Rada potwierdziła, że naczelnym priorytetem w gospodarce

odpadami powinno być zapobieganie ich powstawaniu oraz że ponowne wykorzystanie i recykling materiałów powinny mieć pierwszeństwo przed odzyskiem energii z odpadów, o ile i tylko w takim zakresie, w jakim są to najbardziej ekologiczne z dostępnych metod”. Z kolei w myśl art. 11 tej dyrektywy, „Państwa członkowskie podejmują odpowiednie środki w celu wspierania ponownego wykorzystania produktów i przygotowania do działań związanych z ponownym wykorzystaniem, zwłaszcza poprzez zachęcanie do tworzenia i wspieranie sieci ponownego wykorzystania i napraw, wykorzystanie instrumentów ekonomicznych, kryteriów udzielania zamówień, celów ilościowych lub inne środki”.

Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

- „odpady” oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć, lub do których pozbycia został zobowiązany;
- „ponowne użycie” oznacza jakiegokolwiek proces, w wyniku, którego produkty lub składniki niebędące odpadami są wykorzystywane ponownie do tego samego celu, do którego były przeznaczone;
- „przygotowanie do ponownego użycia” oznacza procesy odzysku polegające na sprawdzeniu, czyszczeniu lub naprawie, w ramach, których produkty lub składniki produktów, które wcześniej stały się odpadami, są przygotowywane do tego, by mogły być ponownie wykorzystywane bez jakichkolwiek innych czynności przetwarzania wstępnego.

Zgodnie z Załącznikiem IV wspomnianej dyrektywy, do środków, które mogą mieć wpływ na fazę konsumpcji i użytkowania, należy zaliczyć „Propagowanie ponownego użycia lub naprawy wyrzucanych produktów lub ich składników, w szczególności przez stosowanie środków edukacyjnych, ekonomicznych, logistycznych i innych, takich jak wspieranie lub tworzenie akredytowanych sieci napraw i ponownego użycia, zwłaszcza w regionach gęsto zaludnionych”.

Zgodnie z art. 6r ust. 2 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z pobranych opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi gmina pokrywa koszty funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi, które obejmują koszty:

- 1) odbierania, transportu, zbierania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych;
- 2) tworzenia i utrzymania punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych;
- 3) obsługi administracyjnej tego systemu;
- 4) edukacji ekologicznej w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi.

W ramach powyższego (a także fakultatywnych zadań określonych w art. 6r ust. 2a-2c) nie mieszczą się sieci napraw. Nawet gdyby taka sieć (lub raczej punkt) działała w ramach punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych to nie byłoby możliwe pokrycie jej kosztów z tej opłaty, gdyż zakres działania punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych wynika bezpośrednio z ich nazwy i nie może być rozszerzony o innego rodzaju działalność (w tym przypadku niezwiązaną już z odpadami komunalnym, a produktami lub częściami produktów niebędącymi odpadami).

W związku z tym postulować należy zmianę art. 6r ust. 2 o poszerzenie kosztów funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi o koszty tworzenia i prowadzenia punktów oraz sieci napraw. Propozycja dodania pkt 5 w ust. 2 art. 6 r o następującej treści:

"5) tworzenia i prowadzenia punktów oraz sieci ponownego wykorzystania i napraw".

3.2.8 Sieć ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami

W polskim prawodawstwie pod pojęciem „ponownego użycia” rozumie się działanie polegające na wykorzystywaniu produktów lub części produktów niebędących odpadami ponownie do tego samego celu, do którego były przeznaczone (art. 3 ust. 1 pkt 18 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach). Przyjąć w tym miejscu należy założenie, iż produkty oddawane do sieci mają charakter produktów, a nie odpadów. Ich posiadacz nie pozbywa się ich, lecz oddaje do dalszego wykorzystania. Weryfikacja, czy produkt nadaje się do dalszego wykorzystania następuje przez punkt działający w sieci ponownego użycia. Na analogicznej zasadzie działają przykładowo komisje, które także nie są klasyfikowane jako działalność w zakresie gospodarki odpadami.

Ponowne użycie produktu jest elementem zapobiegania powstawaniu odpadów (art. 3 ust. 1 pkt 33 ppkt a ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach). Zapobieganie powstawaniu odpadów stanowi najważniejszy element w ramach hierarchii sposobów postępowania z odpadami (art. 17 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach), chociaż de facto w tym zakresie nie mamy jeszcze do czynienia z powstaniem odpadów. Obowiązek zapobiegania powstawaniu odpadów ma charakter powszechny (art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach).

Podjęcie działań wspierających ponowne użycie jest zadaniem organów administracji publicznej w zakresie ich właściwości (art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach). Do przykładowych takich działań zaliczono zachęcanie do tworzenia i wspieranie m.in. sieci ponownego wykorzystania (art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach). Pomimo, iż przepis wskazuje jedynie na zachęcanie do tworzenia sieci ponownego wykorzystania, nie uniemożliwia to bezpośredniego tworzenia takich sieci, czy nawet pojedynczego punktu (biorąc pod uwagę, iż sieć zgodnie ze Słownikiem języka polskiego PWN to „ogół placówek określonego typu obejmujących swym zasięgiem jakiś teren”. W przypadku małych gmin racjonalniejsze wydaje się umożliwienie tworzenia i wspierania punktów ponownego wykorzystania i napraw, a nie konieczność całej sieci takich punktów. Dla zapewnienia jednoznacznego umocowania prawnego przyszłych działań w tym obszarze warto znowelizować art. 19 i zapewnić warunki, do tworzenia sieci oraz pojedynczych punktów.

Art. 19. 1. Organy administracji publicznej, w zakresie swojej właściwości, podejmują działania wspierające ponowne użycie i przygotowanie do ponownego użycia odpadów, w szczególności:

- 1) zachęcając do tworzenia i wspierając punkty oraz sieci ponownego wykorzystania i napraw;
- 2) stwarzając zachęty ekonomiczne.

Punkt służący ponownemu użyciu produktów lub części produktów niebędących odpadami nie jest objęty regulacjami dotyczącymi odpadów, a więc nie wymaga żadnej decyzji administracyjnej z ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

Z punktu widzenia przepisów o bezpieczeństwie produktów byłaby tu potrzebna odpowiednia dokumentacja - jednakże nie mamy wzoru takiej dokumentacji. Będzie to zależne także od tego, czy produkty znajdujące się w punkcie ponownego użycia są sprzedawane, czy przekazywane w formie darowizny. Ewidencja będzie konieczna, jeśli mamy do czynienia ze sprzedażą – tu również będą występowały dokumenty księgowe potwierdzające sprzedaż (faktura, paragon itd.).

Jeśli to gmina chce zarządzać takim punktem, wówczas należy wziąć pod uwagę Ustawę z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej. Jej art. 1 ust. 2 wskazuje, że „Gospodarka komunalna obejmuje w szczególności zadania o charakterze użyteczności publicznej, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych”. A zatem prowadzenie punktu ponownego wykorzystania będzie mieściło się w tej definicji.

Finansowanie punktów oraz sieci ponownego wykorzystania możliwe będzie tylko z dochodów własnych gmin. Źródłem sfinansowania nie może być opłata za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Podstawowe wymagania związane z działalnością takiego punktu regulowane będą przez ustawę z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz. U. z 2016 r. poz. 2047). Ustawa ta określa ogólne wymagania dotyczące bezpieczeństwa produktów, obowiązki producentów i dystrybutorów w zakresie bezpieczeństwa produktów oraz zasady i tryb sprawowania nadzoru w celu zapewnienia bezpieczeństwa produktów wprowadzanych na rynek.

Według tej ustawy produktem jest rzecz ruchoma nowa lub używana, jak i naprawiana lub regenerowana przeznaczona do użytku konsumentów lub co, do której istnieje prawdopodobieństwo, że może być używana przez konsumentów, nawet jeżeli nie była dla nich przeznaczona, dostarczana lub udostępniana przez producenta lub dystrybutora, zarówno odpłatnie, jak i nieodpłatnie, w tym również w ramach świadczenia usługi; produktem nie jest rzecz używana dostarczana jako antyk albo jako rzecz wymagająca naprawy lub regeneracji przed użyciem, o ile dostarczający powiadomił konsumenta o tych właściwościach rzeczy (art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów).

Prowadzący punkt służący ponownemu użyciu produktów lub części produktów niebędących odpadami w ustawie występować będzie jako dystrybutor - przedsiębiorca uczestniczący w dowolnym etapie procesu dostarczania lub udostępniania produktu, którego działalność nie wpływa na właściwości produktu związane z jego bezpieczeństwem (art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów).

Ustawa nakłada na dystrybutora następujące obowiązki:

1. działania z należytą starannością w celu zapewnienia bezpieczeństwa produktów, w szczególności przez niedostarczanie produktów, o których wie lub o których, zgodnie z posiadanymi informacjami i doświadczeniem zawodowym, powinien wiedzieć, że nie spełniają one wymagań bezpieczeństwa (produkt bezpieczny zdefiniowany jest w ustawie jako produkt, który w zwykłych lub w innych, dających się w sposób uzasadniony przewidzieć, warunkach jego używania, z uwzględnieniem czasu korzystania z produktu, a także, w zależności od rodzaju produktu, sposobu uruchomienia oraz wymogów instalacji i konserwacji, nie stwarza żadnego zagrożenia dla konsumentów lub stwarza znikome zagrożenie, dające się pogodzić z jego zwykłym użytkowaniem i uwzględniające wysoki poziom wymagań dotyczących ochrony zdrowia i życia ludzkiego);

2. uczestniczenia w monitorowaniu bezpieczeństwa produktów wprowadzonych na rynek,

w szczególności:

- 1) przyjmowania od konsumentów informacji o zagrożeniach powodowanych przez produkty i przekazywania je niezwłocznie producentom, organowi nadzoru oraz wojewódzkiemu inspektorowi Inspekcji Handlowej;
- 2) przechowywania i niezwłocznego udostępniania na żądanie organu nadzoru i wojewódzkiego inspektora Inspekcji Handlowej dokumentacji niezbędnej do ustalenia pochodzenia produktów;
3. współpracowania z organem nadzoru i wojewódzkim inspektorem Inspekcji Handlowej w celu uniknięcia lub eliminacji zagrożeń stwarzanych przez produkty dostarczane lub udostępniane.

Kolejnym zagadnieniem prawnym jest kwestia odpowiedzialności za udostępniane/sprzedawane produkty. Pierwszą instytucją jest w tym zakresie gwarancja. Dotyczy ona wyłącznie sprzedawanych produktów (a więc nie dotyczy nieodpłatnie udostępnianych). Gwarancja ma charakter wyłącznie dobrowolny, a więc nie jest konieczna w przypadku sieci (punktu) ponownego użycia. Kolejną instytucją jest rękojmia, która także dotyczy wyłącznie sprzedawanych produktów (a więc nie dotyczy nieodpłatnie udostępnianych). Rękojmia w przypadku sprzedawców ma charakter obligatoryjny.

Sprzedawca jest odpowiedzialny względem kupującego, jeżeli rzecz sprzedana ma wadę fizyczną lub prawną (rękojmia) (art. 556 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny). Wada fizyczna polega na niezgodności rzeczy sprzedanej z umową. W szczególności rzecz sprzedana jest niezgodna z umową, jeżeli:

- 1) nie ma właściwości, które rzecz tego rodzaju powinna mieć ze względu na cel w umowie oznaczony albo wynikający z okoliczności lub przeznaczenia;
- 2) nie ma właściwości, o których istnieniu sprzedawca zapewnił kupującego, w tym przedstawiając próbkę lub wzór;
- 3) nie nadaje się do celu, o którym kupujący poinformował sprzedawcę przy zawarciu umowy, a sprzedawca nie zgłosił zastrzeżenia co do takiego jej przeznaczenia;
- 4) została kupującemu wydana w stanie niezupełnym (art. 556 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny).

Rzecz sprzedana ma wadę fizyczną także w razie nieprawidłowego jej zamontowania i uruchomienia, jeżeli czynności te zostały wykonane przez sprzedawcę lub osobę trzecią, za którą sprzedawca ponosi odpowiedzialność, albo przez kupującego, który postąpił według instrukcji otrzymanej od sprzedawcy (art. 556 § 3 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny).

Natomiast wada prawna występuje wówczas, jeżeli rzecz sprzedana stanowi własność osoby trzeciej albo jeżeli jest obciążona prawem osoby trzeciej, a także jeżeli ograniczenie w korzystaniu lub rozporządzaniu rzeczą wynika z decyzji lub orzeczenia właściwego organu; w razie sprzedaży prawa sprzedawca jest odpowiedzialny także za istnienie prawa (art. 556 § 3 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny).

Podkreślić trzeba, iż sprzedawca jest zwolniony od odpowiedzialności z tytułu rękojmi, jeżeli kupujący wiedział o wadzie w chwili zawarcia umowy (art. 557 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny).

Z pewnością wątpliwości może budzić sama forma przekazania odpadu do punktu ponownego użycia znajdującego się w PSZOK-u. Rekomenduje się, aby w regulaminie funkcjonowania PSZOK-u znalazł się zapis, na mocy, którego odpady pozostawione w PSZOK, nadające się do dalszego wykorzystania - na podstawie kwalifikacji pracownika PSZOK - mieszkańiec pozostawiał, nie roszcząc sobie do danego odpadu/produktu żadnych praw. Tym samym mieszkaniec, przekraczając bramę punktu i korzystając z jego usług, równocześnie akceptuje jego regulamin.

Inną kwestią jest nabywanie produktów w punkcie ponownego wykorzystania. Zaleca się przygotowanie oświadczenia, które będzie zwalniało zarządcę punktu z odpowiedzialności za ewentualne szkody na zdrowiu i mieniu, poniesione przez klientów punktu wskutek użytkowania nabywanego towaru. Rekomenduje się konieczność podpisania takiego oświadczenia przez nabywcę tylko w przypadku przedmiotów elektrycznych i elektronicznych. W oświadczeniu tym należy umieścić sformułowanie, że nabywający zapoznał się ze stanem faktycznym i technicznym urządzenia i nie będzie sobie rościł żadnych pretensji z tytułu ewentualnych szkód. Gwarancję na sprzęt elektryczny i elektroniczny może wystawić podmiot, który naprawił takie urządzenie – niekoniecznie musi być to PSZOK. W tym przypadku PSZOK powinien mieć podpisaną umowę na świadczenie usług wraz z zapisami dotyczącymi odpowiedzialności cywilnej podmiotu naprawiającego.

W przypadku pozostałych przedmiotów, które stanowią asortyment punktu ponownego użycia, rekomenduje się, by w stworzonym do niego regulaminie zawarty był wpis mówiący o tym, iż osoba nabywająca daną rzecz zaznajomiła się ze stanem faktycznym i technicznym urządzenia, nie roszcząc żadnych pretensji z tytułu ewentualnych szkód powstałych w trakcie jego użytkowania.

3.2.9 Sieć napraw

W polskim prawodawstwie Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach operuje pojęciem sieci napraw (art. 19 ust. 1 pkt 1): Organy administracji publicznej, w zakresie swojej właściwości, podejmują działania wspierające ponowne użycie i przygotowanie do ponownego użycia odpadów, w szczególności:

- 1) zachęcając do tworzenia i wspierając sieci ponownego wykorzystania i napraw,
- 2) stwarzając zachęty ekonomiczne.

Sieć napraw wiązać trzeba z przygotowaniem do ponownego użycia odpadów. Pojęcie przygotowanie do ponownego użycia zdefiniowane jest w ustawie z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach jako odzysk polegający na sprawdzeniu, czyszczeniu lub naprawie, w ramach którego produkty lub części produktów, które wcześniej stały się odpadami, są przygotowywane do tego, aby mogły być ponownie wykorzystywane bez jakichkolwiek innych czynności wstępnego przetwarzania (art. 3 ust. 1 pkt 22 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach). Na tej bazie trzeba przyjąć, iż do sieci napraw trafiają przedmioty, które są odpadami (nie ulega wątpliwości, iż ich dotychczasowi użytkownicy pozbywają się ich w sposób trwały), a po naprawie (ewentualnie sprawdzeniu użyteczności i funkcjonalności czy wyczyszczeniu) stają się ponownie produktami. Powoduje to, że działalność w zakresie przygotowania do ponownego użycia jest działalnością w zakresie gospodarki odpadami i podlega przepisom ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

Podobnie, jak w przypadku sieci ponownego użycia, podkreślić trzeba, iż racjonalne byłoby umożliwienie tworzenia nie tylko sieci, ale także pojedynczych punktów napraw, co umożliwiłaby następująca zmiana art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach:

Art. 19. 1. Organy administracji publicznej, w zakresie swojej właściwości, podejmują działania wspierające ponowne użycie i przygotowanie do ponownego użycia odpadów, w szczególności:

- 1) zachęcając do tworzenia i wspierając **punkty** oraz sieci ponownego wykorzystania i napraw;
- 2) stwarzając zachęty ekonomiczne.

Odpady do sieci napraw mogą trafić zarówno celowo dostarczone przez wytwórców, jak i wyselekcjonowane z całokształtu zbieranych odpadów przez podmiot tym się zajmujący. Za dopuszczalne należy także uznać zlecenie czynności naprawczych istniejącym dzisiaj na rynku podmiotom o charakterze rzemieślniczym. Należałoby przy tym przyjąć, iż nie zmienia to dotychczasowego charakteru działalności przez te podmioty prowadzonej i w związku z tym nie zostają one objęte przepisami prawa odpadowego (a zatem reglamentacji administracyjnej z zakresu gospodarki odpadami).

Natomiast specjalnie utworzony punkt, którego podstawowym zadaniem byłoby przygotowanie do ponownego użycia jest podmiotem działającym w sferze gospodarki odpadami i w związku z tym objęty jest reglamentacją administracyjną z zakresu gospodarki odpadami.

Przygotowanie do ponownego użycia, jak wynikało to z wyżej przytoczonej definicji ustawowej, jest rodzajem odzysku. W związku z tym na działalność w zakresie przygotowania do ponownego użycia wymagane jest uzyskanie zezwolenie na przetwarzanie odpadów. Decyzja środowiskowa będzie zatem wymagana dla punktu napraw działającego przy PSZOK-u. Mając na względzie niewielkie

oddziaływanie na środowisko działalności polegającej na przygotowaniu do ponownego użycia w ramach gminnej sieci napraw postulować można *de lege ferenda* dokonanie zwolnienia z obowiązku uzyskania takiego zezwolenia. W art. 45 ust. 1 ustawy o odpadach należy wówczas dodać pkt 12 o brzmieniu: "12) punkt napraw działający w ramach gminnej sieci napraw, określony w drodze uchwały rady gminy."

W tym kontekście rodzi się pytanie, czy powstającą sieć napraw traktować jako element gospodarki odpadami, czy też nie. Odpowiedź na to pytanie będzie pociągała za sobą daleko idące konsekwencje w sferze finansowania. Jeśli punkty napraw będą funkcjonowały poza systemem, to niemożliwe będzie ich sfinansowanie w ramach opłat za odbiór i zagospodarowanie odpadów uiszczanych przez mieszkańców. Finansowanie punktów oraz sieci napraw możliwe będzie tylko z dochodów własnych gmin. Źródłem sfinansowania nie może być opłata za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Podstawowe wymagania związane z działalnością punktu napraw regulowane będą przez ustawę z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów. Ustawa ta, jak to wcześniej wskazano, określa ogólne wymagania dotyczące bezpieczeństwa produktów, obowiązki producentów i dystrybutorów w zakresie bezpieczeństwa produktów oraz zasady i tryb sprawowania nadzoru w celu zapewnienia bezpieczeństwa produktów wprowadzanych na rynek.

Według tej ustawy produktem jest rzecz ruchoma nowa lub używana, jak i naprawiana lub regenerowana przeznaczona do użytku konsumentów lub co, do której istnieje prawdopodobieństwo, że może być używana przez konsumentów, nawet jeżeli nie była dla nich przeznaczona, dostarczana lub udostępniana przez producenta lub dystrybutora, zarówno odpłatnie, jak i nieodpłatnie, w tym również w ramach świadczenia usługi; produktem nie jest rzecz używana dostarczana jako antyk albo jako rzecz wymagająca naprawy lub regeneracji przed użyciem, o ile dostarczający powiadomił konsumenta o tych właściwościach rzeczy (art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów).

Prowadzący punkt napraw w ustawie występować będzie jako producent - przez którego rozumie się:

- a) przedsiębiorcę prowadzącego w Unii Europejskiej lub na terytorium państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym działalność polegającą na wytwarzaniu produktu albo każdą inną osobę, która występuje jako wytwórca, umieszczając na produkcie bądź do niego dołączając swoje nazwisko, nazwę, znak towarowy bądź inne odróżniające oznaczenie, a także osobę, która naprawia lub regeneruje produkt,
- b) przedstawiciela wytwórcy, a jeżeli wytwórca nie wyznaczył przedstawiciela - importera produktu, w przypadkach gdy wytwórca nie prowadzi działalności w Unii Europejskiej lub na terytorium państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym,
- c) przedsiębiorcę uczestniczącego w dowolnym etapie procesu dostarczania lub udostępniania produktu, jeżeli jego działanie może wpływać na właściwości produktu związane z jego bezpieczeństwem (art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów).

Ustawa nakłada na producenta następujące obowiązki:

1. wprowadzania na rynek wyłącznie produktów bezpiecznych (produkt bezpieczny zdefiniowany jest w ustawie jako produkt, który w zwykłych lub w innych, dających się w sposób uzasadniony przewidzieć, warunkach jego używania, z uwzględnieniem czasu korzystania z produktu, a także, w zależności od rodzaju produktu, sposobu uruchomienia oraz wymogów instalacji i konserwacji, nie stwarza żadnego zagrożenia dla konsumentów lub stwarza znikome zagrożenie, dające się pogodzić z jego zwykłym używaniem i uwzględniające wysoki poziom wymagań dotyczących ochrony zdrowia i życia ludzkiego);
2. dostarczenia konsumentowi informacji w języku polskim:
 - 1) umożliwiającej mu ocenę zagrożeń związanych z produktem w czasie zwykłego lub możliwego do przewidzenia okresu jego używania, jeżeli takie zagrożenia nie są, przy braku odpowiedniego ostrzeżenia, natychmiast zauważalne;
 - 2) dotyczącej możliwości przeciwdziałania tym zagrożeniom;
3. współpracowania z organem nadzoru i wojewódzkim inspektorem Inspekcji Handlowej w celu uniknięcia lub eliminacji zagrożeń stwarzanych przez produkty przez nich dostarczane lub udostępniane.

Z pewnością wątpliwości może budzić sama forma przekazania odpadu do punktu napraw znajdującego się w PSZOK-u. Rekomenduje się, aby w regulaminie funkcjonowania PSZOK-u znalazł się zapis, na mocy którego odpady pozostawione w PSZOK, nadające się do dalszego wykorzystania - na podstawie kwalifikacji pracownika PSZOK - mieszkaniac pozostawiał, nie roszcząc sobie do danego odpadu/produktu żadnych praw. Tym samym mieszkaniac, przekraczając bramę punktu i korzystając z jego usług, równocześnie akceptuje jego regulamin.

Inną kwestią jest nabywanie produktów w punkcie napraw. [Zaleca się przygotowanie oświadczenia, które będzie zwalniało zarządcę punktu z odpowiedzialności za ewentualne szkody na zdrowiu i mieniu, poniesione przez klientów punktu wskutek użytkowania nabywanego towaru.](#) Rekomenduje się konieczność podpisania takiego oświadczenia przez nabywcę tylko w przypadku przedmiotów elektrycznych i elektronicznych. W oświadczeniu tym należy umieścić sformułowanie, że nabywający zapoznał się ze stanem faktycznym i technicznym urządzenia i nie będzie sobie rościł żadnych pretensji z tytułu ewentualnych szkód. [Gwarancję na sprzęt elektryczny i elektroniczny może wystawić podmiot, który naprawił takie urządzenie – niekoniecznie musi być to PSZOK. W tym przypadku PSZOK powinien mieć podpisaną umowę na świadczenie usług wraz z zapisami dotyczącymi odpowiedzialności cywilnej podmiotu naprawiającego.](#)

W przypadku pozostałych przedmiotów, które stanowią asortyment punktu napraw, rekomenduje się, by w stworzonym do niego regulaminie zawarty był wpis mówiący o tym, iż osoba nabywająca daną rzecz zaznajomiła się ze stanem faktycznym i technicznym urządzenia, nie roszcząc żadnych pretensji z tytułu ewentualnych szkód powstałych w trakcie jego użytkowania.

3.3 Minimalne wymagania techniczne.

3.3.1 Wprowadzenie.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach podjęcie działań wspierających ponowne użycie jest zadaniem organów administracji publicznej w zakresie ich właściwości. Do przykładowych takich działań zaliczono zachęcanie do tworzenia i wspieranie m.in. sieci ponownego wykorzystania. Punkt służący ponownemu użyciu produktów lub części produktów niebędących odpadami nie jest objęty regulacjami dotyczącymi odpadów, a więc nie wymaga żadnej decyzji administracyjnej z ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Nie istnieją, zatem żadne szczegółowe przepisy prawa określające wymagania techniczne dla takich obiektów jak również ich wyposażenie czy lokalizację.

Zgodnie z przeprowadzoną ankietą obecnie na terenie kraju nie funkcjonuje przy PSZOK żaden punkt napraw, natomiast odnotowano co najmniej kilka obiektów służących ponownemu użyciu prowadzonych przez gminy tzw. punkty „drugie życie” prowadzone najczęściej przy zakładach zagospodarowania odpadów, stacjach przeładunkowych lub PSZOK.

Źródłem sfinansowania punktów nie może być opłata za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Finansowanie punktów oraz sieci ponownego wykorzystania możliwe będzie tylko z budżetów własnych gmin. Należy więc zaplanować skalę i zakres zamierzonej działalności w korelacji z wielkością obszaru obsługiwanego przez punkt (ludność gminy, typ zabudowy, dostępne fundusze) tak aby nie obciążać nadmiernie ich kosztami mieszkańców. Zakres wymagań technicznych stawianych punktom napraw i ponownego użycia produktów powinien być związany głównie z rodzajami i właściwościami produktów przewidzianych do przyjmowania i naprawy w danym punkcie, będzie miała również na niego wpływ lokalizacja punktów oraz sposób i miejsce organizacji prowadzonej działalności.

3.3.2 Skala i zakres działalności

W związku z przepisami dotyczącymi działań wspierających ponowne użycie i przygotowanie do ponownego użycia odpadów podejmowanych przez gminy, wynikającymi z ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach należy spodziewać się w najbliższych latach powstania punktów napraw i ponownego użycia na terenie całego kraju. Skala i zakres działalności każdego z takich punktów będą uzależnione od lokalnych uwarunkowań danej gminy.

Skala działalności punktów napraw i ponownego użycia będzie uzależniona od wielkości jednostki lokalizacyjnej obsługiwanej przez dane punkty. Jako kryterium przyjęto w nim rodzaj gminy z podziałem na gminy:

- miejskie – punkt napraw i ponownego użycia,
- miejsko – wiejskie – punkt ponownego użycia,
- wiejskie – punkt logistyczny/informacyjny.

Podział ten został opisany szczegółowo w punkcie 3.5 niniejszego pracowania.

Zakres działalności punktów napraw i ponownego użycia w głównej mierze będzie dotyczył rodzajów produktów uznanych za odpady przewidywanych do przyjmowania, naprawy i przekazywania do dalszego użytku. Zagadnienie to zostało opisane w punkcie 3.6.1 niniejszego pracowania.

3.3.3 Wymagania lokalowe, lokalizacyjne

W niniejszym punkcie scharakteryzowano wymagania lokalowe i lokalizacyjne związane ze sprawnym funkcjonowaniem punktu napraw i ponownego użycia przedmiotów, które powinny zostać spełnione poza wszystkimi innymi warunkami wynikającymi z przepisów prawa dotyczących m. in. miejsc pracy ludzi, BHP, p.poż itp.).

Warunki lokalowe punktu napraw i ponownego użycia powinny umożliwiać bezproblemowe przyjmowanie, oraz odpowiednie magazynowanie wszystkich rodzajów przyjmowanych produktów przeznaczonych do naprawy w danym punkcie w sposób nie pogarszający ich stanu w ilości odpowiadającej zakładanej możliwości przerobowej danego punktu napraw, jak również zapewniać warunki pozwalające na przekazywanie produktów do ponownego użycia.

Należy zapewnić zadaszane powierzchnie o wielkości dostosowanej do skali i zakresu działalności, w których będą zlokalizowane:

- obszar magazynowania produktów oczekujących na naprawę lub transport - produkty powinny być magazynowane w dedykowanych pojemnikach lub kontenerach lub na odpowiednio oznaczonych regałach,
- obszar naprawy – warsztat wyposażony w zestawy narzędzi i innego wyposażenia pozwalającego na dokonywanie przyjętego zakresu napraw,
- obszar ekspozycji produktów – część „sklepowa” punktu, w której będą eksponowane produkty naprawione lub przyjęte jako sprawne gotowe do przekazania dalszym użytkownikom – ekspozycja w dedykowanych pojemnikach lub kontenerach lub na odpowiednio oznaczonych regałach.

Punkt napraw i ponownego użycia powinien być wyposażony w przyłącze energetyczne, wodociągowe oraz kanalizacyjne.

W punktach, dla których przewidziano przyjmowanie lub dokonywanie napraw sprzętu AGD pracującego przy użyciu wody (pralki, zmywarki itp.) należy przewidzieć dodatkowe przyłącze wodociągowe oraz kanalizacyjne z odpowiednimi złączami w obszarze naprawy umożliwiające testowanie urządzeń.

Dla punktów, w których przewiduje się przyjmowanie i przekazywanie do dalszego użytku produktów o znacznej masie i objętości tj. mebli, sprzętu AGD, RTV itp. rekomenduje się stosowanie rozwiązań ułatwiających ich dostawę, odbiór i przemieszczanie tj. np.:

- tworzenie miejsc postojowych dla samochodów w pobliżu punktu,
- lokalizacja punktów w pomieszczeniach parterowych,
- w przypadku występowania schodów, tworzenie podjazdów ułatwiających stosowanie wózków magazynowych itp.,
- stosowanie szerokich drzwi, bram wejściowych, ramp rozładunkowych.

W celu optymalizacji kosztów inwestycyjnych punkty napraw i ponownego użycia, mogą być lokalizowane i organizowane w zaadaptowanych budynkach lub pomieszczeniach istniejących.

Wymagania lokalowe dotyczące punktów ponownego użycia zlokalizowanych na terenach gmin miejsko-wiejskich i wiejskich, dla których zarekomendowano tworzenie jedynie punktów ponownego użycia lub punktów pozwalających na gromadzenie i okresowy wywóz produktów z przeznaczeniem do naprawy i/lub przekazywanie do dalszego użytkowania dotyczą odpowiednio obszarów magazynowania i ekspozycji produktów lub tylko obszaru magazynowania.

3.3.4 Wyposażenie punktów napraw

Wyposażenie punktów napraw i ponownego użycia produktów powinno zostać przede wszystkim dostosowane do rodzajów i właściwości produktów przewidzianych do przyjmowania i naprawy w danym punkcie, przewidywanej ich ilości, skali prowadzonych napraw oraz warunków lokalizacyjnych i lokalowych obiektu, którymi dysponuje operator punktu.

Rekomenduje się w początkowej fazie funkcjonowania punktów wyposażanie ich w zestawy narzędzi i urządzeń i innego wyposażenia umożliwiającego przeprowadzanie najprostszych napraw i regulacji produktów przewidzianych do obsługi w danym punkcie. Następnie w miarę rozpoznania rzeczywistych potrzeb punktu wynikających ze specyfiki obszaru, na którego terenie funkcjonuje, rozszerzanie o kolejne elementy niezbędne do sprawnego funkcjonowania.

W lokalizacjach, w których dany rodzaj produktów jest naprawiany i przekazywany nowym użytkownikom wyjątkowo często, rekomenduje się doposażenie punktu w dodatkowe, dedykowane zestawy narzędzi i urządzeń umożliwiające wykonanie bardziej skomplikowanych napraw lub zwiększenie jego sprawności (np. serwis rowerowy, elektroniczny itp.) lub tworzenie oddzielnych specjalistycznych stanowisk napraw dedykowanych konkretnym rodzajom produktów. W takich przypadkach wskazane będzie dostosowanie kwalifikacji personelu obsługującego punkt do zwiększającego się zakresu prowadzonej działalności.

Dodatkowo dla punktów, w których przewiduje się przyjmowanie i przekazywanie produktów o znacznej masie i objętości tj. mebli, sprzętu AGD, RTV rekomenduje się wyposażenie punktu w sprzęt ułatwiający ich wyładunek i załadunek oraz przemieszczanie na terenie punktu np. dwukołowy wózek transportowy/schodowy, czterośladowy wózek magazynowy, pasy do przenoszenia itp.

Rekomenduje się stosowanie m.in.:

- krytych kontenerów i wiat z regałami w punktach przewidzianych jedynie do gromadzenia i okresowego wywozu produktów przeznaczonych do naprawy i/lub przekazania do dalszego użytkowania (gminy miejsko-wiejskie, wiejskie),
- regałów oraz innych rozwiązań pozwalających na ograniczenie powierzchni magazynowania oraz umożliwiających tworzenie ekspozycji naprawionych produktów przeznaczonych do dalszego użytku,
- miejsc magazynowych oraz pojemników służących do gromadzenia przedmiotów, które po dokładniejszej weryfikacji zostały odrzucone i przeznaczone do recyklingu, odzysku lub unieszkodliwienia.

3.4 Analiza mająca na celu wskazanie rekomendacji określających optymalny model organizacji

Decyzja o stworzeniu w gminie punktu/punktów ponownego użycia działających przy PSZOK-u w dużej mierze będzie zależała od wielkości gminy. Początek tego procesu wiąże się z pozyskaniem i transportem zużytych produktów uznanych za odpady. Ich źródłem powinny być gospodarstwa domowe pozbywające się danych przedmiotów, inspirowane faktem, że dobra te mogą być jeszcze przez kogoś wykorzystane. Można wyróżnić kilka form zbierania takich produktów. W gminnym systemie gospodarki odpadami należy skupić się na PSZOK, uzupełnianych ewentualnie o mobilną zbiórkę odpadów wielkogabarytowych, w tym mebli, ZSEE czy rowerów/wózków. Z PSZOK będzie można łatwo wyselekcjonować produkty uznane za odpady.

W ramach dodatkowej usługi świadczonej przez PSZOK warto także uruchomić model odpłatnego odbierania odpadów wielkogabarytowych bezpośrednio spod domu – na telefon.

Mając na uwadze zaprezentowane w niniejszym dokumencie rekomendacje dotyczące różnych aspektów dotyczących organizacji punktów napraw i ponownego użycia, rekomenduje się przyjęcie schematu funkcjonowania takich punktów dostosowanego do przewidywanej ilości produktów uznanych za odpady przekazywanych do ponownego użycia na danym terenie, który jest skorelowany z rodzajem gminy.

Warto rozważyć trzy modele funkcjonowania tego typu obiektów:

PSZOK – punkt napraw – punkt ponownego użycia: PSZOK jest miejscem, do którego mieszkańcy przynoszą produkty uznane za odpady. W obiekcie tym odbywa się wydzielanie dóbr, które nadają się do ponownego wykorzystania. Rzeczy te są sprawdzane pod kątem ich przydatności i ewentualnie naprawiane/konserwowane (przez zatrudnionych do tego celu fachowców). W dalszym etapie przekazywane są do punktu ponownego użycia, gdzie są sprzedawane bądź nieodpłatnie przekazywane organizacji charytatywnym.

Rozwiązanie to jest rekomendowane dla dużych ośrodków miejskich. Jeśli w mieście jest kilka PSZOK-ów, zaleca się, aby ideę „3 w 1” wdrożyć tylko na jednym z nich. Pozostałe obiekty mogą stanowić jedynie miejsca do wyodrębniania ze strumienia odpadów rzeczy nadających się do ponownego wykorzystania, które następnie będą trafiały do centralnego PSZOK „3 w 1”. Za takim rozwiązaniem przemawiają przede wszystkim aspekty społeczne, względy ekonomiczne i finansowe (możliwości pozyskania dofinansowania ze źródeł zewnętrznych).

Aspekt społeczny

Z punktu widzenia mieszkańca gminy zasadne jest zorganizowanie zarówno punktu napraw jak i punktu ponownego użycia w jednej lokalizacji z PSZOK-iem, aby zminimalizować koszty transportu odpadów.

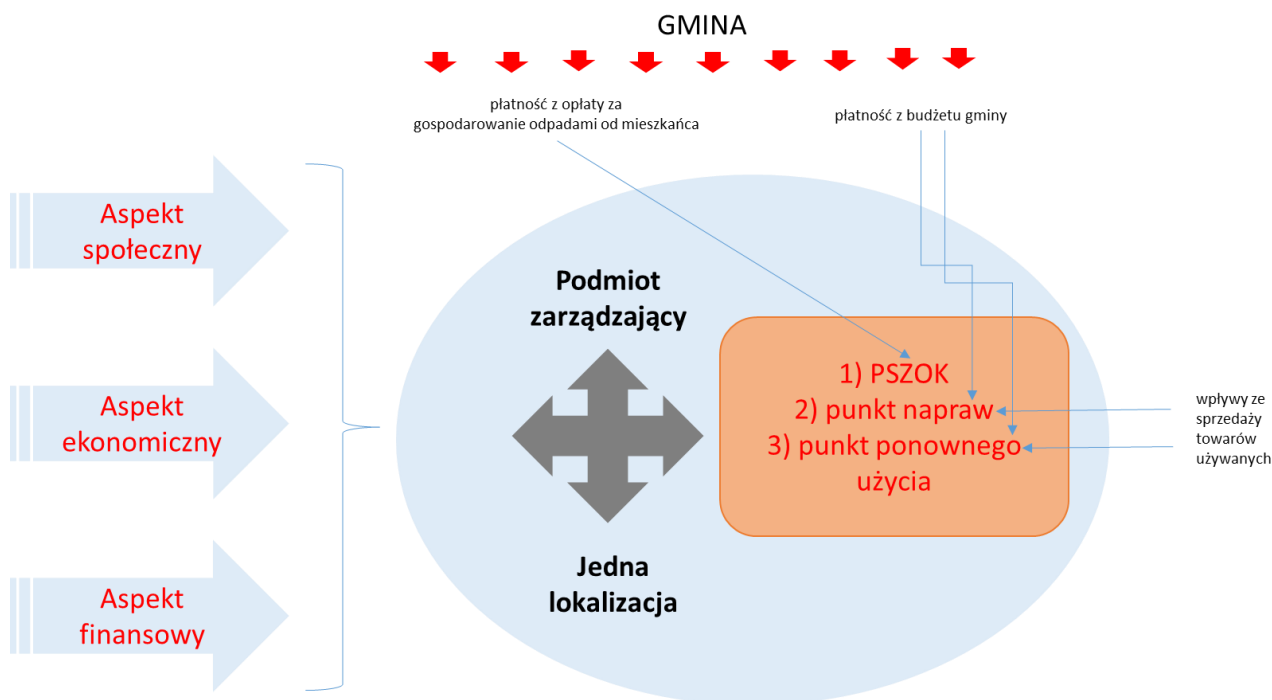
Aspekt ekonomiczny

Z punktu widzenia optymalizacji kosztów funkcjonowania zarówno PSZOK-ów jak i punktów napraw i punktów ponownego użycia zasadne jest zlokalizowanie tych trzech komponentów w jednej lokalizacji, kwestią do rozważenia przez każdą z JST jest liczba takich punktów na wybranym terenie.

Aspekt finansowy

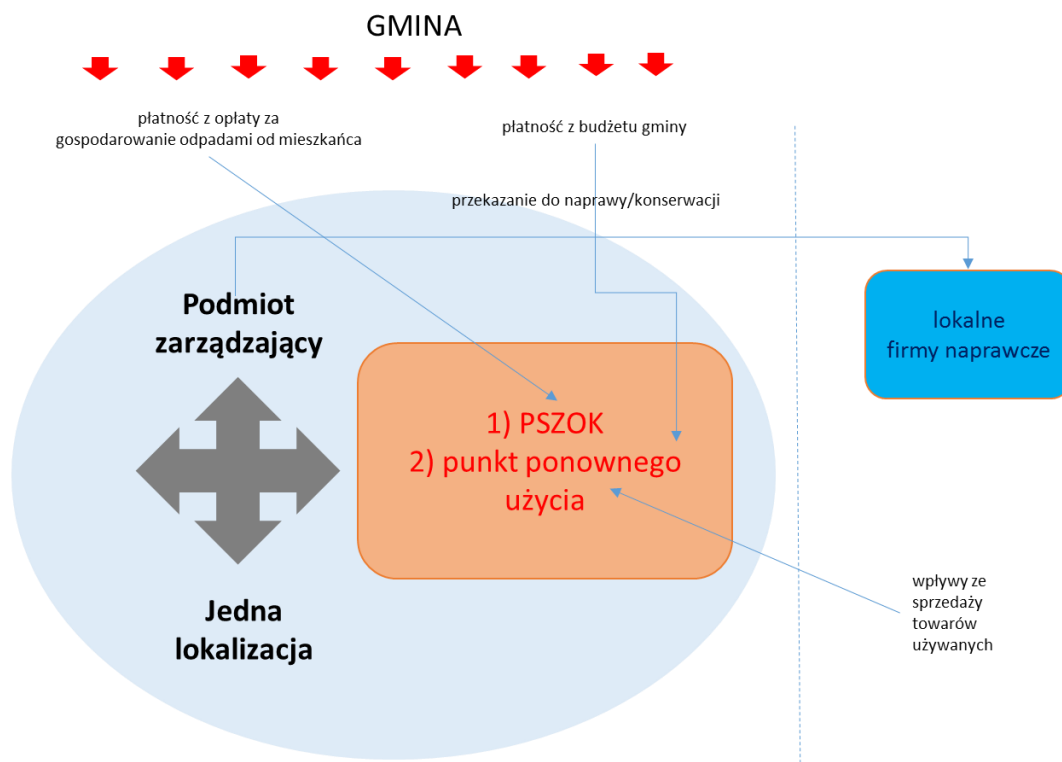
Z punktu widzenia możliwości pozyskania dofinansowania zasadne jest, aby jeden podmiot był Operatorem zarówno PSZOK, punktu napraw i punktu ponownego użycia.

Systemowy schemat organizacji PSZOK-a, punktu napraw i punktu ponownego użycia

PSZOK – punkt ponownego użycia: PSZOK jest miejscem, do którego mieszkańcy przynoszą produkty uznane za odpady. W obiekcie tym odbywa się wydzielanie tych dóbr, które nadają się do ponownego wykorzystania. W dalszym etapie przekazywane są do punktu ponownego użycia, gdzie są sprzedawane bądź nieodpłatnie przekazywane organizacjom charytatywnym. Ewentualne naprawy i konserwacje przyniesionego sprzętu np. ZSEE są zlecane firmom zewnętrznym lub istniejącym na terenach dużych ośrodków miejskich punktom napraw.

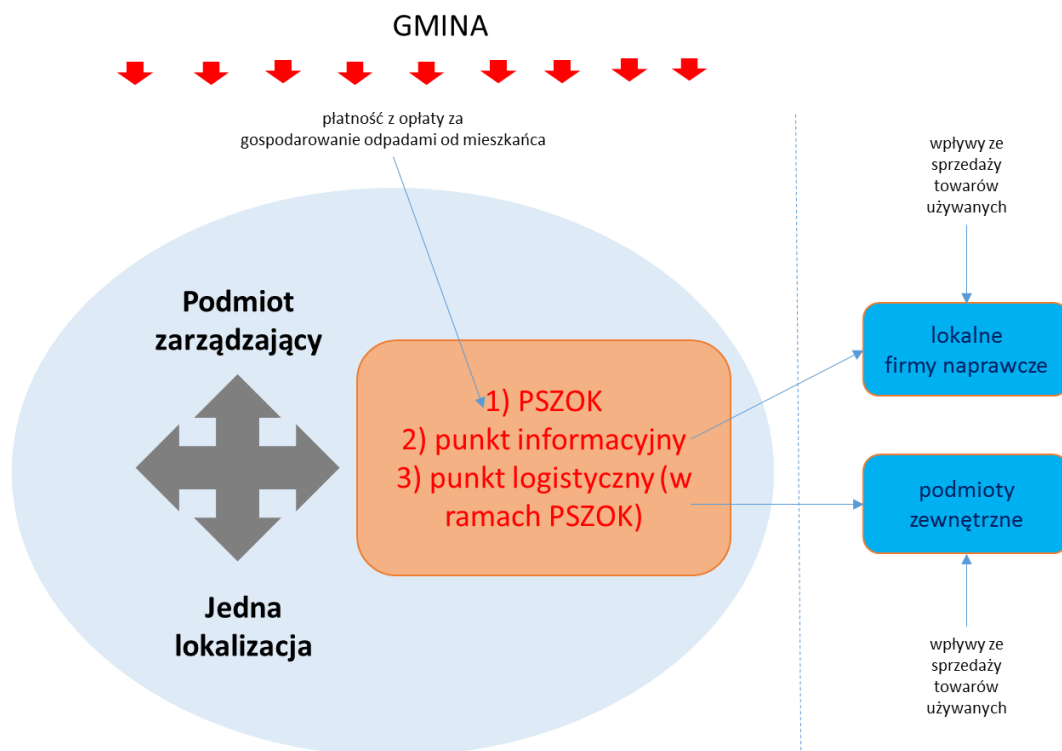
Systemowy schemat organizacji PSZOK-a i punktu ponownego użycia w jednej lokalizacji

Rozwiązanie to jest uzasadnione w mniejszych miejscowościach gdzie przewiduje się mały obrót produktów przeznaczonych do ponownego użycia. Rezygnacja z tworzenia oddzielnego punktu napraw i zlecanie usługi na zewnątrz to oszczędność na kosztach zatrudnienia pracownika kompetentnego do wykonywania napraw.

PSZOK jako punkt logistyczny/informacyjny: PSZOK jest miejscem, do którego mieszkańcy przynoszą produkty uznane za odpady. W obiekcie tym odbywa się wydzielanie tych dóbr, które nadają się do ponownego wykorzystania. W dalszym etapie przekazywane są podmiotom, które zajmą się ich sprzedażą bądź darowiznami na rzecz organizacji charytatywnych. PSZOK jest również miejscem informacyjnym dla mieszkańców, którzy chcą skorzystać z ewentualnych napraw/konserwacji, w punktach napraw w danej miejscowości.

Systemowy schemat organizacji PSZOK-a i punktu informacyjnego/logistycznego

Rozwiązanie to jest rekomendowane przede wszystkim dla małych gmin, które nie dysponują odpowiednimi warunkami, by przy PSZOK-u stworzyć dodatkowo punkt napraw czy ponownego użycia oraz nie przewidują liczby odwiedzin pozwalającej utrzymać rentowność takiego punktu.

Organizując w PSZOK punkt ponownego użycia, już na etapie wstępnych założeń należy przewidzieć, jaka będzie formuła jego funkcjonowania. Możliwe jest w tym przypadku działanie samodzielne (wówczas wszelkie zyski ze sprzedaży używanych przedmiotów wcześniej uznanych za odpady będą przeznaczane na pokrycie kosztów funkcjonowania tego obiektu) bądź we współpracy z organizacjami charytatywnymi. Drugi wariant także można rozważać dwukierunkowo: albo dochód ze sprzedaży ww. produktów będzie trafiał do organizacji na jej cele statutowe, albo gmina wydierżawi wybranej organizacji miejsce na PSZOK, a sama organizacja zajmie się sprzedażą produktów (PSZOK zyskuje dodatkowe fundusze na swoją działalność, pochodzące z dzierżawy terenu/obektu).

Rekomenduje się, aby w małych miejscowościach PSZOK był m.in. punktem informacyjnym dla mieszkańców o zakładach naprawczych funkcjonujących na terenie gminy.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe w swoich celach mają przede wszystkim aspekt społeczny, czyli pomoc materialną dla osób ubogich lub włączenie osób do aktywności zawodowej lub wolontariatu. Centra napraw mogą stanowić zaplecze dla zatrudniania osób niskowyzkwalifikowanych i wykluczonych społecznie.

Organizacje pozarządowe mogą być włączone w rozwój sieci napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami w następujący sposób:

1. Organizacje pozarządowe działające samodzielnie.
2. Organizacja pozarządowe działające we współpracy z JST.

Ad. 1.

W ramach organizacji pozarządowych skupić się należy przede wszystkim na organizacjach i fundacjach charytatywnych. Organizacje te działają prospołecznie i ich celem jest pomoc uboższym warstwom społecznym. Działanie tych organizacji w tym przypadku odbywać się może poza współpracą z jednostkami samorządu terytorialnego. Działania takich organizacji mogą być zwrócone na pomoc osobom ubogim, ale również mogą to być organizacje działające dla wybranych, sprecyzowanych grup społecznych / zawodowych jak np. środowiska studenckie. W miasteczkach studenckich, stacjach zazwyczaj występuje niedobór mebli, sprzętu AGD. Jeśli chodzi o pomoc osobom uboższym, to na terenie kraju działają organizacje tego typu (często przy kościołach), które najczęściej na zasadzie wolontariatu organizują zbiórkę odzieży, żywności, sprzętu gospodarstwa domowego. Organizacje te działają na zasadzie realizacji własnych ustalonych celów prospołecznych a współpraca organizacji z gminami jest znikoma lub żadna.

Ad. 2.

Innym modelem działania organizacji pozarządowych niż ten wymieniony w pkt. powyżej, polegający na współpracy między jednostką samorządu terytorialnego a organizacją pozarządową. Współpraca ta może być prowadzona na zasadzie udostępniania infrastruktury przez jednostkę samorządu terytorialnego dla organizacji pozarządowej. W tym modelu gmina nie wykonywałaby działań związanych z prowadzeniem punktu lecz scedowałaby to na jedną z działających w regionie organizacji pozarządowej. Wybór organizacji odbywałby się na zasadzie konkursu, w którym gmina określiłaby swoje oczekiwania odnośnie zakresu prowadzenia punktu. Organizacje pozarządowe składają ofertę współpracy z gminą określając przede wszystkim swoją koncepcję prowadzenia punktu, zakresu odbierania i naprawy rzeczy używanych, zatrudnienia personelu, zasad dystrybucji rzeczy używanych, aspektów (korzyści) społecznych prowadzonych działań. Zadaniem jednostki samorządu terytorialnego byłby wybór organizacji samorządowej, której oferta byłaby najkorzystniejsza z punktu widzenia oczekiwań gminy. Umowa o współpracy między gminą a jednostką samorządu terytorialnego byłaby okresowa – ok. 2-3 lata.

[Rekomenduje się, aby w gminach rozważony został scenariusz możliwości współpracy organizacji pozarządowych na zasadzie udostępnienia infrastruktury technicznej na zasadzie przetargu, w zamian za realizację celów społecznych na terenie gminy.](#)

Producenci

Włączenie producentów w ramach współpracy z sieciami napraw i ponownego użycia może być dodatkiem czy też uzupełnieniem do gospodarki o obiegu zamkniętym. Zgodnie z Komunikatem Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów - Zamknięcie obiegu - plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym: „Przejsie na gospodarkę o obiegu zamkniętym, gdzie wartość produktów, materiałów

i zasobów w gospodarce jest utrzymywana tak długo, jak to możliwe, a wytwarzanie odpadów ograniczone do minimum, stanowi istotny wkład w wysiłki UE zmierzające do stworzenia zrównoważonej, niskoemisyjnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarki. Takie przejście daje możliwość przekształcenia naszej gospodarki i zapewnienia Europie nowej i trwałej przewagi konkurencyjnej.”

Gospodarka o obiegu zamkniętym rozpoczyna się na samym początku cyklu życia produktu. Zarówno etap projektowania jak i produkcji mają wpływ na procesy pozyskiwania surowców, wykorzystywania zasobów i wytwarzania odpadów w całym cyklu życia produktu.

Lepsze projektowanie produktów ma kluczowe znaczenie dla ułatwienia recyklingu i wytwarzania produktów, które są łatwiejsze do naprawy lub bardziej trwałe, co umożliwi oszczędności cennych zasobów, wspieranie innowacji oraz zapewnienie konsumentom lepszych produktów, które są mniej kosztowne w użytku. Jednocześnie obecne sygnały rynkowe nie zawsze są wystarczające, aby było to możliwe. Dlatego też potrzebne są zachęty.

Komisja UE zamierza:

- wspierać możliwość naprawy, recyklingu i trwałość produktów za pośrednictwem wymogów dotyczących produktów w ramach przyszłych planów prac na rzecz wdrożenia dyrektywy w sprawie ekoprojektu, z uwzględnieniem szczegółowych wymagań poszczególnych produktów;
- przygotować niezależny program badań w ramach programu „Horyzont 2020” celem pomocy przy określaniu problemów związanych z potencjalnym celowym skracaniem cyklu życia produktów;
- przedstawić propozycję wymogów służących ułatwianiu demontażu, ponownego użycia i recyklingu wyświetlaczy elektronicznych;
- zaproponować różnicowanie wkładów finansowych w ramach systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta wnoszonych przez producentów w zależności od kosztów wycofania z użytku ich produktów. Przepis ten, w ramach zmienionego wniosku ustawodawczego dotyczącego odpadów, tworzy zachęty gospodarcze do projektowania produktów, które mogą być łatwiej poddawane recyklingowi lub ponownie użyte;
- przeanalizować możliwości stworzenia bardziej spójnych ram politycznych dla różnych wątków prac dotyczących sektorowych unijnych strategii produktowych i ich wkładu w gospodarkę o obiegu zamkniętym;
- w ramach prac w zakresie ekoprojektu – rozważyć proporcjonalne wymogi dotyczące dostępności informacji w odniesieniu do napraw i części zamiennych;
- zaproponować w zmienionym wniosku dotyczącym odpadów nagrody za propagowanie na poziomie krajowym określonych działań w zakresie przygotowania do ponownego użycia;
- podejmować działania na rzecz lepszego egzekwowania gwarancji dotyczących produktów materialnych i przeanalizować możliwe sposoby poprawy sytuacji, a także zająć się problemem fałszywych twierdzeń dotyczących ekologiczności;
- podjąć działania w zakresie zielonych zamówień publicznych, podkreślając aspekty gospodarki o obiegu zamkniętym w nowych lub zmienionych kryteriach, wspierając większy udział zielonych zamówień publicznych i dając dobry przykład poprzez zamówienia publiczne Komisji i fundusze UE.

Propozycje powyższe są działaniami strukturalnymi, których celem jest zaoszczędzenie surowców pierwotnych, maksymalne wykorzystanie produktów i części używanych, unikanie powstawania odpadów.

Producenci sprzętu elektronicznego i elektrycznego dokonują napraw w autoryzowanych serwisach. Sieć autoryzowanych serwisów zapewnia konserwację produktów, naprawy oraz oryginalne części zamienne do urządzeń. Serwisy autoryzowane dokonują napraw przede wszystkim gwarancyjnych, ale również poza gwarancją. Prowadzenie autoryzowanych serwisów obarczone jest wieloma wymogami jakościowymi, jak np. powierzchnia i standard pomieszczeń. Punkty te działają jednak przede wszystkim na zasadach komercyjnych. Autoryzowane punkty serwisowe obsługują obecnie zazwyczaj kilku producentów o podobnych asortymencie wytwarzania - producenci samodzielnie określają liczbę wymaganych autoryzowanych punktów serwisowych. Działania punktów napraw skupiać się będą na stworzeniu możliwości uniknięcia odpadów i „przedłużenia” funkcjonalności przedmiotów sprawnych lub wymagających drobnych napraw.

Wydaje się być nieuzasadnionym, aby dla sieci napraw i ponownego użycia produktów niebędących odpadami, starać się o koncesję, aby zdobyć status autoryzowanego punktu napraw dla globalnych producentów sprzętu elektronicznego i elektrycznego.

Punkty napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami mogą współdziałać z producentami na zasadzie szkolenia personelu obsługującego punkty napraw i wykorzystaniu punktów napraw do celów proekologicznych związanych z propagowaniem idei gospodarki o obiegu zamkniętym. Mogłoby się to odbywać na zasadzie dostawy części zamiennych do punktów napraw lub jak wyżej wspomniano szkolenia personelu w zamian za możliwość umieszczania informacji w punkcie napraw, że dany producent „wspiera punkt napraw” i jest to wynikiem postawy proekologicznej, mającej na celu wydłużenie żywotności oferowanych przez danego producenta wyrobów, co może pozytywnie wpłynąć na wizerunek producenta i wpisuje się w politykę UE odnośnie wydłużania okresów gwarancyjnych, a co jest z tym związane - żywotności produktów.

Podmioty odbierający odpady

Zaletą podmiotów odbierających odpady jest znajomość branży oraz dysponowanie odpowiednim sprzętem do odbioru odpadów. Odpady wielkogabarytowe, elektrosprzęt z gospodarstw domowych zbierane są obecnie także w ramach zorganizowanych okresowych zbiórek odpadów. W organizację zbiórek tych produktów (w ramach zbiórki mające status odpadu) włączone są również podmioty odbierające odpady.

Aby zintensyfikować skuteczność zbierania produktów w gminach, powinno się rozważyć możliwość zamówienia przez mieszkańca podmiotu odbierającego odpady w celu przekazania produktów lub części produktów do ponownego użycia. W celu utrzymania pewnej dyscypliny wśród mieszkańców, usługa taka może być świadczona bezpłatnie, jednorazowo w ciągu roku kalendarzowego. Często barierą dla mieszkańców przekazania produktu do ponownego użycia jest transport. Nawet organizowane cykliczne zbiórki odpadów wielkogabarytowych wymagają zapewnienia transportu między posesją a punktem zbiórki. Nawet jeśli odległość ta wynosi kilkaset metrów, to i tak występuje potrzeba zorganizowania samochodu dostawczego, co może być skuteczną barierą do skorzystania ze zbiórki i usunięcia z domu czy piwnicy zalegających produktów.

Mieszkańcy powinni mieć dostęp do informacji, jakie kryteria powinny spełniać produkty, aby mogły być odebrane i przetransportowane przez podmiot odbierający odpady. Odbierane powinny być jedynie produkty, które mają wartość użytkową, czyli są sprawne. Rodzaj odbieranych produktów powinien być jasno zdefiniowanych co do gabarytów, wieku, rodzaju. Program bezpłatnego odbierania produktów powinien być wdrożony w wersji pilotażowej, aby możliwe było oszacowanie zainteresowania przez mieszkańców i zbilansowania kosztów i korzyści wynikających z usługi odbioru odpadów.

Zagwarantowanie przez gminę odbioru produktów przez podmioty odbierające odpady powinno się odbywać poza usługami standardowego zbierania odpadów komunalnych, aby uniknąć podejrzenia krzyżowego finansowania obu rodzaju działalności. Wybór więc podmiotu odbierającego produkty od mieszkańców powinien nastąpić w drodze zamówienia publicznego, a w przetargu mogą wziąć udział podmioty zarówno odbierające odpady, jak i inne dysponujące niezbędnym zapleczem technicznym, umożliwiającym odbiór produktów.

3.5 Rekomendacje w zakresie organizacji punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.

3.5.1 Rodzaj przyjmowanych produktów

Istnieje wiele rodzajów produktów możliwych do objęcia działaniami mającymi na celu unikanie powstawania odpadów. Zakres rodzajów produktów przyjmowanych w punktach napraw i ponownego użycia należy dostosować do specyficznych warunków danej lokalizacji. Ostatecznie czynnikiem determinującym rodzaje odpadów przyjmowanych w danym punkcie będzie ich dostępność oraz zapotrzebowanie na nie na rynku wtórnym. Zanim w gminie zapadną decyzje o utworzeniu punktu napraw czy ponownego użycia przy PSZOK-u, należy określić ilość odpadów, które mogą być ponownie wykorzystane w tym systemie. Należy znaleźć odpowiedź na dwa zasadnicze pytania:

- czy do punktów ponownego użycia będą trafiały wszystkie rodzaje odpadów, które mogą zostać ponownie wykorzystane, czy tylko te, na które jest największy popyt?
- jaki procent zebranego w PSZOK strumienia odpadów będą stanowiły przedmioty przeznaczone do powtórnego wykorzystania?

Prowadzony w latach 2009-2012 projekt TransWaste: (<https://europasrodkowa.gov.pl/projekty/srodowisko/item/192-transwaste>) wykazał, że największym zainteresowaniem wśród kupujących cieszą się następujące produkty, które przeznaczono do ponownego wykorzystania:

- odzież i tkaniny,
- zabawki, sprzęt sportowy i wypoczynkowy,
- meble,
- nonelektryczne urządzenia gospodarstwa domowego,
- narzędzia elektryczne i elektroniczne.

Oszacowano również, że maksymalnie 15% produktów uznanych za odpady może być przekazane do ponownego użytkowania.

Bazując na powyższych badaniach oraz doświadczeniach krajów Europy zachodniej, w których tego typu działalność jest prowadzona z powodzeniem od dłuższego czasu można wyróżnić podstawowe rodzaje produktów, których przyjmowanie, naprawianie oraz przekazywanie do dalszego użycia jest uzasadnione ekonomicznie oraz społecznie. Poniżej wymieniono przykładowe grupy produktów, które mogą zostać objęte działalnością punktów napraw i ponownego użycia, dla których w następnym podpunkcie przedstawiono rekomendowane przykładowe zakresy przeprowadzanych napraw.

1. Sprzęt AGD duże,
2. Sprzęt AGD małe,
3. Sprzęt RTV itp.,
4. Rowery itp.,
5. Meble,
6. Odzież, obuwie,
7. Inne (wyposażenie domu, narzędzia, pamiątki, dzieła sztuki, zabawki, sprzęt sportowy, książki, płyty CD/DVD itp.).

Wielkość asortymentu zbieranego i przekazywanego w punkcie powinna być uzależniona od posiadanej infrastruktury i możliwości technicznych.

Rekomenduje się, aby w punktach ponownego użycia znajdowały się przedmioty, na które istnieje faktyczny popyt. Do punktów napraw powinny trafiać jedynie przedmioty, które po drobnych naprawach czy regulacji będą zdatne do dalszego użytkowania. Chodzi o to, by koszt naprawy nie przewyższał ceny, za którą dany produkt zostanie sprzedany.

3.5.2 Zakres napraw

Zakres napraw powinien przede wszystkim być dostosowany do rodzajów i właściwości produktów przewidzianych do przyjmowania i naprawy w danym punkcie, przewidywanej ich ilości, oraz warunków lokalizacyjnych i lokalowych obiektu, którymi dysponuje operator punktu.

Poniżej przedstawiono zakresy napraw, które mogą być wykonywane w punktach napraw i ponownego użycia z podziałem na rodzaje przyjmowanych produktów i części produktów niebędących odpadami.

1. **Sprzęt AGD duże** – proste naprawy i/lub regulacje niewymagające stosowania kosztownych części zamiennych mające na celu przywrócenie pełni funkcjonalności oraz atrakcyjności dla potencjalnego nowego użytkownika np.:
 - wymiana/naprawa kabla zasilającego,
 - wymiana żarówki, diody, bezpiecznika,
 - wymiana/naprawa węża dopływowego/odpływowego,
 - regulacja drzwi, stojaków,
 - wymiana/naprawa uchwytów, pokręteł, suwaków itp.
 - wymiana/czyszczenie filtrów,
 - regulacja,

- czyszczenie.
2. **Sprzęt AGD małe** – proste naprawy i/lub regulacje niewymagające stosowania kosztownych części zamiennych mające na celu przywrócenie pełni funkcjonalności oraz atrakcyjności dla potencjalnego nowego użytkownika np.:
- wymiana/naprawa kabla zasilającego,
 - wymiana żarówki, diody, bezpiecznika,
 - regulacja,
 - wymiana/naprawa uchwytów, pokręteł, suwaków itp.
 - regulacja,
 - czyszczenie.
3. **Sprzęt RTV** - proste naprawy i/lub regulacje niewymagające stosowania kosztownych części zamiennych mające na celu przywrócenie pełni funkcjonalności oraz atrakcyjności dla potencjalnego nowego użytkownika np.:
- wymiana/naprawa kabla zasilającego,
 - wymiana żarówki, diody, bezpiecznika,
 - wymiana/naprawa pokręteł, suwaków itp.
 - regulacja,
 - czyszczenie.
4. **Rowery itp.** - naprawy i/lub regulacje z zastosowaniem podstawowych części zamiennych mające na celu przywrócenie pełni funkcjonalności oraz atrakcyjności dla potencjalnego nowego użytkownika np.:
- wymiana/naprawa opony, dętki,
 - wymiana/naprawa elementów napędu,
 - wymiana linek i pancerzy,
 - wymiana śrub i obejm,
 - naprawa kół (centrowanie, wymiana łożysk),
 - regulacja,
 - czyszczenie.
5. **Meble** - naprawy i/lub regulacje z zastosowaniem podstawowych części zamiennych mające na celu przywrócenie pełni funkcjonalności oraz atrakcyjności dla potencjalnego nowego użytkownika np.:
- wymiana/naprawa zawiasów,
 - wymiana/naprawa uchwytów,
 - proste naprawy tapicerskie,
 - klejenie, szlifowanie, malowanie elementów,
 - czyszczenie,
6. **Odzież, obuwie** – czynności związane z przygotowywaniem do przekazania do dalszego wykorzystania np.:

- sortowanie,
- czyszczenie.

7. **Inne** – czynności związane z przygotowywaniem do przekazania do dalszego wykorzystania przedmiotów niemieszczących się w żadnej z powyższych kategorii, które ze względu na swój stan i właściwości zostaną uznane za cenne np.:

- sortowanie,
- czyszczenie,
- proste naprawy.

Ponadto rekomenduje się w uzasadnionych przypadkach dopuszczanie w miarę możliwości technicznych oraz kwalifikacji obsługi punktu dokonywania bardziej skomplikowanych napraw.

3.5.3 Naprawy i bezpieczeństwo produktu

Wszystkie produkty wyselekcjonowane ze strumienia odpadów, które zakwalifikowano jako nadające się do dalszego wykorzystania, muszą zostać sprawdzone pod kątem ich funkcjonalności i bezpieczeństwa (zwłaszcza w przypadku SEE). Proces ten może odbyć się zarówno przy wwożeniu potencjalnych dóbr do PSZOK-u (np. w przypadku mebli, zabawek, książek, rowerów), jak i w punkcie napraw, gdzie wykwalifikowany pracownik dokładnie sprawdzi daną rzecz (w przypadku sprzętu elektronicznego). Jest to zagadnienie związane z logistyką punktu, w dużej mierze uzależnione od lokalnych uwarunkowań i okoliczności.

Naprawa i konserwacja przedmiotów na terenie PSZOK-u wiąże się z określonymi zasobami, które zarządzający punktem musi zapewnić. Należą do nich:

- personel,
- części zamienne,
- materiały/narzędzia.

Prace związane z renowacją wybranych produktów mogą wykonywać zarówno wykwalifikowani pracownicy, posiadający wiedzę i doświadczenie w naprawie i kontroli przedmiotów elektrycznych, elektronicznych itp., jak i osoby niewykwalifikowane, których przyuczenie sprawi, że mogłyby wykonywać prostsze prace konserwacyjne, np. czyszczenie mebli, zabawek, naprawa rowerów. Dobrym rozwiązaniem jest również nawiązanie współpracy ze szkołami zawodowymi czy uczelniami - uczniowie czy studenci w ramach praktyk mogliby wykonywać drobne prace konserwatorskie, przy okazji ucząc się techniki wykonywania zawodu.

Rekomenduje się, by w punktach napraw zatrudniać osoby wywodzące się z grupy zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dla tych ludzi to forma podniesienia kwalifikacji i podniesienia własnej samooceny.

W zależności od potrzeb, pracownik punktu napraw może być zatrudniony na cały etat albo przychodzić np. tylko 1-2 razy w tygodniu, by sprawdzić działanie poszczególnych urządzeń, ewentualnie je naprawić.

Należy pamiętać, iż naprawa danego sprzętu wiąże się nierozdzielnie z jego ponownym sprawdzeniem pod kątem zarówno właściwego działania, jak i jakości. Jest to niezwykle ważny element każdego procesu napraw, daje bowiem gwarancję przyszłemu właścicielowi danego przedmiotu, że jest on sprawny, a jego działanie jest zgodne z przepisami i specyfikacjami, przede wszystkim odnoszącymi się do bezpieczeństwa.

Kwestia gwarancji i odpowiedzialności za ewentualne szkody na zdrowiu i mieniu potencjalnych klientów jest jedną z najważniejszych spraw przy sprzedaży rzeczy używanych. Rekomenduje się w tym zakresie włączyć odpowiednich zapisów do regulaminu PSZOK-u i istniejących na jego terenie punktów napraw i ponownego użycia. Nie mniej istotne będzie posiadanie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej.

3.6.4. Zasady i procedury przekazywania produktów do dalszego użycia

Zgodnie z analizą prawną rekomendowany sposób organizacji punktu napraw i ponownego użycia lub sieci punktów, nie jest w obecnym stanie prawnym ściśle związany gospodarką odpadami w sensie ustawowej definicji odpadu i gospodarowania odpadami jednak w bardzo istotnym zakresie wynika z przyjętej hierarchii sposobów postępowania z odpadami. Zgodnie ze wspomnianą hierarchią na pierwszym miejscu jest unikanie powstawania odpadów. Stąd proponowane zasady i procedury mają na celu prawidłowe postępowanie z przedmiotami i produktami, które z jednej strony ograniczą ilość wytwarzanych odpadów a z drugiej ułatwią sposób gospodarowania przekazanymi przedmiotami (oczyszczenie, konserwacje, naprawę i redystrybucję) bez szczegółowej ewidencji odpadów wynikającej z ustawy o odpadach i ustawy o utrzymaniu czystości, do czasu uznania przedmiotu za odpad przewidziany do odzysku lub unieszkodliwiania.

Wskazane rekomendacje dotyczące lokalizacji i zakresu usług prowadzonych oparto ze względów ekonomicznych i organizacyjnych na PSZOK-u, w którym przewidziano dodatkowo infrastrukturę i usługi mające na celu ponowne użycie przedmiotów. Skala dodatkowego wyposażenia i usług uzależniono od charakteru i wielkości jednostki samorządowej.

Przyjęty sposób funkcjonowania PSZOK-u wpływa na zasady i procedury stosowane w trakcie eksploatacji punktu przyjmowania odpadów/przedmiotów i przekazywania produktów do dalszego użycia.

Prowadzenie punktu przygotowania do ponownego użycia odpadów, gdzie gromadzone odpady poddawane są sprawdzeniu, czyszczeniu, naprawie, lub wymieniany jest w nich jakiś element – wymaga uzyskania zezwolenia na zbieranie odpadów i zezwolenia na przetwarzanie odpadów (tj. na odzysk odpadów – przygotowanie do ponownego użycia).

Każda ingerencja w odpad jest traktowana jako jego przetwarzanie.

W tym wypadku jest to przygotowanie do ponownego użycia, czyli odzysk prowadzony we własnym zakresie, w wyniku którego powstaje produkt, a nie odpad.

Definicje z ustawy o odpadach:

- Przetwarzanie – rozumie się przez to procesy odzysku lub unieszkodliwiania, w tym przygotowanie poprzedzające odzysk lub unieszkodliwianie;

- Odzysk – rozumie się przez to jakikolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów, które w przeciwnym przypadku zostałyby użyte do spełnienia danej funkcji, lub w wyniku, którego odpady są przygotowywane do spełnienia takiej funkcji w danym zakładzie lub ogólnie w gospodarce;
- Przygotowanie do ponownego użycia – rozumie się przez to odzysk polegający na sprawdzeniu, czyszczeniu lub naprawie, w ramach, którego produkty lub części produktów, które wcześniej stały się odpadami, są przygotowywane do tego, aby mogły być ponownie wykorzystywane bez jakichkolwiek innych czynności wstępnego przetwarzania;

Punkt przygotowania do ponownego użycia odpadów po ich wcześniejszym naprawieniu/wymianie elementu

Warunki uzyskania zezwolenia na przetwarzanie reguluje Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. 2013 poz. 21)

Art. 42 pkt 2. Zezwolenie na przetwarzanie odpadów wydaje się na wniosek posiadacza odpadów.

Wzorem istniejących nielicznych punktów napraw i ponownego użycia produktów i części produktów, w punktach napraw powinny być przyjmowane dostarczone przez mieszkańców przedmioty nadające się do użytku lub wymagające niewielkiej naprawy, które mogą potencjalnie znaleźć odbiorcę.

W zależności od rodzaju i stanu danego przedmiotu sposób postępowania i procedura przekazania wynikająca ze statusu odpad /produkt może być odmienna.

W przypadku przedmiotów, dla których nie przewiduje się prowadzenia napraw takich jak:

- tekstylia: ubrania, pościele, ręczniki, obrusy itp.,
- porcelanę, szkło, ceramikę,
- książki, multimedia (oryginalne),

procedura przyjęcia i przekazania nie będzie wymagała dodatkowych spraw formalnych (oświadczeń, deklaracji), a jedynie podstawową weryfikację danych osobowych i osoby dostarczającej przedmiot/y oraz weryfikację rodzaju i stanu przywiezionych przedmiotów.

W przypadku przedmiotów, dla których nie przewiduje się prowadzenia napraw, ale ich dalsze użytkowanie może potencjalnie powodować niebezpieczeństwo podczas ich dalszego użytkowania, takich jak:

- meble,
- sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- komputery,
- rowery i wybrany sprzęt sportowy,
- wózki i zabawki dziecięce,

wymagane będzie zadeklarowanie pisemne właściciela przekazującego przedmiot, że jest on w pełni sprawny i nie wymaga naprawy. Niezależnie od deklaracji pracownicy powinni weryfikować stan przedmiotów i ich przydatność.

W przypadku przekazania przedmiotu, który wymaga naprawy, pracownicy powinni weryfikować stan przedmiotów i ich przydatność i w zależności od wstępnych oględzin dokonać naprawy lub przekazać

firmie zewnętrznej do naprawy. Z uwagi na wymagane szerokie kompetencje związane z dużą liczbą typów produktów i producentów, rekomenduje się dokonywanie napraw przez zewnętrzne podmioty, które powinny wystawiać gwarancję na wykonaną naprawę oraz sprawność przedmiotu.

Każdorazowo dostarczający powinien być informowany o przyjętym okresie, po którym przedmiot, (jeśli nie znajdzie kolejnego użytkownika lub nie będzie to uzasadnione ze względów ekonomicznych) zostanie uznany za odpad i przekazany do odzysku lub unieszkodliwienia.

Kwestie odpowiedzialności za stan przedmiotu, a także jego dalszego wykorzystania mogą zostać rozwiązane również przez wybranego operatora punktu napraw i ponownego użytkowania. Rekomendowanym rozwiązaniem jest wybranie, jako operatora punktu - organizacji pożytku publicznego.

W przypadku przedmiotów, które są gotowe do przekazania, rekomenduje się zebranie podstawowych informacji (w formie opisowej i graficznej) ułatwiającej znalezienie nowego użytkownika (również za pomocą mediów elektronicznych).

Podstawowe zasady i procedury wynikające ze sposobu eksploatacji i posiadanej infrastruktury w trzech wariantach opisanych w punkcie 3.5:

Wariant I - PSZOK – punkt napraw – punkt ponownego użycia

PSZOK jest miejscem, do którego mieszkańcy przynoszą produkty uznane za odpady.

Na obiekcie tym odbywa się wydzielanie dóbr, które nadają się do ponownego wykorzystania. Rzeczy te są sprawdzane pod kątem ich przydatności i ewentualnie naprawiane/konserwowane (przez zatrudnionych do tego celu fachowców). W dalszym etapie przekazywane są do punktu ponownego użycia, gdzie są sprzedawane bądź nieodpłatnie przekazywane organizacjom charytatywnym.

Rozwiązanie to jest rekomendowane dla dużych ośrodków miejskich. Jeśli w mieście jest kilka PSZOK-ów, zaleca się, aby ideę „3 w 1” wdrożyć tylko na jednym z nich. Pozostałe obiekty mogą stanowić jedynie miejsca do wyodrębniania ze strumienia odpadów rzeczy nadających się do ponownego wykorzystania, które następnie będą trafiały do centralnego PSZOK „3 w 1”.

Główne procedury

Weryfikacja dostarczającego odpad

- osoby,
- podmiotu dostarczającego odpady.

Warunek - zamieszkanie osoby lub lokalizacja podmiotu na terenie gminy/miasta/związku międzygminnego/ gmin(y) porozumienia międzygminnego itp.

Procedura przyjęcia

- odpadu,
- przedmiotu (przyjęcie za oświadczeniem o braku wad prawnych i o zaznajomieniu się z regulaminem PSZOK/PNiPU, co do sposobu postępowania z odpadami na terenie punktu).

Ustalenie stanu odpadu/przedmiotu oraz niezbędnych czynności i napraw.

- niezanieczyszczony,
- sprawny - wymaga serwisu, oczyszczenia,
- niesprawny - wymaga drobnych napraw,
- niesprawny - naprawa nieracjonalna (klasyfikacja, jako odpad),
- inne czynności.

Naprawa

- wystawienie - gwarancji lub rękojmi,
- brak gwarancji,
- inne czynności konserwacyjne.

Przygotowanie informacji o produkcie w celu ułatwienia przekazania produktu

- wersja papierowa (graficzna) i elektroniczna (publikacja na stronach www gminy).

Przekazanie

- nieodpłatnie przekazanie produktu (za oświadczeniem, które będzie zwalniało zarządcę punktu z odpowiedzialności za ewentualne szkody na zdrowiu i mieniu, poniesione przez klientów punktu wskutek użytkowania przekazanego towaru - dotyczy przede wszystkim ZSEE).
- odpłatnie wraz z gwarancją lub rękojmią na wykonane naprawy (za oświadczeniem, które będzie zwalniało zarządcę punktu z odpowiedzialności za ewentualne szkody na zdrowiu i mieniu, poniesione przez klientów punktu wskutek użytkowania nabywanego towaru - dotyczy przede wszystkim ZSEE). Wystawienie paragonu lub faktury VAT.

Wariant II - PSZOK – punkt ponownego użycia

PSZOK jest miejscem, do którego mieszkańcy przynoszą produkty uznane za odpady. W obiekcie tym odbywa się wydzielanie tych dóbr, które nadają się do ponownego wykorzystania. W dalszym etapie przekazywane są do punktu ponownego użycia, gdzie są sprzedawane bądź nieodpłatnie przekazywane organizacjom charytatywnym. Ewentualne naprawy i konserwacje przyniesionego sprzętu np. ZSEE są zlecane firmom zewnętrznym lub istniejącym na terenach dużych ośrodków miejskich punktom napraw.

Główne procedury jak w Wariacie nr I z ograniczeniem napraw do drobnych prac na terenie punktu, pozostałe naprawy wykonywane w wyspecjalizowanych punktach serwisowych.

Wariant III - PSZOK jako punkt logistyczny/informacyjny

PSZOK jest miejscem, do którego mieszkańcy przynoszą produkty uznane za odpady. W obiekcie tym odbywa się wydzielanie tych dóbr, które nadają się do ponownego wykorzystania. W dalszym etapie przekazywane są podmiotom, które zajmą się ich sprzedażą bądź darowiznami na rzecz organizacji charytatywnych. PSZOK jest również miejscem informacyjnym dla mieszkańców, którzy chcą skorzystać z ewentualnych napraw/konserwacji, o punktach napraw w danej miejscowości.

Główne procedury jak w Wariancie nr II - bez prowadzenia napraw na miejscu głównie zbieranie odpadów, określenie ich przydatności a następnie przekazanie zewnętrznym podmiotom w celu przekazania/odsprzedaży odbiorcom. Przewidziano możliwość organizacji cyklicznych napraw na miejscu przez zewnętrznych specjalistów.

W przypadku przedmiotów sprawnych, które nie wymagają przeprowadzenia dodatkowych czynności i są przekazywane odbiorcom (za oświadczeniem, które będzie zwalniało zarządcę punktu z odpowiedzialności za ewentualne szkody na zdrowiu i mieniu, poniesione przez klientów punktu wskutek użytkowania przekazanego towaru - dotyczy przede wszystkim ZSEE), celowym wydaje się zastosowanie uproszczonych procedur wyłączających część produktów z ustawy o odpadach.

Z uwagi na społeczny wymiar przekazywania przez mieszkańców nieodpłatnie sprawnych przedmiotów w celu dalszego użytkowania przez innych mieszkańców lokalnej wspólnoty, rekomenduje się przekazywanie informacji zwrotnej związanej z osiągniętymi efektami prowadzonej w PSZOK /PNiUP działalności.

3.6.4. Promocja działalności punktów napraw i ponownego użycia

Jak wcześniej zaznaczono, na gminie ciąży m.in. obowiązek wspierania ponownego użycia. Istotną rolę w tym zakresie odgrywa skuteczny marketing PSZOK-ów i działających na ich terenie - w ramach gminnego systemu gospodarki odpadami - punktów napraw i ponownego wykorzystania produktów uznanych za odpady. Celami podejmowanych na tym polu aktywności powinny być:

- wzrost ilości przekazywanych produktów uznanych za odpady,
- zwiększenie ilości sprzedaży używanych przedmiotów,
- podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Pożądanym i racjonalnym działaniem w ramach zrównoważonego rozwoju jest redukcja zużycia surowców naturalnych i energii oraz produkcji odpadów. W przypadku gospodarki odpadami działania te mogą polegać m.in. na promowaniu i organizacji punktów napraw i ponownego użycia produktów. Efektywna realizacja tej koncepcji będzie zależała od umiejętnej integracji selektywnego zbierania odpadów z ich powtórным wykorzystaniem produktów. Powodzenie w tym przypadku zależy również od umiejętnego budowania świadomości ekologicznej lokalnej społeczności oraz satysfakcji mieszkańców z zaangażowania w idee związane ze zrównoważonym rozwojem.

Zarządzający PSZOK-iem musi tak pokierować działaniami w zakresie public relations, aby jak największa liczba mieszkańców dowiedziała się o funkcjonowaniu w obrębie punktu miejsc napraw i ponownego wykorzystania. Należy przy tym tak ukształtować przekaz, aby lokalna społeczność miała poczucie postępowania zgodnego z ochroną środowiska, w myśl gospodarki o obiegu zamkniętym, ale również w myśl idei: „nie wyrzucaj – wykorzystaj” lub „tobie niepotrzebne, komuś bardzo przydatne”. To bardzo istotne, by korzystanie z punktów napraw i ponownego użycia włączało praktycznie mieszkańców gminy w proces przemian dotyczący zrównoważonego rozwoju. Zapewnia on zaspokajanie potrzeb obecnego pokolenia m.in. dzięki zintegrowanym działaniom w zakresie rozwoju gospodarczego, społecznego, a przede wszystkim ochrony środowiska.

Rekomenduje się prowadzenie rozmaitych akcji w obrębie Punktów, dobrze nagłaśnianych w lokalnych mediach i portalach społecznościowych, które będą promowały ponowne wykorzystanie produktów czy naprawy. W ostatnim czasie takie działania są bardzo widoczne w mediach, które chętnie współpracują przy tego typu inicjatywach.

Promocje i działania informacyjne dotyczące punktów napraw i ponownego użycia, w przypadku, kiedy funkcjonują przy PSZOK-ach, powinny być spójne z kampanią samego PSZOK-u i być jej niezbędnym elementem. Niewątpliwie jednym z głównych kanałów komunikacji powinien być Internet wraz z portalami społecznościowymi. Punkty ponownego użycia, a szczególne punkt napraw leżą w kręgu zainteresowań głównie osób młodych (w wieku 16+), które prowadzą proekologiczny styl życia, oparty na zrównoważonym rozwoju i idei „zero waste”, w co wpisują się doskonale opisywane punkty. Dlatego też komunikacja interaktywna (internetowa) będzie tu jednym z najkorzystniejszych kanałów przekazywania informacji.

Oprócz działań informacyjnych, wskazanych w rozdziale dotyczącym promocji PSZOK (rozdział 2.2.5), należy dodatkowo przeprowadzić działania wskazujące na funkcjonowanie i korzyści związane z naprawą i ponownym użyciem.

Przykładałem takich działań, mogą być:

- akcje typu „wietrzenie szaf” - coroczna inicjatywa, która ma na celu pozbycie się z gospodarstw domowych niepotrzebnych, zalegających rzeczy; może się to odbywać w rozmaitych formach, np. sprzedaży/wymiany przyniesionych przedmiotów na zasadzie wyprzedaży „garażowej”;
- pikniki ekologiczne, podczas których można zorganizować nie tylko sprzedaż/wymianę rzeczy używanych, ale również zaprosić kilku fachowców, którzy „na poczekaniu” sprawdzą, czy przyniesione sprzęty nadają się do naprawy. Druga propozycja ma aspekt zarówno proekologiczny, jak i społeczny, integruje bowiem mieszkańców.

O ile w przypadku kampanii informacyjnych dotyczących PSZOK-ów operatorzy i gminy wypracowały już bardzo efektywne działania, o tyle w przypadku tworzenia punktu napraw i ponownego użycia, jako nowych elementów infrastruktury gminy, taką kampanię informacyjną powinny poprzedzać badania oczekiwań i potrzeb mieszkańców. W wyniku analiz badań ankietowych, bezpośrednich rozmów czy pośrednich za pomocą choćby Internetu powinny zostać wybrane optymalne narzędzia komunikacji. W tym zakresie należy odejść od biernej informacji (ulotki, komunikaty) na rzecz aktywnego przekazu, który będzie adekwatny do konkretnych grup społecznych. Należy zadbać o optymalne nośniki informacji, tak by informacja i edukacyjny charakter przekazu objęły jak najszerszy krąg odbiorców.

3.6 Regulamin funkcjonowania punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami

W oparciu o doświadczenia istniejących punktów napraw i ponownego użycia wynikających z istniejących uwarunkowań krajowych poniżej zamieszczono treść przykładowego regulamin punktu napraw i ponownego użycia. W przypadku organizacji ww. punktu połączonego z PSZOK możliwe jest zintegrowanie zapisów regulaminów obu punktów.

I. Postanowienia ogólne

- Regulamin określa zasady funkcjonowania punktu napraw i ponownego użycia (PNiPU) oraz rodzaje przedmiotów, które przyjmowane są do naprawy i ponownego użycia.

II. Definicje

- Zdający – osoba fizyczna pozostawiająca przedmiot w PNiPU.
- Nabywca – osoba fizyczna nabywająca przedmiot w PNiPU.
- Prowadzący punkt – podmiot prowadzący punkt napraw i ponownego użycia.
- Przedmioty – rzeczy ruchome w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego pozostawione w PNiPU.
- Dokument nabycia przedmiotu – deklaracja nabywcy, stanowiąca załącznik nr 1 do regulaminu PNiPU.
- Ewidencja przedmiotów – lista przekazanych i nabytych (lub przekazanych do unieszkodliwienia) przedmiotów w PNiPU, stanowiąca załącznik nr 2 do regulaminu PNiPU.

III. Ogólne zasady funkcjonowania punktu napraw i ponownego użycia

- W PNiPU przyjmowane będą od mieszkańców przedmioty sprawne, nieuszkodzone, czyste, w dobrym stanie technicznym i niestwarzające zagrożenia dla użytkowników, takie jak:
 - Sprzęt AGD duże,
 - Sprzęt AGD małe,
 - Sprzęt RTV itp.,
 - Urządzenia elektroniczne posiadające znak bezpieczeństwa „B” – niepodlegające Urzędowi Dozoru Technicznego,
 - Rowery itp.,
 - Meble,
 - Odzież, obuwie,
 - Inne (wyposażenie domu, narzędzia, pamiątki, dzieła sztuki, zabawki, sprzęt sportowy, książki, płyty CD/DVD (z oryginalnym zapisem muzyka/filmy itp.).
- Ostateczną decyzję czy dana rzecz nadaje się do ponownego użycia podejmuje pracownik punktu.
- Gdy rzecz nie znajdzie nabywcy przez okres miesięcy jest przekazywana do PSZOK i jest właściwie zagospodarowana.

- Każdy mieszkaniec gminy/miasta/związku międzygminnego/porozumienia międzygminnego/ może nabyć daną rzecz znajdującą się w PNiPU po podpisaniu dokumentu przejęcia przedmiotu. Przyjęcie rzeczy do PNiPU odbywa się w godzinach funkcjonowania PNiPU /PSZOK/ i jest rejestrowane w ewidencji przedmiotów.

IV. Zasady przekazywania przedmiotów do PNiPU

- Zdający może pozostawić przedmiot w PNiPU wymieniony w punkcie nr III, jeśli zadeklaruje, iż jest on sprawny, nieuszkodzony, w dobrym stanie technicznym i nie stwarza zagrożenia dla użytkowników.
- Pracownik PSZOK po oświadczeniu Zdającego o woli pozostawienia sprawnego przedmiotu w PNiPU sprawdza czy deklaracja o sprawności przedmiotu jest zgodna ze stanem faktycznym. W przypadku stwierdzenia, iż przedmiot jest zużyty, uszkodzony a naprawa przewyższa koszt odsprzedaży lub może stanowić zagrożenie dla użytkownika, pracownik odmówi jego przyjęcia do PNiPU. W takim przypadku Zdający ma prawo przekazać przedmiot, jako odpad do PSZOK, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie regulaminem PSZOK.
- Do PNiPU przyjmowane są przedmioty sprawne, nieuszkodzone lub wymagające niewielkich napraw, czyste, w dobrym stanie technicznym, nie stwarzające zagrożenia dla użytkowników.
- Pozostawiając przedmiot w PNiPU Zdający oddaje go w celu przechowania i ekspozycji go przez okres max. miesięcy oraz przekazania przedmiotu innym zainteresowanym nabyciem tego przedmiotu osobom.
- Zdający pozostawiając przedmiot w PNiPU zrzeka się prawa do jego odbioru, jak również wszelkich roszczeń pieniężnych.
- Zdający pozostawiając przedmiot w PNiPU wyraża nieodwołalną zgodę na jego przekazanie do PSZOK jako odpad, w przypadku jeżeli przedmiot nie zostanie nabyty przed upływem 3 miesięcy od daty jego pozostawienia.

V. Zasady nabywania przedmiotów w punkcie napraw i ponownego użycia

- Przedmioty można nabyć w PNiPU bezpłatnie/(odpłatnie wg cennika) w godzinach funkcjonowania PNiPU/PSZOK.
- Nabywca oświadcza, iż został poinformowany, że przedmiot jest używany, zapoznał się z jego stanem technicznym i wizualnym, a także akceptuje, iż Prowadzący Punkt nie zapewnia o sprawności przedmiotu.
- Nabywca oświadcza, iż nie będzie wnosił żadnych roszczeń wobec Prowadzącego Punkt związanych z nabywanym przedmiotem. W szczególności zaś zrzeka się roszczeń na wypadek gdyby przedmiot okazał się niesprawny oraz roszczeń związanych ze stopniem jego zużycia, jak również związanych z innymi wadami przedmiotu czy skutkami jego używania. W tym celu nabywca zobowiązany jest do podpisania dokumentu nabycia przedmiotu (załącznik nr 1 do regulaminu PNiPU).

VI. Postanowienia końcowe

- Niniejszy regulamin jest udostępniony:
 - na terenie PNiPU zlokalizowanym przy ul.....
 - na stronie internetowej: www.....
 - na terenie Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK).

- Zdający i Nabywca podpisem w ewidencji, o której mowa w pkt. IV Oświadczają, iż zapoznali się z niniejszym regulaminem, rozumieją jego postanowienia i wyrażają zgodę na związanie jego postanowieniami.

Załącznik nr 1 do Regulaminu PNIPU

..... dnia, ... r.

(pieczęć)

DOKUMENT NIEODPŁATNEGO NABYCIA PRZEDMIOTU

Pochodzącego z Punktu napraw i ponownego użycia

zlokalizowanego w PSZOK-u przy ul.

Nazwa przedmiotu z określeniem przeznaczenia:

.....
.....

NABYWCA (nazwisko, imię i adres):

.....
.....

PRZEKAZUJĄCY:

.....:

Przekazujący oświadcza, że nie ponosi odpowiedzialności za stan techniczny przekazanego przedmiotu oraz bezpieczeństwo dalszego jego użytkowania.

Nabywca oświadcza, że zaznajomił się ze stanem faktycznym i technicznym urządzenia, nie roszcąc żadnych pretensji z tytułu ewentualnych szkód powstałych w trakcie jego użytkowania oraz że odebrany przedmiot zostanie przeznaczony do własnego użytku.

ODEBRAŁ:

(czytelny podpis)

WYDAŁ:

(czytelny podpis)

Załącznik nr 2 do Regulaminu PNIPU

LISTA PRZEKAZANYCH I NABYTYCH PRZEDMIOTÓW

w punkcie napraw i ponownego użycia (PNIPU) zlokalizowanym w PSZOK przy ul.

Punktu napraw i ponownego użycia

Lp.	Nazwa przedmiotu	Opis przedmiotu	Przekazanie		Nabycie		Data likwidacji	Waga	Podpis pracownika
			data	podpis zdającego	data	podpis nabywcy			
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

3.7 Schemat funkcjonowania przykładowego Punktu napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.

Z analizy przeprowadzonej na podstawie informacji zgromadzonych na potrzeby przygotowania niniejszych wytycznych, opartych o wiedzę i doświadczenia krajów, w których punkty napraw i ponownego użycia produktów funkcjonują z powodzeniem od wielu lat wynika, iż optymalnym rozwiązaniem pozwalającym na prowadzenie działań mających na celu unikanie powstawania odpadów na terenie Polski będzie tworzenie punktów w oparciu o lokalizacje PSZOK. Rozwiązanie to zostało wskazane jako optymalne w polskich warunkach zarówno pod względem organizacyjnym, ekonomicznym jak i społecznym.

Poniższy schemat przedstawia funkcjonowanie rekomendowanego modelu funkcjonowania punktu napraw i ponownego użycia w oparciu o współdziałanie z PSZOK.

Główne przesłanki dla przyjęcia takiego modelu tworzenia i eksploatacji punktów napraw i ponownego użycia produktów, w odróżnieniu od organizacji samodzielnej to:

- Obniżenie kosztów inwestycyjnych związanych z realizacją punktu funkcjonującego przy PSZOK przez wykorzystanie części infrastruktury PSZOK jako wspólnej (wjazd, parking, przyłącza mediów, zaplecze socjalne, transport itp.),
- Obniżenie kosztów eksploatacyjnych przez wykorzystanie ścisłego powiązania funkcjonalnego pomiędzy PSZOK a punktem napraw i ponownego użycia produktów,
- Możliwość uzyskania dodatkowej punktacji przy ubieganiu się o dofinansowanie przedsięwzięcia polegającego na budowie PSZOK,
- Wzajemne zwiększanie atrakcyjności obu obiektów dla mieszkańców przekładającej się na większą liczbę odwiedzin mieszkańców skutkującą wzrostem ilości odpadów zebranych w PSZOK oraz skuteczności działań mających na celu unikanie powstawania odpadów prowadzonych na terenie punktów napraw i ponownego użycia,
- Optymalne wykorzystanie lokalizacji PSZOK jako obiektu związanego z gospodarowaniem odpadami,

- Zorganizowanie zarówno punktu napraw jak i punktu ponownego użycia w jednej lokalizacji z PSZOK-iem, aby zminimalizować koszty transportu odpadów.

3.8 Dodatkowe rekomendacje wynikające z polityk horyzontalnych

Dostęp dla osób niepełnosprawnych

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE, przy wdrażaniu dyrektywy należy uwzględniać Konwencję Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych. W przypadku wszelkich zamówień przeznaczonych do użytku osób, zarówno ogółu społeczeństwa, jak i personelu instytucji zamawiającej, niezbędne jest opracowanie przez instytucje zamawiające specyfikacji technicznych w sposób uwzględniający kryteria dostępności dla osób niepełnosprawnych lub opcji projektowania dla wszystkich, z wyjątkiem należycie uzasadnionych przypadków.

Regułę powyższą powinno się stosować zarówno dla realizacji PSZOK jak i punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.

Planowany PSZOK lub punkt napraw powinien być więc obiektem ogólnodostępnym dla wszystkich mieszkańców nie ograniczając tym samym równego dostępu do towarów, usług, infrastruktury bez względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Obiekt powinien być zaprojektowany z myślą o jak najłatwiejszym dostępie i obsłudze. Powinno zostać przewidziane zatrudnienie pracownika do obsługi obiektu, do którego obowiązków będzie należała m.in. pomoc przy wyładunku przywożonych odpadów lub produktów wszystkim korzystającym z obiektu a w szczególności osobom niepełnosprawnym. W zakresie infrastruktury powinny zostać przewidziane miejsca postojowe dla samochodów osobowych dla osób niepełnosprawnych.

Działania takie powinny zapewnić zgodność przedsięwzięcia z Wytycznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020.

Dodatkowo projekt powinien być realizowany zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania. Uniwersalne projektowanie to projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. Uniwersalne projektowanie nie wyklucza możliwości zapewniania dodatkowych udogodnień dla szczególnych grup osób z niepełnosprawnościami, jeżeli jest to potrzebne. Reguły uniwersalnego projektowania przedstawiono poniżej:

1. Użyteczność dla osób o różnej sprawności
2. Elastyczność w użytkowaniu
3. Proste i intuicyjne użytkowanie
4. Czytelna informacja
5. Tolerancja na błędy
6. Wygodne użytkowanie bez wysiłku
7. Wielkość i przestrzeń odpowiednie dla dostępu do użytkowania
8. Percepcja równości.

Rozpatrując wpływ projektu na osoby niepełnosprawne wyjaśnić należy, że rozwiązania architektoniczne tj. place manewrowe, wiaty składowe powinny być w pełni dostępne dla osób niepełnosprawnych. Na placach i podjazdach unikać należy krawężników i przeszkód uniemożliwiających poruszanie się osób z niepełnosprawnością. Progi powinny być zaprojektowane do wysokości nie przekraczającej 2 cm. Inne rozwiązania projektowe, to zainstalowanie platformy dla osób niepełnosprawnych w przypadku budynków dwu i więcej kondygnacyjnych, odpowiednia szerokość światła drzwi, pozostawienie wystarczającej przestrzeni manewrowej dla wózka inwalidzkiego, wyróżnione kolorem i fakturą ostatni i pierwszy stopień schodów.

W zakresie dostępu obiektu dla osób niepełnosprawnych należy:

- zadbać, aby obiekt był dostępny dla wszystkich mieszkańców;
- uwzględnić zasady uniwersalnego projektowania;
- unikać barier architektonicznych;
- zapewnić pomoc obsługi na obiekcie.

Wytyczne OOŚ

Konieczność uzyskania decyzji środowiskowych uwarunkowaniach jest regulowane poniższymi aktami prawnymi:

1. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Zgodnie z § 3 ww. rozporządzenia do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko zalicza się: punkty do zbierania lub przeładunku złomu.

W związku z powyższym o tym czy dla planowanego PSZOK wymagane będzie wdrożenie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko decydować będzie rodzaj przyjmowanych odpadów, a konkretnie rzecz biorąc przyjmowanie złomu. W przypadku zbierania pozostałych innych odpadów nie będzie wymagane przeprowadzenie postępowania OOŚ. Powyższe dotyczy oczywiście także punktów przyjmowania produktów i części produktów niebędących odpadami i punktów napraw.

W związku z realizacją inwestycji konieczne będzie uzyskanie decyzji lokalizacji inwestycji celu publicznego – w przypadku jeżeli dla wybranej lokalizacji nie uchwalono miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w którym wpisana byłaby możliwość realizacji inwestycji.

Inwestycje związane z budową PSZOK lub punktów przyjmowania produktów ma generalnie pozytywny wpływ na polityki horyzontalne w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz propagowania ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego.

Przy analizie wariantów lokalizacyjnych powinno się brać pod uwagę możliwości wystąpienia konfliktów społecznych oraz możliwość wystąpienia ewentualnych korzyści ekonomicznych związanych z lokalizacją projektowanej inwestycji. Analiza powinna być poparta odpowiedzią na następujące pytania:

- Czy obecnie w miejscu przewidywanej lokalizacji występuje element lub parametr mający wpływ na środowisko?

- Czy po realizacji inwestycji występować będzie rozpatrywany element lub parametr?

W tym celu można wykonać ocenę porównawczą wariantów:

- polegającego na pozostawieniu stanu istniejącego oraz
- uwzględniającego realizację planowanego przedsięwzięcia.

Analizę porównawczą można wykonać w oparciu o poniższe kryteria:

1. Wpływ na zdrowie człowieka.
2. Wpływ na otoczenie – budynki mieszkalne.
3. Wpływ na otoczenie – inne budynki.
4. Wpływ na obszary chronione.
5. Wpływ na krajobraz.
6. Wpływ na stan powietrza.
7. Propagacja hałasu.
8. Wpływ na jakość ziemi.
9. Odczucia wizualne.
10. Odczucia społeczne.

Jeżeli jest to technicznie uzasadnione pod uwagę powinno się wziąć możliwość pozytywnego wpływu na zrównoważony rozwój. Elementami pozytywnie wpływającymi mogą być:

- zastosowanie rozwiązań technologicznych zmniejszających zużycie surowców naturalnych – np. użycie destruktu na podbudowę dróg, placów.
- zastosowanie rozwiązań wykorzystujących odnawialne źródła energii (baterie solarne, panele fotowoltaiczne).
- zastosowanie rozwiązań energooszczędnych (np. oświetlenie led).

W zakresie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju rekomenduje się:

- Uwzględnić na etapie przedinwestycyjnym analizę związaną z elementami środowiska;
- Uwzględnić w projektowaniu możliwość zastosowania rozwiązań pozytywnie przyczyniających się do zrównoważonego rozwoju.

Zmiany klimatyczne

Realizacja PSZOK jest spójna ze „Strategicznym planem adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030” (SPA 2020), który określa warunki stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w obliczu ryzyk, jakie niosą ze sobą zmiany klimatyczne.

Zgodnie z zapisami SPA 2020 „Obszary zurbanizowane stanowią szczególną kategorię w strukturze przestrzeni geograficznej, charakteryzującą się dużą gęstością populacji ludzkiej, a tym samym są bardzo wrażliwe z uwagi na negatywne oddziaływanie antropopresji. Miasta zagrożone są bezpośrednio szczególnie trzema zjawiskami: intensyfikacją miejskiej wyspy ciepła i silnymi ulewami powodującymi podtopienia oraz suszą sprzyjającą deficytowi wody w miastach.” Ponadto w odniesieniu do obszaru „zdrowia” wskazano w SPA, że zmiany klimatu mogą pośrednio wpływać na zdrowie poprzez tworzenie warunków dla wzrostu zanieczyszczeń powietrza (wtórnego pylenia oraz ozonu) i wody.

W powyższym kontekście działania planowane w ramach Projektu wpisują się w realizację poniższych kierunków działań wskazanych w **SPA 2020, w zakresie celu 6 Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu:**

- Kierunek działań 6.1 – zwiększenie świadomości odnośnie do ryzyk związanych ze zjawiskami ekstremalnymi i metodami ograniczania ich wpływu. Działanie adaptacyjne ma na celu edukację i zwiększenie świadomości w zakresie: zmian klimatu i sposobów minimalizowania ich skutków, wpływu inwazyjnych gatunków obcych oraz znaczenie i konieczności oszczędzania zasobów, szczególnie wody. W ramach Projektu planuje się budowę PSZOK, gdzie mieszkańcy będą mogli oddawać surowce wtórne, przedmioty do ponownego użycia a także odpady niebezpieczne, co wpływa na promowanie zachowań ekologicznych oraz podnoszenie społecznej świadomości i poziomu wiedzy na temat wyzwań zrównoważonego rozwoju i zmian klimatu.

Podstawowym celem analizy realizacji PSZOK z punktu widzenia zmian klimatycznych jest dokonanie oceny bieżącego i przyszłego narażenia na zmienne klimatyczne i zagrożenia związane z klimatem dla lokalizacji. Najistotniejszym elementem analizy wydają się być sprawdzenie lokalizacji inwestycji z punktu widzenia zagrożenie powodziowego. W tym celu można posłużyć się mapami pochodzącymi z serwisu Informatycznego Systemu Ośłony Kraju.

Analizę odporności na czynniki klimatyczne proponuje się przeprowadzić z wykorzystaniem metodyki i tabel opracowanych na podstawie "Poradnika przygotowania inwestycji z uwzględnieniem zmian klimatu, ich łagodzenia i przystosowania do tych zmian oraz odporności na klęski żywiołowe" (poradnik opracowany przez Ministerstwo Ochrony Środowiska, który uwzględnia zapisy wytycznych Komisji Europejskiej „Non-paper Guidelines for Project Managers: making vulnerable investments climate resilient”).

Istotnym elementem jest odniesienie realizacji projektu do celów klimatycznych określonych w Strategii Europa 2020, gdzie zostały sformułowane cele unijnej strategii w stosunku do zmian klimatycznych:

- Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 20 % w stosunku do poziomu z 1990 r.,
- Osiągnięcie 20% poziomu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- Wzrost efektywności energetycznej o 20%.

Przy obliczeniu emisji rocznej CO₂ można przyjąć wskaźniki emisji zgodnie z wytycznymi Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI): „The carbon footprint of projects financed by the Bank Methodologies for the Assessment of Project GHG Emissions and Emission Variations”.

W zakresie zmian klimatycznych rekomenduje się:

- Przeprowadzić analizę wpływu projektu na zmiany klimatyczne i uodpornienie na zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi z wykorzystaniem metodyki KE;
- Uwzględnić w projektowaniu potencjalne zagrożenia związane z czynnikami wynikającymi ze zmian klimatycznych.

Podsumowanie 4 i wnioski

4 Podsumowanie i wnioski.

Wybierając lokalizację dla PSZOK-u, należy przeanalizować kilka istotnych kwestii:

- odpowiednia powierzchnia działki przeznaczonej pod PSZOK, uwzględniająca wielkość obsługiwanego terenu (liczba mieszkańców), charakter gminy (wiejska, miejska, duża aglomeracja) - co determinuje liczbę wizyt oraz rodzaje odpadów dostarczanych do punktu, przestrzeni zapewniającej wjazd i wyjazd samochodów oraz odbiór kontenerów, magazyn, ewentualnie jeśli jest przewidziana, wydzielona część na elementy edukacji ekologicznej, itd.;
- odpowiednia infrastruktura i obsługa komunikacyjna – w tym przypadku należy zadbać o to, by do punktu prowadziła droga o utwardzonej nawierzchni, z możliwością dojazdu samochodów o ciężarze powyżej 3,5 tony. W zależności od charakteru gminy i liczby mieszkańców, których obsługuje dany PSZOK należy przewidzieć możliwość tworzenia się korków przed wjazdem, szczególnie w dniach i godzinach o największej liczbie wizyt;
- dostępność mediów – przyłącze energii elektrycznej, przyłącze wodociągowe, system monitoringu;
- odpowiednia odległość potencjalnego PSZOK-u od zabudowy mieszkalnej, która z jednej strony zapewni bezproblemowy dojazd do tego obiektu;
- dogodny dostęp dla użytkowników z każdej lokalizacji miasta;
- uwarunkowań zawartych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zanim gmina zaplanuje budowę lub zorganizowanie PSZOK-u, warto postawić na pozytywną informację i skuteczną akcję edukacyjną i informacyjną, skierowaną do mieszkańców. Koszty tych działań muszą być założone w ramach działań organizacyjnych.

Liczba punktów w gminie będzie zależała od jej wielkości. W małych miejscowościach (15-25 tys.) lub gminach wiejskich wystarczy jeden PSZOK. W uzasadnionych przypadkach (znacznie rozproszonej zabudowie, niewielkiej ilości mieszkańców w pobliskich gminach – do 1 tys. mieszkańców) wskazane jest tworzenie wspólnego PSZOK-u. W dużych miastach jeden tego typu obiekt powinien przypadać na około 50-80 tys. mieszkańców obsługując teren w promieniu ok. 5-8 km.

Warunkiem, który determinuje liczbę wizyt w PSZOK-u, jest zlokalizowanie go w miejscach łatwo dostępnych, dobrze skomunikowanych. Najważniejsza zasada przy lokalizacji punktów wymaga, by swym zasięgiem obiekty te obejmowały całe miasto (gminę). Należy stworzyć w miarę równomierną sieć PSZOK-ów, aby wszyscy mieszkańcy mieli zapewniony łatwy dostęp do punktu – bez względu na dzielnicę zamieszkania (koncentracja punktów wskazana jest w miejscach o dużej gęstości zaludnienia).

W przypadku ogłaszania przez gminę przetargu na utworzenie i prowadzenie PSZOK-u, warto zastrzec w umowie z potencjalnym wykonawcą, że punkt ten będzie zawsze zlokalizowany w tym samym miejscu. W ten sposób od początku budowane będzie przywiązanie mieszkańców do tego miejsca, kreowanie nawyku właściwego postępowania z odpadami problemowymi.

Jednym z głównych celów funkcjonowania PSZOK-ów jest uświadomienie mieszkańcom, że niepotrzebne im rzeczy czy odpady można pozostawić w takim punkcie. Aby tak się stało, dostarczane przez nich odpady powinny być przyjmowane do PSZOK nieodpłatnie, bez wyznaczania limitów (ewentualne ograniczenia mogą dotyczyć rodzajów odpadów, które mogłyby pochodzić od przedsiębiorców tj. odpady budowlane, opony, odpady zielone).

Konieczne jest zatrudnienie pracownika, który będzie weryfikował odwiedzających obiekt, a także ewidencjonował rodzaj i ilość wwożonych odpadów.

Mając na względzie fakt, że rekomenduje się, by w każdym PSZOK-u zatrudniona była obsługa, niezbędne jest zapewnienie na terenie tego obiektu standardów sanitarnych. Punkt musi zatem być wyposażony w budynek socjalny, z szatnią, miejscem do spożywania posiłków, węzłem sanitarnym czy prysznicem wewnętrznym i zewnętrznym.

Należy pamiętać, że ewentualne limitowanie związane z rodzajami czy ilością dostarczanych do PSZOK-u odpadów musi wynikać z obowiązującego na terenie gminy prawa miejscowego, czyli regulaminu utrzymania czystości i porządku w gminie. Sprzeczność zapisów regulaminu PSZOK z prawem miejscowym jest niedopuszczalna.

Niezmierznie ważne wydaje się skorelowanie godzin, dni otwarć i samych wizyt do liczby osób obsługujących punkt. Należy pamiętać, że pracownik PSZOK nie jest osobą do wyładowywania przywiezionych przez mieszkańca odpadów. Jego zadaniem jest weryfikacja mieszkańca, ewidencja dostarczanych odpadów i wskazanie miejsca ich pozostawienia, pilnowania porządku i czystości w PSZOK. Jednak w miarę możliwości obsługa obiektu powinna pomagać, szczególnie osobom starszym i niepełnosprawnym, w korzystaniu z PSZOK-u, także w rozładunku odpadów.

Niezmierznie ważne jest przemyślane zaprojektowanie punktu, ale również język komunikacji stosowany na samym obiekcie:

- jasno napisany i widoczny regulamin PSZOK,
- jednoznaczne oznakowania drogi przejazdu i miejsc wyładunku,
- wyraźne oznakowanie poszczególnych kontenerów i miejsc pozostawienia poszczególnych, frakcji odpadów.

Rekomenduje się otwarcie obiektu przede wszystkim w dni, kiedy odnotowuje się najwięcej wjazdów (np. w soboty, poniedziałki i piątki), z jednoczesnym wydłużeniem czasu funkcjonowania w te dni nawet do godzin wieczornych (19.00, 20.00). Szczególnie dotyczy to terenów wiejskich i wiejsko-miejskich. W przypadku miast powyżej 50 tys. mieszkańców wskazane jest funkcjonowanie punktów od poniedziałku do piątku w godzinach od 8:00 do 17:00, a w soboty od godz. 10:00 do 14:00. Optymalne dostosowanie dni i godzin otwarcia PSZOK znacznie podniesie funkcjonalność tego miejsca i pozwoli na odpowiednie dostosowanie liczby pracowników do obsługi obiektu.

Odpowiedzią na zwiększający się strumień odpadów powinny być punkty napraw i/lub ponownego użycia (zlokalizowane na terenie PSZOK-u lub w jego pobliżu). Dodatkowo warto przewidzieć miejsce na edukację ekologiczną w zakresie właściwego postępowania z odpadami.

Kampania edukacyjno-informacyjna powinna być prowadzona tak, by mieszkańcy zdawali sobie sprawę, że PSZOK to nie jest coś odrębnego, ale jest elementem spójnej, uporządkowanej całości, dzięki której w danej gminie (czy nawet regionie) prowadzona jest optymalna gospodarka odpadami, obejmująca zagospodarowanie różnych rodzajów odpadów. Dzięki takiej postawie lokalna społeczność stanie się świadoma ekologicznie i będzie postępowała zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami.

Analizy i doświadczenia w kraju i za granicą wskazują, że uzasadnione ekonomicznie i ekologicznie jest prowadzenie PSZOK-u przez gminę. W takim przypadku będzie się to przekładać na wysokość opłaty

ponoszonej przez mieszkańców. Podmiot wybrany w przetargu, często mający zapewnioną opłatę ryczałtową, nie będzie dążył do zwiększenia strumienia odpadów przyjmowanych do PSZOK-u.

Zaleca się wprowadzenie mobilnej zbiórki odpadów jako elementu uzupełniającego model zbierania odpadów w gminie. Najlepiej, by zbiórka objazdowa prowadzona była dwa razy w roku. Warto jednak wprowadzić dodatkową usługę odbioru odpadów wielkogabarytowych, dużego ZSEE czy odpadów remontowych spod domu na telefon. Taka usługa może być dodatkowo płatna dla mieszkańca, co wpłynęłoby na zmniejszenie kosztów funkcjonowania PSZOK-u w gminie.

Pożądanym i racjonalnym działaniem w ramach zrównoważonego rozwoju jest redukcja zużycia surowców naturalnych i energii oraz produkcji odpadów. W przypadku gospodarki odpadami działania te mogą polegać m.in. na promowaniu i organizacji punktów napraw i ponownego użycia produktów. Efektywna realizacja tej koncepcji będzie zależała od umiejętnej integracji selektywnego zbierania odpadów z powtórным wykorzystaniem produktów. Powodzenie w tym przypadku zależy również od umiejętnego budowania świadomości ekologicznej lokalnej społeczności oraz satysfakcji mieszkańców z zaangażowania w idee związane ze zrównoważonym rozwojem.

Zgodnie z przeprowadzoną ankietą obecnie na terenie kraju nie funkcjonuje przy PSZOK żaden punkt napraw, natomiast odnotowano co najmniej kilka obiektów służących ponownemu użyciu produktów prowadzonych przez gminy tzw. punkty „drugie życie”, prowadzone najczęściej przy zakładach zagospodarowania odpadów, stacjach przeładunkowych lub PSZOK.

Korzyści z tworzenia punktu napraw i ponownego użycia można zdefiniować następująco:

- niższe koszty/możliwy dodatkowy przychód;
- obniżenie ilości wytwarzanych odpadów, a co się z tym wiąże kosztów ich zagospodarowania;
- dokumentowanie powtórnego użycia/zapobiegania;
- ograniczenie problemu nieformalnych zbieraczy;
- możliwość zatrudnienia osób wykluczonych społecznie czy wieloletni bezrobotnych oraz aktywizacja osób starszych;
- możliwość pomocy osobom potrzebującym - współpraca m.in. z ośrodkami pomocy społecznej;
- proekologiczny wizerunek gminy;

Finansowanie punktów oraz sieci ponownego wykorzystania możliwe będzie tylko z dochodów własnych gmin. Źródłem sfinansowania nie może być opłata za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Z punktu widzenia mieszkańca gminy zasadne jest zorganizowanie zarówno punktu napraw jaki i punktu ponownego użycia w jednej lokalizacji z PSZOK-iem, aby zminimalizować koszty transportu odpadów.

Warunki lokalowe punktu napraw i ponownego użycia powinny umożliwiać bezproblemowe przyjmowanie, oraz odpowiednie magazynowanie wszystkich rodzajów przyjmowanych produktów przeznaczonych do naprawy w danym punkcie w sposób nie pogarszający ich stanu w ilości odpowiadającej zakładanej możliwości przerobowej danego punktu napraw, jak również zapewniać warunki pozwalające na przekazywanie produktów do ponownego użycia.

Rekomenduje się w początkowej fazie funkcjonowania punktów napraw i ponownego użycia wyposażanie ich w zestawy narzędzi i urządzeń oraz innego wyposażenia umożliwiającego przeprowadzanie najprostszych napraw i regulacji produktów przewidzianych do obsługi w danym punkcie. Następnie w miarę rozpoznania rzeczywistych potrzeb punktu wynikających ze specyfiki obszaru, na którego terenie funkcjonuje, rozszerzanie o kolejne elementy niezbędne do sprawnego funkcjonowania.

Zaleca się przygotowanie oświadczenia, które będzie zwalniało zarządcę punktu z odpowiedzialności za ewentualne szkody na zdrowiu i mieniu, poniesione przez klientów punktu wskutek użytkowania nabywanego towaru. Jest to wskazane przede wszystkim przy sprzedaży ZSEE.

W przypadku pozostałych przedmiotów, które stanowią asortyment punktu ponownego użycia, rekomenduje się, by w stworzonym do niego regulaminie zawarty był zapis mówiący o tym, iż osoba nabywająca daną rzecz zaznajomiła się ze stanem faktycznym i technicznym urządzenia, nie rosząc żadnych pretensji z tytułu ewentualnych szkód powstałych w trakcie jego użytkowania. Kwestia gwarancji i odpowiedzialności za ewentualne szkody na zdrowiu i mieniu potencjalnych klientów jest jedną z najważniejszych spraw przy sprzedaży rzeczy używanych. Rekomenduje się w tym zakresie włączenie odpowiednich zapisów do regulaminu PSZOK-u i istniejących na jego terenie punktów napraw i ponownego użycia. Nie mniej istotne będzie posiadanie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej.

Gwarancję na sprzęt elektryczny i elektroniczny może wystawić podmiot, który naprawił takie urządzenie – niekoniecznie musi być to PSZOK. W tym przypadku PSZOK powinien mieć podpisaną umowę na świadczenie usług wraz z zapisami dotyczącymi odpowiedzialności cywilnej podmiotu naprawiającego.

Dodatkowo dla punktów, w których przewiduje się przyjmowanie i przekazywanie produktów o znacznej masie i objętości tj. mebli, sprzętu AGD, RTV rekomenduje się wyposażenie punktu w sprzęt ułatwiający ich wyładunek i załadunek oraz przemieszczanie na terenie punktu np. dwukołowy wózek transportowy/schodowy, czterośladowy wózek magazynowy, pasy do przenoszenia itp.

Rekomenduje się stosowanie m.in.:

- krytych kontenerów i wiat z regałami w punktach przewidzianych jedynie do gromadzenia i okresowego wywozu produktów przeznaczonych do naprawy i/lub przekazania do dalszego użytkowania (gminy miejsko-wiejskie, wiejskie),
- regałów oraz innych rozwiązań pozwalających na ograniczenie powierzchni magazynowania oraz umożliwiających tworzenie ekspozycji naprawionych produktów przeznaczonych do dalszego użytku.
- miejsc magazynowych oraz pojemników służących do gromadzenia przedmiotów, które po dokładniejszej weryfikacji zostały odrzucone i przeznaczane do recyklingu, odzysku lub unieszkodliwienia.

Z punktu widzenia optymalizacji kosztów funkcjonowania zarówno PSZOK-ów, jak i punktów napraw i punktów ponownego użycia zasadne jest zlokalizowanie tych trzech komponentów w jednej lokalizacji, kwestią do rozważenia przez każdą z JST jest ilość takich punktów na wybranym terenie.

Z punktu widzenia możliwości pozyskania dofinansowania zasadne jest, aby jeden podmiot był Operatorem zarówno PSZOK, punktu napraw i punktu ponownego użycia.

Rekomenduje się, aby w gminach rozważony został scenariusz możliwości współpracy organizacji pozarządowych na zasadzie udostępnienia infrastruktury technicznej na zasadzie przetargu, w zamian za realizację celów społecznych na terenie gminy.

Rekomenduje się, aby w punktach ponownego użycia znajdowały się przedmioty, na które istnieje faktyczny popyt. Do punktów napraw powinny trafiać jedynie przedmioty, które po drobnych naprawach czy regulacji będą zdatne do dalszego użytkowania. Chodzi o to, by koszt naprawy nie przewyższał ceny, za którą dany produkt zostanie sprzedany.

Rekomenduje się, by w punktach napraw w miarę zatrudniać osoby wywodzące się z grupy zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dla tych ludzi to forma podniesienia kwalifikacji i podniesienia własnej samooceny.

Rekomenduje się prowadzenie rozmaitych akcji w obrębie Punktów, dobrze nagłaśnianych w lokalnych mediach i portalach społecznościowych, które będą promowały ponowne wykorzystanie produktów czy naprawy. W ostatnim czasie takie działania są bardzo widoczne w mediach, które chętnie współpracują przy tego typu inicjatywach

W zakresie dostępu obiektu dla osób niepełnosprawnych należy zadbać, aby obiekt był dostępny dla wszystkich mieszkańców przez unikanie barier architektonicznych i zapewnienie pomocy w punkcie.

W zakresie zmian klimatycznych rekomenduje się przeprowadzić analizę wpływu projektu na zmiany klimatyczne i uodpornienie na zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi z wykorzystaniem metodyki KE i uwzględnić w projektowaniu potencjalne zagrożenia związane z czynnikami wynikającymi ze zmian klimatycznych.

LITERATURA:

Barometr zrównoważonego rozwoju 2010-2011 http://www.ine-isd.org.pl/wp-content/uploads/pdf/barometr_zrownowaz_rozwoju.pdf

P. Szyszkowski „Organizacja i funkcjonowanie efektywnego PSZOK – wymagania, możliwości, koncepcja przestrzenna, lokalizacja” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 23-24.10.2014, Szczecin-Berlin, Ekorum).

A. Krzyśków „Czynniki wpływające na podnoszenie efektywności i funkcjonalności PSZOK” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 23-24.10.2014, Szczecin-Berlin, Ekorum).

M. Piasecki „Bilans ekonomiczny PSZOK i jego wpływ na poziom opłaty śmieciowej” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 23-24.10.2014, Szczecin-Berlin, Ekorum).

M. Piasecki „Funkcjonowanie efektywnego PSZOK na przykładzie Rupieciarni w Stalowej Woli” (Konferencja: PSZOK – nowy obowiązek gmin – 23-24.04.2013, Poznań, Ekorum).

K. Krauze „Komunikacja – jak zbudować skuteczny program komunikacji z mieszkańcami” (Konferencja: PSZOK – nowy obowiązek gmin – 2.10.2012, Kraków, Ekorum).

I. Kuczyńska „Rodzaje odpadów problemowych zbieranych w PSZOK i dalsze postępowanie” (Konferencja: PSZOK – nowy obowiązek gmin – 2.10.2012, Kraków, Ekorum).

K. Flak „Projekt PSZOK – funkcjonalny i akceptowalny społecznie” (Konferencja: PSZOK – nowy obowiązek gmin – 2.10.2012, Kraków, Ekorum).

Jan.den Boer „Powtórne użycie w punkcie selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Europejskie doświadczenia” (Konferencja: PSZOK – nowy obowiązek gmin – 2.10.2012, Kraków, Ekorum).

A. Krzyśków „Analiza stanu aktualnego oraz realia rozwoju PSZOK w Polsce na podstawie WPGO i planów inwestycyjnych” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 5-7.04.2017, Katowice, Ekorum).

P. Szyszkowski „Realizacja PSZOK przez gminy ze szczególnym uwzględnieniem części edukacyjnej” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 5-7.04.2017, Katowice, Ekorum).

M. Piasecki „Aspekty finansowe i organizacyjne tworzenia przy PSZOK punktu napraw” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 5-7.04.2017, Katowice, Ekorum).

M. Sobczak „Tworzenie i prowadzenie PSZOK, wskazówki na bazie doświadczeń” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 5-7.04.2017, Katowice, Ekorum).

D. Dobroć-Śnioszek „PSZOK jako element efektywnego systemu gospodarki odpadami – szanse i zagrożenia dla systemu” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 5-6.04.2016, Wrocław, Ekorum).

P. Adamczyk „PSZOK jako element efektywnego systemu gospodarki odpadami – plany, doświadczenia, realizacje” (Konferencja: PSZOK – efektywność i funkcjonalność, 5-6.04.2016, Wrocław, Ekorum).

Projekt TransWaste: <https://europasrodkowa.gov.pl/projekty/srodowisko/item/192-transwaste>
<http://wmge.eionet.europa.eu/Municipal>

<https://www.dekringwinkel.be/zoeken/index.html>

<http://www.ovam.be/afval-materialen/huishoudelijk-afval-en-lokale-besturen/kringloopcentra>

<https://www.angloinfo.com/how-to/belgium/housing/setting-up-home/recycling>

https://www.expatica.com/be/about/Waste-and-recycling-in-Belgium_102650.html

<http://www.sunbeams.eu/index.php/about/what-we-do>

<https://www.euractiv.com/section/sustainable-dev/news/belgium-takes-out-the-trash/>

<http://www.triplepundit.com/2013/01/europes-best-recycling-prevention-program/>

<http://www.regions4recycling.eu/partners/OVAM>

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Waste_statistics/pl

<http://www.ecoconso.be/fr/content/trier-revendre-jeter-comment-desencombrer-sa-maison>

<http://www.plan-c.eu/en>

<http://www.environnement.brussels/thematiques/dechets-ressources/mes-dechets/la-seconde-main>

<http://petitsriens.be/>

<http://www.terre.be/page.php?pagID=1&lang=fr>

<https://www.antwerpen.be/nl/overzicht/containerparken>

<http://www.greengothenburg.se/details/?ebid=82&ebtn=VisitProgram>

<http://vaxjo.se/sidor/bygga-och-bo/avfall-och-atervinning/lamna-ditt-avfall.html>

<https://makewealthhistory.org/2017/03/22/the-worlds-first-mall-for-recycled-goods/>

<https://www.theguardian.com/world/2016/sep/19/waste-not-want-not-sweden-tax-breaks-repairs>